Mitolojik Kitaplar Dizisi 12

Kelt Mitolojisi

İlahi Güçler, Diyarlar ve Kahramanlar

John Arnott MacCulloch

maya

Maya Kitap: 292
İnceleme: 84 / Mitoloji: 14

Kelt Mitolojisi - İlahi Güçler, Diyarlar ve Kahramanlar
John Arnott MacCulloch

Özgün adı: *Mythology of All Races: Vol 3, Slavic*
Çeviren: Cemal Can Tarımcıoğlu

ISBN: 978-625-8361-24-7
1. baskı: İstanbul, Mart 2023

© Maya Kitap 2023

Yayın yönetmeni: Tahir Malkoç
Editör: Selin Saraçoğlu Bayraklı
Redaktör: Ayşe Göç
Mizanpaj: Tarkan Togo
Kapak: Tarkan Togo

Baskı ve cilt: Deniz Matbaa Mücellit - Çetin Koçak
Maltepe Mah. Hastane Yolu Sok. No: 1/6 Zeytinburnu/İstanbul
Tel: 0212 613 3006 · Sertifika No: 48625

Bu kitabın Türkçe yayın hakları Maya Kitap'a aittir. Kaynak gösterilerek tanıtım için kullanılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz ve paylaşılamaz.

mayakitap

Gürsel Mahallesi Erzincan Sokak No: 36/B
34400 Kağıthane İstanbul · Tel: 0212 296 9712
Sertifika No: 14079

info@mayayayinlari.com
www.mayayayinlari.com
mayakitap

Kelt Mitolojisi

İlahi Güçler, Diyarlar ve Kahramanlar

John Arnott MacCulloch

Çeviren

Cemal Can Tarımcıoğlu

maya

İçindekiler

Birinci Bölüm **7**
Tanrıların Mücadelesi

İkinci Bölüm **25**
Tuatha Dé Danann ve Miletliler

Üçüncü Bölüm **32**
Sidin Paylaşılması

Dördüncü Bölüm **38**
Tanrıların Efsanevi Güçleri

Beşinci Bölüm **46**
Fanilere Yardım Eden Tanrılar

Altıncı Bölüm **52**
İlahi Düşmanlık ve Ceza

Yedinci Bölüm **62**
Tanrıların Aşkları

Sekizinci Bölüm **76**
Britanya Keltlerinin Mitleri

Dokuzuncu Bölüm **98**
İlahi Diyar

Onuncu Bölüm **110**
Efsanevi Hayvanlar ve Diğer Varlıklar

On Birinci Bölüm **123**
Kökenlerle İlgili Mitler

On İkinci Bölüm **127**
Kahraman Mitleri

On Üçüncü Bölüm **196**
Paganizm ve Hıristiyanlık

Birinci Bölüm

Tanrıların Mücadelesi

İrlanda'ya gelen insan grupları hakkında, kimisi tamamen yok olmak kimisi sömürgecilik üzerine olan tarihi anlatılar birbirini takip eder. Bu, bilim dışı tarihçinin kendi zamanında yaşayan veya geleneğin bahsettiği farklı ırkları açıklama girişimini temsil eder. O da İncil hikâyesini göz önünde bulundurarak yazmıştır ve peygamberlerin soyundan gelenleri İrlanda halkıyla ilişkilendirmiştir. Nuh'un soyundan üç farklı grup art arda dalgalar halinde geldi. Bu üç gruptan, Nuh'un torunu Cessair tarafından yönetilen ilki yok olmuş, yalnızca Cessair'in kocası kalmıştır. Sonra Ham'ın soyundan Fomorlar gelmiştir ve nihayet yine Nuh'un soyundan olan Nemedler gelmiştir. Bir geleneğe göre onlar da Cessair'in halkı ve Nuh ile bağlantısı olmayan kabileler gibi yok oldular ve geride yalnızca bir kişi kaldı. Ancak başka bir efsane, İspanya'ya geri döndüklerini anlatır. Tarihi hikâyelerde sıklıkla rastlanan İspanya ile İrlanda arasında yakın bir bağlantı olduğu kabul edilir. Bu, tarih öncesi günlerde iki ülke arasındaki ticaret yolunun eseri olabilir. Bununla ilgili bazı arkeolojik veriler mevcuttur. İlk Kelt sömürgeciler, İrlanda'ya Galya ve İngiltere'den ziyade muhtemelen doğrudan İspanya üzerinden ulaştı. Yine başka bir gelenek, hayatta kalan Nemedlere

dünyayı gezdirir; onların soyundan gelenlerin bir kısmı Britanyalı olurken, diğerleri yeni bir sömürgeci grup olarak İrlanda'ya geri döner (Firbolglar, Fir-Domnann ve Galioin). Onların soyundan büyü yapmayı öğrenmiş üçüncü bir grup İrlanda'ya gelmiştir: Tuatha Dé Danann. Son olarak, İrlandalıların ataları olan Miletliler geldi ve Tuatha Dé Danann'ı yendi.

Anlatıların çok azı gerçek tarih olsa da ne kadarının uydurma ve ne kadarının geçmişten gelen efsanevi geleneklere dayandığı belirsizdir. Kesin olan şudur ki tarihçiler, kısmen mitlerin gerçek olaylar üzerine kurulmasının sonucu olarak kısmen yanlış anlama yoluyla, tanrı gruplarını kabileler veya insan ırklarıyla karıştırıp onları bir anlamda insan olarak gördüler. Bu gelenekler, daha önceki bir tek çatışma hikâyesinden genişletilmiş iki Mag-Tured savaşının hikâyesine giriş niteliğindedir. İrlanda'nın aynı adı taşıyan farklı yerinde (biri Mayo diğeri Sligo'da) yapılan iki muharebe arasında yirmi yedi yıl vardır. İlk savaş Firbolglara karşı, ikincisiyse Tuatha Dé Danann tarafından Fomorlara karşı verilmiştir.

İrlanda'ya ulaşan Tuatha Dé Danann, Connaught'taki Mag-Rein'e yerleşti. Firbolglar, onlarla görüşmesi için büyük savaşçı Sreng'i gönderdi ve Tuatha Dé Danannlardan Elatha'nın oğlu Bres ona yaklaştı. İki savaşçı uzun uzun birbirlerine baktılar. Sonra karşılıklı olarak silahlarını takdir edip değiş tokuş ettiler; Bres, Firbolg'un ağır, geniş uçlu mızraklarını ve Sreng ise Bres'in hafif, keskin uçlu mızraklarını aldı. İşgalcilerin talebi İrlanda'nın yarısının teslim edilmesiydi, ancak Firbolglar bunu kabul etmeyecekti. Bu arada, ağır Firbolg mızraklarından korkan Tuatha Dé Danann, Mag-Tured'e çekildi. Badb, Morrigan ve Macha, Firbolglara karşı kurbağalar, ateş yağmurları ve kan selleri gönderdiler. Karşılıklı anlaşma için bir ateşkes düzenlendi. Her iki taraftan insanlar bir fırlatma müsabakasına bile katıldı. O zamanın taktikleri böyleydi! Her iki taraf da yaralılar için şifalı otların yerleştirildiği bir şifa kuyusu hazırladı. Tuatha Dé Danann'ın yenildiği ilk gün kuvvetleri Dagda yönetti. Ancak Ogma Midir, Bodb Dearg, Diancecht, Norveçli Aengaba, Badb, Macha, Morrigan ve Danann komutasında

ikinci gün başarılı oldular. Üçüncü gün Dagda tekrar önderlik etti, "zira benim içimde mükemmel bir tanrınız var"; dördüncü gün *badba*, *bledlochtana* ve *amaite aidgill* ("öfkeliler", "canavarlar", "kıyamet cadıları") bağırdılar ve sesleri kayalarda, şelalelerde ve yeryüzünün oyuklarında yankılandı. Sreng, Tuatha Dé Danann kralı Nuada'nın kolunu kesti. Bres, susuzluğa yenik düşüp İrlanda'da su arayan Eochaid tarafından öldürüldü ama Tuatha Dé Danann'ın büyücüleri tüm dereleri Eochaid'den sakladılar ve Eochaid öldürüldü. Sayıca üç yüz kişi kalan Firbolglar yine de savaşmaya hazırdı. Ancak Tuatha Dé Danann onlara barış ve Connaught eyaletini teklif edince bu teklif kabul edildi.

Göreceğimiz üzere, Tuatha Dé Danann tanrı sınıfıydı ve Kelt olmayan Firbolglarla çekişmeleri muhtemelen, işgalci Keltler ile yerliler arasındaki bir savaş geleneğine dayanıyor. Bu arada Tuatha Dé Danann, Famorlarla ittifak yaptı. Balor'un kızı Ethne, Diancecht oğlu Cian ile evlendi. Nuada'nın kötürüm olması, onun kral olarak kalmasını engelledi, çünkü sakat biri hüküm süremezdi. Kadınlar, Fomor kralı Elatha'nın oğlu olduğu için, evlatlıkları Bres'in tahtı alması konusunda ısrar ettiler. Elatha'nın kız kardeşi Eri, Tuatha Dé Danann olarak kabul edildi; bu, belki de anneleri de onlardan olduğu için, kadın soyundan bir haleflik örneğidir. Bu durum, Bres'in kral olmasını açıklar, ancak bu soy kütükleri hiç şüphesiz tarih yazarlarının uydurmasıdır. Bres, Elatha ve Eri'nin oğluydu. Bu tür erkek ve kız kardeşler (veya üvey kız kardeşler) mitolojide yaygındır ve kraliyet hanelerinde bilinir (örneğin hanedanı saf tutmanın bir yolu olarak Mısır ve Peru'da). Bir gün Eri, gümüş bir teknenin yaklaştığını gördü. Altın bukleli asil bir savaşçı kıyıya çıktı. İşlemeli bir manto giyiyordu ve boynunda mücevherli altın bir broş ve beş altın gerdanlık vardı. Bronz saplı iki gümüşi sivri uçlu mızrak ve gümüş işlemeli altın kabzalı bir kılıç taşıyordu. Eri, onun görünüşünden o kadar etkilenmişti ki kolayca teslim oldu. Ayrılmak üzere ayağa kalktığında acı acı ağladı. Sonra savaşçı parmağından altın bir yüzük çıkardı ve ona, parmağına uyacak biri dışında bu yüzüğü kimseye vermemesini söyledi. Adı Elatha'ydı ve

Eri, Eochaid Bres yani "Güzel" isminde bir oğlan doğuracaktı. Bres yedi yaşındayken on dört yaşında bir çocuk gibiydi.

Bres cimriydi ve Tuatha Dé Danannlar arasında memnuniyetsizlik yarattı. "Bıçaklarını yağlamıyordu ve onu ne kadar sık ziyaret etseler de nefesleri bira kokmuyordu." Evinde hiçbir şair, ozan ya da müzisyen ve yiğitliğini kanıtlamış hiçbir kahraman yoktu. Bir tek Ogma vardı. Ogma'nın bir yığın yakıt taşımak gibi bir görevi vardı. Deniz, bu yakıtın üçte ikisini alıp götürüyordu çünkü o, açlıktan dolayı çok zayıftı. Bres, tüm kahverengi tüysüz ineklerin sütünü talep etti ve bunların sayısının az olduğu ortaya çıkınca, tüysüz ve kahverengi olsunlar diye Münster soyunu bir ateşten geçirdi. Bu hikâye muhtemelen sığırların Beltane'de (Mayıs günü) yangınlardan geçme ayiniyle bağlantılıdır. Ancak hikâyenin başka bir yorumu, durumu Bres için daha tatsız bir hale getiriyor. Bres, İrlanda'daki her evden boynuzsuz bir boz ineğin ya da başka bir renk ineğin sütünden yüz erkeklik içki talep etti. Ama Lug ve Findgoll'un tavsiyesi üzerine Munster kralı Nechtan, inekleri eğreltiotu ateşinde yaktı ve onları bir keten tohumu lapasına bulaştırdı. Meme yerine koyu kahverengi kovaları olan üç yüz tahta inek yapıldı ve kovalar siyah bataklığa batırıldı. Bres onları incelediğinde bataklık süt gibi sıkılmıştı; ama sağılan her şeyi içmek için *geis* yani tabu altında olduğu için, bu kadar çok bataklığı yutmasının sonucu, İrlanda'yı bir tedavi aramak için dolaşırken yavaş bir ölüm oldu. Stokes, Bres'in karısının kısırlığını ortadan kaldırmak için tek renkli ineklerin sütüne ihtiyaç duyduğunu tahmin ediyor.

Bres'in ölümü hakkında bir başka hikâye, şair Corpre'nin evine nasıl geldiğini anlatır. Evi dar, karanlık ve ateşsizdi ve misafire yemesi için sadece üç küçük yağsız kek verildi. Ertesi sabah, bir şairin küçümsemesiyle dolu bir hiciv söyledi:

"Yiyecek bir tabak yemek olmadan,
Bir buzağıyı büyüten inek sütü olmadan,
Gecenin karanlığında bir ev olmadan,
Bir hikâye anlatıcısı grubuna ödeme yapmadan,
Bres'in durumu böyle olsun."

Bu, İrlanda'da yazılan ilk hicivdi; ancak daha sonraki inancın hicivle ilişkilendirdiği tüm etkiye sahipti ve Bres bunun üzerine tahttan indi. Egemenliğini teslim etti ve annesine giderek kökenini sordu. Annesi, yüzüğü onun parmağında deneyince yüzüğün uyduğunu gördü. Bres ve annesi, daha sonra Fomorların ülkesine gittiler. Burada babası yüzüğü tanıdı ve Bres'i krallığı terk ettiği için azarladı. Bres, yönetiminin adaletsizliğini kabul etti ancak babasının yardımını istedi. Bunun üzerine Elatha onu, Fomor savaş tanrısı Net'in torunu Balor'a ve Tuatha Dé Danann'a kendi egemenliklerini dayatmak için güç toplayan Indech'e gönderdi.

Burada bazı ilginç olaylardan söz edilebilir. Bres hüküm sürerken Fomor kralları (Indech, Elatha ve Tethra) İrlanda'yı haraca bağladı ve Tuatha Dé Danann'ın bir kısmını hizmetkâr konumuna indirdi. Fomorlar daha önce Nemedlerden haraç alırlardı. Haraç onların kadınlarından biri tarafından demir bir kapta toplanırdı (elli çuval mısır ve süt, tereyağı ve un). Bunun adak sunma örneği olduğunu söyleyebiliriz. Ogma yakıtı taşımak zorundaydı ve Dagda bile *rath* yani kaleler inşa etmek zorunda kaldı. Yaşadığı evde Cridenbel adında bir hicivci vardı. Cridenbel ondan payının en iyi üç parçasını istedi. Böylece Dagda'nın sağlığı bozuldu; ama Dagda'nın oğlu Oengus bunu duyunca, Cridenbel'in payına koyması için ona üç altın verdi. Bunlar ölümüne neden oldu ve Bres'e Dagda'nın onu zehirlediğini söylendi. Dagda, hikâyeyi hicivcinin midesinin açılmasına neden olacak Bres'e anlatmalıdır. Orada altın bulunmazsa Dagda ölmek zorunda kalacaktı. Devamında Oengus, Dagda'ya kale inşası için ödül olarak yalnızca siyah yeleli bir düve istemesini tavsiye etti. Bu Bres'e zayıflık gibi görünse de ikinci muharebeden sonra düvelerin böğürmesi, Fomorlar tarafından zorla alınan sığırları Dagda'ya getirince Oengus'un kurnazlığı ortaya çıktı.

Bres'in egemenliğine ve ilahi varlıkların köleliğine ilişkin bu mitolojik hikâye, tanrıların geçici düşüşüne ilişkin diğer mitlerle (Babil'in yüce tanrılarının Tiamat'tan ve onun soyundan korktukları ya da tufandan önce korku içinde sindikleri zamanki gibi)

muhtemelen paraleldir. Aynı zamanda eski bir doğa ikiliğini de temsil edebilir (kışın soğuğunda güneş ışığı ve bereket tanrılarının apaçık felci). Kelt istilacılarının, tanrılarının bile paylaştığı anlaşılan bir tür geçici yenilgisine işaret ediyor olabilir. Fomorlar ne olursa olsunlar, nihai yenilgileri yakındı.

Bres tahtan çekilince eli iyileştiği için Nuada tekrar kral yapıldı. Diancencht (bir şifa ilahı), demircilik tanrısı Creidne'nin yardımıyla onun için gümüş bir el yaptı. Ancak Diancecht'in oğlu Miach, bundan pek de memnun kalmayarak sakat eli aldı ve birçok ırkta yaygın olan bir büyüyle (eklemden ekleme, sinirden sinire) onu kütüğe yerleştirdi, derinin büyümesini sağladı ve eli onardı. Hikâyenin başka bir versiyonuna göre domuz çobanının kol kemiğiyle yeni bir kol yapmıştır. Diancecht kıskançlıktan Miach'a dört defa vurdu, bunlardan üçü Miach'ı iyileştirdi ancak dördüncüsü ölümcül oldu. Babası onu gömdüğünde mezarından eklemleri ve sinirleri kadar bitki fışkırdı. Kız kardeşi Airmed bunları özelliklerine göre ayırdı. Ancak Diancecht kimse doğru değerlerini bilmesin diye onları karıştırdı. Bu olaylar, sihirli ve tıbbi beceriler hakkındaki inançları yansıtır. Sonuncusuysa insanın bilgi edinmeye dair ilahi kıskançlığı hakkındaki efsane olabilir. Nuada tanrılar için bir şölen verir. Onlar ziyafet çekerken bir savaşçı kapıya gelip muhafızlara kendisinin Cian ve Balor kızı Ethne ile Diancecht'in oğlu Lug olduğunu bildirmelerini söyledi. O, *samilddnach* (sanatların üstadı) olarak da biliniyordu ve ona ne yaptığı sorulduğunda, marangoz olduğunu söyledi; ancak muhafız, "Zaten bir marangozumuz var," diye cevap verdi. Kendini sırayla demirci, şövalye, arpçı, kahraman, şair, sihirbaz, hekim, kupa taşıyıcısı ve pirinç işçisi ilan etti, ancak Tuatha Dé Danann bunların her birine sahipti. Bunun üzerine Lug, tüm bu sanatları bildiği için giriş hakkı kazandı ve diğer becerilerin yanı sıra İrlanda metinlerinde çok sık atıfta bulunulan üç sihirli arp nağmesini çaldı: uyku nağmesi, ağıt nağmesi ve gülme nağmesi ki bunlar sırasıyla uykuya, yasa ve neşeye sebep oldu.

Lug'un gelişiyle ilgili, *Tuirenn'in Çocukları*'ndan alınan başka bir yoruma göre o, yaklaşırken "yüzünün ihtişamı batan güneş gi-

biydi" ve kimse ona bakamıyordu. Ordusu, Vaatler Diyarı'dan gelen peri süvarileriydi. Beraberinde Manannan'ın oğulları olan üvey kardeşleri de vardı. Lug, Manannan'ın atı Enbarr'a biniyordu. Bu at bahar rüzgârı gibi gidiyordu ve sırtındayken hiçbir binici öldürülemezdi. Lug, Manannan'ın zırhını giyiyordu ki bu zırh onu tüm yaralardan koruyordu. Göğüslüğünü hiçbir silah delemezdi ve kılıcıyla açtığı yaradan kimse kurtulamazdı. Ayrıca bu kılıçla karşılaşan kimse gücünü koruyamazdı. Fomorlar haraç almaya geldiklerinde, Lug birçoğunu öldürdü. Karısı Céthlionn, Balor'a, Lug'un onların torunu olduğu ve o geldiğinde Fomorların gücünün yok olacağına dair kehanette bulundu. Lug Fomorları karşılamaya gittiğinde Bres, güneşin batıdan doğuyor gibi görünmesine şaşırdı. Ancak Druidleri bunun haraç olarak alınan sığırlara büyü yapan Lug'un yüzündeki ışıltı olduğunu söylediler. Bunun üzerine Tuatha Dé Danann'a geri döndüler. Peri süvari alayı geldiğinde Bres, Fomorları getirmesi şartıyla canı için yalvarırken, bir daha savaşmayacağına dair güvence olarak güneşi, ayı, denizi ve toprağı teklif etti ve Lug bunu kabul etti. Bu güvence, animist bir doğa görüşüne işaret eder; zira bu, Bres'in sadakatsiz davranması durumunda güneş ve diğerlerinin onu cezalandıracağı anlamına gelir.

Diğer anlatıya dönecek olursak Nuada, tahtını Lug'a verdi ve tanrılar bir yıl boyunca konseyde kaldı; büyücülere, hekimlere ve demircilere danıştılar. Büyücü Mathgen, dağların onlara yardım edeceğini ve onları Fomorlar üzerine atacağını duyurdu; kupa taşıyıcı, gücü sayesinde Fomorların gölde veya nehirde su bulamayacaklarını söyledi. Druid Figol, düşmanın üzerine ateş yağmuru yağdıracağına ve güçlerinin üçte ikisini onlardan alacağına söz verdi. Yedi yıl savaşsa yorulmayacak olan Tuatha Dé Danannların ise gücü artacaktı. Dagda, diğerlerinin birlikte yaptığından daha fazlasını yapacağını söyledi. Yedi yıl boyunca Lug'un sorumluluğunda silahlar hazırlandı.

Sonraki bölüm Dagda'nın, bir ayağı kuzeyde Ecumech'te, diğeri güneyde Loscuinn'de olmak üzere nehirde yıkanan savaş tanrıçası Morrígan ile görevlendirilmesi hakkındadı. Bu muazzam

boyut, Kelt mitlerinde tanrısallığın bir simgesidir ve Dagda ile Morrígan'ın buluştuğu yer artık "çiftin yatağı" olarak biliniyordu. Morrígan, ona bilgeleri çağırmasını emretti ve onlara onu mahrum bıraktığı Indech'in kalbinin kanından iki avuç verdi. Bu adamlar şimdi Fomorlara karşı büyüler söylüyorlardı (Keltler arasında savaştan önce daima yapılan bir uygulama).

Başka bir olay, Keltlerin de diğer ırklar gibi tanrıları hakkında saygısız hikâyeler anlatabildiklerini gösterir. Dagda, Fomorların kampını gözetlemek ve ateşkes istemek için gönderilmişti. Onun için bir sürü yulaf lapası yapıldı. Lapa keçi, koyun ve domuzla kaynatıldı. Ardından, karışım yerdeki bir deliğe dökülüp ölüm tehdidiyle yemesi emredildi. Dagda, bir kadınla bir erkeğin yatabileceği büyüklükte bir kepçe alarak yemeğine başlayıp hepsini bitirdi. Nihayetinde uyku bastırdığında Fomorlar şişmiş göbeğiyle alay ettiler. Uyandığında tedirgin hareket ediyordu ama o devasa çatalını veya sopasını cesurca taşıdı; izi bir sınır hendeği gibi olana kadar sürükledi. Bu yüzden insanlar buna "Dagda'nın sopasının izi" diyorlardı. Bunu, babasının ordusuna karşı sihir yapmayı kabul eden Indech'in kızıyla olan aşkına ilişkin müstehcen bir hikâye izler.

Savaştan önce tüm şefler Lug'a kahramanlık, zanaatkârlık veya sihir konusunda söz verdiler (tükenmeyecek kadar çok silah ve zırh, düşmanın zayıflaması ve yok edilmesi, üzerlerindeki hiciv gücü, yaralıların veya katledilenlerin sihirle iyileşmesi). Lug'un iki cadısı, "Ağaçları, taşları ve topraktaki çimleri büyüleyeceğiz ki düşmana karşı silahlanmış bir ordu haline gelsinler," dedi. Ama Lug'un savaşa katılmasını engellediler, çünkü "sanatlara olan düşkünlüğü nedeniyle kahramanın erken ölmesinden korktular." Tuatha Dé Danann'ın üstün büyüsünün baskın olduğu ilk dövüşler gerçekleşti. Goibniu, Luchtine ve Creidne silahları göz açıp kapayıncaya kadar onardı veya yenileri yaptılar. Goibniu (Eski İrlandaca *goba*, "demirci" demektir), savaş yedi yıl sürmesine rağmen, kırılan her kılıcı veya mızrağı değiştireceğine söz vermişti. Onun dövdüğü hiçbir mızrak başı hedefi şaşırmaz ve saplandığı herkesi öldürürdü.

Goibniu sözünü tuttu; demir ocağında silahlar yaptı ve körelmiş veya kırılmış savaş araçlarını yeniledi. Başka bir yerde, Goibniu'nun ölümsüz birasının (nektar ve soma gibi) tanrıları ölümsüz kıldığını öğreniyoruz. Dolayısıyla o, ziyafetlerinde tanrılar için nektar yağdıran zanaatkârların tanrısı Yunan Hephaistos'un ve tanrıların içtiği bardağı yapan veda tanrısı Tvastr'ın eşdeğeridir. İlahi demircilerin neden tanrıların içeceğiyle ilişkilendirilmesi gerektiği açık değildir. Ancak muhtemelen burada Hint-Avrupa halklarında ortak olan farklı bir mitoloji biçimiyle karşı karşıyayız. Goibniu, İrlanda halk masallarında hâlâ hatırlanmaktadır.

Cerd yani pirinç işçisi, mızraklar için perçin, kılıçlar için kabza ve kalkanlar için başlık sağlama sözü verdi; perçinleri üç şekilde yaptı ve halkaları onlara döktü. İspanya'dan İrlanda'ya altın cevheri getirirken boğulduğu söylenen Creidne, Loch Lein'de yaşayan ve Flidais'in kızı Fand'ın parlak kaplarını yapan tanrı Bodb'un hizmetçisi Len Linfiaclach ile karşılaştırılabilir. Her akşam örsünü doğuya, Indeoin na nDése'deki bir mezar höyüğüne kadar fırlatıyor ve bu örs, mezara su, ateş ve değerli mor taş sağanağı yağdırıyordu.

Marangoz (*saer*) Luchta, savaş için gerekli tüm kalkanları ve cirit saplarını sağlamaya söz verdi. Bu sapları üç talaşla yaptı (üçüncüsü onları tamamlıyordu) ve mızrakların halkalarına yerleştirdi. Veya bunları, Goibniu'nun kapı pervazlarına sapladığı mızrak uçlarının yuvalarına olağanüstü bir doğrulukla fırlattı; bu, Feinn'den kurtulan Caoilte'nin hüneriyle tam olarak benzerlik gösteriyordu.

Ölümcül şekilde yaralanmış olanlar, Diancecht ve çocuklarının büyü söylediği ya da şifalı otlar koyduğu bir kuyuya yerleştirildi ve böylece bütün oldular. Fomorlar, bu şeylerin nedenini bulması için Bres ile Brig'in (Dagda'nın kızı) oğlu Ruadan'ı gönderdiler ve Ruadan ikinci defa ilahi zanaatkârlardan birini öldürmeye gönderildi. Ruadan, sihirli mızraklardan birini aldı ve Goibniu'yu yaraladı. Goibniu, Ruadan'ı öldürüp şifa kuyusuna girdi. Brig ise İrlanda'da duyulan ilk ölüm ağıtıyla oğlunun yasını tuttu. Burada, çoğu zaman olduğu gibi, yas ilahilerinin ve rünlerin kökeni tanrılara atfedilmektedir.

Savaştan önce Lug muhafızlarından kaçtı. Bir gözü kapalı tek ayağı üzerinde onların etrafında döndü ve korunmaları için bir büyü söyleyerek orduyu yüreklendirdi (barbar hekimlerin bu davranışı muhtemelen toplanma anlamına gelir). Sonra muharebe gerçekleşti; "nehir, kıpkırmızı bir şekilde düşman cesetleri içinde aktı." Nuada ve Macha, Keltler tarafından çok korkulan kem gözlere sahip veya nazarın kişileştirildiği Balor tarafından öldürüldü. Bir keresinde babasının Druidleri sihirli iksirler hazırlarken dumanlar gözüne zehirli bir güç verdi ve dört kişi, yalnızca hiçbir ordunun karşı koyamayacağı savaş alanında onun göz kapağını kaldırdı. Lug ortaya çıkınca Balor göz kapağının kaldırılmasını istedi, ancak Lug gözüne bir taş attı, böylece taş kafasından geçerek adamlarından bazılarını yok etti. Bu olay hakkındaki bir halk şarkısında, Balor'un başı Lug tarafından kesilir, ancak ondan başını kendi başına koyup kutsamasını ister. Neyse ki Lug başı bir fındık ağacının üzerine koyunca kafadan zehir akar. Zehir fındık ağacını ikiye böler. Bu ağaç, uzun yıllar akbabaların ve kuzgunların meskeni olur. Ancak bir gün köklerinden çıkan zehirli bir buhar birçok işçiyi öldürüp yaraladığında, Manannan kökünü kurutturur. Luchta, bu ağacın ahşabından Manannan için bir kalkan yapar ve bu, Erin'deki en ünlü kalkanlardan birisi olur. Bu kalkan savaşta dokunulmazdır ve her zaman düşmanlarını bozguna uğratır. Sonunda Fionn'un kalkanı olur.

Savaş tanrıçası Morrígan, orduyu yüreklendirmek için sihirli bir rün söyler ve Ogma ile Indech teke tek bir çarpışmada yenilince savaş Fomorlar için bir bozguna dönüşür. Bres, Lug ve diğerleri tarafından korumasız bulunur ve hayatı için üç teklif sunar. Bunlardan ikisi (İrlanda ineği her zaman süt üretecek ve mısır her üç ayda bir hasat edilecek) reddedilir. Bununla birlikte Erin'in adamlarına nasıl sürüleceğini, ekileceğini ve biçileceğini öğretirse canının bağışlanacağı söylenir. Bres bunların hep salı günleri yapılması gerektiğini söyleyince serbest bırakılır. Başka bir anlatımda dört Fomor mısır, süt, meyve ve deniz ürünlerini mahvederek kaçar; ama Kasım Arifesinde (Samhain) bir daha talan yapamasınlar diye

Bodb, Midir, Oengus ve Morrígan tarafından kovulurlar. Bu, Fomorların felaket güçleri olarak algıladıklarına işaret eder. Bres'inki, onların daha ziyade Kelt öncesi bereket tanrıları olduklarını düşündürür.

Keltlerin taptığı silahların ve müzik aletlerinin sihirli güçlerini ortaya koyan iki ilginç olay bu noktada gerçekleşir. Ogma, savaş tanrısı Tethra'nın kılıcını ele geçirir. Kılıç kınından çıkınca, o günlerde kılıçlarla gelenek olduğu üzere, yaptığı işleri anlatır. Zira Hıristiyan derleyicinin de eklediği gibi, "şeytanların silahlar vasıtasıyla konuşmalarının nedeni, o zamanlar silahlara tapılması ve silahların koruma görevi görmesiydi." Diğer olay, Dagda'nın arpının nasıl götürüldüğünü ve Lug, Ogma ve Dagda tarafından Bres ve arkadaşlarının bulunduğu evde nasıl bulunduğunu anlatır. Dagda bir tılsım söyleyene kadar arptan hiçbir melodi çıkmaz. Ama sonra arp ona gelir, yolda dokuz adamı öldürür; ardından uyku, yas ve kahkaha olmak üzere üç sihirli melodi çalar. Bu arp, *Kulhwch* ve *Olwen*'in Galce masalındaki istendiğinde kendi kendine çalan veya çalmayı bırakan Teirtu'nun arpına benzer.

Böylece Tuatha Dé Danann galip gelir ve Morrígan, İrlanda'nın kraliyet tepelerine, *síd*[1] ordularına, *sídin* başlıca denizlerine ve nehir ağızlarına zaferini ilan eder (animist görüşün veya doğanın kişiselleştirilmesine dair bir anımsama). Sonra dünyanın sonu ve gelecek kötülükler hakkında bir şarkı söyler (Bu, İrlanda mitolojisinde kıyamete dair birkaç referanstan biri olmakla beraber büyük olasılıkla Hıristiyan kökenlidir).

Bu ilginç hikâye kuşkusuz eski ilahi savaş mitlerine dayansa da neyi ifade ettiği belirsizdir. Hem Tuatha Dé Danann hem de Fomorlar insanüstüdür. Efsanenin arkasında kışın, karanlığın, felaketin ve düzensizliğin güçleriyle birlikte, yaz, ışık, büyüme ve düzen gibi insan biçimli figürlerin çekişmesini belli belirsiz sezi-

1 Síd, İrlanda kültüründe "peri diyarı", "perilerin yaşadığı höyük" anlamında kullanılır; burada yaşayan peri halkını ifade ederken ise síde kelimesi kullanılır. (e.n.)

yoruz. Bu tür güçler birbirine düşmandır. Aralarında çekişme vardır; bilmeyenler için, doğanın savundukları kısımlarında çekişme vardır ve bu apaçık ikilik, doğanın güçlerini temsil eden varlıkların yaşamına yansır. Tüm mitolojiler bu çekişmeyi yansıtır. Babilli Marduk ve tanrılar, Tiamat ve onun yavrularıyla savaşırlar; tanrılar ve Titanlar (veya Jotunlar), Ra ve Apop kavga ederler. Aydınlık ve gelişme tanrılarına düşman olanlar, insanlarca çok sevilen tanrılar şeytan kılığında temsil edilir. Tuatha Dé Danann ve Fomorlar, İrlanda Keltlerinin hem ilahi hem de düşman grupları olsaydı, ikincisinin uğursuz karakteri, ikisine de şaşkın gözlerle bakan ve onları ölümlüler olarak tasavvur etmeye boş yere çabalayan tarihçiler tarafından unutulmayacaktı. Veya yine, ikisi birbirine düşman tanrı grupları olabilir çünkü bunlar sırasıyla Keltlerin ve yerlilerin tanrılarıdır. Fomorlar, aslında, değersiz Firbolgların (şüphesiz ki yerli bir ırktır) tanrıları olarak adlandırılırlar. Diğer taraftan daha sonraki Hıristiyanlık döneminde, Tuatha Dé Danann'dan farklı olarak acımasız ve şeytani şekilde tarif edilirler. Ayrıca pagan Keltler, onları zaten şeytani olarak görmüş olmalılar. Galip bir ırkın tanrıları genellikle yerlilerin tanrılarına düşman olarak görülür ve bunun tersi de geçerlidir ve şimdi yeni mitler ortaya çıkmaktadır. Her iki durumda da grupların evlilik veya soy bağıyla birbirini desteklediği yakın ilişkinin derleyicinin bir icadı olması gerekmez. Pagan mitolojisi tutarsızdır ve uzlaşma kaçınılmazdır. Galipler ile mağluplar bir araya gelme eğilimindedir ve bu tanrıları için de geçerlidir; bir ırkın farklı kabileleri nasıl önce kendi aralarında evlenip sonra savaşıyorlarsa, onların kötü ve dost tanrıları da öyle olabilir. Zeus, Titan Kronos'un oğluydu, ancak aynı zamanda onun düşmanıydı. Vile ve tanrıların babası Odin, bir devin oğullarıydı ama tanrılar devlerle savaşıyordu. Başka benzerliklerden de söz edilebilir. Yine de kesin olan şudur ki düzenli bir dünyanın tanrıları (gelişme, ziraat, tıp, şiir ve hitabet ve ayrıca sihir ve savaş tanrıları) genel açıdan zararlı olarak tasavvur edilen varlıklara karşıdır. Bu savaşta bazı tanrılar katledilir. Eski mitlerde onlardan bahsedildiyse bu, inançlarının devamını muhtemelen etkilememiştir. Pagan tanrıları ölümlü ve ölümsüzdür. Hayatları, sürekli olarak başlayıp biten ve

her zaman yenilenen daimî bir dramadır (bizzat doğa sürecinin bir yansıması).

Başka bir hikâyede, aydınlık ve gelişme güçlerinin karanlık ve kötülüğünkilerle çekişmesi ima edilmiştir. Ancak ikincisi ölümlü olarak tasvir edilir. Atina'dan anneleri Carman'la birlikte üç adam gelir (Cesur, Siyah ve Kötü, Hastalık oğlu Karanlığın oğlu İmha'nın oğulları). Oğulları yağma ve sahtekârlıkla yok ederken Carman da büyüleriyle geldiği her yeri mahveder. Tuatha Dé Danann'ın mısırlarını talan etmek için İrlanda'ya gelirler. Tuatha Dé Danann, onlara karşı şair Ai'yi, hicivci Cridenbel'i, büyücü Lugh Laebach'ı ve cadı Bechuille'yi gönderir. Bunların bir kısmı Mag-tured'in hikâyesinde de rol oynar. İşgalcileri büyüleriyle denizin ötesine sürerler; ancak işgalciler, önce hizmetinde çalıştıkları Yedi Şey'e geri dönmeyeceklerine dair teminat verirler ve annelerini rehin bırakırlar. Kadın, tanrılara mezar yerinde yıllık bir festival düzenlemeleri ve buna kendi adını vermeleri için yalvararak kederinden ölür. Bunları korudukları sürece Leinsterlilere bol miktarda mısır, meyve, süt ve balık vaat edilir. Gizemli "Yedi Şey"in ne olduğuna dair bir açıklama yapılmamıştır.

Diğer hikâyelerde tanrı gruplarının birbirleriyle çekiştikleri ve çatışmalarında bazen o kadar güçlü olmadıkları için kahramanların yardımına başvurdukları görülür. Bunun bir örneğine Cúchulainn'in Elysium'a ziyaretiyle ilgili hikâyede rastlanır. Tanrı Labraid'in tanrıça Fand ve Liban tarafından şarkısı söylenen cesaretine rağmen, doğaüstü düşmanlara karşı savaşması gereken zaman gelmiştir (Korkunç Senach, Eochaid, Eol ve Akarsu Eogan). Bunlar görünüşe göre Manannan ile birleşmişlerdi. Manannan'ın eşi, Labraid'in kız kardeşi Fand idi ve onu terk etmişti. Labraid korkuyordu, çünkü çekişmenin ne olacağı belli değildi. Kahraman Cuchulainn'in yardımı onu gerçekten memnun ederdi ve bu yardım için ona kız kardeşi Fand'ı vermeye hazırdı. Cuchulainn tanrıların hâkimiyet alanına varıp Labraid tarafından karşılandığında düşmanın büyük ordularına baktılar. Druid büyülerinde yetenekli iki kuzgun, kahramanın varlığını orduya

duyurdu. Ertesi sabah Eochaid, bir derede yıkanmaya gitti ve orada Cuchulainn tarafından öldürüldü. Cuchúlainn ile Senach arasında büyük bir kavga çıktı ve Senach de öldü. Cuchulainn daha sonra tüm gücünü ortaya koydu ve katliam o kadar büyük oldu ki bizzat Labraid buna bir son vermesi için ona yalvardı ve sonra şu şarkıyı söyledi:

"Çok sayıda atlıdan oluşan yüce bir ordu.
Bana her taraftan saldırdı;
Onlar denizin oğlu Manannan'ın halkıydı,
Eogan'ın yardımına çağırdığı."

Başka bir örnek, Connaught kralının oğlu Loegaire'in hikâyesinde karşımıza çıkar. Connaught halkı, Ai ovasındaki Kuş Gölü'nün yakınında bir araya gelirler. O sırada, gölden yükselen sisin içinden bir yabancı onlara yaklaşır. Yabancının mor bir pelerini ve omuzlarına kadar uzanan sarı saçları vardır. Yanında altın kabzalı bir kılıç asılıdır; sağ elinde beş köşeli bir mızrak ve sol kolunda altın oymalı bir kalkan vardır. Loegaire onu karşılar ve o, savaşçılardan yardım istemek için tanrıların topraklarından geldiğini anlatır. Adı Fiachna'dır ve karısının tecavüzcüsünü öldürmüştür; ancak Mag Mell kalesindeki kralın oğlu, yeğeni Goll tarafından saldırıya uğramış ve yedi savaşta yenilmiştir. Dolayısıyla yeni bir savaş göz önüne alındığında yardım için gelmiştir. Ülkenin güzelliğini ve orada görkemli ırkın insanları arasında yapılan kanlı savaşları anlatarak ona yardım edecekleri gümüş ve altının beklediğini söyler. Güçlü görüşlü mavi gözleri, cam gibi parlak dişleri ve kırmızı dudaklarıyla güzel ilahi savaşçılar vardır. Savaşlarda güçlü olan bu savaşçılar meclislerinde ilmi meseleler hakkında ezgili mısralarla şarkı söylerler. Fiachna göle girip gözden kaybolur. Şimdi Loegaire adamlarına seslenir. Elli savaşçı onunla suya dalar ve gölün altındaki ilahi topraklarda düşmanına karşı verdiği savaşta Fiachna'ya katılırlar. Fiachna, karısının tutsak olduğu Mag Mell kalesini kuşatır. Kaleyi savunanlar kadını serbest bırakır ve kadın Goll'e olan aşkını itiraf edip galipleri takip eder. Fiachna, kızı Güneş'in Gözyaşı'nı Loegaire'e

verir ve Loegaire'in adamlarının her biri bir eş alır. Sıla hasreti çekinceye kadar bir yıl boyunca ilahi diyarda kalırlar; onun yanından ayrılırken Fiahna onlara, ona dönmek isterlerse ata binmelerini ve yeryüzünde inmemelerini söyler. Connaught halkı onları tekrar gördüklerine sevinir çünkü onlar için çok yas tutmuşlardı. Şimdiyse Loegaire tanrıların ülkesine döndüklerini duyurur ve babası ona krallığı, altınlarını ve kadınlarını teklif etmesine rağmen o, orada kalmaz. Aldırışsız oğul, biraların deli gibi aktığı, her ordunun yüz bin savaşçıdan oluştuğu ve krallıktan krallığa gezerken tanrıların melodik müziğinin duyulduğu ilahi diyarın şarkısını söyler. Tanrıça olan karısından ve yoldaşlarından ve kaleden alınan kazanlardan ve içki kupalarından bahseder. *Síd* gecelerinden biri için babasının krallığını kabul etmeyecektir. Bu sözlerle krallıktan sonsuza dek ayrılır ve egemenliği Fiahna ile paylaşmak üzere Mag Mell'e döner (bir ölümlü için asil bir ilahi ödül). Fionn'un kahramanlık döngüsünde, tanrılara yardım eden başka kahraman örneklerine de rastlanacaktır.

Farklı ilahi gruplar arasındaki savaşa, güzel birer kızları olan *síde* kralları (ilahi veya peri halkı) Caibell ve Etar'ın hikâyesinde de rastlanır. Genç kızları evlendirmek isteyen iki krala, kızlar için savaş teklif edilir. Ancak savaş *síd*de yapılırsa *síd* kirlenecektir (tanrıların ülkesindeki diğer savaş örneklerine aykırı bir fikir). *Síd* halkı insanlara görünürse artık istedikleri zaman görünür istedikleri zaman görünmez olamayacaklardır. Bu nedenle savaş, onlarla insanlar arasında bir ayrım olmasın diye gece yapılır ve *síd* halkı geyik şekline bürünür. Mücadele o kadar korkunçtur ki öldürülenlerin toynaklarından ve boynuzlarından dört tepecik yapılır. Savaşın önünü almak için bir kuyudan su fışkırarak Loch Riach gölünü oluşturur; beyaz koyunlar her yedi yılda bir uygun saatte bunun içine atılırsa kıpkırmızı olurlar. Krallardan yalnızca Etar hayatta kalır.

Hıristiyan kâtipleri Tuatha Dé Danan konusunda ne yapacaklarını bilememişlerdi. Onlara yapılan en eski gönderme, cennetten kovulmaları, bulutlar ve sisler içinde İrlanda'ya ulaşmaları hak-

kındadır. Eochaid ua Flainn, onuncu yüzyılda bunları "hayaletler" (*siabhra*) olarak adlandırır ve onların semavi mi yoksa dünyevi mi olduklarını sorar; şeytan mı yoksa insan mıdır bunlar? Onlar Japhet'e bağlıydılar. Yine de *İstilalar Kitabı*'nda şeytan olarak kabul ediliyorlardı. Başka bir gelenek onları, kuzey adalarında büyücülük öğrendikten sonra İrlanda'ya dönen Nemed'in soyundan gelenlerin bir kolu yapar. Tarih yazarları onları hemen hemen insan olarak; resmi Hıristiyanlık kısmen iblis olarak, halk inancı ve romantizm ise eski ilahi yönleriyle bir tür güzel peri ırkı olarak kabul ediyordu.

D'Arbois, *Tuatha Dé Danann*'ı "annesinin ismi Danu olan tanrının halkı" olarak tercüme eder. Stokes, "tanrıça Danu'nun halkı *veya* halkları" olarak yorumlar bunu. Stern, *Danann*'ı sonraki bir ek olarak görmeyi ve ilk ismi *Tuatha Dé* veya *Fir Dea* (ilahi kabile veya tanrının insanları) olarak kabul etmeyi tercih eder. Grubun üç önemsiz üyesi (Brian, Iuchar ve Iucharba), bazen "Danu'nun üç tanrısı" olarak adlandırılır ve bu nedenle, belki de tüm grup "üç tanrının insanları" olarak tanımlanır. Brian, Iachar ve Iacharba *tri dée dána* veya "*dán*ın üç tanrısı" yani "bilgi" veya "kader" olarak da adlandırılır. Danand'dan (Danu) Béchuille ile ayrı bir tanrıça olarak zikredilir. İkisi de tanrıların üvey anneleri olarak adlandırılır. Cormac'ın *Sözlükçe*'si Danu hakkında hiçbir bilgi vermez ancak bir tanrıça Anu'dan bahseder: *mater deorum hibernensium* (tanrıları beslediği iyi oldu). Ayrıca Kerry'de iki tepeye "Anu'nun mamaları" olarak gönderme yapılır ki daha sonraki bir sözlükçe burayı "Danu'nun mamaları" olarak adlandırır. İrlanda, Iath n'Anann olarak isimlendirilir ve Anu'nun ismi Macha, Morrígan ve Badb (savaş tanrıçası) ile zikredilir. Oysa diğer pasajlar Danu'yu bunlarla birlikte sunar. Danu muhtemelen, *Dán* (bilgi) ile Brian, Iachar ve Iucharba'nın bir işlevi olan bilginin birbirine karıştırılmasından dolayı Anu ile karıştırılmaktadır ve Iucharba Danu olarak kişileştirilir. Dolayısıyla onlara, Aslında Brigit'in oğulları olmalarına rağmen, Danu'nun tanrıları veya oğulları denecektir. Stern'in belirttiği gibi Danu; Dagda, Ogma, Bres'in erkek kardeşi Delbaeth'in kızı olduğu

için, tüm grubun annesi olamaz. Anu grubun annesiyse, adının Danu'ya benzerliği de hataya yol açar. Tanrıça olarak Anu, belki de bir tür toprak ana olan İrlanda'nın kişileştirilmesidir. Bir bütün olarak bakıldığında, tarihçiler tarafından gerçek kişilerden ilham alınarak geliştirilen tanrıların ilişkisi, pagan hikâyeler kadar efsanevidir.

Tuirenn'in Çocukları hikâyesinde Brian, Iuchar ve Iucharba, Ogma oğlu Tuirenn'in oğullarıdır. Onlara düşman olan Cian, bir gün onların yaklaştığını görür. Kendine bir Druid değneğiyle vurarak domuza dönüşür, ancak Brian bunu fark eder ve kendini ve kardeşlerini tazıya dönüştürür. Cian'ı kovalayıp taşlarla öldürürler çünkü silahların bu işi oğluna anlatacağını söyler. Toprak onu reddetmekten vazgeçene kadar vücudunu yedi kez gömerler. Cian'ın oğlu Lug, bu olaydan toprak sayesinde haberdar olur ve Tuirenn'in çocuklarını büyülü hazineler getirmeye zorlar. Hazineleri toplarken birçok tehlikeyle karşılaşırlar. Babalarının tavsiyesi üzerine Manannan'ın kanosuyla denizi geçip hazineleri ele geçirmeyi başarırlar. Ancak şimdi Miodhchaoin ve oğullarının her türlü bağırmayı yasakladığı bir tepe olan "Cnoc Mlodhchaoin'e üç kez bağırmak" zorundadırlar. İşte o zaman adamlar onları yaralar ve babaları Lug'dan tüm yaraları iyileştiren sihirli domuz derisini ister. Lug, Brian onun huzuruna getirildiğinde bile bunu reddeder ve böylece katiller sefil bir şekilde telef olurlar.

Baş tanrıların isimlerinin çoğundan daha önce bahsedilmiştir. Muhtemelen bir bereket ve doğurganlık tanrısı olan Dagda veya Eochaid Ollathair; Oengus; Nuada; şiir tanrısı Ogma; demircilerin tanrısı Goibniu, pirinç işçilerinin tanrısı Creidne; ilaç tanrısı Diancecht, Ler'in oğlu Manannan; Midir; Bodb Dearg; güneş tanrısı diyebileceğimiz Lug ve diğer daha önemsiz ilahlar. Tanrıçalar ise şunlardır: Anu veya Danu; şiirin ve ilkel kültürün tanrıçası Brigit; Etain ve savaş tanrıçaları Morrígan, Macha ve Neman. Badb bir dördüncüyü oluşturur veya bazen üçlü gruptan birinin yerini alır. Tuatha Dé Danannlar tarım ve büyük baş hayvanlar üzerinde yetki sahibiydi; ama hepsinin harika bir büyü gücü olmakla birlikte

başka işlevleri de vardı. Ne yazık ki bu işlevler hakkında çok az mit vardır ve bunların yapısı bir tahmin meselesi olmak durumundadır. Tanrıların eşyalarının mitolojik büyülü doğası, onları ölümlü olarak kabul eden kayıtlarda bile varlığını sürdürür. Mag-Tured savaşını anlatan hikâyenin giriş kısmı, egemenliği üstlenecek her kralın yönetiminde kükreyen Fal taşının Falias'tan nasıl getirildiğini anlatır. Lug'un mızrağı Gorias'tan getirilir. Ona veya onu taşıyana karşı hiçbir muharebe asla kazanılmamıştır. Nuada'nın kılıcı (kınından çıkarılınca kimse ondan kaçamaz), Findias'tan gelmiştir. Tüm birliklerin minnettar bir şekilde ayrıldığı Dagda'nın kazanı Murias'tan gelmiştir. Sihirli yiyecekleri ve diğer eşyalarından daha sonra bahsedilecektir. Hakkında günümüze ulaşan hiçbir efsane olmayan bazı nesnelerin (Dagda'nın yatağı, Morrígan'ın mamaları, Dagda'nın eşinin tarağı ve kutusu, yani iki tepe, Oengus'un taş duvarı ve benzerleri) Brug na Boinne'de olduğu söylenir.

İkinci Bölüm

Tuatha Dé Danann ve Miletliler

Tuatha Dé Danann'ın Miletliler[1] tarafından mağlup edilmesini anlatan tarihi kayıt, Tuatha Dé Danann'ın tanrısallığını veya Druid büyüsüne ve doğaüstü güce olan inancın kalıcılığını gözler önüne serer. D'Arbois, Tuatha Dé Danann'ı Miletliler gelene kadar yüz altmış dokuz yıl boyunca İrlanda'nın efendisi yapan entrikanın, 1072'de ölen Galli Coemain'in icadı olduğunu göstermiştir. *İstilalar Kitabı* bunu benimsemiştir ve tanrıların MÖ 1700'e kadar art arda krallar olarak hüküm sürdüklerini varsayar. Bununla birlikte Gilla Coemain'in zamanında bile, bu plan her zaman kabul edilmedi, çünkü Tigernach *Yıllıklar*'ında MÖ 305'ten önce tarihi bir İrlanda zamanından bahsetmez; ancak mevcut hikâyeler, tanrıların çok daha sonraki bir tarihte (sözgelimi İsa'nın İrlandalı çağdaşları olduğu iddia edilen Conchobar ve Cúchulainn'in zamanında) hâlâ hayatta olduğunu göstermiştir.

Miletliler geldiğinde, Tuatha Dé Danann'ın üç kralı hüküm sürüyordu: MacGuill (Fındık Ağacı'nın Oğlu), MacCecht (Saban'ın

1 İrlanda'daki eski Kelt halkları. (e.n.)

Oğlu) ve MacGréine (Güneş'in Oğlu). Bunlar sırasıyla Banba, Fotla ve Ériu (isimleri İrlanda'nın antik isimleridir ve sonuncusu "Erin" şeklinde varlığını sürdürmektedir) ile evliydi. Bunların İrlanda'nın bazı bölgelerinin isimlerini aldığı varsayılan eski tanrıçalar mı yoksa tarih yazarlarının ülkeye verilen unvanlardan türettikleri isimler mi olduğu belli değildir. Hikâyedeki bir olay ilk fikri ima etmektedir. Üç kral, doğa ve tarım tanrıları olabilir ve Miletlilerle savaşırken sırasıyla Eber, Airem (Çiftçi) ve büyü şarkıcısı ve hüküm verici Amairgen tarafından öldürüldüler. Miletliler, Mısır'dan kovulan bir İskit asilinin torunlarıydılar. Bu soylu İspanya'ya geldi (Torunu Bergon burada bir kule inşa etti) ve babası kimi zaman Bile diye adlandırılan Mile'nin babası veya büyükbabasıydı. Başka bir oğul olan Ith, bir akşam kuleden bakarken İrlanda kıyılarını gördü. Doksan takipçisiyle oraya yelken açtı ve bir anlaşmazlığı çözmesi için yalvaran krallar tarafından memnuniyetle karşılandı. Onun kaderi, anlaşmazlıkları gidermek üzere çağrılan halk hikâyesi kahramanlarının kaderinden çok farklıydı. Krallara adalete göre hareket etmelerini buyururken toprağın bereketini o kadar övdü ki krallar toprak üzerinde planlar kurduğundan şüphelenip onu öldürdü. Müritleri cesedini İspanya'ya taşıdı ve Miletlilerin şefleri, onun intikamını almaya karar vererek İrlanda'ya yelken açtılar. Ancak Tuatha Dé Danann sihirli bir sis oluşturup adanın domuz sırtı gibi görünmesini sağladı (Muic-Inis yani "Domuz Adası" adı buradan gelmektedir). Sonunda karaya çıktılar ve Mile'nin oğlu şair Amairgen şarkı söyledi:

"Ben denizde bir rüzgârım,
Ben bir deniz dalgasıyım,
Ben denizin gürlemesiyim,
Ben güçlü bir öküzüm,
Uçurumda yırtıcı bir kuşum,
Ben bir güneş ışınıyım,
Ben akıllı bir gezginim,
Ben vahşi bir yabandomuzuyum,
Ben ovada bir gölüm,

Ben yetenekli bir sanatçıyım,
Ben, bir orduyu biçen keskin bir kılıcı olan bir devim."

Bazıları bunu bir çeşit Kelt panteizmi olarak görür. Eğer öyleyse bu, tuhaf bir panteizmdir çünkü daha çok Keltlere özgü övüngen süslü sözlerdir. Taliesin'in benimsediği ardışık formlardan bahsettiği Galler şiirlerinde benzerlik vardır. Bu karşılaştırma İrlandalı Erigena'nın panteizmiyle değil, barbar tıp adamlarının övünen sözleriyle yapılmalıdır.

Miletliler sırayla Banba, Fotla ve Ériu ile bir araya gelip her birinden adaya adlarını vermelerini istediler. Krallar daha sonra, göstermelik olarak savaş ya da teslimiyet sorununu tartışacak bir ateşkes için yalvarsalar da asıl amaçları Druidlerine sihirli sözler hazırlamaları için zaman tanımaktı. Yanlışsa ölmesi şartıyla Amairgen'in hükmünü kabul etmeye karar verdiler. Amairgen daha sonra Miletlilere dokuz dalganın sihirli mesafesine çıkmaları gerektiğini söyledi ve geri dönmeyi başarırlarsa ülke onların olacaktı. Bu, İrlanda'da verilen ilk karardı. Miletliler bunun üzerine gemilerine döndüler, ancak istenen mesafeyi kazanır kazanmaz Druidler ve tanrıların şairleri, bir fırtına çıkardılar. Eber, onu bayrak direklerinin ucunu geçmeyen bir Druid fırtınası olarak tanıdı ve Amairgen şimdi Erin'in doğal özelliklerinin yardımına başvurdu (sonraki hikâyeye gömülü ve ilkel bir düşünce aşamasının özelliklerini taşıyan eski animist bir rün):

"Sana sesleniyorum Erin,
Pırıl pırıl deniz,
Bereketli, bereketli tepe,
Vadileri olan orman,
Akan, akan dere" vb.

Şimdi fırtına durmuştu ve Eber sevinçle Erin halkını mızrak ve kılıçla vuracağını söyleyerek övündü; ama o anda fırtına tekrar patladı, gemileri dağıtıp harap etti ve birçok kişiyi boğdu. Hayatta kalanlar Boyne'ye indi ve Tuatha Dé Danann'a savaş açtı. Üç kra-

liçenin, Lug'un cadılarının Fomorlara yaptığı gibi, Miletliler için bir yanılsama olan sihirli bir ordu yarattığı söylenmesine rağmen Tuatha Dé Danann yenildi.

"Cesurca savaştık
Banba adasının ruhları (*siabhra*) için,
Bin kişiyi indirdik
Tuatha Dé Danann'ın adamlarından."

Başka bir çatışmada, üç kral ve kraliçenin katledildiği başka bir bozgun gerçekleşmiştir; bu, Tuatha Dé Danann'dan kurtulanların yeraltı sığınağına sığındıkları zamandı, Miletliler İrlanda'nın efendileri olarak kaldılar.

Bu anlatının temeli ne olursa olsun, eski bir pagan miti değildir çünkü insanların taptığı tanrılar, onlar ya da onların kurgusal ataları tarafından yenilgiye uğratılmaz. Tarih yazarları tarafından gerçek ırklar, hayali ırklar ve ilahi gruplar kısmen tek bir bakış açısına göre değerlendirilmiştir; bunların hepsi insandı ve birbirleriyle savaşmak için yaratılmış olmaları mümkündür. Şimdi şu soru sorulabilir: Eski tanrılar nasıl terk edildi ve neden genel olarak *síd*de yaşadıkları düşünülüyordu (hatta şimdi bile böyle düşünülüyor)? Hıristiyanlaştırılmış kabilelerin, tanrılarını terk ettikleri biliniyordu. Ancak bunlar, onlar tarafından ihtiyaç anında gizlice başvurabilecekleri gözlerden uzak yaşayan bir tür peri ırkı olarak görülmeye başlandı. O halde, Hıristiyanlık onların yenilgisine neden olmuş olmalı.

Bu fikir için az önce özetlenen anlatının kaynağını takip edebiliriz. Aslında, *Kadimlerle Söyleşi*'de (*Acallamh na Senórach*) bahsedilen meseledir; burada, tarihi şemadan bağımsız olarak, tanrılar sözde yenilgilerinden çok sonra bile güçlüdürler. Féinn'den Aziz Patrick günlerine kadar hayatta kalan Caoilte, Tuatha Dé Danann'ın gücünün yakında azalacağını söyler; zira aziz "arada bir onlardan fakir birinin gelip geçici olarak dünyayı (yani insanların uğrak yerini) tekrar ziyaret ettiğini görmediğin sürece, onları tepe-

lerin ve kayalıkların zirvelerine sürgün edecektir." Bu nedenle belki de başka bir yerde *Söyleşi*, onların kendilerini besleyecek kadar fazla toprağa sahip olmadıklarını göstermektedir. *Aziz Patrick'in Hayatı*'nda bu zafer dramatik bir şekilde temsil edilir. Aziz Patrick, altın ve gümüşle kaplı Cenn Crúaich'in (Höyüğün Başı) bir heykelinin ve diğer on iki kişinin bronzla kaplı temsilinin bulunduğu Mag Slecht'e gitmiştir. Baş heykel, asasını kaldırıp yere doğru eğilir ve diğerlerini toprak yutmuştur ve aziz tarafından lanetlenen içlerindeki iblisler tepeye kaçmıştır.

O halde bu yenilgi neden Miletlilere atfedildi? İrlanda'nın farklı bölgelerinde yaşayan farklı düşman Kelt gruplarından büyük hanedan aileleri tarafından yönetilen ve sırasıyla Cashel ve Tara'da hüküm süren ikisi, Aziz Patrick'in zamanından kısa bir süre sonra öne çıktı. Ancak tanrılar İrlanda'da daha önceki ırkları fetheden güçlü bir ırk olarak görülmeye başlandığından, Miletlilerin onları yendiğini göstermek gerekli hale geldi. Bu, Miletlileri uzak antik çağa geri itti ve MÖ 1700'den beri İrlanda'nın efendileri olduklarını gösterdi. Hıristiyanlığın gelişiyle iktidara geçen Tuatha Dé Danann'ın artık onlar tarafından mağlup edildiği ileri sürüldü. Dolayısıyla, İrlanda tarihini ortaçağda yeniden yapılandıranların merkezi teorisi, "İrlanda'nın, Hıristiyanlık döneminden çok önce Miletos ırkına tabi oldukları" yönündeydi. Daha sonra Ulster kahramanları, sonunda tüm İrlanda aristokrasisi gibi Mile ile ilişki içine girdi.

Mile (Latince *miles*, "asker") ve Bile, eski mitolojide yeri olmayan samandan adamlardır. Bu nedenle Rhys ve d'Arbois'in Bile'yi, Balor ve bir Kelt Dispater'i ile ölüm ve ata tanrısı olarak denkleştirme girişimleri modern bir efsaneleştirme girişiminden başka bir şey değildir. Fetih anlatısı kuşkusuz, daha önceki doğaüstü güç ve sihir kavramlarına başvururken, Tuatha Dé Danann'ı insanlardan kısmen farklı (*siabhra*, "ruhlar") olarak görmeye eğilimliydi. Bu, yaygın görüştür ve aynı zamanda eski mitleri içeren edebi hikâyelerde mevcuttur. Tanrılar, ara sıra insanlara yardım eden *side*ler, insanüstü bir ırktı ve bu, resmi görüşü etkiledi; zira mitolojik bel-

geler, yenilgilerinden sonra Tuatha Dé Danann'ın yeraltı saraylarına nasıl çekildiklerini, zaman zaman ölümlülere yardım etmek veya onlara zarar vermek için ortaya çıktıklarını anlatır. Miletliler bile onların güçlerinden, özellikle Dagda'nın gücünden henüz kurtulmamışlardı. Mısırları ve sütleri Tuatha Dé Danann tarafından yok ediliyordu ve gelecekte bunu önlemek için Dagda ile arkadaş oldular, böylece şimdi bu şeyler onlara kaldı. Bu hikâye, mısır ve sütün, insanlar tarafından gücenildiğinde bu nimetleri esirgeyen tanrılara bağlı olduğuna dair eski mitolojik düşüncenin yeni versiyonu gibi görünüyor. Bunlar ayrıca fedakârlık yoluyla elde ediliyorlardı yani, çocuklarını ve hayvanların ilk yavrularını Cenn Crúaich'e kurban ediyorlardı. Başka bir yerde Fomorların mısır ve sütlerinin üçte ikisini Nemedlerin yıllık olarak aldıklarını görüyoruz. Belki de burada, armağanların verilmemesi ve bu tarz şeylerin sunulması fikriyle, afet tanrıları tarafından yok edilmesi fikrinin bir karışımıyla karşı karşıyayız. İrlanda'da ve batı dağlık bölgesinde periler için yiyecek ve süt gibi adak bırakılmasına hâlâ rastlanmaktadır.

Bu karakterin referansları ve aynı zamanda Galya anıtlarındaki semboller, doğurganlığı kontrol eden bazı tanrıların işlevlerini akla getirmektedir. D. Fitzgerald'ın Limerick'te topladığı bazı folklorik bilgiler, bu işlevlerin hatırasının romantik bir görünüş altında belli belirsiz bir şekilde nasıl devam ettiğini göstermektedir. Cnoc Aine (Knockainy yani "Aine'nin Tepesi") her zaman Güney Munster perilerinin kraliçesi ve Tuatha Dé Danann'dan Eogabal'ın kızı Aine'nin konutu olarak kabul edilmiştir. "Şimdiye kadar yaşamış en iyi kalpli kadın" olan Aine, hâlâ Loch Guirr veya Cnoc Aine'de görülür. Aine, onu ele geçirdikten sonra (her zamanki peri gelin olayı) Lord Desmond ile evlenip ona bir erkek çocuk doğurur. O ve oğlu onu terk ederler, ancak daha sonra zaman zaman ortaya çıkarlar. Oğlu vaktiyle Desmond Kontu olmuştur. Bir keresinde tepenin çoraklığı hakkında annesiyle konuşur ve kadın ertesi sabah tepeye bezelye diker; bu, kadının işlevlerine dair önemli bir göndermedir. Tarım ayininin kalıntıları, Aziz John Eve tepesi üzerinde

bir araya gelen bir geçit töreni şeklinde geçen yüzyıla kadar varlığını sürdürmüştür. Saman demetleri direklere bağlanır ve yakılır, bunlar daha sonra her ikisine de şans getirmesi için tarlalardan sığırlarla taşınır. Bir yıl bu ihmal edilmiş ancak Aine liderliğindeki gizemli bir alay tepede görülmüştür. Her zamanki geçit töreninden sonra orada kalan kızlar başka bir önemli günde Aine ile karşılaşmışlardır. Aine, kendisine verilen onur için onlara teşekkür ederip gitmelerini rica eder. Çünkü Aine'nin maiyeti tepeyi kendileri için ister ve bu varlıklar, Aine'in ürettiği bir yüzük sayesinde kızlar tarafından görülebilirler. Aine bu sebeple açıkça doğurganlık ayinleriyle ilişkilendirilir.

Şimdi tarihi anlatıya göre, yenilgilerinden ve derin tepelere ya da *síd*e çekildikten sonra, tanrıların bunları kendi aralarında nasıl bölüştürdüklerini ve aynı zamanda içlerinden birinin kral rolünde olduğunu göreceğiz.

Üçüncü Bölüm

Sídin Paylaşılması

Kelt tanrıları, putperest zamanlarda tepeler ve tarih öncesi tümülüslerle, özellikle Boyne yakınlarındakilerle ilişkilendirilmiş olabilir ve uzak adalarda yaşayan tanrıların yeraltı ülkelerini kapsar. Durum böyleyse, höyüklerin neden Tuatha Dé Danann'ın inziva yeri olarak görüldüğünü ve oradan bir tür peri olarak ortaya çıktıklarına niçin hâlâ inanıldığını açıklamaya yardımcı olacaktır. Halk, eski tanrıların her zaman höyüklerle ilişkilendirildiğine inanıyorsa mitoloji yazarlarının, Miletliler tarafından mağlup edildikten sonra oraya çekildiğine dair bir efsane geliştirmeleri kolaydı.

Bu tepelerin ve höyüklerin içinde, cennetsi güzelliklerle dolu muhteşem sarayları vardı. Bu içi boş höyük ya da tepeler, muhtemelen Latince *sedes* ile aynı kökten gelen ve bu nedenle belki de "tanrıların koltukları" anlamına gelen *síd* olarak biliniyordu. Buraların ilâhi sakinleri *áes side*, *fir side mná side* idi; yani *síd* halkı. Bunlar her yerde Tuatha Dé Danann veya onların soyundan gelenler olarak kabul edilir. Aziz Fiacc ilahisi, insanların *side*ye taptıklarından bahseder. Kral Loegaire'nin kızları ise Aziz Patrick'i ve onun beyaz cübbeli rahiplerinin *áes side*, yeryüzünde ortaya çıktıklarını

kabul ediyorlardı. Daha sonraki zamanlarda *side*nin periler olduğu kabul edildi ve çeşitli isimlerle adlandırıldı; ancak bu periler, illa kısa boylu olmasalar da önceki *side*lere yani Tuatha Dé Danann'a yakından benzerler. Bu bakımdan ortaçağ Fransız inancındaki *fée*lere (ilk tanrıçalara ait romantik kalıntılar) çok benziyorlar.

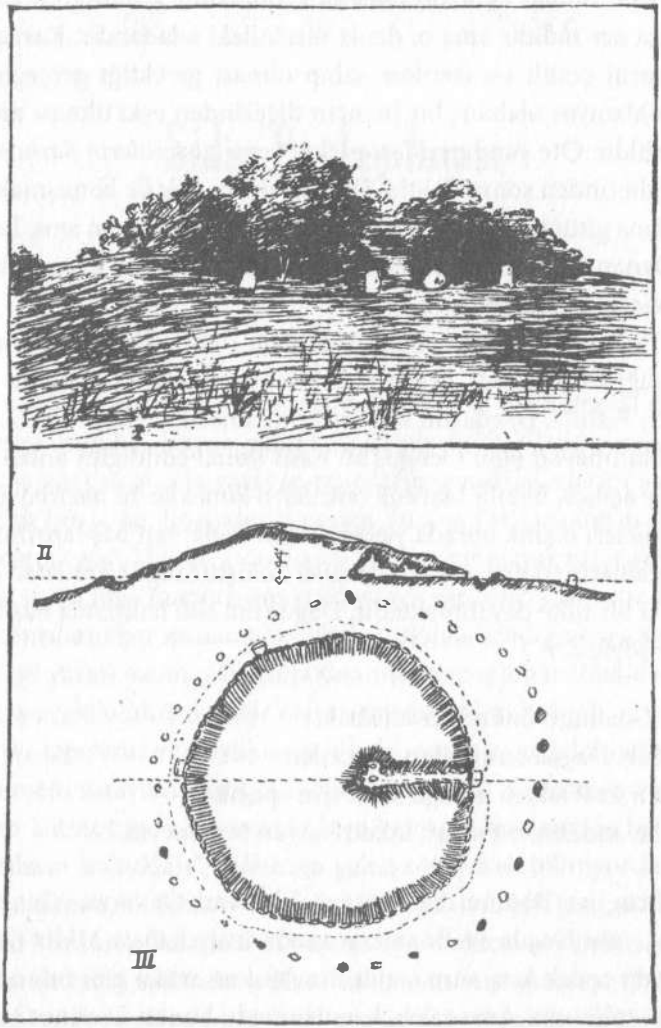
Side, bazı hikâyelerde hem *síd* hem de Eylsium adasıyla ilişkilendirilir. Bunlar eşanlamlı olarak kabul edilir. Connla'nın kaçtığı tanrıça *áes sid*lidir ama o, deniz ötesindeki adadandır. Karışıklık, tanrıların çeşitli meskenlere sahip olması gerektiği gerçeğinden kaynaklanıyor olabilir; bir inancın diğerinden eski olması zorunlu değildir. Öte yandan, *Mesca Ulad* veya *Ulsterlilerin Sarhoşluğu*, yenilgilerinden sonra Tuatha Dé Danann'ın *síde* ile konuşmak için yeraltına gittiğini söylüyor. Ne var ki bu, *síde*yi tanıyan ama Tuatha Dé Danann'ı insan olarak kabul eden bir tarihçinin karmaşık düşüncelerinden ibarettir.

Tarihçinin karışık romantik görüşü, Tuatha Dé Danann'ın *síd*e çekildiği yönündeydi. Erken tarihli bir metin, (*De Gabail int sida*, "*Síd*'in Fethi"), Dagda'nın *síd*i aralarında nasıl paylaştırdığını, orada bulunmayan oğlu Oengus'un nasıl ihmal edildiğini anlatır. Bu hikâye açıkça, Babilli Marduk tanrıların konaklarını hazırlayıp onları kaleleri olarak burada yaşamalarını sağlarken baş tanrının çeşitli alanlarını tanrılar arasında nasıl bölüştürdüğünü anlatan daha önceki bir mite dayanmaktadır. Dagda'nın *síd*i hakkında başka bir belge şöyle der:

> "Gözünün önündeki *síd*e bak,
> Sert Dagda tarafından yaptırılan
> Bir kral köşkü olduğu sizin için apaçık
> Bir mucize, bir saray, takdire şayan bir tepeydi."

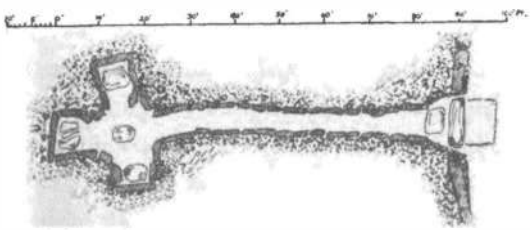
Bu, Brug na Boinne idi. Oengus Mac Ind Óc veya "Gençlerin Oğlu", yani Dagda ve Boann, o sırada üvey babası Midir ile birlikteydi, ancak kısa süre sonra Esav'ın kutsaması gibi onun meskenini talep etti. Ama talebi karşılanmadı; bunun üzerine Oengus geceyi Dagda'nın sarayında geçirmek istedi. Ertesi gün kalmasına da

izin verildi ve babası da bunu onayladı. Bu süre geçtikten sonra Oengus'a gitmesi emredilse de zaman gündüz ve geceden oluştuğu için kira süresinin daimi olması gerekiyordu. Bu yüzden gitmeyi reddetti. Dagda evinden çıkarıldı ve *síd*, Oengus'un hâkimiyetine geçerek ismini aldı: Brug Maic Ind Óc.

4

5

Fermoy Kitabı'ndaki bu hikâyenin Tuatha Dé Danann'ın bazılarının fani olarak öldüğü görüşünden etkilenmiş başka bir yorumuna göre Dagda vefat edeli çok olmuştur ve höyükler, belki de kralların buraya gömüldüğü gerçeğinin bir yansıması olarak, mezar yerleridir. Ancak bunlar, başlıca hayatta kalanlar (Bodb Dearg ve Manannan; ikincisi, gizli konutları seçme görevine sahiptir) tarafından paylaştırılırlar. Manannan, bunları güzel tepelerde ve vadilerde buldu ve bizzat Tuatha Dé Danannların görüp içinden geçebilmesine rağmen, etraflarına görünmez ve aşılmaz bir duvar çizdi. Onları yaşlılıktan, hastalıktan ve ölümden koruyan Goibniu'nun birasını ve bir gün öldürülüp yenen, ertesi gün canlanıp tekrar kullanıma uygun olan kendi domuzunu verdi. Dolayısıyla bu mitolojik anlatıdan bile, kişiliklerinin gerçek tanrısallığı ortaya çıkıyor.

Bu anlatımda Bodb Dearg, *Ler'in Çocukları* (Aided Chlainne Lir) hikâyesinde olduğu gibi, Tuatha Dé Danann'ın hükümdarı yapılır. Bu seçimden hiç hoşlanmayan Ler inzivaya çekilir. Bunun üzerine diğerleri onu cezalandırmaya karar verir. Ancak bu karar,

biat etmesi şartıyla Ler'e kızı Aobh'u eş olarak veren Bodb tarafından hükümsüz kılınır. Aobh, ölmeden önce ona iki kız ve iki erkek çocuk doğurur ve Bodb onu teselli etmek için şimdi ona kız kardeşi Aoife'yi verir. Aoife, üvey çocuklarını kıskanıp onları kuğuya dönüştürür (Konuşmayı, düşünmeyi ve enfes şarkı söyleme yetisini korusalar da dokuz yüz yıl boyunca kalmaları gereken bir şekil). Bodb, bir ceza olarak Aoife'ı "hava iblisi"ne dönüştürür. Aziz Patrick ve Aziz Mochaomhog zamanına kadar Ler'in çocukları kendi suretlerine geri dönemezler. Solmuş ve yaşlanmış bir halde Hıristiyan inancını kabul ederler ve babalarının sarayını çatısız bir harabe halinde bulduktan sonra ölürler.

Elcmar'ın Kitabı'nda verilen yorumda Oengus'un üvey babası Fermoy, Brug na Boinne'i alır ve Manannan, Oengus'a onu ondan istemesini tavsiye eder. Manannan'ın büyü gücü sayesinde Elcmar kovulur ve Oengus görünmez bir şekilde yaşadığı, domuzları yiyip ölümsüzlük birasını içtiği *síd*i elde eder. Yine başka bir yorumda Oengus'un kökeni hakkında Dagda'nın öz oğlu olduğuna dair ilginç bir açıklama vardır (annesi Elcmar'ın karısıdır). Dagda, Elcmar'ı bir yolculuğa gönderir ve büyüler yapar; üzerine karanlık ve "sapıklıklar" getirir ve ondan açlığı ve susuzluğu uzaklaştırır. Belki de Uther ve Manannan gibi benzer durumlarda gerçek koca görünümüne büründüğü için tanrıçaya erişebilmiştir. Oengus doğduğunda Elcmar hâlâ yoktur, ancak daha sonra gerçeği keşfetmiş olabilir; çünkü Oengus'la, Merlin gibi, ebeveyni olmadığı için alay edilir. Oengus, gözyaşları içinde tanrı Midir'e gider ve Midir, onu Dagda'ya götürür. Dagda onu oğlu olarak kabul eder, ona Elcmar'ın *síd*ine gitmesini ve ona "ülkesinde bir gecelik ve bir günlük hükümranlığını" vaat etmezse onu ölümle tehdit etmesini buyurur (Oengus'un ilk versiyonda Dagda'ya yaptığı aynı numara). Bu hikâye, daha sonra anlatılacak güzel Etain mitine giriş niteliğindedir. Şunu belirtmek gerekir ki keşiş Flann Manistrech'in bir şiirinde Elcmar, Midir'i katleder ve kendisi de Oengu tarafından öldürülür. Ancak bunun daha önceki bir efsanenin parçası olması gerekli değildir.

Yine, onuncu yüzyıl şairi Cináed úa hArtacáin tarafından manzum olarak başka bir anlatı sunulur. Nechtain'in karısı Boann,

beyhude bir şekilde aşkını arayan Dagda'nın kulu olan kardeşi Elcmar'ın yanında kalmaya gelir. Druidleri ona Elcmar'ı bir göreve göndermesini tavsiye eder. Ancak Elcmar onu gece göndermemesi için onunla pazarlık eder, bunun üzerine Dagda "dokuz ayın sonuna kadar güneşi göklerin yüksek sırtında tutar." Elcmar sadece bir gün geçtiğini düşünür, ancak döndüğünde çiçeklerdeki değişimden ne kadar çok zaman geçtiğini anlar. Bu arada Dagda ve Boann onu kandırırlar, ama şimdi korkarlar ve güvensiz karısı doğum sancısı çekmektedir. Çocuğu Oengus'u yol kenarında Midir'in *sí-d*ine bırakırlar. Çocuk, arkadaşları tarafından bilinmeyen kökeniyle alay edilerek burada büyür. Oengus tarafından zorlanan Midir gerçeği söyler ve onu Dagda'nın *síd*ine götürür. Orayı bir gece bir gün süreyle ele geçirerek onu kandırır.

Bu ister Dagda'nın isterse Elcmar'ın evinden çıkarılmasıyla ilgili en eski hikâye olsun, Oengus babasını ya da üvey babasını kandıran bir tanrıdır ve belki de ikincisi ilkel biçimde acı çekendir. Rhys, Dagda'yı Kronos'un ve Oengus'u Zeus'un eşdeğeri yapar. İlgili Yunan ve Kelt hikâyelerinde tam olarak paralel olmayan mirastan mahrum etme olayı dışında, Dagda ve Oengus'un Kronos ve Zeus ile bariz ortak özellikleri yoktur. Dagda'nın Kronos gibi, kovulmadan önce veya sonra ölüleri yönettiğine dair en ufak bir kanıt da yoktur. Benim başka bir yerde öne sürdüğüm gibi, hikâyenin temeli, bir tanrı kültünün neden diğerininkinin yerini aldığını açıklayan bir mittir.

Dördüncü Bölüm

Tanrıların Efsanevi Güçleri

Çoğu mitolojide olduğu gibi Kelt tanrıları, kendilerine özgü güçlerin yanı sıra, tıp adamlarının sahip olduğu varsayılan güçleri yansıtır. Bunlar, ölümsüz tanrıların gücü hakkında pek çok şey bilen Druidler tarafından öğretilen mitlerin konusuydu. Tanrılar ölümsüzdü ve onların meskeni, hiç kimsenin ölmediği "ebediyen yaşayanlar"dı. Caoilte, Tuatha Dé Danann'ı Aziz Patrick'e, kendisinin veya insanların aksine "solmayan ve uzun yaşayan" varlıklar olarak tanımlar. Başka bir deyişle "ölümsüzlükle donatılmış, bedensel biçimlere sahip periler veya ruhlardır". Yine de ölümsüzlüğün onlara Goibniu'nun ölümsüz birasını içmeleri yoluyla Manannan tarafından verildiği söylenir, böylece "hiçbir hastalık ya da illet onlara uğramaz" ya da "onlar ne bozulurlar ne de yaşlanırlar". Aziz Patrick, Bodb Dearg'ın kızına tanrıları formda ve çekici kalmalarını sağlayan şeyin ne olduğunu sorar ve kız şu cevabı verir: "Hepimiz Goibniu'nun ziyafetine katıldık; onlara ne acı ne de hastalık uğruyor." Başka bir yerde bu ölümsüzlük, bazı kokulu meyvelerin yenmesine bağlı gibi görünüyor. Bu meyvelerden şu şekilde bahsedilir: "Onları yiyenlere hiçbir hastalık gelmez, ama onlar şarabın ve eski

bal likörünün coşkusunu hissederler ve bir asır yaşında olsalardı tekrar otuz yaşında olurlardı." Tuatha Dé Danann, Féinn'le bir maç oynayıp Vaatler Diyarı'ndan kızıl fındık, elmalar ve güzel kokulu meyveleri getirir. Meyvelerden biri toprağa düşer ve meyveleri bu erdemlere sahip olan bir üvez ağacı gelişir. Tanrılar, ağaçlarını korumak için adamlarından birini gönderirler: Demir sopasıyla üç darbe vurulana kadar öldürülemeyecek olan vahşi, tek gözlü dev Searbhan Loch-lannach. Bu dev, ağacın etrafında bir çukur açar ve geceleri bunun içinde uyur. Gündüzleriyse nöbet tutar. Fionn, iki savaşçıdan bedel olarak ya Diarmaid'in başını ya da bir avuç dolusu bu meyvelerden talep eder. Ama Diarmaid onları yener ve deve meyveleri sorar. Searbhan onları reddeder, ancak kahraman beceri ve güçle sopasını ele geçirip onu öldürür.

Bununla birlikte tanrılar, kendi ölümsüz topraklarında bile katledilir. Belki de bu, tanrılara ilişkin tarihi görüşün bir sonucu değildi; zira mit, başka yerlerdeki tanrıların (Dionysus, Attis, Balder, Osiris) yaptığı gibi onların ölümünü anlatıyor olabilir. Tarihi bakış açısı, mitlerin devamına engel olmamıştır. Ölümleri *Tarihler*'de kayıtlı olan ilahların çok sonraları hayatta olduğuna rastlanmaktadır. Oysa pagan dönemlerde doğan tanrı ve tanrıçalar, Hıristiyanlık döneminde yaşayan kişilere binlerce yıl sonra görünür. Bu uzun süreye rağmen, genç ve güzel kalmışlardır. Yine de tanrıların ülkesi ölümsüz, barışçıl bir yer olarak resmedilirken, insanlar yine de ona insan yaşamının bazı özelliklerini atfettiler. Bazı hikâyelere göre savaş, yaralar ve ölüm vardı. Tanrılar bile insanlar tarafından katledilebilir ve tanrıların insani tutkuları olduğu gibi, insani zaafları da olabilir. Mitin her yerinde böyle tutarsızlıklar söz konusudur.

Görünmezlik, doğuştan gelen veya bir manto giyerek veya Manannan'ın büyüsü *Féth Fiada*'dan elde edilen başka bir ilahi güçtü. Büyü, bu sayede görünmez hale gelen veya başka biçimlere bürünen Druidler, şairler ve Hıristiyan azizler tarafından da biliniyordu. Féinn tarafından desteklenen Midir'in oğulları Bodb'a karşı savaşırken, Midir'in oğlu ve Caoilte, Oscar'ın yaralarını iyileştirecek

bir hekim bulmak için Oengus'un *síd*ine gider. Sonra "çevremizde bir Féth Fiada ortaya çıktı, böylece görünmez olduk," der. Bir pasajda Dagda görünmez olarak tasvir edilir ve Midir, "Biz görüyorduk ama görülmüyorduk," der. Manannan, eşi Fand'ı almaya geldiğinde onu yalnızca tanrıça görür. Lug, Cúchulainn'e yardım etmeye gittiğinde, kahramanın düşmanları tarafından görülmez. Tuatha Dé Danann'ın İrlanda'ya vardığında yaptığı gibi, tanrılar bazen sihirli bir sisin içinde saklanır; başkaları tarafından görülmeden kalarak arzularına göre ölümlülere görünebilirler. Tanrılar muhtemelen ruhsal varlıklar olarak kabul edilmiyordu. Kelt inancındaki ölüler gibi, göz kamaştırıcı bedensel formlara sahiptiler ve yiyip içiyorlardı. Ancak vücut biçimleri, görünmez olabilmesi ve yerçekimi yasalarına tabi olmaması bakımından insanlarınkinden farklıydı. Tanrılar havada seyahat ediyorlar veya insanların başlarının üzerinde görünüyorlardı.

Öyleyse, görünür olduklarında neye benziyorlardı? Bazen ilahi bir ihtişamları olsa da insan biçiminde görünüyorlardı. Bazen Morrígan veya Kutsanmış Bran gibi çok büyük oluyorlardı, oysa Fionn'un yardımını arayan bir tanrıça, devasa Féinn ile karşılaştırıldığında bile devasaydı. Bazen sadece ölümlüler olarak görünürler ve tanrı olarak kabul edilmezler. Lug'un gizemli bir evde ölümlü bir ev sahibi olarak görüldüğü Cúchulainn'in doğumu ve Merlin'in babasıyla ilgili hikâyede bunun örnekleri bulunur (annesi dışında hiç kimseye görünmez ve daha sonra insan şeklini alır). Bazen bir kılığa girilir. Oengus ve Midir, Rib ve Eochaid'e, yularlı bir yük atıyla şövalye şeklinde görünür ve onlara gitmelerini söyler. Tanrılar ayrıca, Midir'in Etain'e sevgilisi Ailill olarak göründüğü veya Manannan'ın ikincisinin karısına Fiachna olarak göründüğü veya Pwyll ve Arawn'ın şekil değiştirdiği zaman olduğu gibi bazı fanilerin suretine bürünüyorlardı.

Hayvan biçimlerine girdiklerine de rastlanır. Bunlardan en sevileni kuş şekliydi. Morrígan, Cúchulainn'e bir kuş olarak görünür. Kahramana âşık olan Devorgilla ve hizmetçisi de öyle. Llew bir kartal şeklini alır. Bude, âşığını ziyaret etmek istediğinde üvey

kardeşiyle birlikte kuş şeklini almıştır ve aşığının kocası Nár, onları öldürmüştür. Midir ile Etain, Fand ile Liban birbirine bağlı kuşlar olarak görülüyordu. Tanrılar veya *síde*, bir hikâyede geyik olarak görünür. Yine, "Dönüşüm Savaşı"nın ünlü halk masalında ifade edilen ilahi şekil değiştirme fikri, Galler ve İrlanda masallarındaki Keltlerin yeniden doğuş fikriyle birleştirilir. *Hanes Taliesin* isimli bir on altıncı yüzyıl Galler hikâyesi, bu fikrin yeniden doğuş olayının önüne eklendiği daha önceki şiirlere dayanmaktadır. Şekil değiştirmenin Taliesin'e atfedilmesi o kadar yaygındır ki bu fikrin, Yunan Proteus mitinde ve Vikram ditya'nın Hindu hikâyesinde olduğu gibi, onun hikâyesine eklenmesi şaşırtıcı değildir. Şiirde Taliesin, onun dönüşümlerini tasvir eder ve ekler:

"Keşfedilen bir tahıl oldum
Bir tepe üzerinde yetiştim...
Bir tavuk kızıl pençeleri ve tarağıyla
Aldı beni.
Dokuz gece dinlendim
Karnında bir çocuk."

Hanes Taliesin, kahraman ve Cerridwen hakkında daha önceki mitleri temsil eder, ikincisi bir Brython tanrıçasıdır. Bir gölün altında yaşayan Cerridwen, oğlu için planladığı ilhamı aldığı için Gwion Bach'a düşman olmuştur. Tanrıça onu takip eder ama o kendini bir tavşana dönüştürür ve kadın bir tazı şeklini alır. Ardından çift art arda balık ve su samuru, kuş ve şahin, buğday tanesi ve tavuk olur. Cerridwen, tavuk olup tahılı yutar. Güzel bir çocuk doğurup onu denize atar. Ancak çocuk Elphin tarafından kurtarılır ve Taliesin adını alır.

Dönüşüm savaşının çoğu versiyonunda rakipler erkektir. Bu nedenle biri diğerini doğuramaz. Ama Táin Bó Cúalnge için bir giriş hikâyesi olan *İki Domuz Çobanı* (*Cophur in dá muccida*) adlı İrlanda mitinin derleyicisi ustaca bir yöntemle bu zorluğun üstesinden gelmiştir. Domuz çobanları ikincil tanrılardı (Munster *síd* kralı tanrı Bodb'un çobanı Friuch ve Connaught *síd* kralı Ochall Oichni'nin

çobanı Rucht). Bunlar her şekle girebilirlerdi ve aralarında dostluk vardı. Münster'de meşe palamudu olduğunda, Rucht domuzunu orada besliyordu ve Friuch da aynı şekilde sürüsünü Connaught'a getiriyordu. Ancak insanların arasında bir tartışma çıktı ve Friuch, Munster'in palamudunu yememeleri için Rucht'un domuzuna büyü yaptı, Rucht da Friuch'un domuzlarına aynısını yaptı. Domuzlar zayıfladığında, tanrılar görevlerini çobanlardan aldılar ve Friuch ile Rucht'u kuzguna dönüştürdüler. İkisi birer yıl boyunca Connaught'ta ve Munster'da kavgaya tutuştular. Kendi hallerine geri dönerek daha çok ceset olacağını ve onlar yüzünden feryatlar duyulacağını ilan ettiler. Şimdi su canavarları şeklini aldılar ve bir yıl boyunca Suir'de ve diğer bir yıl boyunca da Shannon'da görüldüler. Birbirlerini yiyip bitirdiler ve tepeler kadar büyük göründüler. Sonunda insan olarak karaya çıktılar ve Ochall'a güçlerini sınamak için başka şekiller almaları gerektiğini söylediler. Şövalyeye dönüşüp üç gün üç gece savaştılar. Birbirlerini öyle yaraladılar ki ciğerleri dışarı çıktı. Sonra iblise dönüştüler. İnsanların üçte biri onları görünce korkudan ölüyordu. Başka bir yorumdaysa geyiklere ve ejderhalara dönüşmeleri eklenir. Sonunda, biri Connaught'ta bir pınarda, diğeri Ulster'de Cruind nehrinde olmak üzere solucan oldular. Kraliçe Medb bir gün su çekmek için pınara gelir ve bu rengârenk küçük hayvan tabağına atlar. Kadın onunla konuştuğunda hayvan birçok şekle büründüğü söyler ve Ailill'i kocası olarak almasını buyurduktan sonra nehre geri döner. O gün Fiachna, Cruind nehrinde yıkanırken küçük bir canavar görünce korkar. Bu küçük canavar ona işinin iyi gitmek üzere olduğunu ve kendisinin Bodb'un çobanı olduğunu söyler. Diğerinin Medb'e yalvarması gibi, Fiachna'dan onu bir yıl boyunca beslemesini ister. Daha sonra ona diğer canavarla gelecekteki bir dövüşten söz eder. Ertesi gün, Medb'in ineklerinden birinin diğerini yutması gibi, Fiachna'nın ineklerinden biri onu su içerken yutacaktır. Sonuç olarak Medb'in ineği Findbennach'ı (Beyaz Boynuz) ve Fiachna'nınki Donn veya Cúalnge'nin Kahverengi Boğasını doğurur. Daha önce hiçbir boğa feryat etmeye cesaret edememiştir ve İrlanda'da onlar yüzünden büyük bir savaş meydana gelir. *Dindsenchas*, domuz sürülerinin aldığı yedi şekilden bahseder, ancak yalnızca beş tanesini

tanımlar (domuz çobanları, kuşlar, kurtlar, alabalık ve solucanlar) ve ayrıca Donn'un boğasının Beyaz Boynuz tarafından nasıl öldürüldüğünü anlatır.

Bir Batı İrlanda koleksiyonunda bu mite bezer bir halk hikâyesi vardır. İki kahraman, belli bir yaşa gelinceye kadar insan olarak, sonra yaşlanıncaya kadar yavru köpek, genç boğa, aygır ve kuş olarak birbiriyle savaşırlar. En sonunda biri ölür, cesedi diğerinin üzerine düşer ve onu öldürür. Burada yeniden doğuş olayına rastlanmaz.

Kral Mongan'ın karısını Leinster kralından nasıl kurtardığını anlatan hikâyede, başarıları aslında ilahi bir adaşının başarılarıdır. Mongan, bir din adamı kılığına bürünür ve hizmetçisini de başka bir din adamının kılığına sokar, böylece kralın kalesine giriş ve karısıyla görüşme hakkı kazanır. Onu öper ama hizmetçi kadın bağırınca, sihirli nefesini ona doğru üfler ve gördüğü şey zihninde artık net değildir, ardından keskin bir çivi oluşturur ve kadın bunun üzerine düşüp ölür. Ancak karısını kurtarma girişimi başarısız olur ve o, daha sonra Connaught kralının oğlu Aed kılığına girerek bir cadıyı Aed'in güzel karısı Ibhell'in şekline dönüştürür. Leinster kralı ona âşık olur ve Mongan'ın karısını onun için sahte Aed ile değiştirir. Ama çift kaçar ve kralın Ibhell'i bir cadı şeklinde bulmasından dolayı çok nefret duyar. Mongan ayrıca, üzerinde daha önce hiç kimsenin bulunmadığı köprülü bir nehir yapar ve içine şekillerine büründüğü iki din adamını yerleştirir.

Tanrılar da aynı şekilde birbirlerini dönüştürebilirdi. Etain, yeniden doğuşuna ön hazırlık olarak Fuamnach tarafından bir böceğe dönüştürülür. Ler'in çocuklarının da kıskanç üvey anneleri tarafından kuğuya dönüştürüldüğünü gördük. Ler onların şarkı söylediğini duyar, ama tanrı olsa da tıpkı Manannan'ın Aoife'yi kıskanç Iuchra'nın soktuğu turna biçiminden değiştiremediği gibi, onların büyüsünü bozamaz. Tanrılar üç yüz yıl boyunca kuğuların müziğini dinlerler ve bu müziği duyan herkes mutlu olur. Birçok eziyet çektikten sonra kuşlar, Bodb'un oğullarıyla karşılaşırlar. Oğullar onlara tanrılardan söz eder. Fionnghula eski dönemdeki mutluluklar hakkında şarkısını söyler. Kadın da Manannan'ın saf

öğretisinin, Bodb'un davetlerinin, Oengus'un sesi ve öpücüklerinin tadını çıkarır. Çocukların büyüleri bozulduktan sonra Hıristiyan inancına göre nasıl öldüklerini gördük. Bu eski ve dokunaklı efsanenin Hıristiyanlığa özgü bir sonu vardır: Ler'in çocuklarının kaderini ilk başta nasıl anlattığı bilinmez.

Tanrılar fanilere de dönüşüyordu. Morrígan, Odrus'un göz kulak olduğu bir ineğe bir boğa getirir. Marrígan, Cruachan mağarasına gittiğinde inek boğayı takip eder. Odrus mağaranın içinden içerdeki *síde* gider, ama orada uyuyakalır ve tanrıça onu uyandırır. Üzerine büyülü sözler söyler ve ondan bir su birikintisi oluşturur. Bu kısmen, elflerin Aige'i bir geyik yavrusuna dönüştürdüğü ve İrlanda'ya gönderdiği başka bir hikâyeyle benzerlik göstermektedir. Daha sonra öldürülür ve ondan geriye nehre atılan bir su torbasından başka bir şey kalmaz. Nehir o zamandan itibaren onun ismiyle anılır. Daha ilginç bir dönüşüm, tanrı Oengus'un dört öpücüğünü birçok kuşa dönüştürdüğü dönüşümdür. Öpücükler, Erin'in soylularını hicvetsin diye yapar ancak bir Druid strateji yaparak onlara engel olur. Görüldüğü gibi, Oengus'un öpücükleri Fionnghula için çok değerliydi. Hıristiyan belgelerinde, adil kişilerin ruhları bazen beyaz kuşlar, kötülerin ruhları da kuzgunlar olarak ortaya çıkar (muhtemelen pagan kökenli bir anlayış).

Son olarak, Tuatha Dé Danann'ın anılarının ve güçlerinin sonraki yüzyıllarda nasıl hayatta kaldığını göstermek için O'Donnell'ın *Kerni* hikâyesinden alıntı yapılabilir. Burada Manannan, on altıncı yüzyıl İrlanda'sının tarihi şahsiyetlerinin evlerindeki bir köylü veya hizmetçi olarak görünür. İnsanlar üzerinde uyutucu bir etkisi olan hiç duyulmamış bir müzik çalar. O, harika bir sihirbazdır. Çantasından tazı, tavşan, köpek, çocuk ve kadın çıkarır. Hepsi, bir buluta doğru fırlattığı ipek bir ipe tırmanır. O, şifa mucizeleri gerçekleştirir; bir adamın kafasını çıkarıp tekrar yerine takar. Gittiği her yerde birdenbire ortadan kaybolur, nereye kaybolduğunu kimse bilmez. Halk hafızası, eski tanrı anlayışının çoğunu bu şekilde korumuştur.

Beşinci Bölüm

Fanilere Yardım Eden Tanrılar

Yunan mitolojisinde tanrılar, insanların yardımına koşarken temsil edilir. Hıristiyan efsanesinde azizlerin savaşta bir ordunun üzerinde uçup orduya önemli ölçüde yardım ettiği görülür. Aynı şekilde Kelt mitinde tanrılar genellikle insanlara karşı naziktirler ya da bazen kendi amaçları için onlara yardım ederler.

Böyle bir efsane, altıncı ve yedinci yüzyıllardaki tarihi Ulster kralı Mongan ile ilişkilidir. Mongan, tanrı Manannan'ın oğludur ve annesi fani bir kadındır. Görüldüğü üzere, şekil değiştirme güçlerine sahiptir ve ilahi topraklarda yetiştirilmiş olmasının yanı sıra, oraya özgürce erişebilir. O, kahraman Fionn'un yeniden doğuşu olarak kabul ediliyordu; bu nedenle, Hıristiyan tarihi döneminin bu kralı hakkında anlatılan hikâyeler, belki de aynı ada sahip olan, çok daha eski bir efsanevi kral veya tanrı hakkında zaten anlatılmış olmalıdır. Bu efsanelerden ikisinde, tanrının Mongan'ın babasına karısına duyduğu arzu için nasıl yardım ettiği anlatılır. Kısa hikâyede Ulster kralı Fiachna, İskoçya'da yanlarında korkunç bir savaşçı olan Sakson ev sahiplerine karşı yardım etmek için Aedan'a gider. Savaş sırasında Fiachna'nın karısına soylu bir yabancı

görünür ve onun sevgilisi olmasını ister. Kadın onu küçümseyerek reddeder, ancak daha sonra ziyaretçinin, korkunç savaşçıdan dolayı tehlikede olduğunu söylediği kocasının hayatını kurtarmak için yumuşar. "Oğlumuz ünlü olacak ve adı Mongan olacak. Maceralarımızı ve beni onun yardımına gönderdiğini kocana anlatacağım." Yabancı bunu yapar, ardından savaşçıyı öldürür ve Fiachna'ya zafer kazandırır. Mongan doğduğunda Manannan'ın oğlu olarak biliniyordu çünkü Manannan, şafakta kraliçenin yanından ayrılırken adını açıklamıştı.

Daha uzun yorumda Fiachna, Lochlann kralı tarafından bir kötü cadıya ineği (ineğin eti iyileşmesi için tek çareydi) için teklif edilen dört ineğin takasında teminat haline gelir. Daha sonra cadı, Fiachna'yı verdiği sözü tutmayan kralla savaşmaya zorlar. Lochlann kralı zehirli koyunları salana kadar her şey yolunda gider, sonrasında Fiachna'nın adamlarının yüzlercesi ölür. Gümüş bir broşla tutturulmuş yeşil pelerinli, başında altın bir taç ve ayaklarında altın sandaletler olan bir savaşçı belirip koyunları kovacak kişiye Fiachna'nın ne ödül vereceğini sorar. Fiachna, sahip olduğu her şeyi vereceğini söylediğinde savaşçı, "karınla yatmak için İrlanda'ya gitmenin nişanı olarak" yüzüğünü ister. Fiachna bunu kayıtsızca kabul eder. Yabancı (Manannan), Mongan Finn (Adil) adında muhteşem bir çocuğun doğacağını duyurur. "Oraya senin suretinde gideceğim, böylece karın lekelenmeyecek." Fiachna ayrıca Lochlann kralı olacaktır. Pelerininden zehirli bir tazı çıkaran Manannan, tazıyı koyunların üzerine saldığında kraliçeye Fiachna olarak görünür. Mongan'ın doğduğu gece kraliçenin hizmetçisi Mac an Daimh adında bir erkek çocuk doğurur. Fiachna'nın rakibi Kara Fiachna'nın karısı ise Dubh Lacha adında bir kız çocuğu dünyaya getirir. Bunlar, muhtemelen aşk tanrısının çocuklarıydı. Mongan üç günlük olduğunda Manannan onu Vaatler Diyarı'na götürür ve on altı yaşındayken geri getirir. Bu arada Fiachna Dub, diğer Fiachna'yı öldürdükten sonra Ulsterliler, Mongan'ın eyaletin yarısını ve Dubh Lacha'yı karısı olarak elinde tutması konusunda pazarlık yapar. Kraliçesiyle oynarken, "koyu, siyah perçemli ve ufak tefek din adamı", Mongan'ı hiçbir şey yapmadığı için azarlar

ve topraklarını geri alması için ona yardım teklif eder. Mongan onunla gider; Fiachna'yı öldürürler ve tüm Ulster, Mongan'ın olur. Bu din adamı Manannan'dır ama onun dönüşümü, diğer yorumda olduğu gibi, hikâyenin bir Hıristiyan kâtip tarafından değiştirilmesinin sonucudur. Daha sonra Mongan, Dubh Lacha'yı Leinster kralının ineğiyle takas eder. Ancak o, kralın evinde yaşarken bir yıl beklemesi için onu ikna eder. Mongan'ın ilahi topraklarda öğrendiği sihirli güçleriyle onu nasıl geri kazandığı daha önce anlatıldı. *Bran'ın Yolculuğu*'nda Manannan, Mongan hakkında bir kehanette bulunur. Bran'a Fiachna kraliçesine nasıl gideceğini, ondan *síd* halkını ihya edecek bir oğlu olacağını söyler. Sırları açığa çıkaracağını, her şekle gireceğini (ejderha, kurt, geyik, somon, fok), tanrının yiğit kahramanın yanına prensler vereceğini ve onun öğretmeni olacağını anlatır.

Bu hikâyeler, içerdikleri Hıristiyan unsurlarının yanı sıra, pagan kökenlidir ve tanrıların yarı tanrı oğulları ve tanrıların insanlara yaptığı yardımlara dair pagan fikirlerini yansıtır. Merhum Bay Nutt, Mongan hikâyesinin herhangi bir gerçek veya hayali kahramana uyarlanabilecek bir Kelt mitinin (fani bir anne ve doğaüstü bir babanın çocuğu olan, babasından büyülü özellikler almış, ilahi topraklarda onunla ilişkilendirilmiş ve ölüm anında oradan geçen harika bir çocuk hakkında) bir biçimi olduğunu ileri sürdü. Mongan'ın sonunda oraya gittiğini varsaymıştı. Bu varsayımı, Mongan'ın Manannan'la "canlı yürekli diyarda" dolaşmasından ve oradan Aziz Columba'yı görmeye gelişinden bahseden dizelere dayandırmaktadır. Mongan, Ulster'da böyle bir mitin kahramanıydı. Daha sonra İrlanda'nın her yerinde popüler olan başka bir yerel efsanede Fionn, benzer bir Briton mitinde ise Arthur'du.

Tanrıların ölümlülere yaptığı yardımla ilgili efsane, ihtiyaç anında ona yardım eden tanrı Lug'un oğlu Cúchulainn'in hikâyesinde tekrar görülür. Cúchulainn, Medb'in ordularına karşı tek başına savaşır; zira Medb, Ulster'ın askerleri hastayken orayı işgal eder. Cúchulainn, yüzlercesini öldürür ve şimdi, araba sürücüsü Loeg; sarı saçlı, gümüş broşlu yeşil bir manto giymiş, güzel, uzun

boylu bir savaşçının yaklaştığını söylediğinde Cúchulainn, öfkeyle ve büyük bir sıkıntıyla yüzünü buruşturur. Elinde kalkan, beş köşeli mızrak ve cirit vardır. Savaşçı gelince bunları kullanır; ancak Medb'in savaşçılarına görünmez olduğu için "kimse ona saldırmıyor ve o da kimseye saldırmıyordu." Cúchulainn, bunun yardımına gelen *síde*nin arkadaşlarından biri olması gerektiğini haykırır ve öyle olduğu ortaya çıkar; zira savaşçı, *síd*den babası Lug'dur. "Yaralarım ağır," der Cúchulainn, "iyileşmelerinin zamanı geldi." Lug ona üç gün uyumasını söyler. Ordularla savaşırken bir yandan tılsım mırıldanır ve kahraman uyur. Lug sadece onun için savaşmakla kalmaz, Mag-Tured savaşı hikâyesinde iyileştirme gücüne sahip olduğunu iddia ettiğinden, oğlunun yaralarını şifalı bitkilerle iyileştirir ve Cúchulainn uyandığında diri ve güçlüdür. Bununla birlikte tanrı, her ikisinin de yaptığı işlerin ünü Cúchulainn'de kalmasın diye ona daha fazla yardım etmez. Kahraman şimdi Vaatler Diyarı'nın değerli bir giysisi olan görünmezlik elbisesini giyer. Ona bu elbiseyi Manannan vermiştir. Manannan, Druidizm veya büyücülükte onun üvey babası olarak da adlandırılır ve Cúchulainn'in "*síde* arkadaşları", insan güçleri onları başarısızlığa uğrattığında ölümlülerle arkadaş olan *leannan sighe* ile (periler) karşılaştırılabilir. Rakibi Ferdia, *síde* arkadaşlarının onları düşündüğünde nasıl yardımına koştuğunu söylemediği için onu azarlar; ancak Cúchulainn, *Féth fiada*'nın Mile'ın oğulları tarafından herkese gösterildiğinden, Tuatha Dé Danann'ın görünmezliği kullanamayacağını veya sihir yapamayacağını söyler. Bununla birlikte *Táin Bó Cúalnge*'nin Stowe elyazmasından alınan bu pasaj, son ifadesinde diğer elyazmalarında bahsedilen diğer olaylarla tutarsızdır.

Diğer kahramanlara Manannan yardım eder. *Usnech'in Oğullarının Trajik Ölümü*'nde (*Longes mac nUsnig*) Naisi'ye tanrı tarafından verilmiş bir kılıcı vardır. Bu kılıcın erdemi arkasında hiçbir darbe veya iz bırakmamasıdır. Bazı silahları Féinn tarafından ele geçirilmiştir. Diarmaid'in *crann buidhe*si (sarı saplı bir mızrak) vardır ancak bu silah, kırmızı saplı başka bir sihirli mızrak (*gaí dearg*) kadar güçlü değildir. Diarmaid'i öldüren domuza karşı hiçbir şey yapamamıştır ve Diarmaid, Grainne'in

tavsiye ettiği gibi *gaí Dearg*ı yanına almadığına pişman olur. Bu mızrakların saplarını kullanarak etrafını saran düşmanların üstünden sıçrayarak onlardan kaçar ve ayrıca başka bir durumda bir uçurumdan atlamak için "Manannan'ın sihirli değneklerini" kullanır. Bunların yanı sıra, Manannan'ın veya Oengus'un kılıcı olan *moralltach*a sahiptir.

Diarmaid hakkında şöyle denir: "En güçlü Manannan mac Ler ile sen çalıştın ve Vaatler Diyarı'nda ve körfezli kıyılarda büyüdün; Dagda'nın oğlu Oengus seni en iyi şekilde eğitti." Oengus ve Grainne, Fionn tarafından takip edildiğinde Diarmaid'e rahatça yardım eder. Oengus, etraflarının bir ormanla çevrili olduğunu öğrenir ve Féinn tarafından bilinmeyen düşmanın içinden geçerek, kaçan çiftin pelerininin altına girmesini ister; onları takip edenin haberi olmadan onları ortadan kaldıracaktır. Diarmaid gitmeyi kabul etmez ama tanrıdan Grainne'i görünmeyen uzak bir ormana götürmesini ister. Oengus görevi yerine getirir. Diarmaid ormana yanına geldiğinde bir ateş ve Oengus tarafından hazırlanan bir yemek bulur. Oengus onları bırakmadan önce Diarmaid'i gitmemesi gereken yerler konusunda uyarır. Diarmaid ve Grainne Dubhros'un canlandırıcı ağacına sığındıklarında Oengus eskisi gibi görünmez olarak gelir. Ancak her savaşçı sırayla Diarmaid'in kellesini almak için ağaca tırmanmalıdır. Diarmaid, onları aşağı atarken onlara kahraman şekline sokar. Ancak Féinn kafaları kestiğinde, gerçek suretleri geri gelir ve hile ortaya çıkar. Oengus her ikisini de götürmek ister ama yalnızca Grainne'i götürmekle yetinmesi gerekir. Onu sihirli pelerini içinde görünmeden Brug na Boinne'e taşır. Burada Diarmaid, Fionn'un kendisine karşı gönderdiği cadının başını taşıyarak onlara katılır. Oengus şimdi Diarmaid ve Fionn arasında üvey oğlunun talep ettiği koşulları ayarlayarak barış yapar. Son olarak, Diarmaid'in ölümüne Fionn'un hilesi neden olduğunda Fionn, Oengus ve Tuatha Dé Danann'ın onları yakalamaması için kaçmalarını tavsiye eder. Trajediden haberdar olan Oengus, çabucak gelip cesedi görünce bağırır: "Dokuz aylıkken seni Brug na Boinne'e götürdüğümden beri, dün geceye kadar seni gözetleyip düşmanlarına karşı dikkatle korumadığım bir gece bile

olmadı, ey Diarmaid. Fionn'un sana karşı kalkıştığı ihanete, onunla barış içinde olduğun her şeye yazıklar olsun." Sonra bir ağıt söyler ve cesedi Brug'una taşıyarak, "Onu hayata döndüremeyeceğime göre, her gün benimle konuşması için ona bir ruh üfleyeceğim," der. Oengus'un, efsanelerdeki ölüleri hayata döndüren vahşi tıp adamları veya tanrılardan ya da Titanlar tarafından parçalandıktan sonra Dionysos'a hayat veren Demeter'den daha az gücü vardır. Ancak bu hikâye, bir tanrının bir faniye duyduğu sevginin neredeyse eşi bulunmaz bir örneğidir. Oengus'un, Brug'unda çocukken Diarmaid'e duyduğu aşka ve bir yabandomuzuna onunla aynı yaşam süresine sahip olması için büyü yapıldığında, tanrının asla bir domuz avlamaması için onu büyülediğine Fionn bizzat tanıktır.

Bir başka ilginç örnek, annesi tanrıça olan Fraoch'un hikâyesinde bulunur. Bir ejderhayı öldürdüğünde, *síd* kadınları gelip taşır ve yaralarını iyileştirirler. Aynı şekilde Cúchulainn tarafından bir geçitte öldürüldüğünde, yeşillere bürünmüş o ilahi kadınlar gelip onun için yas tutarlar ve cesedini *síde* taşırlar. Fraoch suya yaklaşmamalıdır, çünkü bu onun için tehlikelidir ve annesinin kız kardeşi tanrıça Boann, "Kara Su'da yüzmesine izin vermeyin, çünkü oraya kanını akıtacak," der. Başka bir hikâyede tanrıça Morrígan, Conaire'in Druid'i Tulchainde'ye yardım eder. Druid, Lugmannair'in kızı Dil'in kendisiyle birlikte Falga Adası'ndan (ilahi toprak olarak kabul edilen Man Adası) kaçmasını dilemektedir. Dil, kendisiyle aynı zamanda doğan bir öküzü sevmektedir ve Tulchainde'nin onu yanına alması konusunda ısrar eder; Morrígan ona karşı dostça davranır ve isteği üzerine onu Mag mBreg'e getirir. Morrígan, Cúchulainn'e hem düşmanca hem de dostça davranır. Dolayısıyla Arthur anlatısındaki doğaüstü ama belirsiz şahsiyete benzer: Bazen yardım eden, bazen karşı çıkan Gölün Hanımı.

Altıncı Bölüm

İlahi Düşmanlık ve Ceza

Táin Bó Cúalnge'ye giriş niteliğindeki Echtra Nerai'de veya *Nera'nın Maceraları*'nda ilginç bir şekilde gösterildiği üzere tanrılar, her zaman nedenleri açık olmamakla birlikte, bazen insanlara düşman oluyorlardı. Burada tanrılar, Samhain'de büyük güçle ortaya çıkan iblisler olarak kabul edilir. Kral Ailill, o gece bir önceki gün asılan bir tutsağın ayağına ip bağlayan herkese ödül teklif eder. Birkaçı dener ama hepsi korkar. Nera daha cesurdur ama çubuğu cesetten fırlamaya devam eder. Sonunda ceset ona, çubuğunun içine bir kazık yerleştirmesini söyler. Sonra ceset, bir şeyler içmek için kendisini en yakın eve sırtında taşımasını ister. "Asıldığımda susamıştım," der. Evin etrafı ateşten bir gölle çevrilidir. Denedikleri ikinci evi sudan bir göl çevreler. İçeri girmezler. Üçüncü evde ceset su bulur ve uyuyanların yüzlerine fışkırtarak onları öldürür. Ardından Nera cesedi darağacına taşır. Hikâyenin bu kısmı vampir inancıyla bağlantılıdır. Nera, Ailill'in kalesine geri döner, ancak kalenin yanıp kül olduğunu ve yanında bir yığın insan kafası bulunduğunu görür. Nera, kaleyi terk eden bir kafileyi takip ederek Cruachan'ın *síd*ine gelir. Burada kral, onu evlerinden birinde bir

kadına gönderir ve ona her gün kraliyet evine yakacak odun getirmesini teklif eder. Bu sırada, kör bir adamı kuyuya taşıyan topal bir adam görür ve kör adam her gün "Orada mı?" diye sorar. Topal adam cevap verir: "Gerçekten öyle; bırak gidelim." Kadın, Nera'ya onların kuyudaki kral tacının koruyucuları olduklarını söyler. Nera maceralarını ve Ailill'in kalesinin yıkımını anlatınca kadın, bunun yalnızca bir elf ordusunun (sluag siabhra) büyüsü olduğunu, ancak arkadaşlarını uyarmadığı takdirde bunun gerçekleşeceğini açıklar. Nera döndüğünde onları bıraktığı gibi bulacaktır; bu, zamandan azade bir bölgede olduğunun açık kanıtıdır. İlk önce *síd*i yok etmedikçe bir sonraki Samhain'e göz kulak olmalılardır ve sözünün kanıtı olarak da *síd*den yaz meyvelerini (yabani sarımsak, çuha çiçeği ve altın eğrelti otu) alması gerekir. Halkı *síd*i yok etmeye gelmeden önce, sığırlarıyla ve doğuracağı çocukla birlikte hayatlarını kaybetmemesi için onu uyarması gerekir. Nera geri dönüp ödülünü alır ve Ailill *síd*i yok etmeye karar verir. Bu arada kadın, Nera'nın hasta olduğunu iddia ederek odunları taşır. Nera, onu uyarmaya geldiğinde kadın doğacak oğluna kalacak sığırlara bakmasını söyler. Tanrıça Morrígan, Nera uyurken bu ineği çalar ve onu Cúalnge'nin boğasına götürür. Cúchulainn, Morrígan'ı takip ederek ve ineği canlandırarak hikâyeye şimdi dahil olur ve inek canlanınca kadın, Nera'yı halkına geri gönderir (ilk geri göndermenin bir tekrarı). *Síd* halkı, *síd*in açılacağı bir sonraki Samhain arifesine kadar Ailill'in kalesini yok edemez ve Nera halkına harika *síd*i ve sakinlerinin kaleye nasıl saldırmaya geldiklerini anlatır. Ailill ona *síd*den kendine ait bir şey getirmesini buyurur ve oradan, şimdi ünlü Findbennach (beyaz boynuzlu boğa) ile savaşan çocuğunun buzağısının da içinde olduğu sığır sürüsünü getirir. Cúalnge'nin boğasına karşı dikkatli olması konusunda uyarılan Medb, boğası onunla dövüşene kadar dinlenmeyeceğine dair tanrıları üzerine yemin eder. Bu arada Ailill'in adamları; tacı, Loegaire'in mantosunu ve Dunlaing'in gömleğini alarak *síd*i yerle bir ederler. Nera *síd*de kalır ve kıyamete kadar gelmeyecektir. Diğer ölümlüler gibi o da tanrıların topraklarının sakini olur. Burada da Etain hikâyesinde olduğu gibi, faniler düşman tanrılarla başarılı bir savaş yü-

rütürler. Ancak tanrılar hayatta kalır ve sadece onların *síd*lerinin dışarıdaki işleri yok edilir.

Táin Bó Regamna'da (Regamon'un Sığır Baskını) Morrígan'ın kahraman Cúchulainn'e düşmanlığı görülür. Morrígan, uyurken büyük bir çığlık duyar ve arabacısı Loeg ile bunun anlamını keşfetmek için yola çıkarlar. Tek bacaklı bir atın çektiği bir arabaya rast gelirler. Araba direği atın vücudundan geçip kafasından çıkmaktadır. Arabanın üzerinde kırmızı elbiseli giymiş kızıl saçlı bir kadın vardır. Arabanın yanında kırmızı bir tunik giymiş bir dev yürümektedir. Elinde bir mızrak, çatal şeklinde kocaman bir dal taşır ve yanında yürümekte olan ineği vardır. Cúchulainn, Ulster'daki tüm ineklerin kendisine ait olduğunu iddia eder, ancak kadın bunu reddeder. Cúchulainn, neden adam adına konuştuğunu sorunca kadın adının Uar-gaeth-sceo Luachair-sceo olduğunu açıklar. Sonra dev, kadının adının Faebor beg-beoil cuimdiuir folt scenbgairit sceo uath olduğunu haykırır. Bu anlamsız söze (ilahi isimlerin iyi bilinen gizlenmesinin bir örneği) sinirlenen kahraman, ayaklarını kadının omuzlarına ve mızrağını kadının başına dayayarak arabaya atlar ve gerçek adını sorar. Kadın bir büyücü olduğunu ve ineğin, yazdığı bir şiir için kendisine verilen ödül olduğunu söyler. Cúchulainn şiir duymak için yalvarır ve kadın, arabadan inmesi şartıyla razı olur. Şiir okunduktan sonra Cúchulainn tekrar arabaya atlamaya hazırlanır ki kadın, dev, inek ve savaş arabası ortadan kaybolur. O sırada bir ağacın dalındaki siyah bir kuşu fark eder. Kadın bu şekle bürünmüştür. Cúchulainn, şimdi onu Badb ya da savaş tanrıçası Morrígan olduğunu düşünür ve kadın ona davranışından dolayı peşine düşeceğini söyler. Cúalnge boğası tarafından örtülsün diye, Cruachan'ın *síd*inden ineği taşımaktadır. Buzağıları bir yaşına gelince Cúchulainn ölecektir. Kadın, Cúalnge saldırısı sırasında geçitte rakibiyle yüz yüze geldiğinde ona saldıracak ve bir yılan balığı olarak ayaklarının etrafına dolanacaktır. Cúchulainn, "Seni geçidin taşlarına çarpacağım ve benden asla şifa bulamayacaksın," diye yanıtlar. Kadın, "Bir kurda dönüşüp sağ elini ısırıp seni yiyeceğim," der. "Sana mızrağımla vuracağım ve gözünü

çıkaracağım ve benden asla şifa bulamayacaksın," diye cevap verir kahraman. "Kırmızı kulaklı beyaz bir inek olarak suya gireceğim ve beni yüz inek takip edecek. Üzerine atlayacağız. Öleceksin ve kelleni koparacağım," der kadın. "Sana bir sapan atacağım, topuğun kırılacak ve benden yardım alamayacaksın," diye haykırır Cúchulainn. Bunun üzerine Morrígan, Cruachan'ın *síd*ine doğru kaybolur.

Bu hikâyenin bir yorumunda, bu düşmanlığın farklı bir nedeninden (inek sürme olayının belki de Echtra Nerai'de bahsedilen olay olduğu) bahsedilir. Morrígan, Cúchulainn'e aşkını, hazinelerini ve sürülerini sunan güzel bir kadın olarak ortaya çıkar ama o, umutsuz bir rekabete girdiği için fırsatın uygun olmadığını söyler ve yardımını küçümseyerek reddeder. Önceki yorumda olduğu gibi tehditler savurur. Geçitte dövüşürken elinde ezdiği bir yılan balığı tarafından devrilir, yine bir kurt ve bir düve olarak Morrígan yenilir. Artık Cúchulainn tarafından yaralananları onun dışında kimse iyileştirilemez. Bu nedenle Morrígan üç meme ucu olan bir ineği sağan topal ve kör yaşlı bir kadın olarak görünür. Cúchulainn, her memeden kendisine verdiği sütü ister ve her çekimde ona "tanrıların ve tanrı olmayanların" kutsamasını söyler. Her kutsamada yaralarından biri iyileşince kendini ifşa eder. Eğer bilseydi, ondan asla şifa alamayacağı söylenirdi. Belki de bu iyileşme yüzünden ya da daha sonraki bir uzlaşma yüzünden, Cúchulainn son ölümcül dövüşe gitmeden önce tanrıça, arabasını kırar, "çünkü onun savaşa gitmesinden hoşlanmıyordu, onun bir daha Emain Macha'ya gelmeyeceğini biliyordu." Bu hikâye aynı zamanda tanrıların şekil değiştirme yeteneğine sahip olduklarını da göstermektedir. Ancak bu, kahramanın cesaretine karşı her zaman fayda sağlamaz.

Tanrıların, emirlerine uymayanları cezalandırdığı veya diğer günahkâr eylemlerin intikamını aldığı fikri çoğu dinde bulunur. Bazı hikâyelerin bundan türetilmiş gibi göründüğünü söyleyebiliriz. Sözgelimi Gal efsanesi, Nynnyaw ve Peibaw'ın günahları için Tanrı tarafından öküze (bir pagan tanrısı için muhtemel bir değişim) dönüştürülmesinden bahsetmektedir. Mısır ve sütün tanrılar

tarafından yok edildiğine dair örnekler zikredilmiştir. Bunlar belki de tanrıları ihmal etmenin cezası anlamına gelir çünkü Dagdalı Miletliler örneğinde bunu onunla yapılan bir anlaşma takip etmiştir (Eski Ahit'teki umursamaz müritler tarafından tanrıyla yapılan yeni anlaşmanın eşdeğeri). Tuatha Dé Danann'dan Aillén mac Midhna'nın, Tara'yı yakmak için her yıl *síd*den çıkışıyla ilgili olan hikâyeler de muhtemelen aynı anlayışa işaret eder. Tanrılar, Bodb tarafından dönüştürülen Aoife örneğinde olduğu gibi, hata yaptıkları için kendi gruplarının üyelerini bile cezalandırmıştır. Bécuma, Manannan'ın oğluyla girdiği günah nedeniyle tanrılar ülkesinden kovulmuştur. Kendi kendine hareket eden bir tekneyle dünyaya gelir ve İrlanda'nın yüce kralı Conn'u, iradesini yerine getirmesi ve oğlu Art'ı sürgüne göndermesi için büyüler. Conn ile bir yıl boyunca flört ederken, İrlanda'da ne mısır ne de süt vardır. Bu, doğrudan ilahi bir cezadır, zira kıtlık ve yıkımın kötü bir kralın saltanatının işareti olduğuna inanılmaktadır. Druidler Conn'a "günahsız bir çiftin oğlunun" (yani Conn'un getirdiği ilahi bir ülkenin kraliçesinin oğlu) kurban edilmesinden başka hiçbir şeyin fayda sağlamayacağını söyler. Çocuğu kurtarmak için annesi görkemli bir inekle gelir. Bu inek kurban olarak kabul edilir. Kraliçe, Conn'a Bécuma'dan vazgeçmesi gerektiğini, aksi takdirde İrlanda mısırının ve sütünün üçte birini kaybedeceğini söyler. Daha sonra *síd* halkı, Bécuma'nın Art ile oynadığı satranç taşlarını çalınca Bécuma, Delbchaem'i gizemli bir adadan getirene kadar yemek yememesi için büyü yapar ve böylece onu öldürmek ister. Bécuma, denize yelken açar ve sonunda ilahi bir adaya ulaşır. Bu adanın güzel kadınları ona önündeki tehlikelerden nasıl kurtulacağını ve Delbchaem'i nasıl bulacağını öğretir. Ancak Tara'ya getirildiğinde Bécuma, tiksinti içinde Conn'u sonsuza dek terk eder. Manannan'ın Fer Fedail'i kabahati nedeniyle öldürmesi ve Tuag'ın boğulmasıyla sonuçlanan hikâyesinde de ilahi bir varlığın cezası görülür. Con-chean, Dagda'nın oğlu Aed'i karısını baştan çıkardığı için öldürür ve Dagda onu öldürmese de Aed'in mezarını üzerine koyacağı bir taş bulana kadar cesedi taşımasını sağlar.

Üvey annesiyle kaçan Eochaid'in hikâyesinde kutsal bir yere izinsiz girilmesine değinilir. Kılık değiştirmiş Oengus ona çayırında kamp yapmamasını söyler. Israrcı olduğunda tanrı ona belalar gönderir; sığırlarını ve atlarını öldürür ve eğer gitmezse ev halkını öldürmekle tehdit eder. Oengus daha sonra ona mallarıyla birlikte yola çıkması için bir at verir. Böylece atın üremesiyle oluşan üstü açık kuyunun patlamasından doğan göl, Eochaid'i ve kızı Liban hariç tüm ev halkının boğulmasına neden olur. Bu, Oengus ve Midir topraklarına izinsiz giren Eochaid'in kardeşi Rib hakkında anlatılan benzer hikâyenin yanı sıra, Boann efsanesinde olduğu gibi, kutsal bir kuyunun izinsiz giriş yapanın üzerine patlatılması hikâyeleriyle benzerlik göstermektedir.

Başka bir hikâyede Oilill, daha sonra *síd* halkının yok ettiği otlaklarda sığırlarını otlatıyordur. Oilill Ferchess'le olanları seyrederken peri sığırlarının *síd*'den ayrıldığını görür; ardından kralın oğlu Eogabal ve kızı Aine gelir. Eogabal, Ferchess tarafından öldürülür ve Oilill, Aine'yi çileden çıkartır. Aine onun sağ kulağına vurur ve kulağın üzerindeki deriyi yok eder. Oilill, bu nedenle "Çıplak Kulak" unvanını alır. Aine verdiği intikam sözünü tutar. Oilill'in oğlu Eogan ve Lugaid mac Con, intikam için kullanılan araçların bir parçası olarak büyüyle oluşturulan bir porsuk ağacından gelen müziği duyarlar ve ağacın içinde onlar tarafından Oilill'e getirilen küçük bir arpçı bulunur. Ancak gitmeden önce Eogan ve Lugaid arasında bir çekişme yaşanır. Lugaid öldürülür ve bu, Mag Mucrime savaşına neden olur ki bu savaşta Oilill'in yedi oğlu ölür. Bu hikâyede tanrılar insanların iktidarına tabidir ama sonunda insanlar cezadan kaçamaz. Midir'ın kızı Macha veya zengin köylü Cronnchu'nun evine gelip ona hizmet eden, karısı olarak refah getiren Ler oğlu Sainred hakkındaki hikâyede de durum böyledir. Cronnchu, Ulsterlilerin bir ziyafetine gider ama Macha ona ya dikkatli konuşmasını ya da adını anmamasını emreder. Ancak at yarışında karısı atlardan daha hızlı olduğu için övünür. Bunun üzerine Kral Conchobar, kadının gönderilmesi konusunda ısrar eder. Hamile olmasına rağmen, onu arabasına karşı yarışmaya zorlar. Kadın, gören herkesin bu olay için üzüleceğini söyler ve bitiş noktasında

ikizleri doğurduğunda, tüm Ulsterlileri, her yıl beş gün dört gece tüm acılara maruz kalmaya ve güçlerini kaybetmeye mahkûm eder. Bu lanetten yalnızca Cúchulainn kurtulur.

Cezanın kendiliğinden işlemesi, kişisel tabuların kırılmasının trajik sonuçlarında görülür, yani Cúchulainn ve Fionn durumunda. Bu bazen kaderin kaçınılmaz hükmü veya tanrılara yapılan yanlışların (kurban tarafından yapılması şart değildir) ilahi intikamı olarak görülür ve *Da Derga'nın Yurdu* hakkındaki uzun hikâyede geçen Conaire Mór'un kıyametinde en gizemli şeklini alır. Bazı versiyonlarda Conaire'nin kökeni, intikamcı bir tanrının neden olduğu ensest ilişkiyle bağlantılıyken refahının zirvesindeki ölümü, atası tarafından tanrı Midir'de (Karısı Etain, Conaire'nin atası Eochaid tarafından ondan geri alınır) açılan yaranın sonucu olarak kabul edilir. Midir'in bir hilesi sayesinde Eochaid'in kızı Ess'ten Mess Buachalla adında bir çocuğu olur. Mess Buachalla, Conaire'nin annesidir. O halde Conaire'nin babası kimdi? Bir anlatı onu Kral Eterscel olarak kabul ederken Mess Buachalla burada, Ess'in kızı ve *side*lerden biridir. Başka bir anlatım, Eochaid'in *síd*den süvari birliği kralı Etar'ın kızı Etain ile nasıl evlendiğini anlatır. Kızları Etain, Cormac'ın karısı olur ama erkek evlat veremediği için evden atılır. Cormac kız bebeklerinin öldürülmesini emreder ama kız kölelerine o kadar tatlı gülümser ki köleler, onu Kral Eterscel'in çobanlarına götürmeye karar verir. Çobanlar, onu çatısından güneş ışığı alan bir kulübede saklarlar. Kızın ismi bu yüzden Mess Buachalla yani "Çobanların Evlatlığı"dır. Kız büyüdüğü zaman Eterscel halkı, onu çatıdaki boşluktan görüp krala güzelliğini anlatır. Şimdi kralın bilinmeyen ırktan bir kadından bir oğlu olacağı yönünde bir kehanet vardır ama kral onu çağırtmadan önce, bir kuş çatı penceresinden içeri uçar ve tüylerini dökerek bir adama dönüşür, Mess Buachalla'ya teslim olur. Adam yanından ayrılmadan önce, Conaire adında bir oğlu olacağını ve asla kuş avlamaması gerektiğini anlatır. Conaire doğduğunda Eterscel'in çocuğu olarak kabul edilir. Eterscel öldüğünde yeni kral "boğa şöleninde" kehanet yoluyla seçilecektir. Muhtemelen kurban olarak bir boğa öldürülür ve kâhin onun etini yedikten sonra rüyasında gelecekteki kralı görür (bu durumda

sapanlı çıplak bir adam Tara'ya gelir). Bu arada Conaire, bir anda silahlı adamlar haline gelen harika bir kuş sürüsü avlar; içlerinden biri ona, kuşların kralı, babası Nemglan olduğunu ve akrabalarını avlarken *geasa*sını (tabularını) çiğnediğini söyler. Conaire, bu *geis* hakkında hiçbir şey bilmediğini söyler. Bunun üzerine Nemglan, destekçileriyle buluşacağı Tara'ya çıplak gitmesini söyler. Bu olayda, kuşkusuz, klan totem mitlerine ilişkin belirsiz bir anı vardır.

Kral olmasıyla ilgili farklı bir anlatı, Mess Buachalla'ya ona ilk kez babasının kim olduğunu (yani Eterscel) söyletir. Halefi, görünüşte imkânsız olan bazı koşulları yerine getirmelidir. Her şeye rağmen Conaire şartları karşılar ve kral olur. Annesinin yanına getirdiği gizemli konuklar, bir süre yanında kalıp sonra ayrılırlar; kimse onların nerede olduğunu bilmez. Onlar Midir'in *síd*i Bri Léith'in *síde*leriydiler. Bu, Conaire'nin kral olması için ilahi bir şekilde yardım aldığı anlamına geliyor gibi görünüyor. Böylece yaklaşan felaket daha da büyük olabilir.

Diğer anlatıya dönersek Nemglan, Conaire'ye uyması gereken *geasa*yı söyler. Conaire, kral olur ve en müreffeh bir hükümdarlığın tadını çıkarır. Her şey çok boldur, cinayet ve tecavüz vakaları sona erer. Ancak sonunda tanrının intikamı işlemeye başlar. Conaire, karşı koyamadığı bir yazgıyla bir gün iki kölesi arasında bir tartışma çıkarır, böylece *geasa*lardan birini çiğner ve dönüşünde tüm ülkeyi alevler ve dumanlar içinde bulur. Ateşten korunmak için o ve adamları Tara'nın çevresinde güneş yönünde ve Bregia'nın çevresinde saat yönünün tersine dönerler. Bunlar tabulaştırılmış yönlerdi ve giderken, başka bir tabuya itaatsizlik ederek Cerna'nın şeytani hayvanlarını kovalar. Geç de olsa Derga'nın (Kızıl) yurdunda kalmaya karar verir ve kızıllara bürünmüş üç kızıl saçlı süvari, Red'in evine giderken onun önünde görülür (*geasa*larından biri). Geride kalsınlar diye yalvarmaları için peşlerinden ulaklar gönderir ama onlar iyice hızlanıp şöyle der: "*Síd*den Donn Tet-scorach'ın (Midir'in oğlu) atlarına biniyoruz. Canlı gibi olsak da aslında ölüyüz. İşaretler harika. Hayatın yıkımı. Kuzgunların doyması. Kargaların beslenmesi. Katliam mücadelesi. Kılıcın kenarının ıslanması.

Gün batımından birkaç saat sonra kabarmaları kırılan kalkanlar. Ey oğlum!" Bu kesin kehanetle birlikte ortadan kayboldular ve böylece bizzat tanrılar Conaire'nin *geasa*sının ihlaline neden oldu. Eve vardıktan sonra bir başkasını daha çiğnedi; zira bir eli havada tek ayağı üzerinde duran ve Conaire ile adamlarına kötü bir bakış atan korkunç bir kadın gelir ve onların kaderini bildirir. Sonra Conaire'nin cömertliğine hitap ederek onu içeri almaları için yalvarır ve Conaire, "bu, benim için *geis* olsa da onu içeri al," der.

O sırada, tek gözünde üç gözbebeği olan Ingcel, Conaire'nin üvey kardeşleriyle İrlanda'yı işgal eder ve şimdi konağa saldırmak üzere yola çıkarlar. Ingcel'in ev halkını gözetlemek için oraya gittiği anlatılır. Ingcel, gördüğü harikalar ve halk hakkında raporlarla geri döner. Bu halkın bazıları sihirli silahları olan devler ve canavarlardır. Konak kuşatıldığında korkunç bir savaş başlar. Conaire susuzluktan kavrulur, ancak müttefiki MacCecht tüm İrlanda'yı aramasına rağmen su elde edemez. Göller ve nehirler, ilk Mag-Tured savaşında olduğu gibi, görünüşe göre tanrılar tarafından kurutulmuştur ve suyu kaybolmadan önce tek bir göle ulaşılır. MacCecht bir matarayla döner ama çok geç kalmıştır. Conaire'nin ordusu dağılıp yok olur. Conaire'in ise iki düşmanı tarafından başı kesilir. MacCecht onları öldürür ve suyu Conaire'nin ağzına döker. Baş, davranışı için ona teşekkür eder ve böylece Conaire, kendi hatası olmaksızın, kaderin ve bir tanrının intikamının kurbanı olarak ölür. Bu hikâye, sanat açısından yetersiz olsa da bir Yunan draması kadar trajiktir.

Yedinci Bölüm

Tanrıların Aşkları

Yunan ve Hint tanrıları gibi, Kelt tanrılarının da birçok aşk macerası olmuştur. Bunlarla ilgili hikâyelerin genellikle romantik bir anlamı vardır. Bu sınıfla ilgili erken tarihli bir hikâyede anlatıldığına göre, bir gece Oengus uyurken yatağının yanında güzel bir bakire görür. Oengus, tam onu yakalayacakken kız ortadan kaybolunca ertesi geceye kadar huzursuz ve hasta hisseder. Kız yine ortaya çıkar, şarkı söyleyip zil çalar; bu durum, Oengus aşktan usanıncaya kadar bir yıl boyunca devam eder. Kurnaz bir hekim olan Fergne, hastasının rahatsızlığının nedenini teşhis eder ve Oengus'un annesi, Boann'a kızı tüm İrlanda'da aramasını emreder, ancak Boann bütün yıl boyunca aramasına rağmen kızı bulamaz. Bunun üzerine Fergne, Boann'a Oengus'un babası Dagda'yı çağırmasını emreder ve ona bilgisiyle ünlü Munster *síde*sinin Kralı Bodb'dan yardım istemesini tavsiye eder. Bodb, kızı bulur ve Oengus onu tanıyıp tanıyamayacağını görmek için yola çıkar. Deniz kenarında, gümüş zincirlerle ikişer ikişer bağlanmış birçok kız bulurlar ve diğerlerinden daha uzun olan biri, rüyadaki kızdır: *Síd* Uaman'dan Ethal'ın kızı Caer. Bodb'dan tavsiye alan Dagda, Connaught kralı ve kraliçesi Ailill

ve Medb'den yardım ister (fanilerin tanrılara yardım etmesinin bir başka örneği). Ama Ethal, Ailill'in Caer'den vazgeçme talebini reddeder; bunun üzerine Dagda'nın ordusu Ailill'in güçleriyle birlikte onun *síd*ini yok edip onu esir alır. Ama Ethal, yine reddeder; çünkü kızı üzerinde hiçbir gücü yoktur, o ve kızları her iki yılda bir Loch Bél Draccan'da (Ejderha Ağızları Gölü) kuş şeklini alırlar. Dagda oraya Oengus'u gönderir. Hikâyeye rasgele atıfta bulunulan kaynak, kızların dönüşümlerini geçirdikleri tüm yıl boyunca bu gölde kalmaya alışkın olduklarını söyler. Caer, tüm kuşların en güzeli olarak her biri altın bir küre olan yüz elli zincirin asılı olduğu altın bir kolye takar. Oengus kuşları görünce Caer'e seslenir. "Beni kim çağırıyor?" diye bağırır. "Seni çağıran Oengus'tur; ona gel ki seninle yıkansın." Kuş kız gelir ve Oengus da bir kuş şeklini alır. Birlikte göle üç kez dalarlar ve sonra Brug na Boinne'e uçarlar, o kadar tatlı şarkı söylerler ki herkes üç gün üç gece uykuya dalar. Caer şimdi Oengus'un karısı olur.

Bu hikâyede tanrı Bodb bilgisiyle ünlüdür ve tesadüfi alıntıda, kızının elini arayan arpçı Cliach'ı sihirli gücüyle bir yıl boyunca uzak tuttuğu söylenir. Güç ellerinde değilse, diğer durumlarda olduğu gibi, Caer ve kızlarının şekil değiştirmesi muhtemelen bir lanet veya büyünün sonucuydu. Efsane, ana olayı eksik olmasına rağmen, Kuğu Kızı halk masalı temasını kullanır, yani çıkarmış olduğu kuş elbisesini alarak yakalanması.

Oengus'un Elcmar'ı mirastan mahrum etmesi hakkındaki hikâyede Oengus, daha sonra, onu reddeden Ailill'in kızı Etain'e talip olarak görünür; ama Midir daha başarılıdır, bu yüzden Oengus ile aralarında düşmanlık söz konusudur. Aşağıdaki uzun hikâye birkaç elyazmasında mevcuttur ve burada esas olarak Egerton Elyazması ve Leabhar na Huidre'deki versiyonlardan bir tanesi bir araya getirilmiştir. Midir'in Etain'den başka, onu kıskanan Fuamnach adında bir eşi daha vardır. Bir Druid'in büyülerinin yardımıyla ve kendi büyüleriyle Etain'i bir böceğe dönüştürür ve sihirli bir rüzgârla onu yedi yıl boyunca uçurur. Ancak Oengus onu bu böyle bulduğunda çalılar ve çiçeklerle (kız bunlarla beslenir ve

gelişir) dolu bir çardak yapar. Oengus kızla yattığı için geceleri gerçek formuna dönebilir. Fuamnach bunu duyunca, bir uzlaşma sağlansın diye Midir'e Oengus'u çağırtır. Ancak bu arada Fuamnach, *grianan*a gider ve yine sihirli bir rüzgârla Etain'i kovar. Etain, Etair'in evinin çatısından Etair'in karısının altın kupasına düşene kadar esintiyle uçar. Böceği yutar ve daha sonra, bin yıldan fazla süre önce bir tanrıça olarak doğan Etain adında bir bebek olarak ilahı doğurur. Etain büyüdüğünde, o ve hizmetçileri yıkanırken Etain hakkında şarkı söyleyen bir savaşçı belirir ve sonra ortadan kaybolur. Bu, muhtemelen Midir veya Fuamnach'ın ihanetini keşfedip onun kafasını vuran Oengus'dur. Ancak burada, Oengus'un değil, Manannan'ın onu ve torunu Siugmall'ı nasıl öldürdüğünü veya yaktığını anlatan bir dize araya girmektedir.

Hikâyenin bir sonraki bölümü iki şekildedir ve Etain'in İrlanda kralı Eochaid Airem'le nasıl evlendiğini anlatır. Kardeşi Ailill Anglonnach ona âşık olur ve sonunda bunu Etain'e açıklayınca, Etain epey ikna çabalarından sonra onunla bir buluşma yeri ayarlar. Ancak belirlenen zamanda, Ailill gelmez çünkü uyanamaz; ama ona benzeyen biri, art arda Etain'e görünür ve sonunda kendisinin Midir olduğunu açıklar. Ona, kendisinden sihir yoluyla koparılan eşi olduğunu anlatır. Ancak kadın onunla gitmeyi reddeder; ama Ailill'e söylediğinde Midir aşkından kurtulmuştur. Egerton yorumu daha sonra, Midir'in korkunç bir biçimde ortaya çıkarak Etain'i ve onun hizmetçisi Cróchan'ı, güneş doğmak üzereyken Bri Léith *síd*ine nasıl götürdüğünü anlatır. Yolda ilk önce ilahi akrabası Sínech'in *síd*inde kalır ve Cróchan orada zaman kaybetmekten şikâyet edince, Midir *síd*in artık onun adını taşıyacağını söyler.

Leabhar na hUidre'de bahsedilen yorumda Midir'in kendini ifşa etmesi olayı karakter olarak daha efsanevidir. Etain'i tanrılar diyarı "Büyük Ova" yani Mag Mór'a davet eder (müziğin olduğu harikulade bir ülke). Buranın halkı cömerttir ve hiçbir şeye "benim" ya da "senin" denmez. İrlanda ovaları güzeldir, ama burası bir başkadır. Birası Erin'inkinden daha sarhoş edicidir! Çok iyi likörleri ve şarapları vardır ve gebe kalmak günah veya suç değildir

(dolayısıyla Bécuma'nın hikâyesinde Segda günahsız bir çiftin oğluydu). Halkı görünmezdir; görürler ama görülmezler ve hiçbiri yaşlanmaz. Tanrılar diyarının sihirli yiyeceği Etain'inki olacaktır: tuzsuz domuz eti, taze süt ve bal likörü. Midir şimdi Eochaid ile tanışır ve ona bir satranç maçı teklif eder. Kazanmasına izin verir. Bunun üzerine Eochaid, Midir ve halkının dört görevi yerine getirmesini ister: Meath ovalarını temizlemek, çalılıkları kaldırmak, Breag ormanını kesmek ve Lamrach bozkırı boyunca bir geçit inşa etmek. Topografik bir inceleme olan *Dindsenchas*'ta yazana göre bu görevler, Eochaid'in karısını aldığı için Midir'e verilen bir *eric* yani cezadır ve bunları yerine getirirken ilahi halk, Erin'in adamlarına yeni bir gelenek öğretir: boyunduruğu öküzlerin alınları yerine omuzlarının üzerine koymak (Eochaid, lakabı Airem'i (rençber) buradan alır). İkinci oyunu Midir kazanır ve Etain'i tutup öpebilmeyi ister. Eochaid, bir ay geçene kadar buna razı olmaz ve ardından Midir, ordularla çevrili ödülü için görkemli bir şekilde gelir. Etain onun talebini duyduğunda kızarır. Ama Midir, oyunu kazandığı için onun söz hakkı olmadığını ona hatırlatır. "Eochaid benden vazgeçmeye razıysa al o zaman beni," der. "Bunun için istekli değilim," diye haykırır Eochaid, "ama kollarını sana dolayabilir." Böylece Midir onu alır ve birlikte çatıdan yükselirler. Topluluk, ikiliyi *síd*e doğru kanat çırpan iki kuğu olarak görür.

Egerton yorumu, bir Druid'in kehanetiyle Eochaid'in Midir'in *síd*inin onu nasıl yok ettiğini ve Etain'i nasıl kurtardığını anlatarak sona erer. Leabhar na hUidre'de anlatılan yorum, Eochaid ve adamlarının art arda birkaç *síd*i nasıl kazdıklarını anlattıktan sonra bozulur. Ama *Dindsenchas*, Etain'in kızı Ess'in hediye olarak sığır getirdiğini ve bu sığırın dokuz yıl boyunca Midir tarafından büyütüldüğünü, bu süre zarfında Eochaid'in *síd*i kuşattığını ve kuşatmanın onun gücüyle engellendiğini anlatır. Midir, aralarında Eochaid'in kızı Ess'in de bulunduğu Etain suretinde altmış kadın meydana getirir; ama Eochaid onu Etain ile karıştırır ve ondan Mess Muachalla (Conaire'nin annesi) isminde bir kızı olur. Hatasını anlayarak Midir'e gider ve Midir, ona Etain'i geri verir. Midir'in torunu Siugmall daha sonra intikam için Eochaid'i öldürür.

Bu hikâyede halk masalı temaları bulunsa da bu hikâye, ilahi aşk ve sihir gücüyle bir tanrıçanın ölümlü olarak yeniden doğuşuna dair mitlere dayanmaktadır. Midir'in tanrılar diyarına ilişkin şiirsel tasviri eskidir ve ancak daha sonra yeraltı *síd*iyle ilişkilendirilmiş olabilir. Yukarıda belirttiğimiz tanrıların ölümlülere tabi olması (görevleri yapmak ve konutlarının bozulmasına veya onlardan bir eş alınmasına izin vermek) fikri de ilginçtir. Ama bu fikir, tanrıların bile boyun eğmesi gereken büyü gücüne dair inancı yansıtıyor olabilir. Bununla birlikte tanrılar kurtulurlar. Etain'in yeniden yakalanması ensest olayından önce gelir. Midir öldürülür ve onun soyundan gelen Conaire, daha önce anlatıldığı gibi, tanrının kuralları yıkmasına neden olduğu için ölür.

Kahraman Cúchulainn'in doğum hikâyesi, tanrı Lug'un, Ulster kralı Conchobar'ın kız kardeşi Dechtere'ye olan aşkına dayanmaktadır. Bu hikâye, biri *Leabhar no hUidre* ve diğeri Egerton Elyazması'nda bulunmak üzere iki versiyonda anlatılmaktadır. İkincisini (c) takip ederek onunla diğerleri (a ve b) arasındaki başlıca farklılıklara dikkat çekiyoruz. Dechtere, elli genç kızla birlikte Conchobar'ın evinden üç yıllığına ayrılır. Sonunda her şeyi yiyen kuşlar şeklinde geri döner. Bunun üzerine Conchobar akşama kadar başarısız bir şekilde devam eden bir av düzenler. Diğer yorum, iki gümüş zincirle birleştirilen dokuz gizemli kuş sürüsünün yarattığı yıkımla başlar. Her grubun önde gelen çifti çok renklidir ama bu kuşlar Dechtere ve onun arkadaşları değildir çünkü o, av sırasında Conchobar'a av arabasında eşlik eder. Bir sonraki olay, c yorumunda belirsiz bir şekilde anlatılır. Ancak diğeriyle karşılaştırıldığında, avcıların bir erkek ve bir kadından oluşan küçük bir eve girdikleri ve birdenbire büyüdüğü, güzelleştiği ve tüm arzu edilen şeylerle dolduğu açıktır, zira orası tanrıların dünya üzerinde gösterişle üretebilecekleri sihirli meskenlerinden biridir. Adam Lug, kadın Dechter'dir. Gerçi bunu yalnızca Bricriu bilir. Conchobar, onların kulları olduğuna inanır ve kadınla yatma hakkını talep eder. Kadın, hamile olduğunu söyleyerek kaçar. Sabah Dechtere'nin Lug'dan sahip olduğu bir bebek bulunur. Bebeğin görünümü

Conchobar gibidir. Çocuğa Setanta adı verilirse de sonradan Cúchulainn olarak bilinir.

B yorumunda ev sahibi, konuklarına karısının loğusa olduğunu söyler. Dechtere kadına yardım eder ve çocuğu evlat edinir. Aynı zamanda ev sahibinin kısrağı iki tay doğurur (yaygın bir halk hikâyesi olayı). Sabah hepsi ortadan kaybolur ve Conchobar'ın grubu, kısa süre sonra ölen çocukla eve döner. Cenaze bittiğinde Dechtere, içki içerken gizemli küçük bir hayvanı yuttuğu gece Lug ortaya çıkar. Ondan sahip olduğu çocuğun yanında olduğunu söyler zira onu arkadaşlarıyla birlikte kuşlar gibi alıp götüren odur. Bu, onun evlat edindiği çocuktur ve şimdi küçük bir hayvan olup içine girmiştir. Çocuğu doğduğunda adı Setanta olacaktır. Burada Setanta hem Lug'un oğlu hem de onun yeniden doğuşudur. Ancak kadim düşünceleri hesaba katacak olursak bu iki düşünce özgün değildir. Eski Hint inancında baba bir embriyo haline gelir ve ilk doğan oğlunda reenkarne olur. Baba için hamileliğin beşinci ayında cenaze törenleri yapılır ve doğumdan sonra yeniden evlenir. Bir ölümlüden çocuğu olan bir tanrının, kendisi ayrı olarak varlığını sürdürürken yeniden doğduğu düşünülüyordu (bu düşünce, muhtemelen benzer bir nedenle artık ölümlülere inanılmadıktan sonra Kelt mitinde korunmuştur). Bu da Ulsterlilerin "yeniden doğuşun kendisinden olması" için niçin Cúchulainn'e bir eş aradığını açıklar. Çeşitli metinlerde Cúchulainn'den Lug'un oğlu olarak bahsedilir.

Dechtere'nin hamile olduğu fark edildiğinde Conchobar'ın çocuğun babası olduğu düşünülür çünkü Dechtere onunla yatmıştır (İrlanda'nın eski dönemlerindeki ilkel görgü kurallarına bir bakış). Başka bir yerde Cúchulainn, Conchobar'ı babası olarak adlandırır ve bu, Conchobar'ın kız kardeşi Dechtere tarafından Cúchulainn'in ebeveyni olduğu hikâyenin başka bir biçimini temsil ediyor olabilir. Bu sırada Dechtere, Sualtam ile nişanlıdır, ama durumundan utanarak hayvanı kusar ve tekrardan bir bakire olur. Ancak Sualtam'a doğurduğu çocuk, üç yıllık yoklukta meydana gelmiştir (Setanta veya Cúchulainn). Genel anlamda çarpıtılmış

bir efsane olsa da bundan iki şey çıkarılabilir: Lug'un Dechtere'ye aşkı ve Setanta'nın babalığı.

Hıristiyan ilaveleri olan başka bir hikâye, MS 122'den 157'ye kadar hüküm süren Conn'un oğlu Connla'nın bir gün Tír na mBeó'dan (Yaşayanlar Diyarı) olduğunu açıklayan garip bir kadın gördüğünü anlatır. Orada ölüm yoktur, sürekli şölen vardır ve halkı büyük bir *síd*de yaşamaktadır. Bu yüzden onlara *áes síde* yani "síd halkı" denir. Tanrıçayı Connla dışında kimse göremez. Bu yüzden Conn, ona kiminle konuştuğunu sorar. Kadın, kendisinin ölümsüz olduğunu, Connla'yı sevdiğini ve onun muzaffer bir kralın hüküm sürdüğü Mag Mell'e (Sevimli Ova) gelmesini arzuladığını söyler. Conn, Druid'ine kadına ve onun *brichta ban*ına yani daha sonra Aziz Patrick'in kurtulmak için dua ettiği "kadın büyülerine" karşı güçlü büyü kullanmasını emreder. Druid, Connla'ya bir elma verdikten sonra geri çekilen tanrıçayı Connla'nın görmesini ve diğerlerinin duymasını engellemek için bir büyü söyler. Connla, bu elmadan başka bir şey yemeyecek ve elma hiç bitmeyecektir. Bir ay içinde, aşkından perişan hale gelen Connla, kızın camdan bir kayıkta yeniden ortaya çıktığını görür. Kız onu yanına çağırır, zira "sonsuz yaşayanlar" ölümden kurtulabilmesi için onu davet etmektedir. Conn tekrar Druid'ini çağırır. Bunun üzerine tanrıça, Druidlerin kısa süre içinde, dürüst Aziz Patrick'ten önce vefat edeceğini söyler. Conn chen, oğluyla konuşur. Ama tanrıça, dalgalarda Connla'nın arkadaşlarını terk ettiği için bir zamanlar duyduğu kederin unutulacağını ve kadınlardan başka kimsenin olmadığı neşe diyarına yakında ulaşılacağını söyler. Connla, denizi hızla geçip bilinmeyene doğru giden tekneye atlar ve bir daha asla geri dönmez. Bu hikâyede kadınlar diyarı, kral tarafından yönetildiği için tanrılar diyarının bir parçasıdır. Ayrıca ölümsüzlerin denizaşırı bölgesi (Mag Mell) fikriyle yeraltı bölgesi síd düşüncesi arasında bir karmaşa söz konusudur. Connla'nın macerası *Cóir Anmann*'da yani *İsimlerin Uygunluğu*'nda bahsedilir. Burada onun düşmanlar tarafından öldüğü anlatılır. Marie de France'ın bir perinin âşık olduğu Lanval şövalyesiyle ilgili şiirlerinden birinde muhtemelen Kelt kökenli benzer bir efsane bulunur. Peri kendisini tanıtınca

şövalye atına atlar ve güzel bir ada olan Avalon'a, Britonlu Keltlerin Elysium'una gider.

Ölümsüz Kadınlar Diyarı, *imm-rama* yani romantik yolculuklarla (en iyi örneği Hıristiyanlık döneminde yeniden oluşturulan *Maelduin'in Seyahati* isimli eski bir pagan hikâyesidir) ilgili bazı hikâyelerde tekrarlanır. Maelduin ve arkadaşları, babasının katillerini aramaya çıktıklarında çok tuhaf maceralar yaşarlar. Bunlardan birinde bir adaya yanaşırken on yedi kızın banyo hazırladıklarını görürler. Kadın olduğu anlaşılan bir savaşçı ortaya çıkar ve kızlardan birini erkeklere kendi evine girmesini söylemesi için gönderir. Evde onlara muhteşem bir yemek verilir ve adanın kraliçesi olan kadın, her birinden kendisini en çok memnun eden kızı almasını ister ve Maelduin'i kendisine saklar. Sabah herkese kalması için yalvarır. Yaşlanmayacaklar, ölümsüz olacaklardır. Kendilerine sürekli ziyafet verilecek ve hiç zahmete girmeden aşkın tadını sonuna kadar çıkaracaklardır. O, adanın kralının karısıdır, kızlar onun kızlarıdır ve şimdi tek başına hüküm sürmektedir. Bu yüzden her gün ada halkı adına davalara bakmak için onları terk etmek zorundadır. Yolcular orada üç ay kaldıktan sonra Maelduin dışında herkes sıla hasreti çekmeye başlar. Maelduin de onlarla gitmeye razı olur ve hepsi kraliçenin yokluğunda teknelerine binerler. Kraliçe bir anda ortaya çıkıp bir ip fırlatır. Maelduin bu ipi havada yakalar. Bunun sonucunda kıyaya geri dönerler ve üç ay daha kalırlar. Bu sürede bir kez daha kaçmaya çalışırlar. Bu defa, kraliçenin fırlattığı ipi Maelduin'in adamlarından biri yakalar ama diğerleri onun elini keser. Kraliçe bunu görünce gidişlerine acı acı ağlar. Bu kadınlar fani değillerdi ama erkek aşkıyla yanıp tutuşan tanrıçalardı.

Başka bir efsane, bir tanrıçanın Cúchulainn'e olan sevgisini anlatır. Ulster'de güzel bir kuş sürüsü ortaya çıkar ve tüm kadınların onları özlemesine neden olur. Cúchulainn, avını aralarında dağıtırken kadını Ethne'yi ihmal eder ve onu yatıştırmak için bir sonraki en güzel iki kuşun kendisinin olacağına söz verir. Kısa bir süre sonra, birbirine bağlı iki kuş gölün üzerinde uçar ve Cúchulainn dışındaki herkesi uyutan bir şarkı söyler. Cúchulainn kuşların

peşinden koşar. Onları yakalayamayınca öfkeyle bir taşa yaslanıp dinlenir. Uyurken, biri yeşil, diğeri mor pelerinli iki kadının yaklaştığını görür. Her birinin elinde kırbaç vardır ve ona saldırırlar. Cúchulainn ölmek üzereyken arkadaşları onu bulur ve Cúchulainn uyandığında bir yıl boyunca hasta kalır. Sonra Aed Abrat'ın kızları Liban ve Manannan'ın karısı Fand tarafından kendisine sağlanabilecek şifayı söyleyen bir yabancı belirir. Fand onun aşkını arzular; onun harikulade diyarına gelip arkadaşı olursa gördüğü şeylerin hiçbiri olmayacaktır. Yabancı yani, Aed Abrat'ın oğlu Oengus ortadan kaybolur ve Ulsterliler Cúchulainn'i rüyasını anlatmaya ikna ettikten sonra ona taş sütuna dönmesi tavsiye edilir. Cúchulainn, orada Liban'a rastlar. Liban ona Manannan'ın Fand'ı terk ettiğini söyler ve ona kocası Labraid'den bir mesaj getirir. Mesaj şu şekildedir: Labraid, düşmanlarına karşı bir günlük hizmet karşılığında ona Fand verecektir. Labraid, Mag Mell'de yaşar ve orada Cúchulainn gücünü geri kazanacaktır; ama kahraman, önce arabacısından gidip bu topraklar hakkında rapor vermesini ister.

Bu noktada Loeg'in ziyaretini ve dönüşünü okuyoruz. Ardından hikâyeyle hiçbir ilgisi olmayan uzun bir pasaj gelir. Bu da sanki Liban'ın ziyaretinin gerçekleşmediği başka bir yorumdan devam eder. Cúchulainn hâlâ hastadır ve karısı Emer'e, *síde* kadınlarının onun gücünü nasıl yok ettiğini söylemesi için Loeg'i gönderir; ama kadın zayıflığı yüzünden onu azarlayınca Loeg, ayağa kalkar ve sığınağa gider (birinci bölümdeki sütun taşı). Burada Liban ortaya çıkar ve Labraid'in kahramanlığını ve onun Cúchulainn'e olan ihtiyacı hakkında şarkı söyler. Kahramanı *síde* meskenine ya da Labraid'in göl üzerindeki kadın birliklerinin gidip geldiği evine götürmeye çabalar. Cúchulainn bir kadının çağrısına uymayı reddeder, bunun üzerine Liban, Loeg'in Labraid toprakları hakkında haberlerini getirmesini önerir. Loeg'in iki ziyareti bu nedenle aynı olsa da farklı şekilde tanımlanmıştır. İlkinde Liban, Loeg'i omzundan tutar, çünkü bir kadının koruması altında olmadığı sürece güvenli bir

şekilde içinde gidemeyecektir. Bronz bir kayıkla bir göldeki adaya ulaşırlar ve bir sarayda Loeg, kendisini karşılayan elli kadını üç kez görür. Fand ile konuşurken Labraid, yaklaşan yarışma nedeniyle kasvetli bir şekilde gelir ancak Liban, Loeg'in orada olduğunu ve Cúchulainn'in geleceğini duyurarak onu neşelendirir. Şimdi Loeg gördüklerini anlatmak için geri döner.

Diğer yorumda, Loeg ve Liban'ın Aed Abrat ve kızlarının yaşadığı Fidga ovasına nasıl geçtiği anlatılır. Fand orada ona derhal Cúchulainn'i getirmesini buyurur. Zira o gün mücadele başlayacaktır. Loeg geri döner ve gidip gördüklerini anlatması için Cúchulainn'i çağırır. Bir evde yüz elli adam vardır; doğu kapısında kuşların şarkı söylediği üç mor ağaç vardır. Ön avluda güzel dalları olan gümüş bir ağaç vardır; altmış ağaçtan üç yüz kişiyi beslemeye yetecek kadar yiyecek düşer. Bir de hiç bitmeyen bira fıçısı vardır. Fand'ın harikulade güzelliğini tarif eder ve yine, herhangi bir yalan veya adaletsizlik olmaksızın, ülkenin çekiciliği ve savaşçılarının ve kadınlarının görkemiyle ilgili açıklamalarla Cúchulainn'i kışkırtır. Cúchulainn sonunda oraya gider ve tanrının düşmanlarını gücüyle bastırır. Fand ve Liban şimdi onu öven şarkılar söylerler. Cúchulainn bir ay boyunca Fand'ın yanında kaldıktan sonra veda eder. Fand, onunla Erin'de bir randevu ayarlar ama Emer bunu duyarak elli kadınla Fand'a saldırmaya gelir. Ancak Cúchulainn, Fand'a korkmamasını söyler ve Emer'e hitap ederek tanrıçanın onun sevgisine daha layık olduğunu söyler. Emer ona sinirlenip "Keşke senin gözünde değerli olabilseydim," diye eklediğinde Cúchulainn'in sevgisi tekrar kabarır: "Ben hayatta olduğum sürece iyilik bulacaksın." Sonra Fand ve Emer arasında hangisinin diğeri için kendini feda etmesi gerektiği konusunda asil bir yarışma başlar ve Fand güzel bir ağıt söyler. O anda Manannan, Fand'ın kötü durumunun farkına varır ve onu kurtarmaya gelir; onu bir tek Fand ve Loeg görebilir. Fand tekrar şarkı söyler ve "tepeli deniz dalgalarının atlısının" gelişini tarif eder ve onun tanrıya dair eski sevgisini ve evliliklerinin görkemini anlatır. Şimdi, Cúchulainn tarafından terk edilerek Manannan'a dönecektir; ama Manannan'a beraber ayrılıp ayrılmayacaklarını sorduğunda söylediği gibi, kalbinde hâlâ kahramanın özlemi vardır. Yine de onu sıkan bir şey

vardır: Manannan'ın kendine layık bir eşi yoktur, Cúchulainn'in ise zaten Emer'i vardır. Fand bu yüzden gider ve kahraman bunu öğrendiğinde, üç kez sıçrar ve güneye doğru üç adım atar ve uzun bir süre dağlarda oruç tutar. Emer, Druidlerini Cúchulainn'i bağlaması için gönderen Conchobar'a gider. Kahraman onları öldüreceği zaman onlar, büyü söyleyip onu engellerler. Ona unutkanlık vererek Fand'ı unutmasını sağlarlar. Emer de bu iksiri içer ve kıskançlığını unutur "ve Manannan, bir daha asla karşılaşmasınlar diye mantosunu Cúchulainn ile Fand arasında sallar." Bu hikâyede Emer, Loeg'e sürekli, *síd*i arayan biri olarak hitap eder. İlahi diyarı çok iyi bildiğinden bahseder ve Manannan'ı, o başkaları tarafından görülmezken, gördüğü anlaşılmaktadır.

Manannan ateşli bir âşıktır ve Aziz Patrick'in "karmaşık bir romantizm parçası" dediği şey ona Caoilte tarafından söylenir. Tuatha Dé Danann'dan Aillén, Manannan'ın karısına âşık olur. Eogabal'ın kızı olan kız kardeşi Aine ise Manannan'ı sevmektedir ve o, onun için tüm insanlardan daha değerlidir. Aine, erkek kardeşinin üzüntüsünün nedenini sorar ve kardeşi ona tanrıça Uchtdelbh'i (Şekilli Göğüs) sevdiğini söyler. Aine bunun üzerine ilahi çiftin olduğu yere gelmesini buyurur ve Manannan'ın yanına oturarak ona tutkulu öpücükler verir. Bu arada Uchtdelbh, Aillén'i görünce ona âşık olur ve Manannan, Uchtdelbh'e Aillén'i vererek kendisine Aine'yi alır. Başka bir olayda Manannan, Tuag'ı arzular. Tuag, Erin kralının kızlarının ordusu tarafından korunan bir bakiredir. Hiçbir erkek onu göremediği için Manannan, ilahi bir Druid olan Fer Fídail'i (Eogabal'ın oğlu) bir kadın biçiminde Tuag'a erişmesi için gönderir. Fer Fídail, üç gece onun yanında kalır ve sonra onu uyutacak bir şarkı söyleyer. Uyuduğunda onu kıyıya taşır. Ardından onu Ölümsüz Kadınlar Diyarı'na veya başka bir yoruma göre Manannan'a danışmaya götürmek için bir tekne arar. Ama bir dalga gelip onu boğar. Bir yoruma göre dalga deniz tanrısı Manannan'dır (doğanın kişiselleştirilmesinin ilkel bir örneği). Manannan, işlediği suç yüzünden Fer Fídail'i öldürür. Suçun nedeni muhtemelen Tuag'ı sevmesidir; bu da Tuag'ın neden hayal kırıklığına uğramış tanrı tarafından boğulduğunu açıklamaktadır.

Diğer şahsiyetlerle bağlantılı benzer bir efsane, Endamlı Clidna'nın kıvırcık lüleli Iuchna ile Vaatler Diyarı'nın Güzel Ovası'ndaki İki Teker Tepesi'nden, Oengus Mac Ind Oc'a nasıl gittiğini anlatır. Ama Iuchna müziğini kullanarak onu bronz teknede uyutur; sonra teknenin başını çevirerek rotasını Clidna denilen yere ulaşana kadar döndürür. O zaman, tüm dünyaya yayılan üç büyük deniz taşkınından biri meydana gelir. Taşkın tekneyi altüst eder ve Clidna boğulur. Bu yüzden bu deniz taşkını Clidna'nın dalgası olarak adlandırılır. Diğerleri Tuag'ın ve Rudraige'nin veya Ladru'nun ve Baile'nin dalgasıdır.

Crimthann Nia Nair'in hikâyesi, ilahi topraklarda ikamet eden ya da yemeğini tadan birinin dünyaya cezasız bir şekilde geri dönemeyebileceğini göstermektedir. Zira o öteki dünya devletinin üyesi olmuştur ve artık bu dünyaya uygun değildir. Buna, diğer İrlanda hikâyelerinde ve periler diyarı veya başka yerlerdeki ölüler dünyası hakkındaki hikâyelerde rastlanır. Crimthann, Kırmızı Çizgili Lugaid'in oğludur ilkel toplumlarda yaygın bir durum olan ensest ilişki hakkında bir hikâye anlatılır. Bu, ensest ilişkinin Kelt geleneğinde, belki de saltanat hanelerinde, bir zamanlar yaygın olduğunu kanıtlamaktadır. Lugaid'in annesi, Medb ve Ethne'nin kız kardeşi Clothru'dur. Clothru ve Ethne'nin, Medb onu Ailill için terk ettikten sonra Conchobar'ın eşleri olduğu söylenir. Kardeşleri Bres, Nár ve Lothar'a Emuin'in Üç Finlisi veya Beyazları deniyordu. Clothru, bir keresinde çocuksuz durumundan dolayı onlara yakınır ve yalvarışları sonucunda üçünden Lugaid isminde bir oğlu olur. Clothru Lugaid'e bir çocuk daha doğurur, Crimthann Nia Nair veya "Nár'ın Adamı." O, bu hikâyenin kahramanı ve daha sonra, Nár adında bir tanrıça veya cadıyla "muhteşem bir macera" denilen şeye katılan yüce kraldır. Bu çocuk, deniz aşırı bir ülkeye gider ve orada bir buçuk ay kalır. Ayrılırken birçok aşk yadigârını beraberinde getirir: bir savaş arabası ve altın bir satranç tahtası, güzelce süslenmiş bir kılıç, yaraları her zaman ölümcül olan bir mızrak, hedefini asla şaşırmayan bir sapan, yüz kadın köle değerinde iki köpek ve güzel bir manto. Ancak döndükten kısa bir süre sonra atından düşüp ölür (bu olay belki de ilahi topraklara dönmek için

atlarından inmemeleri konusunda uyarılmış olan Loegaire Liban ve Oisin hakkındaki mitle açıklanabilir). Öte yandan Cúchulainn, Elysium'dan İrlanda'ya kazasız belasız dönebilir ve Bodb Dearg'ın kızları tarafından *síd*e alınan Leinster kralının oğlu Aedh de aynı şekilde döner. Üç yıl boyunca síd halkı ona bakar. Bu sırada babası, ilahi insanların onu nereye götürdüğünü bilmeden yas tutar: göğe mi, yoksa yerin altına mı götürmüştür? Ancak o ve diğer elli genç kaçar ve Aedh, onu babasına iade eden ve sonunda tanrının istediği gibi öleceğini, yani Tuatha Dé Danann'ın onun üzerinde daha fazla gücünün olmayacağını söyleyen Aziz Patrick ile tanışır.

Bazen ölümlüler veya sonradan ölümlü olarak tasavvur edilen tanrılar, tanrıların kızlarını kaçırır. Garman, Bodb'un kızı Mesca'yı *síd*den alır ama o utancından ölür ve mezarının kazıldığı ovaya onun adı verilir: Mag Mesca. *Síd*, ilahi veya yarı ilahi varlıkların insanları, yalnızca insanların hizmetkârı olarak kabul edilirler ve tanrıçalarla aşk ilişkileri vardır. *Síd* Baine'den Cliach, Üç Ross kralının arpçısı olur ve Bodb'un kızı Con chenn'i cezbetmek için Femen'in *sid*inde müzik yapar. Bodb'un büyüsü bir yıl boyunca âşığın yaklaşmasını engeller, böylece *síd*deki "kızlara hiçbir şey yapamaz." Ama yer açılıp bir ejderha ortaya çıkıncaya kadar arp çalar ve sonra korku içinde ölür. Bu ejderha dünyanın sonunda ortaya çıkacak ve İrlanda'yı Aziz John Baptist'in intikamı için rahatsız edecektir (belki de eski bir kozmogonik mitin değiştirilmiş bir parçası). Başka bir hikâye buna biraz benzer. Bir *síde* prensi olan genç Liath, Midir'in yanına yaklaşırken hizmetçileriyle onu karşılamaya giden kızı Bri'yi sevmektedir. Ama Midir'in *síd*indeki sapancılar onu yaklaştırmaz ve sapan taşları "güzel bir gündeki bir arı sürüsü" gibi yağar. Liath'ın hizmetçisi ölür ve Liath ona ulaşamadığı için Bri, *síd*e geri döner ve gönül acısından ölür.

Bunların yanı sıra, bu cildin başka yerlerinde de görülebileceği gibi, çok sayıda İrlanda ve Galler hikâyesinde tanrıların aşkları betimlenmektedir.

Sekizinci Bölüm

Britanya Keltlerinin Mitleri

İrlanda Keltlerinden (Goidels) farklı olarak Britanya Keltlerinin (Britonlar) günümüze ulaşan mitleri, Mabinogion ve benzeri Galler hikâyelerinde ve Arthur ile Taliesin literatüründe romantik hikâyeler şeklinde bulunur veya bunlara *Triad*'larda ve Galler şiirlerinde atıf yapılır. Orada krallar ve kraliçeler, erkek ve kadın kahramanlar, büyücüler ve periler olarak tasvir edilen tanrılar, asıl özelliklerinden ve işlevlerinden herhangi birini korumuşlar mıdır? Bu sorunun yanıtı, aynı romantik ve efsaneleştirici süreçlere maruz kalan İrlandalı tanrılar örneğinde olduğu kadar kolay değildir. Dini ve toplumsal değişimlerle birlikte tanrıların ilah olduğu unutulup kısmen insanlaştırıldılar. Zira ortaçağ hikâye anlatıcısı "sırrına tam olarak vakıf olmadığı bir antik eseri yağmalıyordu." Mabinogion'un hikâyelerinin bileşimi, büyük İrlanda elyazmaları gibi, onuncu ve on birinci yüzyıllara aittir. Ancak her iki durumda da materyaller ve şahsiyetler çok daha eski tarihlidir; doğaüstü unsur güçlüdür ve tüm değişikliklerden muaf olan efsanevi bir alt katman vardır. Ayrıca, Galler hikâyeleri eski gelenekleri ele alırken sistematik bir yöntem kullanır ve Mabinogion'un edebi materyaline

sahip ya da nitelikli bir ozan pozisyonuna taliptir. Galler edebiyatında efsaneleştirici tarihsel süreç, efsanelerde tarihçi Nennius ve Monmouthlu Geoffrey'de olduğundan daha az işbaşında görülür. Bu iki isimde bazı tanrılar, İrlanda yıllıklarında olduğu gibi kesin bir tarihe sahip krallar olurlar.

Galler hikâyesindeki bazı kişi ve olaylar İrlanda geleneğindekilere benzer. O halde, bir zamanlar Goidel ve Britonluların ataları arasında, yeni yerel mitlerin sonradan ilaveler yaptığı ortak bir mitoloji var mıydı? Goideller, Galler'de ya Britonlar tarafından fethedilen ilkel bir nüfus olarak ya da daha sonraki bir İrlandalı göçünün bir sonucu olarak var olduklarından dolayı İrlanda ve Galler mitleri birbirine mi karışmıştı? Muhtemelen Mabinogion literatürünün, İrlandalı isimlerin ve bölümlerin önerdiği gibi, aşağı yukarı Goidelic kaynaklarından etkilenen Briton mitlerinin kalıntılarını içerdiğini varsaymakta haklıyız. Arthur ve Taliesin döngüleri tamamen Briton özellikleri taşır. Kesin olan şey, Mabinogion'un belirsiz tanrılarının karakter olarak yerel olduğu ve Galler'deki belirli bölgelere ait olduğu, kabilelerin tanrıları oraya yerleştirdiğidir. Bazıları yaygın bir üne sahip olsa da Kelt tanrıları daha ziyade yerel özellikler taşıyordu. Yazıtlarda adı geçen İngiliz tanrılarının çok azı Galler hikâyesiyle bilinir. Nodons, Nudd veya Lludd'dur; Maponos, Mabon'dur. Kıta yazıtlarında adı geçen Belenos ve Taranos sırasıyla Beli veya Galler hikâyesinden Belinus ve Taran olabilir. İkincisiyse Dindsenchas'taki Heithiurun adlı İngiliz figürünü akla getirir.

Dyfed Prensi Pwyll'in Mabinogi'si, kendisine neden Pen Annwfn veya "Annwfn Lideri" (Elysium) denildiğini anlatarak başlar. Bir gün, bir geyiği takip eden garip bir sürü görür ama onları kovup tazılarını salınca bir atlı ortaya çıkar ve avına müdahale ettiği için onu azarlar. Pwyll özür diler, kısa süre sonra o ve yabancı (Annwfn Kralı Arawn), biçimlerini ve krallıklarını bir yıllığına değiştirmeyi kabul ederler. Pwyll, Arawn'ın güzel karısına sahip olacak ve Arawn'ın rakibi Havgan ile savaşacak, onu tek bir darbeyle öldürecek ve hemencecik onu diriltecektir. Tüm bunlar tatmin

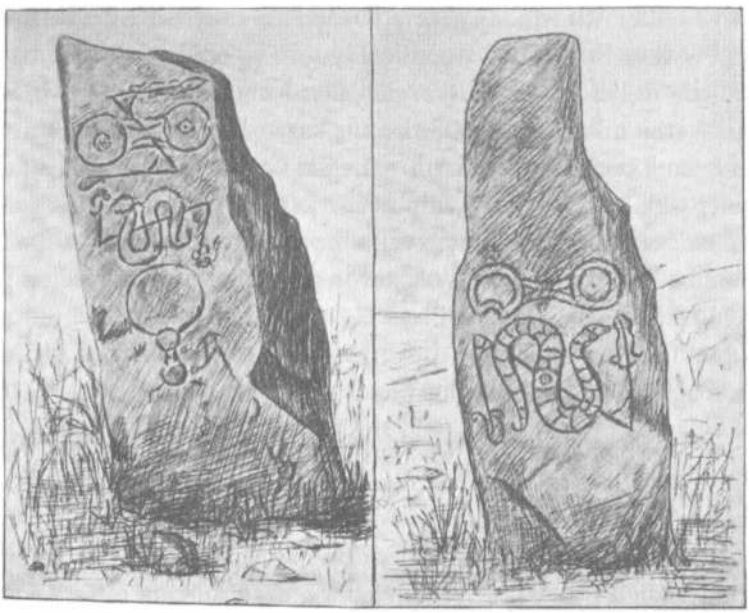
edici bir şekilde gerçekleşir; Pwyll'in krallığı hiç bu kadar iyi yönetilmemiştir ve hükümdarlar arasında tam bir dostluk sağlanır. İrlanda mitinde olduğu gibi bu, Öteki Dünya'daki tanrıya yardım eden ölümlü temasıdır. Yine de Pwyll, Pen Annwfn unvanının belirttiği gibi bir zamanlar bir tanrıdır. Daha sonra bir kral olarak efsaneleştirilmiş ya da Pwyll adında gerçek bir hükümdarla karıştırılmıştır. Annwfn ise burada sadece dünya üzerindeki bir krallık haline gelir.

Bir gün Pwyll, üzerinde oturanın bir darbe almasına veya bir mucize görmesine neden olma özelliğine sahip bir tümseğin üzerine oturur. Güzel bir kadın ona ve adamlarına doğru at sürer. Adamları onu takip ederler ama yakalayamaz. Bu, ertesi gün yine yaşanır; ancak üçüncü gün, bizzat Pwyll peşine düştüğünde kadın, Pwyll'in buyruğu üzerine hareketsiz kalır. O, Heveidd Hen'in kızı Rhiannon'dur ve nefret ettiği Gwawl yerine onunla evlenmek istemektedir. Pwyll, bir yıl içinde onun için babasının sarayına gelmelidir. Pwyll geldiğinde, aslında Gwawl olan bir yabancı ortaya çıkıp ondan bir iyilik ister. İstediği şey Rhiannon'dur. Rhiannon, bir yıl içinde Gwawl'ın karısı olmayı kabul ederek bu zorluğu çözer, ancak Pwyll'in o zaman bir dilenci olarak görünmesini ve sonrasında yemekle doldurulamayacak sihirli bir çanta taşımasını ister. Gwawl öfkelenir ama dilenci, toprakları ve zenginlikleri olan bir adam içindekileri damgalamadıkça çantanın asla doldurulamayacağını söyler. Gwawl bunu yapar ve derhal çantaya hapsedilir. Pwyll'in takipçileri çantayı tekmelerler ve en sonunda Gwawl ölümden kurtulmak için Rhiannon'dan vazgeçtiğini söyler.

Sihirli höyük burada *síd*e karşılık gelir. Bu tür tepeler, Kelt hikâyesinde ölümsüzlerin veya perilerin ortaya çıkması için en uygun yerlerdir. Aniden tepede beliren Rhiannon, Fand veya Connla'nın sevgilisi gibi bir tanrıçadır ve tema Peri Gelin temasıdır.

Hikâyenin bu kısmı, çocuğu doğar doğmaz ortadan kaybolan Rhiannon'un onu öldürmekle suçlanması hakkındadır. Sarayın ahırında oturmaya, hikâyesini her yeni gelene anlatmaya ve onu içeri taşımaya zorladığını anlatır. Bu arada, Gwent-is-Coed Lordu

Teyrnon'un *mayıs arifesi*nde tayları kaybolan bir kısrağı vardır. Lord, bu *mayıs arifesi*nde yeni doğmuş tayı tutan büyük bir pençe görür. Pençeyi kılıcıyla koparır ve davetsiz misafir ortadan kaybolur. Ama kapıda Teyrnon'un büyüttüğü yeni doğmuş bir bebek vardır. Bu bebek, Cúchulainn ve diğer kahramanlar gibi, çok hızlı büyür ve Altın Saçlı Gwri olarak adlandırılır. Gwri'nin Pwyll'e benzerliğini fark eden Teyrnon, çocuğu ona götürür ve Rhiannon, ıstırabının (pryderi) geçmiş olduğunu haykırarak eski haline döndürülür. Bu yüzden Gwri'ye Pryderi ismi verilir ve Pwyll'in yerine kral olur.

Bu bölümde halk hikâyesi temalarına çokça rastlanır: Branwenli *Mabinogi*'de bulunan terk edilmiş kadın teması ve kahramanla aynı gece doğmuş bir hayvan teması. Pençe olayıysa Fionn'un hikâyelerinde geçer. Hikâyenin önemi Pryderi'nin doğumudur. Teyrnon'un kapısında bulunan Pryderi ile aynı gece Teyrnon'un tayının ortadan kaybolması ve Teyrnon isminin Tigernonos (yüce kral) veya Tigernos (lider) ve Rhiannon isminin Rigantona (yüce kraliçe) anlam-

larına gelmesi, onların Pryderi'nin ebeveyni oldukları bir efsaneye işaret ediyor olabilir. Rhiannon'un kocası olan ve hem onu hem de Pryderi'yi Gwawl'ın intikamından kurtaran Manawyddan, başka bir efsanede onun babası olabilir, çünkü bir şiir onu Annwfn'in parçası olan Caer Sidi'de Pryderi'yle ilişkilendirir. Ancak hikâyede, aslen bir Elysium lordu olan Pwyll, Pryderi'nin ebeveynidir. Bu, Rigantona adını taşıyan, farklı tanrıların eşleri olan ve daha sonra Rhiannon olarak bir araya getirilen bir dizi tanrıçaya mı işaret eder? Başka bir *Mabinogi*'de Pryderi, Arawn tarafından kendisine gönderilen veya bir *Triad*'a göre kendisine Arawn tarafından gönderilen veya bir *Triad*'a göre çobanlığını yaptığı domuz tarafından yağmalanır. Pwyll onları Annwfn'den getirip Pryderi'nin üvey babasına vermiştir. Pwyll ve Pryderi, bu nedenle, Elysium ve oradan getirilen hayvanlarla ilişkilidir. Bir Taliesin şiiri, Pen Annwfn'in (yani Pwyll) sihirli kazanından bahseder. Sırlanmış kazan inci gibi yuvarlaktır ve en önemli özelliği korkakların yemeğini kaynatmamasıdır. İçinden sesler gelir ve dokuz bakirenin nefesiyle ısınır. Arthur ve diğerlerinin elde etmek için denizaşırı uzun bir yolculuk yaptıkları "Annwfn Ganimeti"nin bir parçasını oluşturur. Gweir, Annwfn'in lordları ve savunucuları olarak anılan Pwyll ve Pryderi'nin kiniyle Caer Sidi'ye hapsedilir Annwfn Lordu Arawn, efsanevi Cath Godeu savaşında Dôn oğlu Amæthon'a mağlup olur.

Mathonwy oğlu Math'in *Mabinogi*'sinde Gilvæthwy'nin, Math'ın "ayak tutacağı" Goewin'e olan sevgisi anlatılır. Kardeşi Gwydion ona yardım etmek için savaş çıkarmaya karar verir. Math'a daha önce bilinmeyen domuzun Dyfed'deki Pryderi'ye Arawn tarafından gönderildiğini söyler. O ve Gilvæthwy, ozan kılığına girerek Pryderi'nin sarayına doğru yola çıkarlar. Pryderi, şarkılarından dolayı Gwydion'u över. Bunun üzerine Gwydion domuzu ister, ama kendilerine ülkeyi terk etmeden önce domuzların sayılarını iki katına çıkarmaları gerektiği söylenir. Gwydion şimdi, mantardan sihirli bir şekilde oluşturduğu on iki aygır ve on iki tazı karşılığında bu domuzları elde eder ama bunlar kısa süre sonra tekrar asıl şekillerine dönerler ve Pryderi Math'ın bölgesini işgal eder. Ancak teke tek bir dövüşte Gwydion'un büyüleri tarafından yenilip katledilir. Math

şimdi Gwydion'un kız kardeşi Arianrhod'da yeni bir "ayak tutacağı" bulur, ancak kızın bakire olmadığını ortaya çıkar ve Math onu sihirli değneğinin altından geçirince kız ikiz doğurur. Çocuklardan birini Math alır ve ona Dylan adını verir. Gwydion çabucak büyüyen diğer bebeği Arianrhod'un kalesine getirdiğinde Arianrhod ona bir isim vermeyi reddeder. Bir kunduracı kılığına giren Gwydion daha sonra çocukla birlikte gelir ve Arianrhod için uymayan ayakkabılar yapar. Arianrhod, Gwydion'un sihirle yaptığı gemisine biner ve çocuğun bir kuş vurduğunu görür. Onu tanımayarak "Kesinlikle (llaw gyffes) *lleu* kuşu vurur," diye bağırır, bunun üzerine Gwydion kendini gösterir ve çocuğa Lieu Llaw Gyffes adını verdiğini söyler. Arianrhod ona silah vermek istemese de bir kez daha kılık değiştiren Gwydion, Lleu ile büyülü bir filonun ortaya çıkmasını sağlar ve Arianrhod her ikisini de silahlandırır. Tek amacı bu taktikle alay etmektir. Yine Lleu'nun bu dünyanın insanlarından ona eşi olmayacağını söyler. Bunun üzerine Math ve Gwydion ona çiçeklerden bir gelin yapıp Blodeuwedd ismini verirler. Ne var ki Blodeuwedd, Lieu'ya sadık kalmaz. Âşığı Gronw Pebyr'den tavsiye alır. Pazar günleri ayin sırasında bir yıl boyunca dövülen bir ciridin, bir ayağı bir kovanın üzerinde diğeri bir nehir kıyısında, tuhaf yapılı bir banyoda ayakta duran kocasını öldüreceğini fark eder. Gronw ciridi yapar ve Blodeuwedd tarafından aklı çelinen Lleu, karısına ölümcül pozisyonu gösterdiğinde Gronw onu vurur ve kartal gibi uçup gider. Kısa bir süre sonra Gwydion, bir ağacın üzerinde duran yorgun bir kartaldan düşen solucanları yiyen bir domuz bulur ve üç mısra söylerken her birinde kartal yaklaşır. Sihirli bir değnekle kartala vurunca kartal Lleu olur. Lleu da Blodeuwedd'i bir baykuşa dönüştürür. Gronw ise vücuduna yerleştirdiği yassı taşı delip onu öldüren bir mızrağın darbesine boyun eğmek zorunda kalır. Lleu şimdi topraklarını geri alır ve onları mutlu bir şekilde yönetir.

Bu şahsiyetler, muhtemelen erkek değildir ve Gwydion, Gilvæthwy, Govannon, Amæthon ve Arianrhod'un annesi olan Don adlı belirsiz bir figürle ilişkilidir. Math, Dôn'un erkek kardeşidir. Bu grup, görünüşte Tuatha Dé Danann'a eşdeğerdir ve Dôn, Danu'ya paraleldir. Govannon (gôf, "demirci") İrlanda demirci tanrısı

Goibniu'nun karşılığıdır. Adının Llew (Aslan) olarak okunmasından vazgeçilmesi mümkün olan Lleu, Lug ile eş tutulmuştur ve her iki ismin de "ışık" anlamına geldiği söylenmektedir. Bununla birlikte, "Işık"ın isim verme olayında hiçbir anlamı yoktur ve muhtemelen, Loth'un önerdiği gibi, İrlandaca küçük anlamındaki *lu* ile bir bağlantısı vardır. Grubun diğer isimlerinin Tuatha Dé Danann ile hiçbir benzerliği yoktur. Mitolojik özellikler; Math ve Gwydion'un sihirli güçleri, şekil değiştirmeleri ve domuzun ortaya çıkışıdır. Math Hen (Kadim Olan), Gwydion'a öğrettiği büyüyle hatırlanan Galler'in kadim "yüce tanrısıdır". Nerede olursa olsun, rüzgârların ona en ufak bir konuşma fısıltısını getirmesi ve acılara karşı üstün iyiliği ve zalimden intikam almadan adaleti yerine getirmesiyle hatırlanır. Son özellik, yüce bir tanrısallık idealini, ikincisiyse her şeyi bilme anlayışını gösterir.

Bir büyücü olarak Gwydion da öne çıkar ve Gwynedd'i sihirle yönetir. O, insanların en zekisidir ve korkunç bir güce sahiptir; kâhinlik güçleri bir *Triad*'da vurgulanır. Hikâye anlatıcısı ve ozan olarak üstün yetenekleri vardır. Annwfn'den Pryderi'nin domuzlarına yaptığı başarılı baskın, Cúchulainn gibi onun da tanrılar diyarından dünyaya evcil hayvanları getiren kültür kahramanı olduğunu göstermektedir. Belki de bu nedenle bir *Triad*, Britanya'nın binlerce inini koruyan üç çobanından biri olarak anar onu. İrlanda efsanesi de sık sık *síd*den getirilen sığırlardan bahseder. Gwydion'un adı, sözcüklere "deyim" veya "şiir" anlamlarını veren *vet* kökünden geliyorsa (İrlandaca *fáith*, peygamber veya şair ve Latince *vates* ile soydaş olan terimler) ilham alan bir ozan olarak karakterini yansıtır. Dolayısıyla Gwydion, belagat ve edebiyat tanrıları olan Ogma ve Ogmios'a eşdeğer olacaktır ve geç tarihli bir elyazması, onun ilk olarak Anglesey ve İrlanda Galyalılarına kitap okumayı ve tüm bildiklerini öğrettiğini söylüyor. Bununla birlikte kız kardeşi Arianrhod'un bakire olduğunu iddia ettiğinde dürüst değildir. Zira Arianrhod, onun metresi ve oğullarının annesidir. Bu, İrlanda hikâyesine benzerlik gösteren bir ensest olayıdır.

Arianrhod bu dolandırıcılığa rıza gösterir ve başka bir iffet bahanesi olarak Lieu'yu reddeder. Bir *Triad* Lieu'yu Britanya'nın

üç kutsanmışı ya da ak hanımından biri olarak adlandırır. Mit ona farklı bir karakter verirken, bakire bir tanrıça olarak mı tapılıyordu? *Matres* gibi Kelt tanrıçaları doğurganlıkla ilişkiliydi ve bereket ya da toprak tanrıçaları, aynı zamanda bakire olarak kabul edilen büyük Frig Ana gibi ikili bir karaktere sahip olmaya meyilliydi. Arianrhod, Afrodit gibi güzeldi. Bir şair onun hakkında "yazın şafağının ötesindeki ünlü güzellik" demiştir. Adı "gümüş tekerlek" anlamına gelir.

Rhys onun üzerine büyük bir güneş, şafak ve karanlık yapısı inşa etse de Lieu hakkında söylenenlerin çoğu mitoloji için önemsizdir. Bunun büyük bir kısmı, ismine eklenmiş iyi bilinen bir halk masalı temasıdır: Sadakatsiz Eş. Amcaları sırasıyla Govannon ve Gavida (Goibniu) olduğu (her ikisi de "demirci" anlamına gelir) için Lieu'nun gerçekten Lug'a eşit olup olmadığı şüphelidir. Zira Gavida, Lug'u beslerken ve Lug, Balor'u öldürürken, Lieu, Govannon tarafından büyütülmemiştir. İkinci olayın onun hikâyesinde bir karşılığı bulunmaz. Ayrıca Lug, büyük Kelt festivali Lugnasad (ağustos ayının ilk günü kutlanır) ile bağlantılı öne çıkarken Lieu çıkmaz. Böylece bizim için mitolojik önemini kaybeder.

Math, Dylan'ı vaftiz ettirir ve bu erken gelişmiş bebek, denize doğru ilerleyip balık gibi yüzer. Altında hiçbir dalga kırılmaz ve ona "dalganın oğlu" denilir. Ölümüne neden olan darbe Govannon'dan gelir (İngiltere'nin üç hain darbesinden biri), ama başka türlü açıklanamaz. Dalgalar onun ölümüne ağıt yakıp karaya doğru baskı yaparken her zaman onun intikamını almaya çalışırlar. Belki de Dylan, bir zamanlar Manannan gibi dalgalarla özdeş kabul edilen bir deniz tanrısıydı. Gelenek, ölmekte olan inilti olarak Conway'e dökülen suların gürültüsünden bahseder ve yine Ler'in (deniz) oğlu Manannan gibi, Dylan Eil Ton veya Mor (Dalganın Oğlu veya Deniz) olarak adlandırılır. "Denize girer girmez doğasına büründü."

Govannon'un demirci tanrı olarak işlevleri, *Kulhwch ve Olwen*'deki bir referansta gösterilmiştir. Kulhwch, demirleri temizlemek için onun yardımına başvurmak zorundadır, ancak bunun anlamı belirsizdir. Bir Taliesin şiirinde o ve Math, sanatçıyla ilişkilendirilir. Amæthon'un adı, işlevlerinin tarımla (*amaeth*, "sabancı"

veya "işçi") bağlantılı olduğunu gösterir ve bu, hiçbir çiftçinin Kulhwch için belirli bir tarlayı işleyemeyeceği veya gübreleyemeyeceği gerçeğiyle açıklanır. "Dôn oğlu Amæthon hariç, çok vahşidir. Özgür iradesiyle seni takip etmeyecek ve onu zorlayamazsın." Ayrıca tanrılar diyarından hayvanlar getirir (bir karaca, enik ve Arawn'a ait kız kuşu) ve bu, Godeu savaşına yol açar. Gwydion'dan yardım alarak Arawn ile dövüşür. Gwydion, mantarları tazılara ve atlara dönüştürdüğü gibi o da ağaçları ve sazları savaşçılara dönüştürür. Her iki tarafta da isimleri keşfedilene kadar mağlup edilemeyecek kişilerle savaşır. Ancak Gwydion, Arawn'ın gizemli yardımcısı Bran'ın adını bularak savaşın gidişatını etkiler (bir kez başka biri tarafından bilinir hale geldiğinde gizli adın gücüne dair efsanevi bir örnek).

İster efsaneden ister daha sonraki halk inanışlarından bir kalıntı olsun yıldızlar bazı tanrılarla ilişkilendirilir. Kraliçe takımyıldızına "Dôn'un Sarayı" ismi verilir. Arianrhod, Kuzey Tacı takımyıldızıyla bağlantılıdır ve Samanyolu, Blodeuwedd'i gökyüzünde kovalarken takip ettiği için "Gwydion'un Kalesi" olarak adlandırılır.

Branwen ve Manawyddan'ın *Mabinogion*'u birbirine bağlıdır ve Pwyll ve Llyr aileleriyle ilgilidir. Llyr grubu, oğulları Bran ve Manawyddan'dan; kız kardeşleri Branwen'den ve üvey kardeşleri Nissyen ve Evnissyen'den oluşur. Bran, Harlech'te bir kayanın üzerine otururken, İrlanda kralı Matholwych'i taşıyan gemiler gelir. Kral Branwen'e taliptir. Kabul edilir ve ona çadırlarda bir ziyafet verilir çünkü hiçbir ev Bran'ı taşıyamaz. Arabozucu Evnissyen, Matholwych'in atlarını parçalar ve kral öfkeyle ayrılır. Ancak Bran ona hediyeler verdiğinde geri döner. Bu hediyeler arasında aptal kalsalar da ölülere hayat veren bir kazan da vardır. Bu kazan, İrlanda'da bir gölden çıkan iki gizemli varlıktan elde edilmiştir: kazanı taşıyan adam ve silahlı bir savaşçıya doğum yapmak üzere olan kadın. Ama onlar ve onların soyundan gelenler o kadar belalıydılar ki alevler içindeki demir bir eve hapsedilmişlerdi. Çift buradan kazanlarıyla birlikte İngiltere'ye kaçmıştır (muhtemelen Ulster'e ait *Mesca Ulad* hikâyesinden ödünç alınmış bir olay). Matholwych, Branwen ile İrlanda'ya döner ve iki yıl sonra, Evnissyen'in davranışına misilleme olarak mutfağa yerleş-

tirilir. Burada her sabah kasaptan dayak yer. Bu yüzden Bran'a bir mesajla bir sığırcık gönderir. Bran bunun üzerine İrlanda'ya doğru yürüyerek yola çıkar. Adamları gemilerle onu takip eder ve Shannon'u vücuduna basarak geçerler. İrlandalılar anlaşmaya varıp Bran için kocaman bir ev yaparlar. Evin içinde savaşçıları çuvallarda saklarlar. Evnissyen bunu fark eder ve onları birer birer ezer. Artık barış sağlanmıştır ama Evnissyen Branwen'in çocuğunu ateşe atarak yine soruna neden olur. İrlandalılar, kazandaki ölülerini geri getirdikleri için galip gelecekken Evnissyen kazanı parçaladığı sırada ölür. Bran öldürülür ve Pryderi, Manawyddan ve Taliesin de dahil olmak üzere yalnızca yedi kişi kaçar. Bran onlara kafasını kesmelerini ve Fransa'ya bakacak şekilde Londra'ya gömmelerini emreder. Branwen ile Anglesey'e ulaşırlar. Branwen burada kalbi kırık bir şekilde ölür. Bu arada Beli'nin oğlu Caswallawn krallığı gasp etmiştir, Bran'ın oğlu da acısından ölmektedir. Bran'ın tavsiye ettiği üzere, baş taşıyıcıları yedi yıl boyunca Harlech'te kalırlar. Şölen verip ve Rhiannon'un kuşlarının uzaklarda şarkı söylemesini dinlerler. Baş, Gwales'te kapısı mühürlü olan bir evde onları seksen yıl boyunca ağırlar. Yıllar bir gün gibi geçer. Sonra bir gün adamlardan birisi kapıyı açar. Kötülükleri hatırlanır ve kafayı gömmek için Londra'ya giderler.

Manawyddan topraksız olduğundan yakınınca Pryderi, ona Dyfed'de toprak ve annesi Rhiannon'u eş olarak verir. Üçü de Pryderi'nin karısı Kicva ile bir tepede otururken bir gök gürültüsü duyulur. Ona eşlik eden bulut uzaklaştıkça ülkeyi ıssız, hayvansız ve yerleşimsiz bir halde bulurlar. Yiyecek kıtlığı onları sırasıyla eyerci, kalkancı ve ayakkabıcı olarak geçinmeye zorlar ama her meslekten zanaatkârlar tarafından kovulurlar. Bir gün bir yabandomuzunu tuhaf bir kaleye kadar kovalarlar ve Pryderi kaleye girer. Ancak altın bir kupayı kaldırmaya çalışınca elleri ona yapışır ve ayaklarını hareket ettiremez. Manawyddan, Rhiannon'a Pryderi'nin ortadan kaybolduğunu söyler ve Rhiannon onu ararken aynı kaderi paylaşır. En sonunda başka bir gök gürültüsüyle kale ortadan kaybolur. Ayakkabıcılık yapan Manawyddan ve Kicva, kıskanç ayakkabıcılar tarafından yine engellenir. Manawyddan üç tarla ektiğinde bir fare sürüsü tahıllarını yer. Manawyddan, farelerden birini yakalar ve Kicva'nın,

bir kâtibin ve bir rahibin yalvarmalarına rağmen fareyi asmak üzereyken bir piskopos belirir. Manawyddan piskoposla pazarlık yapar. Buna göre piskopos, Pryderi ve Rhiannon'u serbest bırakırsa, Dyved üzerindeki büyüyü kaldırırsa ve ona farenin kim ve ne olduğunu söylerse Manawyddan fareyi bırakacaktır. Piskopos, Pryderi'nin babası Pwyll'in hakaret ettiği Gwawl'ın bir arkadaşı olan Llwyd'dir. Her şey bunun intikamı için olmuştur: fare Llwyd'in karısıdır, diğer fareler sarayın hanımlarıdır. Artık her şey halledilmiştir; Pryderi ve Rhiannon yeniden ortaya çıkar ve Llwyd daha fazla intikam istemediğini söyler.

Branwen'in çerçevesi, ister Nutt'un varsaydığı gibi dokuzuncu ve onuncu yüzyıllarda Galliler tarafından İskandinav müttefiklerinden ya da İskandinavlar tarafından Gallilerden ödünç alınmış olsun, İskandinav ve Alman destanlarıyla bağlantılıdır; kişilikleri Kelttir ve birçok yerli unsur içerir. Kekeme Llyr ve Manawyddan, İrlanda deniz tanrıları Ler ve Manannan'ın eşdeğerleridir, ikincisi aynı zamanda Elysium ile ilişkilidir. Bu ikisinin Goidel ve Britonlular için ortak olup olmadığı veya ikincisi tarafından ödünç alınıp alınmadığı belirsizdir. Ama her halükârda diğer iki Llyr (Llyr Marini ve Llyr, Geoffrey'nin Tarih'inde Cordelia'nın babası), Shakespeare'in Lear'ını bilen Galler geleneğinde kesin bir konuma sahiptir. Bunlar muhtemelen bir deniz tanrısının temsillerdir. Llyr bazen Lludd Llaw Ereint veya "Gümüş El" ile karıştırılır. Bir *Triad*, Gweir, Mabon ve Llyr'i Britanya'nın üç önemli tutsağı olarak temsil etse de *Kulhwch*'de bunlar Greit, Mabon ve Cordelia'nın babası Lludd'dur. Llyr ve Lludd aynı kişi midir? Bazen Manannan'ın babası olarak adlandırılan İrlandalı bir Alloit, Lludd'un eşdeğeri midir? Bu detaylar belirsizdir. Rhys ve Loth, Lludd'u Nudd (ses tekrarlaması yoluyla Lodens [Lludd] Lamargentios olarak değiştirilen daha önceki bir Nodens Lamargentios yani "Gümüş Elli Nudd,") olarak düzeltmeye ve onu İrlandalı Nuada Argetlam ile aynı kefeye koymaya meyillidirler. Ancak böyle bir ses tekrarı değişikliği ihtimali kabul edilmemiştir. Nuada, İngiliz tanrısı Nodons ile özdeşleştirilir ama Llyr bir deniz tanrısı olmasına rağmen, Nuada veya Nodons'un böyle olduğuna dair bir kanıt yoktur. Bununla birlikte

Severn'deki Nodons tapınağının kalıntılarındaki bazı sembollerin buna işaret ettiği düşünülmüştür. Ancak bunlar belirleyici değildir ve tanrının Neptün'den çok Mars'la denk tutulması da aynı derecede mümkündür. İsmi Galce Manaw'dan (Man Adası) türetilen Manawyddan, Galler hikâyesinde *Bran'ın Yolculuğu*'ndaki ilahi Manannan'da olduğundan çok daha insanidir. Yine de bir zanaatkâr olarak sihirli güçlere ve büyük bir üstünlüğe sahiptir. Bir şiirde Arthur ile ilişkilendirilir ve bilge öğütleri için övülür. Pryderi'yi çeşitli el sanatlarında eğitip ona yardımcı olur (İrlandalı Diarmaid'in Manannan tarafından büyütülüp eğitilmesi gibi). Rhiannon hikâyeye yanlışlıkla dahil edilmiş olabilir (anlatıcının anlatıya etki vermek için uydurduğu bir şey). Muhtemelen Manawyddan'ın gerçek eşidir, ona oğlu tarafından verilmemiştir. Durum buysa Pryderi, Pwyll'in değil Manawyddan'ın oğlu olacaktır ve Rhiannon ve Pryderi'yi büyücü düşmanından kurtarması önemli olacaktır. Rhiannon sihirli bir şekilde, İrlandalı Elysium tanrıçaları gibi görünür ve bu nedenle, Elysium'daki Manawyddan ile ilişkilendirilmiş olabilir; o, bir Taliesin şiirinde Pryderi ile Annwfn'in lordudur:

> "Caer Sidi'deki koltuğum tamamlandı;
> Veba ve yaşlılık, onun içinde olana zarar vermez,
> Manawyddan ve Pryderi'yi biliyorlar;
> Bir ateşin etrafındaki üç organ onun önünde şarkı söyler,
> Ve noktaları çevresinde okyanusun akarsuları bulunur.
> Ve onun üstündeki bolluk
> İçeceği beyaz şaraptan daha tatlıdır."

Rhiannon'un, Ler'in kuş çocuklarınınki gibi, yedi yıl boyunca neşe ve umursamazlık getiren ve ölüleri uyandırıp yaşayanları uyutan sihirli kuşlarının ilahi bir melodisi vardır. Bu, cennete ait bir tanrıça olduğu yönündeki varsayımı tasdik eder. Bunun ötesine geçmemize gerek yok. Ne şafakla ne de ayla bir bağlantı kurabiliriz.

Branwen veya Bronwen (Beyaz Kucak) belirli özelliklere sahip değildir. Matholwych ile evliliği ve sonrasında çektiği acılar Gudrun, Kriemhild ve Signy'nin hikâyelerini hatırlatır. Ama erkek kardeşinin

diriltme kazanıyla bir bereket tanrıçası olarak bağlantılı olup olmadığı, *Mabinogi* tarafından desteklenmeyen dâhiyane bir varsayım olarak kalmalıdır. O, bir deniz tanrısının kızı olarak, Elton'ın varsaydığı gibi "kuzey denizinin Venüs"ü olabilir. *Caermarthen'in Kara Kitabı* ise denizi "Venüs'ün pınarı" olarak adlandırır. Ancak bu, belki de klasik bir hatıradan başka bir şey değildir. Daha sonraki romantik eserler onu Tristram ve Yseult'un sırdaşı Brangwaine olarak yansıtır. Şövalyeye kendisini Yseult ile yasak bir aşk ilişkisine sokan bir aşk iksiri verir.

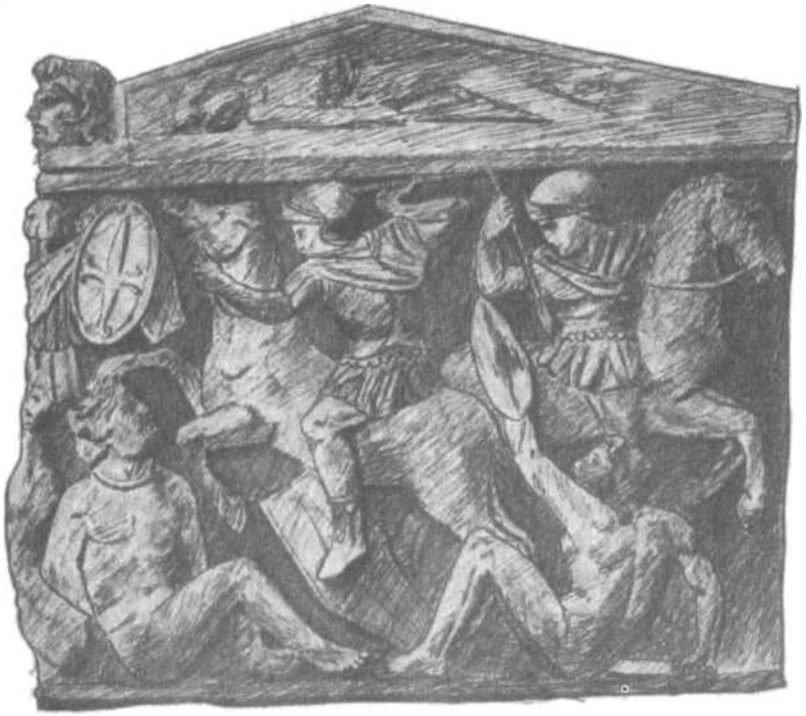
Bran daha açık bir şekilde mitolojik bir figürdür ve devasa boyutu, tanrısallığını belirtmenin daha erken veya daha sonraki bir yöntemidir. Gömülü başı toprağı istiladan korur (gerçek geleneğin efsanevi bir ifadesi) çünkü savaşçıların bedenleri ve kafaları kem gözlerden koruyucu özelliklere sahiptir ve bazen tehlikenin beklendiği yönde sergilenir veya gömülür. Dolayısıyla, ilahi bir baş heykelinin daha büyük güçleri olabilir ve bu, bir tanrının başının tasvir edildiği Kelt heykellerinin, genellikle üçlü biçimde olmasını açıklayabilir. Rhys, Galya'da bulunan bu figürlerin Kelt yeraltı dünyasının bir tanrısı olan Cernunnos'un heykelleri olduğuna inanıyordu. Rhys, topladığımız her şeyin aksine burayı karanlık bir bölge olarak görüyordu. Bran, Cernunnos'un Briton eşdeğeridir ve bir güneş kahramanı tarafından katledilir. İrlanda'ya yürüyerek gitmesi, Yama gibi, orada ölülerin efendisi olarak hüküm sürmek için denizleri geçişini temsil eder. Ancak kafalar sadece tahmini olarak Cernunnos'un kafaları olarak açıklanabilir. Hikâyenin gereklilikleri İrlanda'nın kazanılmasını gerektiriyordu ve Bran'ın bir şekilde ona ulaşması gerektiğinden, devasa tanrıyı oraya yürütmek en kolayıydı. Yama ile benzerliği doğru olsaydı Bran ölüm denizini geçmeden ölmeliydi. Yama'nın diyarı "karanlık" değil, bilakis Keltlerin ahireti gibi semavi bir ışık bölgesiydi. Ancak ikincisi, ilkinin aksine, yeraltındadır. "Karanlık" olmaktan çok uzak olan Bran, parlak ve neşelidir, Semavi özelliklere sahiptir. Buradaki seksen yıl bir gün gibidir ve insanlar onun etrafındayken yalnızca ziyafeti ve mutluluğu düşünürler, bu da onlar için Bran'in hayatta olması kadar hoştur. Yeryüzünde bir cen-

net yarattığını söyleyebiliriz. Bu, tıpkı diğerlerinin onu kaybettiği ve toprakla temas yoluyla yıprandığı gibi, bir kapının açılmasıyla kaybolur. Dolayısıyla, Harlech'teki kayanın üzerinde oturan ya da daha sonra resmi bir şekilde gömülmüş (Orpheus'un kutsal bir yere gömülen şarkı söyleyen başı gibi) konuşan bir kafa olarak Bran, çömelmiş Galya tanrısı Cernunnos'un eşdeğeriyse belki de tek ya da üçlü bir kafa olarak temsil ediliyordu. Bunun nedeni her ikisinin de ister ölüler bölgesi ister ilahi bir toprak olsun, parlak bir diğer dünyanın efendileri olması olabilir. Bran kesinlikle karanlık bir kötülük tanrısı değil, tam tersidir çünkü kazanı ölüleri diriltir. İrlanda'ya geçerken müzisyenlerini sırtında taşımıştır. Bu onun müzisyen ve ozanların tanrısı olduğuna işaret ediyor olabilir. Durum buysa o, *Urdawl Ben* (Soylu Baş) olarak, bir Taliesin şiirindeki *Uthr Ben* (Harika Baş) (ozan, arpçı ve kavalcı olmakla övünüyordu ve yüz kırk profesyonele eşitti) ile karşılaştırılabilir. Arthur, Britanya'nın savunmasını ona borçlu olmak istemediği için Bran'in kafasını parçalamıştır.

Bran, MÖ 390'da Roma'nın yağmalanmasında Galyalıların lideri Brennus ile karıştırılan bir İngiliz kralıyla efsaneleştirilip Galya ve Roma'nın fatihine dönüştürüldü. Aynı zamanda bir aziz (eğer bu zaten bir pagan sıfatı değilse Kutsanmış Bran) olarak da tasvir edilir ve oğlu Caradawc ile yedi yıl Roma'da rehin olarak kalarak Hıristiyanlığı oradan Cymry'ye getirdi. Caradawc burada, Roma'ya esir götürülen tarihi Caratacus'tur; ama bir Caradawc (Büyük Kollar veya Savaş Prensi) ile bir karışıklık söz konusudur. Bu Caradawc, Llyr Marini'nin oğludur ve onunla ilgili bir destan olmuş olabilir. Her halükârda Bran, Britanya'nın üç aziz ailesinden birinin başı olarak görülüyordu.

Branwen'in *Mabinogi*'sinde Caswallawn, görünmezlik pelerini giyip Britanya'nın kahramanlarını bertaraf eder ve krallığı gasp ederek Manawyddan'ı topraksız bırakır. Kız kardeşi, Llyr ile evli olmasına rağmen Caswallawn, Llyr'in soyundan gelenlere düşmandır. Caswallawn, Lludd, Llevelys ve Nynnyaw, Beli'nin oğullarıydı, ancak Geoffrey, Lear'ını kral olarak Beli veya Heli'nin çok önüne koyar. Ayrıca bir Belinus takdim eder ve Caswallawn'ı Sezar'ın düşmanı Cassivellaunus ile karıştırır. Beli ve Belinus, Apollon ile

özdeşleştirilen tanrı Belenos'u temsil ediyor olabilir ve Beli, şarkıcının kendisine yalvardığı bir Taliesin şiirinde toprağın muzaffer şampiyonu ve niteliklerinin koruyucusudur (belki de daha önceki ilahi özelliklerin bir hatırası). Bir *Triad*, Beli'yi Arianrhod'un babası olarak adlandırır. Rhys, bunun Dôn'un kızı Arianrhod olduğunu varsayarak Dôn'u Beli'nin eşi yapar; Dôn'u Danu ile aynı kefeye koyar ve en ufak bir kanıt olmaksızın, İrlandalı tarihçiler tarafından uydurulan Mile'nin babası olan belirsiz figür Bile'yi Danu'ya eş tayin eder. Beli ve Bile böylelikle Kelt ırkının ilahi atası olan Kelt Dispater'inin karşılığı olur. Rhys, onun "karanlık" bir yeraltı dünyasını yöneten "karanlık" bir tanrı olduğunu varsayar. Tüm bunlar modern efsaneleştirmedir.

Caswallawn, *Triad*'da adını ondan almış olabilecek bir savaşçı olan Cassivellaunus ile karıştırılmıştır ve ona "savaş kralı" denir. Bu, ilahi işlevlerini hatırlatabilecek bir sıfattır. Orduları görünmez bir şekilde savaşa yönlendiren ve onun adını taşıyan şeflerde vücut bulan işlevleridir bunlar. Yine de Alman imparatorunun kendisine "savaş lordu" demesi gibi, bu sıfat gerçek savaşçılarınki olabilir.

Lludd, kral olarak, Londra'yı veya Caer Ludd'u yeniden inşa eder ve Ludgate Tepesi'ne gömülür. Burası böylelikle onun adını korur ve bu yerde daha önceki bir Lludd kültüne işaret eder. Aynı zamanda zindana kapatıldığı da söylenir (şimdi kayıp bir hikâyeye yönelik açıklanamayan bir gönderme). *Lludd ve Llevelys*'in hikâyesinde, İngiltere'deki ülkesi üç belaya maruz kalır. Math Hen gibi her fısıltıyı duyan Coranyalıların başına gelen üç bela şöyledir; yabancı bir ejderhanın ülkenin ejderhasına saldırması ve geniş çaplı bir perişanlık yaratmasının neden olduğu *mayıs arife*si çığlığı ve bir yıllık yiyecek arzının gizemli bir şekilde ortadan kaybolması. Llevelys, Lludd'a bazı böcekleri suda ezmesini ve bu karışımı, toplanmış halkın ve Coranyalıların üzerine atmasını emreder ve yalnızca Coranyalılar bu karışımla zehirlenirler. Ejderhalar bal likörüyle sarhoş edilip gömülecektir. Üçüncü belaya, herkesi uyuttuktan sonra erzakları alıp götüren bir büyücü neden olur ama Lludd soğuk suya dalarak uyanık kalacak ve devi yakalayıp onu kulu yapacaktır. Bu son bela, yağla meshedilip tutuşturularak bir hırsızı görünmez kılan ve hırsızın girdiği evde herkesin uyumasına neden olan yeni doğmuş bir bebeğin ya da bir suçlunun eli olan "zafer elini" hatırlatır. Hazine de onun yöntemleriyle keşfedilir ve Scott'ın *Antikacı*'sında Dousterswivel'in dediği gibi, "Hazine arayan kişi asla hiçbir şey bulamaz," ve Antikacı, "Bu sonuca yönelik kutsal yeminimi etmeye cüret ediyorum," yanıtını verir. Hikâyenin bu bölümünün böyle bir halk inanışına dayanıp dayanmadığı net değildir. Bütün bir ulus vebalardan mustarip olduğundan ve ikisi doğurganlığı ve bolluğu etkilediğinden bu anlatının kökeni, Mag-Tured'de olduğu gibi, ilahi güçlerin düşman felaket güçlerine karşı verdiği efsanevi savaşta bulunabilir. Bir *Triad*'da Coranyalıların vebası, denizin ötesinden gelen March Malaen vebası olarak

adlandırılır. March, *kasım arifesi*nde Nemedler'in çocuklarının üçte ikisini, mısırı ve sütü vergilendiren Fomor More'u akla getiriyor. Bununla birlikte Galler vebaları Beltane'de yani beklendiği gibi kış yerine yaz başında meydana gelir. Lludd, et ve içecek vermekteki (nazik bir tanrının niteliği) cömertliğiyle övülür. Coranyalılar Gallerli cÓr (cüce) ile bağlantılıdır ve hâlâ yaramaz periler olarak bilinir.

Bu tür cücelerle bağlantılı olarak, bir cüce peri halkının Giraldus Cambrensis (1147–1223) tarafından tanımlandığını belirtmek ilgi çekicidir. Bu cücelerden ikisi, rahip Elidurus'u yeraltı geçitlerini kullanarak enfes bir bölgeye götürür. Buranın halkı süt ve safranla yaşar, yemin etmez, insan hırsını ve tutarsızlığını küçümserler. Elidurus sık sık onları ziyaret eder. Bir gün annesi oğlunu onların altınlarını çalmaya ikna eder. Elidurus'un peşine düşerler ve altınları geri alırlar. Bunun üzerine Elidurus, peri diyarına giden yolu bir daha asla bulamaz. Boyutları hariç, bu periler *sídh*de yaşayan Tuatha Dé Danann'ı hatırlatır.

Nudd'un oğlu Gwyn hem Annwfn ile hem de daha sonraki inanışlarda periler diyarıyla bağlantılıdır. O büyük bir büyücü ve güçlü bir savaşçıydı (orduların umudu); atı ise "savaş azabıydı". O ve Du adında bir at olmadan, canavar yabandomuzu Twrch Trwyth, Kulhwch tarafından yakalanamazdı. Gwyn, Lludd'un kızı ve Gwythur'un nişanlısı Creidylad'ı (Cordelia) kaçırır. Ardından yaşanan kavgada Gwyn galip gelir ve düşmanlarından birini ölü babasının kalbini yemeye zorlayarak adamı delirtir. Ancak Arthur araya girip Creidylad'ın babasıyla kalmasını emreder; Gwyn ve Gwythur ise kızın galip olana verileceği kıyamet gününe kadar her gün onun için savaşmalıdır. Bu hikâye folklorik ögelerle tasvir edilmiştir. Mayıs günü Man Adası'nda mayıs kraliçesini temsil eden bir kıza bir kaptan ve birkaç kişi daha katılır. Yanlarında kış kraliçesi de vardır. İki grup göstermelik bir savaşta karşı karşıya gelir. Mayıs kraliçesi yakalanırsa adamları ona fidye ödemek zorunda kalacaktır. Her yerde halk arasında yaz ve kış temsilcileri arasında göstermelik savaşlar temelde kışın yenilgisini sembolize

eder. Ayrıca ışık ve büyüme tanrılarına fiilen yardım eder. Creidylad'ın hikâyesi, gerçek amacı unutulduğunda böyle bir yarışmanın nedenini açıklayan eski bir mitin kalıntısı olabilir.

Başka bir ilahi şahsiyet grubu, on altıncı veya on yedinci yüzyılda yazılmış *Hanes Taliesin*'de bulunur. Ancak buradaki olaylara yapılan göndermelerin *Taliesin Kitabı*'ndaki çok daha eski şiirlerde yer alması yazıldıkları döneme dair bir varsayım yapmayı kolaylaştırır. Eski tanrıları, bir kültür kahramanı veya tanrısı Taliesin'i ve ilham, yeniden doğuş ve şekil değiştirme kavramlarını tanıtan mitolojik öğeler içerir. Şekil değiştirme, şiirlerden birinde olduğu gibi, Dönüşüm Savaşı'nın halk masalı temasında ifade edilmektedir. Taliesin'den Bran'ın kellesini taşınmasının dışında *Mabinogion*'da bahsedilmez. Bu durum onun yerel karakterini akla getirir. Efsane muhtemelen Dyfi nehrinin güneyindeki bir bölgede geliştirilmiştir. Hikâye veya şiir yazılmadan önce, onun efsanevi tarihiyle ilgili üç gerçek hatırlanmış olmalıdır: ilhamı, şekil değiştirme güçleri ve Gwion'un yeniden doğuşu. Altıncı yüzyılda veya onun en son tercümanı ve yorumcusu J.G. Evans'ın düşündüğü gibi, on üçüncü yüzyılda yaşamış Taliesin adında bir şairin olup olmadığı önemli değildir. Şiirlerinin, bir zamanlar kendisiyle aynı adı taşıyan efsanevi bir varlık hakkında söylenmiş olması gereken birçok mitolojik gönderme içerdiği kesindir.

Kel Tegid, karısı Cerridwen, güzel kızları Creirwy ve oğulları Morvran ve Avagddu ile Tegid Gölü'nde (Bala) yaşıyordu. Morvran'ın (Deniz Kargası) başka yerlerde de itici bir yönü olduğu söylense de Avagddu erkeklerin en gözdesidir. Cerridwen, Avagddu'ya bilgelik bahşederek saygın insanların arasına girmesini sağlamak ister. Ffergll (Vergil) kitaplarının yardımıyla bir yıl boyunca kaynatmak üzere bir ilham ve bilim kazanı hazırlar. Erdem bitkilerini toplamaya giderken kör Mordu'yu, ateşi yakmak ve Gwion'u da tencereyi karıştırmakla görevlendirir. Tencereyi karıştırıeken parmağına üç damla sıçrar. Parmağını ağzına götürdüğünde bilginin efendisiyle karşılaşır. Bu usta ona Cerridwen'in öfkesinden kaçmayı öğretir. Bunu, tanrıçanın sonunda tavuk olup tahıla dönnüşen Gwion'u yuttuğu Dönüşüm

Savaşı takip eder. Tanrıça daha sonra onu doğurur ve bir deriye sararak denize bırakır. Gwydno'nun su bendinde her mayıs ayının ilk yarısında yüz sterlinlik hazine bulunur. Elphin, bir sonraki seferde keşfedilen her şeyi elde edecekken bunun çocuk olduğu ortaya çıkar. Paket açıldığında Gwydno, "İşte güzel ya da parlak bir kaş," ya da "İyi kazanç!" (tal iessin) diye haykırır. Elphin bu yüzden çocuğa Taliesin adını verir. Bebek şarkı söyler ve bilgisinin ne kadar derin olduğunu gösterir. Elphin tarafından büyütülüp en büyük ozanlardan biri olur. Elphin sarayda, oradaki herkesten daha erdemli bir karısı ve daha iyi bir ozanı olduğu için övünür. Bu yüzden iddiası doğrulanana kadar hapse atılır. Rhun, onun karısını baştan çıkarmak için gönderilir. Ancak Taliesin onun yerine bir hizmetçi yerleştirir ve bu hizmetçi Rhun'a kurban gider. Rhun, evin hanımının yüzüğüyle hizmetçinin parmağını keser. Elphin bununla karşılaştığında, parmağın karısının olmadığını kanıtlamak için Sherlock Holmes'unkine eşit bir ustalık gösterir. Yüzük çok sıkıdır, tırnağı kesilmemiştir ve parmağında yaptığı ekmekten kalan unlar vardır. Karısının hiçbir zaman ekmek pişirmediğini tırnaklarını her hafta kestiğini ve yüzüğünün başparmağına bile büyük geldiğini bilen Taliesin öne çıkar ve büyüleriyle diğer ozanları komik duruma düşürür. Kökeni (yaz yıldızları bölgesi), çok eski çağlardaki varlığı (Lucifer'in düşüşünden Patriklerin günlerine kadar), İsa'nın doğuşu ve çarmıha gerilmesi hakkında şarkılar söyler ve Cerridwen'den doğuşuna atıfta bulunur. Sonra kale sallanır. Elphin çağrılır ve Talies şarkı söylerken zincirleri düşer.

Hikâyenin bundan sonraki kısmı tamamen romantiktir ama Taliesin'e atfedilen şiirlerde ve bir *Triad*'da "ozanların şefi" olarak büyüklüğü ortaya koyulur:

> "Muhteşem sandalye benimledir,
> Akıcı ve kaçınılmaz şarkının ilhamı."

Tanrılarla birlikte olduğundan kendini onlardan biri olarak görür; ölümsüz olmadan önce onlar tarafından nasıl yaratıldığını ve büyülendiğini anlatır. Sadece dünyada değil, tanrılar diyarında da bir

kürsüsü vardır. Taliesin ideal ozandı, Ogma gibi bir ilham tanrısıydı ve reenkarnasyonunun yanı sıra Cerridwen'den doğması onun ilahi doğasına işaret eder. Ancak, ilham veya kültürle bağlantılı diğer yarı ilahi şahsiyetler gibi o, güçlerini tesadüfen veya zorla elde eder. Kazan efsanesi, ilkine örnektir ve Fionn ile somon balığı hikâyesine benzer. Ama bir şiirde belirsiz bir şekilde atıfta bulunulan bir diğer hikâyede o, Arthur ve birçok arkadaşıyla birlikte, Pen Annwfn kazanı da dahil olmak üzere Annwfn ganimeti için denizaşırı Caer Sidi'ye gider. Burada, başarılı olsun ya da olmasın, güç ya da büyü sayesinde kültür ve ilhamın armağanlarını arar. Bu iki mit (biri Taliesin'i ilahi topraklarda meskeni olan tanrıçanın oğlu yapar, diğeri onu tanrılar diyarındaki hediyeleri çalan ve bu yüzden Cerridwen'e göre iğrenç olan bir kültür kahramanı olarak görür) *Hanes Taliesin*'de bir araya mı getirilmiştir? Durum buysa bu mitler "bir tanrı kültünün bir tanrıça kültüne saldırısını, tapınanların onu oğlu olarak görmesini, tapanların yeni tanrıya düşmanlıklarını ona düşmanlığı hakkındaki bir mitte yansıttığını" mı aktarmaktadır?

Taliesin, şekil değiştirmede ve yeniden doğuşta üstündü. Başka hiçbir Briton tanrısı veya kahramanı şekil değiştirmede ondan üstün olamaz. Birkaç şiirde dönüştüğü çeşitli biçimleri belirsiz bir şekilde sıralar ve maceralarını anlatır. Ancak onun adına konuşan şair, kendisinin bir kılıç, gözyaşı, söz, kitap, kertenkele vb. olduğunu iddia ettiğinde bunun, bazılarının öne sürdüğü gibi panteizm değil, ozanlarla ilgili bir saçmalık olduğu açıktır. Taliesin'in ve İrlandalı Amairgen'in iddiaları, öteki dünyaya giriş hakkına sahip olan ve istediği zaman biçim değiştirebilen Eskimoların *angakok*unun iddialarına benziyor. Dönüşüm ve yeniden doğuş yeteneği *Hanes Taliesin*'de ilhamla ilişkilendirilir. J. G. Campbell tarafından zaten not edilen ve Rhys tarafından kabul edilen Fionn ve Oisin eşitliği gözlemlenmeye değerdir. Fionn ve Gwion ilhamı kazara elde eder. Fionn, Oisin olarak değil, Mongan olarak ve Gwion ise Taliesin olarak yeniden doğar. Oisin ve Taliesin ozandır. Oisin'in adı belki de Taliesin'deki *-essin* veya *-eisin*'e eşdeğerdir. Taliesin'in şekil değiştirmesinin Fionn veya Oisin ile hiçbir benzerliği yoktur. Ancak Oisin'in annesi ve bir gelenekte Fionn'unki de bir geyik

yavrusu olur. Dolayısıyla ilham, yeniden doğuş ve şekil değiştirme farklı kişiliklere farklı şekillerde bağlanarak Kelt ırkında ortak olan efsanevi unsurların kullanıldığını gösterir.

Tegid, sular altındaki dünyanın tanrılarından biri olsa da mevcut efsanelerde farklı şekillerde de bilinir. O ve kazan sahibi Cerridwen, belki de *Branwen*'de kazanlarıyla bir gölden çıkan dev çifte denktir; Cerridwen, bilgi kazanının gösterdiği gibi yerel bir ilham tanrıçasıdır. Bilgi, bolluk (Dagda'nınki gibi) ve yaşam (Bran'ınki gibi) bahşeden efsanevi Kelt kazanı, tanrıların topraklarının malı olarak kabul edilebilir. Ama tehlikelidir ve bir ozan, sandalyesinin Cerridwen'in kazanından korunması hakkında şarkı söyler. Cerridwen, Ogyrven'in kızı olarak kabul ediliyordu. Kazanından üç ilham perisi çıkar. O, ozanların tanrısı olduğu kadar, belki de dil ve şiir unsurlarının, *ogyrvens* denilen alfabe harflerinin isimsiz bir tanrısıydı. Cerridwen, "çeşitli tohumların *ogyrven*i, şiirsel uyumun tohumları, âşığın yüce ruhu" olarak tanımlanır. Ancak *ogyrven* aynı zamanda "ruhani bir şekil", "kişileştirilmiş bir fikir" anlamlarına da gelir ve burada "tanrıça"nın karşılığı olabilir. Dolayısıyla Cerridwen, Brigit gibi bir ilham tanrısıydı. Ancak diğer Kelt tanrıçaları gibi asli işlevinin doğurganlıkla ilgisi olabilir. Bolluk sağlayan ve hayat veren kazan da bunun simgesidir. Aynı zamanda "tahıl tanrıçası" olarak da adlandırılır.

Tegid'in su dünyası, İrlanda efsanesinde geçen dalgaların altındaki diyardır (örnekleri zaten değerlendirilmiş olan cennetin bir yönü). Başka bir örneğe *Maelduin'in Seyahati*'nde de rastlanır. Burada yolcular; altında kaleler, insanlar ve sığırlarla dolu bir ülke olarak tasvir edilen bir denize ulaşırlar ama ağaçta öküz yiyen büyük bir canavar vardır. Bu manzara onları o kadar korkutur ki hızla oradan uzaklaşırlar. Başka bir hikâyede Murough suların altına inmeye davet edilir. Murough dalar ve altın bir tahtta oturduğunu gördüğü "dalgalar altının kralı"nın topraklarına ulaşır. Orada şölen yaparak bir yıl geçirdiğini sanır ama aslında yalnızca birkaç gün geçniştir. Gal geleneğinde su dünyalarının yanı sıra peri gelinler, gölün efendisinin kızları ve oradan gelen sığırlar hakkında da birçok hikâye vardır. Bu anlayışın Hıristiyanlaştırılmış İrlanda yorumunda bir piskopos, bir gölün sularının altındaki bir manastırı zaman zaman ziyaret eder. Sonunda kendi manastırından kaybolur, kimse nerede olduğunu bilmez.

Dokuzuncu Bölüm

İlahi Diyar

Birbirinden güzel Kelt isimleriyle anılan Elysium tanrılar diyarıdır ve asla ölülerle ilişkilendirilmez. Bununla birlikte faniler ara sıra oraya davet edilir. İnsanlar, orada ya daimî olarak kalır ya da bazen dünyaya geri dönüp yaşlandıklarını fark ederler. Onlar için zaman bir rüya gibidir çünkü ölümsüzler diyarının ölümsüz yemeğini tatmışlardır. Burası hakkında farklı yorumlar, daha önce bahsedilen birçok hikâyeyle gösterilmiştir (*síd*de, gizemli bir adada veya suların altında ya da tanrılar onu yeryüzünde yaratır ya da onu fani gözlere çekici gelen büyüyle üretirler). Bazen bu tür kavramlar karıştırılır. Bu efsaneler onun harikulade güzelliğini, doğaüstü meyve ağaçlarını ve müziğini, şaşmaz ve doyurucu yiyecek ve içeceklerini ve halkının ölümsüz görkemini ve gençliğini gözler önüne sermiştir.

Bu bölümde özetlenecek hikâyeler, buranın doğasına daha fazla ışık tutacaktır. Bunlardan ilki olan *Bran'ın Seyahati*, tarihe meraklı bir editör tarafından yedinci veya sekizinci yüzyılda düzyazı ve şiir olarak yeniden anlatılan eski bir pagan efsanesidir. Febal'in oğlu Bran, bir gün bilinmeyen diyarlardan, yani Elysium'dan, bir

kadının çaldığı müziği duyar. Müziğin tatlı tınılarıyla kendinden geçer. Uyandığında yanında beyaz çiçeklerle bezeli gümüş bir dal bulur. Dalı kraliyet evine götürdüğünde kadınla karşılaşır. Kadın dalı getirdiği harika ada hakkında bir şarkı söyler. Ada, bir metre uzunluğundaki beyaz bronzla destekleniyordur ve ovalarında parlak, renkli süslemeler vardır. Burada ilahi bir müzik vardır. Feryat, ihanet, kabalık, keder, acı, hastalık, yaşlanmak ve ölüm nedir bilinmez. Adanın üstü göz kamaştırıcı bir sisle kaplıdır ve ada halkı hoş müziği dinleyerek şarap içer. Kahkahalar ve neşe hiç eksik olmaz. Batısında, her biri Erin'in iki veya üç katı büyüklüğünde olan yüz elli ada uzanır. Kadın daha sonra İsa'nın doğumu hakkında kehanette bulunur ve Bran'ı *Tír na m-Ban*'a (Kadınlar Diyarı) ulaşana kadar yelken açmaya teşvik ettikten sonra Bran'ın elinden dalı alıp ortadan kaybolur.

Ertesi gün Bran yirmi yedi adamıyla yola çıkar ve yolculuk sırasında Manannan'ın dalgaların üzerinde savaş arabasını sürdüğünü görürler. Tanrı yolculara şarkı söyler ve çiçekli bir ovadan nasıl geçtiğini anlatır; zira Bran'ın deniz olarak gördüğü yer Manannan için bir ovadır. Denizdeki benekli somonlar aslında dana ve kuzudur ve Bran'ın göremediği atlar vardır. İnsanlar şarap içip dans ederler ve günaha girmeden sevişirler. Bran'ın kayığı dalgaların üzerinde değil, meyve ve koku veren ölümsüz bir ormanın üzerindedir. Âdem'in soyundan gelenlerin aksine, o diyarın halkı ölümsüz ve günahsızdır; diyarın ırmaklarından bal akar. Sonunda Manannan, Bran'a günbatımında ulaşacağı *Tír na m-Ban*'a kürek çekmesini emreder.

Bran önce Sevinç Adası'na gelir ve adamlarından birini karaya gönderdiğinde bu adam, adanın gülen halkından ayrılmak istemez. Kadınlar Diyarı'nda kraliçeleri Bran'ı karşılar. Kraliçe, Bran'ın eline bir iplik yumağı fırlatır ve adamlar tekneyi bununla karaya çekerler. Ardından, herkes için birer tane yatak bulunan yirmi yedi yataklı bir eve girerler. Burada ne kadar yeseler de azalmayan yiyecekler herkese istediği tadı verir. Uzun yıllar geçtiğini sansalar da aslında bir yıl kalırlar. Sonunda içlerinden biri, Nechtan, sıla

hasretine kapılır. O ve diğerleri geri dönmek için Bran'a yalvarırlar. Kraliçe buna pişman olacaklarını söyler. Ancak gitmeye kararlı olduklarından, Erin'e ayak basmamalarını ve Sevinç Adası'ndaki yoldaşlarını yanlarına almalarını buyurur. Erin'e ulaşıldığında, Bran kıyıda toplanan adamlara adını söyler ama şu cevabı alır: "Eski hikâyelerimizde Bran'ın yolculuğundan bahsedilmesine rağmen onu tanımıyoruz." Nechtan karaya atlar ama ayağı karaya değdiğinde bir kül yığınına dönüşür. Bran daha sonra seyahatlerini anlatır ve kalabalığa veda ederek muhtemelen ilahi diyara geri döner. "Bundan sonraki seyahatlerine dair hiçbir şey bilinmez."

Manannan'ın denizaşırı toprakları, ilkel bir kaynak olan *Kadimlerle Söyleşi*'de (Acallamh na Senórach) geçen gelenekselleştirilmiş bir hikâyenin konusudur. Fionn'un adamlarından biri olan Ciabhan, Hindistan ve Yunanistan krallarının oğulları Lodan ve Eolus adlı gençlerle yola çıkar. Bir fırtına sırasında dalgaların üzerinde at sürerken Manannan görünür. "O, dokuz dalga boyu kadar denize battı ama onuncu dalganın tepesinde yükseldi ve bunu göğsünü bile ıslatmadan yaptı." Manannan, kendisine bağlılık yemini etmeleri şartıyla onları kurtarır ve atına bindirerek Vaatler Diyarı'na getirir. Cüceler gölünü geçerek Manannan'ın taş kalesine gelirler. Burada yemeğin, şarabın ve müziğin tadına varırlar. Manannan'ın halkının, kendilerinin de taklit edebildikleri pek çok numara yaptığını görürler. Vaatler Diyarı'nda üç güzel kız kardeş vardır: Clidna, Aeife ve Edaein. Kızlar, iki tekneye binerek ziyaretçilerle kaçarlar. Clidna, Ciabhán'la gider. Ciabhan Erin'e ulaştığında avlanmak için karaya çıkar. Ve şimdi, bu olaydan sonra Clidna'nın dalgası olarak bilinen büyük bir dalga kızı boğar. Aynı zamanda Manannan'ın adamı Ildathach ve onun oğlunu kahreder. İkisi de Clidna'ya âşıktır ve onu takip etmektedir. Clidna hakkındaki farklı bir anlatıdan daha önce bahsedilmişti.

Bran'ın hikâyesinde kraliçe tanrıça, Bran'a âşık olur ve (Connla efsanesinde olduğu gibi) onunla evlenmesini sağlamak için onu ziyaret eder. Başka sakinlere dair izler olsa da bu adada yalnızca kadınlar veya tanrıçalar vardır (orada adanın bir kralı olmasına rağ-

men Connla'nın hikâyesine; *Maelduin*'de bahsedilen olaya ve Tuag Inbir'in *Dindsenchas*'ında geçen "Ölümsüz Kadınlar Diyarı" ismine ek bir benzerlik). Başka bir örneğe bir Fionn hikâyesinde rastlanır. Fionn ve adamları, avlanırken iri yapılı ve güzel bir kadınla karşılaşırlar. Kadının yüzük parmağı, üç üvendire kadar kalındır. Kadın, batıdaki Bakireler Diyarı'ndan gelen Bebhionn'dur. Buranın tüm sakinleri, babaları (buranın kralıdır) ve onun üç oğlu dışında kadındır. Bebhionn, üçüncü kez komşu Men Adası kralının oğlu olan kocasından kaçarak Fionn'dan koruma talep etmeye gelmiştir. Ancak kadın, Fionn ve Goll'un yanında otururken devasa boyuttaki kocası gelir ve onu öldürür. Katil, kahramanların takibinden kurtulur ve iki kürekçisi olan bir tekneye binerek denizde kaybolur.

Kadınlar Adası'na dair gelenek, Kelt folklorunda varlığını hâlâ sürdürmektedir. Böyle bir ada, ilahi diyarın yalnızca bir parçasıydı ve kökeni gerçek geleneklere dayanıyor olabilir. Bu geleneğe göre kadınlar ufak adalarda yaşar veya genellikle erkekler için tabu olan ayinleri (Strabo ve Pomponius Mela'nın atıfta bulunduğu bir âdet) yerine getirmek için belirli dönemlerde buraya giderler.

Lug ve Dechtire'nin hikâyesinde tanrıların yeryüzünde bir Elysium yaratabileceklerine rastlanır. Başka bir örnek, üçüncü yüzyılın İrlanda kralı Cormac mac Art'ın hikâyesinde karşımıza çıkar. Bir tarihçi, kralın 248'de yedi ay boyunca ortadan kaybolduğunu kaydeder ve bu, söz konusu hikâyedeki olaylara bir göndermedir. Dokuz altın elmanın asılı olduğu dala sahip genç bir adam Corcmac'a görünür. Dalın sallanışı garip bir müzik üretir; öyle ki bu müziği duyan herkes dertlerini unutup uykuya dalar. Bu genç adam; yalanın, yaşlanmanın, bozulmanın, kasvetin, kederin, kıskançlığın, hasedin ve gözyaşlarının olmadığı bir ülkeden gelmektedir. Cormac, dala sahip olmak için ne istenirse vereceğini söyler. Bunu üzerine yabancı, "Eşini, oğlunu ve kızını istiyorum," diye cevap verir. Cormac bunu kabul eder ve yaptığı pazarlığı karısına anlatır. Karısı, kocasının onları bir dal parçasına tercih etmesine çok üzülür. Yabancı, sırasıyla kızı, oğlu ve kadını götürür. Tüm İrlandalılar, onları çok sevdiği için çok üzülürler; ama Cormac dalı sallar ve yas biter. Kral, aradan bir yıl geçtikten sonra karısını ve çocuklarını görmek ister. Yola çıkar ve yoldayken etrafında sihirli bir sis belirir. Cormac harika bir ovanın ortasında bir ev görür. Pek çok mucizeye tanıklık ettikten sonra başka bir eve ulaşır. Burada iri yarı güzel bir adam ve kadın onu evlerine davet eder. Cormac yıkanır, banyo suyunda sıcak taşlar vardır ve adam bir yabandomuzu getirir. Cormac bu sırada ateşi hazırlar ve hayvanın bir bölümünü ateşin üstüne koyar. Ev sahibi ondan bir hikâye anlatmasını ister, hikâye doğruysa et pişecektir; ama Cormac önce onun başlamasını ister. "Peki, öyleyse," der ev sahibi. "Bu domuz, yedi taneden biridir ve onlarla bütün dünyayı besleyebilirim. Biri yendiğinde, kemiklerini ahıra koyarım ve domuz ertesi gün tekrar canlanır." Hikâye doğru çıkar çünkü et çoktan pişmiştir. Ateşe domuzun

diğer parçasını atarlar. Ev sahibi, büyüyüp kendi kendine toplanan ve asla azalmayan mısırından bahseder. Böylece ikinci parça da pişer. Sonra üçüncü parça ateşe atılır. Şimdi kadın, yedi fıçıyı dolduran yedi ineğinin sütünden ve bunun tüm dünyaya yeteceğini anlatır. Onun hikâyesi de doğru çıkar ve Cormac şimdi, Manannan ile eşinin huzurunda olduğunu fark eder çünkü onun domuzlarına kimse sahip değildir. Adam karısını ve karısının ineklerini Vaatler Diyarı'ndan getirmiştir. Bunun üzerine Cormac, karısını ve çocuklarını nasıl kaybettiğini anlatır. Bu da doğru bir hikâyedir, zira dördüncü parça da pişer. Manannan ona yemesini buyurur ama Cormac asla iki kişiyle yemek yemeyeceği için bunu reddeder. Bu yüzden tanrı, bir kapı açıp karısını ve çocuklarını getirir. Hepsi büyük bir mutluluk yaşar. Manannan şimdi ilahi şekline bürünür ve Cormac'ın buraya gelmesini istediği için dalı nasıl getirdiğini anlatır. Cormac'ın gördüğü harikaların gizemini de açıklar. Yemek için oturduklarında Manannan, üzerinde istenilen yemeklerin belirdiği bir masa örtüsü ve bir fincan yaratır. Biri yalan söylerse bardak kırılacak, doğru söylenirse tamir olacaktır. Bunu kanıtlamak için Manannan, Cormac'a kayıp karısının yeni bir kocası olduğunu söyler ve bunun üzerine kupa kırılır. "Kocam yalan söyledi," diye bağırır tanrıça ve onun sözleriyle fincan onarılır. Manannan daha sonra masa örtüsünün, fincanın ve dalın Cormac'ın olacağını ve o gece onunla dostluk içinde olabilmek için büyü yaptığını söyler. Bir gece uykusundan sonra sabahleyin, Cormac ve ailesi kendilerini artık ilahi diyarda değil, sarayları Tara'da bulurlar. Cormac'ın yanında kupa, dal parçası ve tanrının masasını kaplayan masa örtüsü vardır. Cormac'ın domuzu aracılığıyla tanrıyı tanıması, tanrıların yiyeceği efsanesinin bilgisini gösterir: *Mucca Mhanannain,* "öldürülecek ve yine sonsuza kadar hayatta kalacak."

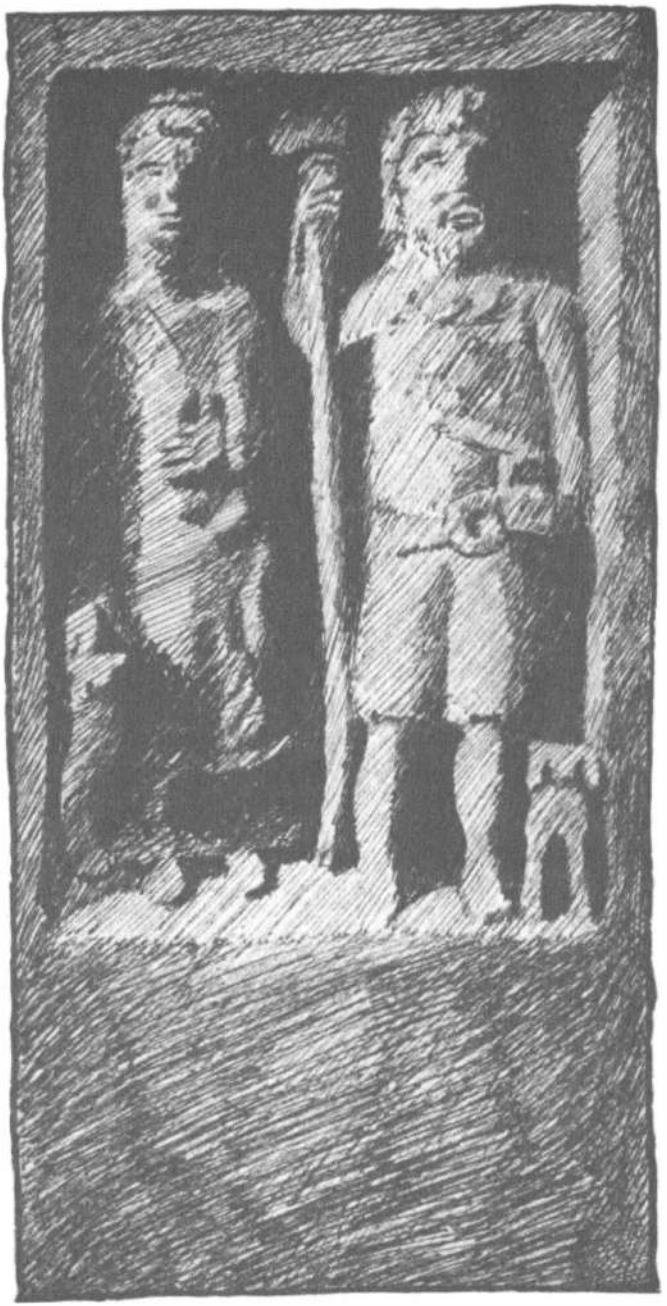
Mongan hakkında anlatılan bir hikâye Cormac'ınkine biraz benzemektedir. Mongan, zavallı bir bilgine merhamet eder. Ona Lethet Oidni'nin *síd*ine gitmesini, oradan kendisine ait değerli bir taşı getirmesini buyurur. Oidni, kendisi için de yarım kilo kadar gümüş ve *síd*in yanındaki dereden altın alacaktır. Yolunun üzerindeki iki *síd*de asil bir görünüşe sahip bir çift, Morgan'ın ha-

bercisi olarak bilgini karşılar. Muhteşem bir odanın bulunduğu Lethet Oidni'nin *síd*inde ise diğerlerine benzer bir çift onu ağırlar. Bilgin odanın anahtarını sorar, odadan taşı ve gümüşü alır. Nehirden altını alarak Mongan'a götürür. Mongan gümüşü ona bahşeder. Mongan hakkında başka bir hikâyede Mongan'ın, karısının ve diğer bazı kişilerin bir fırtına sırasında gizemli bir eve girerek içeride yedi "dikkat çekici adam", birçok harika yorgan, muhteşem mücevherler ve yedi fıçı şarap bulduğu anlatılır. Güzelce ağırlanırlar. Mongan sarhoş olur ve karısına maceralarını ya da "çılgınlığını", daha önce yedi yıllık bir süre istediğini anlatır. Ertesi sabah uyandıklarında, bir gece gibi gelse de tam bir yıldır evde olduklarını fark ederler. Ancak bu örnekte ev ortadan kaybolmamıştır. Şafakta kaybolan güzel yerlere dair örneklere, Fionn masallarında ve Kâse romanlarında rastlanır. Kâse'yi arayan kişi, sabahları kendisini artık Kâse kalesinde bulmaz ve kalenin kendisi görünmez hale gelir. Bu tür göz alıcı eserler, muhtemelen, "kişi uyandığında" hem güzelliği hem de korkunçluğu geçen rüyalar tarafından telkin edilmiştir.

Tanrılar diyarında, dallarında kuşların sürekli öttüğü meyve veren zarif ağaçlar yetişir. Oengus'un *síd*inde her zaman meyve veren üç ağaç vardır. Ayrıca biri her zaman canlı ve diğeri her zaman pişirilip yemeye hazır olmak üzere iki domuz (*Mucca Mhanannain* yani "Manannan'ın Domuzları"nın eşdeğeri) ve bir kavanoz mükemmel bira (Goibniu'nun birası) vardır. Orada kimse ölmez. İlahi bira, malttan (Galyalıların bu malttan oluşan Braciaca isimli bir ilahı vardır) yapılan İrlanda *cuirm*i veya *braccat*ının şüphesiz üstün bir biçimidir ve Vedalarda geçen somaya ve Dionysos'un şarabına benzer. *Síd*de ya da tanrıların diyarında, başka evcil hayvanlar, özellikle de inekler vardır. Bunlar bazen oradan ayrılanlar tarafından getirilir veya kahramanlar ya da bir *síd* sakinleri tarafından diğerininkinden çalınır. Ölümlülerin onları çalması olayında, insanların uygarlık unsurlarını tanrılardan gasp ettiğine dair efsanevi fikre dair bir çağrışım söz konusudur. Kazanlar, Keltler tarafından günlük, kurbanlık ve ayinle ilgili başka amaçlar için kullanılıyordu. Bunlar aynı zamanda Dagda'nınki

gibi "hiçbir yoldaşın nankörlük görmediği" harika ilahi kazanlarla ilgili mitlere de yol açmıştır. İçindekiler, ölüleri geri getiriyor veya ilham veriyordu ve Cúchulainn ve Arthur tarafından tanrıların diyarından çalınmıştı. Arthur ve adamlarının aradığı incilerle kaplı kazan, başka bir hikâyeye göre, bir peri kadınının yıkandığı, kenarında lal taşı dizileri olan leğeni andırır.

Bilgelik ilhamı, tanrılar diyarından ya bir kuyudan su içilerek ya da kuyunun içindeki somon balığı yenilerek elde edilse de bu, ilahi diyarın bazı üyeleri için bile tabuydu. Dalgaların Altındaki Diyar'da Connla'nın kuyusu denilen böyle bir kuyu vardır ve Ler'in torunu Sinend, Vaatler Diyarı'ndan oraya bu kuyuyu görmeye gider. Kuyunun üzerinde; yaprakları, çiçekleri ve yemişleri bir arada taşıyan bilgelik ağacı büyümüştür. Bunlar suya düşmüş ve somon balığı (diğer anlatılardaki bilge somon) bunları yemiştir. Kuyudan yedi bilgelik ırmağı fışkırmıştır ve anlam peşinde olan Sinend bunlardan birini takip eder; ancak pınar onun peşinden gidip onu boğar. Bazen bu fındık ağaçlarının Erin'in başlıca nehirlerinin kaynağında büyüdüğü düşünülüyordu. Cormac, Manannanların evinin yanında suları fanilerin müziğinden daha melodik olan beş akarsulu böyle bir pınar görür; üzerinde fındık ağacı ve içinde beş somon vardır. Kabuklu yemişler de *Diarmaid ve Grainne* hikâyesinde tanrıların yiyeceğinin bir parçasını oluşturuyordu ve *Dindsenchas*'ta geçen bir hikâyede bunların "Erin'in mutlu halkı ve peri ev sahipleri" tarafından yenildiği söylenir. Sid Nech-tain'in çayırlarında başka bir gizli kuyu daha vardır. Nechtan ve onun kupa taşıyıcıları hariç hiç kimse gözleri patlamadan ona yaklaşamaz. Nechtan'ın karısı Boann, bu kuyunun gücünü test etmeye veya başka bir yoruma göre Dagda ile zina ettikten sonra iffetini ispatlamaya karar verir. Kuyunun etrafında saat yönün tersine üç defa döner ama ortaya çıkan üç dalga onu sakat bırakır. Kadın kaçsa da sular onu takip etmeyi bırakmaz ve sonunda boğulur.

Tanrıçalar, bazen evrensel mitler ve halk masallarındaki kuğu kızları gibi kuş şekline bürünürler ve insanı uyutan enfes melodiler söylerler. Bununla birlikte tatlı, bitmeyen kuş müziği, tıpkı Rhiannon'un kuşlarının ötüşünün seksen yıl boyunca tüm zaman duygusunun unutulmasına ve kaybolmasına neden olması gibi, Elysium'un değişmez bir notasıydı. Teigue'nin Elysium'a yolculuğunu anlatan geç tarihli hikâyede ağaçlarının lezzetli meyveleriyle ziyafet çeken kuşların, sağlıklı bir uyku sağlayan "ahenkli ve üstün halk şiiri" şakıdıkları söylenir. Başka bir hikâyede Doon Buidhe *síd*inin ozan tanrıçası, Vaatler Diyarı'nın eşsiz müzikler söyleyen kuşlarıyla birlikte diğer *síde*yi ziyaret eder.

Síd Elysium'un pek çok efendisi vardır ama başlıca efendiler, Briton hikâyesinde Arawn'ın Annwfn kralı olması gibi, Dagda, Oengus ve Midir'dir. Bununla birlikte genel olarak, her *síd*in kendi hükümdarı vardır ve bu eski bir gelenekte bir tepedeki yerel bir tanrı (tanrının bu tepede meskeni olduğuna inanılıyordu) kültüne işaret eder. Manannan, Elysium adasının türünün en iyisi olan lideridir ve bir deniz tanrısının "yüz elli ada" içeren ilahi bir bölgeyi yönetmesi uygundu. Manannan'ın o topraklarda, ziyafet salonu olan taştan bir kalesi vardı. Belki bir güneş tanrısı olan Lug, Yunan mitindeki güneş tanrısı gibi bazen ilahi toprakla ve ayrıca Manannan ile ilişkilendiriliyordu. Lug, üvey erkek kardeşleriyle (Manannan'ın oğulları) birlikte, Manannan'ın atına binerek "Vaatler Diyarı'ndan gelen peri süvari kafilesi"nden önce Tuatha Dé Danann'a yardıma gider. Dünya yüzeyindeki ihtişamın yarattığı bir Elysium'un sahibi olarak da karşımıza çıkar. Yüz Savaş Görmüş Conn, burada gelecekteki işleriyle ilgili bir kehanet duyar. Bu kehanete özgü didaktik hikâyenin, kuşkusuz daha eski bir mitolojik örneği vardır.

Briton Elysium'u İrlandalılarınkine çok benziyordu. Adlarından biri olan Annwfn veya "öte dünya" (dünyanın altında anlamındaki *elfydd*), Gwyn'in hikâyesinde olduğu gibi daha sonradan Hades yani cehennemle aynı kefeye konuldu. Burası Pwyll'in *Mabinogi*'sinde, daha şaşaalı olsa da bu dünyanın bir bölgesidir ve

İrlanda hikâyelerinde olduğu gibi halkı savaşçı olan bölgeleri vardır. Ancak diğer *Mabinogion*'da, Taliesin şiirlerinde ve daha sonraki halk inancında olduğu gibi, Annwfn veya Caer Sidi ("uçları okyanus akıntısıdır") adında bir deniz üstü Elysium'u ve suyun altında bir dünya vardır (okyanusun dalgaları altında bir savunma *caer*i, yani kalesi). Halkı sihir ve şekil değiştirme konusunda yeteneklidir. Faniler, buranın "ganimetlerini"ni (evcil hayvanlar ve harika bir kazan) arzular. Burası hastalığın, ölümün uğramadığı bir ülkedir. Suları şarap gibidir ve tanrılar burasıyla ilişkilendirilir. Arthur efsanesindeki Avalon Adası, İrlanda Elysium'una daha da yakın bir benzerlik gösterir.

Böylece İrlandalılar ve Galliler, Elysium'u çeşitli bölgelerde (yerel diğer dünyalar) tepelere, dünya yüzeyine, deniz altına veya denizaşırı yerlere yerleştirdiler ve bu kuşkusuz, Kelt halkının farklı ortamlarını yansıtır. Burası ne ölüler bölgesidir ne de herhangi bir şekilde azap veya kefaretle ilişkilendirilir. Bu, bazen suların altında bazense üstünde görülen Yeşil Ada hakkındaki daha geç tarihli halk hikâyeleri için de geçerlidir. Buranın halkı ölümsüz ve büyü konusunda yeteneklidir. Suları, ölüleri diriltip hayattakilere sağlık verir. Burada sihirli elmalar yetişir ve faniler, burada gelişigüzel bir şekilde baştan çıkarılır veya dolaşırlar. 1014'te Clontarf'ta savaşan Dunlang O'Hartigan hakkındaki geç tarihli bir hikâyede aynı anlayışa rastlanır. Bir peri kadın ona, savaşı bir gün ertelerse keyifle geçecek iki yüz yıllık bir ömür teklif eder ("ölüm, soğuk, susuzluk, açlık, bozulma olmayan bir yaşam"); ama o, şerefine leke sürmektense savaşta ölümeyi tercih ederek ön önde çarpışır ve ölür.

Keltlerin ve erken dönem Yunanların Elysium anlayışları son derece benzerdir. Her ikisi de ölmeden ölümsüz kılınan ayrıcalıklı insanlara açıktır; ikisi de fevkalade güzel ama tensel ve ahlakdışıdır. Her ikisinde de bazen ölümlülere âşık olan tanrıçaların yönettiği adalar bulunur. İkisi de denizaşırıdır. Diğer taraftan yeraltındaki *síd* Elysium'una bir benzerlik, daha sonraki Yunan geleneğinde kökleri muhtemelen önceki dönemlere uzanan Hades'in bir

bölgesi olarak Elysium'da bulunabilir. İkisi arasındaki temel fark, Keltlerin Elysium'u bazen tanrıların savaş halinde oldukları bir yer olarak tasarlamalarıdır. Bunun nedeni Kelt yaşamının savaşçı yönleri olabilir; daha barışçıl anlayış ise yerleşik, tarımsal yaşamı yansıtır, ancak İskandinav etkilerinin bazen ilkinden kaynaklandığı öne sürülmektedir.

Onuncu Bölüm

Efsanevi Hayvanlar ve Diğer Varlıklar

Keltler, hayvanlara veya onların insan benzeri temsillerine tapıyorlardı: at, domuz, geyik, boğa, yılan, ayı ve çeşitli kuşlar. Epona adında bir at tanrıçası, Rudiobus adında bir at tanrısı, Mullo adında bir katır tanrısı, Moccus adında bir domuz tanrısı, Artio ve Andarta denilen bir ayı tanrıçası vardı. Fransa ve İngiltere'de bunlara veya bunların heykellerine sunulan adaklara rastlanır. "Ayının oğlu" veya "köpeğin oğlu" vb. anlamlarına gelen şahıs isimleri, bizim bilmediğimiz hayvan soyları hakkındaki efsaneleri akla getirmektedir. Ancak bunlar, geyiğe dönüşmüş bir kadının oğlu olan Oisin'inkine benzer hikâyelerde kısmen karşımıza çıkarlar. Tanrıların ve büyücülerin hayvan biçimlerine büründüklerini ya da bunları başkalarına dayattıklarını gördük. Diğer hikâyelerse evcil hayvanların tanrıların diyarından geldiği inancına işaret eder.

Şimdi, bazı hayvanların efsanevi bir yönü olduğu, belki de bunlarla ilgili bir kültle bağlantılı olduğu hikâyeleri inceliyoruz. İlahi bir boğa ya da domuz, kolaylıkla çok büyük ya da güçlü veya büyü gücüne sahip veya aksi bir durumda seçkin olarak kabul edilebilir. Bunlar, şimdi ele alınacak hikâyelerde bu tür hayvanların sahip olduğu yönlerdir.

Mac Dáthó'nun Domuzu (*Scél Mucci Maic Dáthó*) isimli İrlanda hikâyesinde Leinster kralı Mac Dáthó'nun tüm ülkede ün salmış bir köpeği vardır. Bu köpek, bir günde Leinster'ın çevresini dolaşabilmektedir. Connaughtlu Ailill ile Medb'in ve Ulsterli Conchobar'ın bu köpekte gözü vardır. Mac Dáthó köpek için ikisine de söz verir ve hükümdarları ve maiyetlerini bir şölene davet eder. Aralarında çıkması kesin olan tartışmadan kurtulacağını umar. Ana yemek, Mac Dáthó'nun torunu Lena tarafından yetiştirilen bir yabandomuzudur. Lena, domuzunun eşelediği bir hendeğe gömülmesine rağmen, hayvanı kılıcıyla öldürmeyi başarır. Bu domuz, yedi yıl boyunca elli ineğin etiyle beslenmiştir; ölüsünü sürüklemek için altmış öküz gereklidir ve kuyruğu altmış kişinin taşıyabileceği ağırlıktadır. Yine de Conall Cernach hepsini yiyip bitirir! Hikâye, bu olağanüstü hayvandan daha fazla bahsetmez ama ilahi olarak kabul edilen ve efsanevi niteliklerle donatılmış bir hayvan için yapılan eski bir ayin ziyafetini hatırlatıyor olabilir.

2

Nennius'un *Tarih* adlı eserine eklenen *Mirabilia*, Arthur tarafından avlanan Porcus Troit veya Twrch Trwyth'den bahseder. Bu, *Kulhwch ve Olwen*'in hikâyesiyle ilgili bir bölümdür. Dönüştürülmüş bir şövalye olan bu yaratık, yenilmeden önce birçok avcıyı katletmiş ve kulaklarının arasından çok arzu edilen üç ganimet alınmıştır. *Porcus Troit*, Gulban'ın yabandomuzuna (bu domuz aslında dönüştürülmüş bir çocuktur ve Féeinn ondan önce kaçtığında Diarmaid tarafından avlanır) benzer ve gelenek onun iki metre uzunluğunda olduğunu anlatır. Fionn, torunu Oscar tarafından öldürülünceye kadar herkesi dehşete düşüren dev bir domuzu kovalar. Domuzun rengi mavi ve siyahtır, sert kılları vardır. Kulakları ve kuyruğu yoktur. Dişleri korkunç bir şekilde dışarı çıkıktır ve ağzından çıkan her köpük tanesi, güçlü bir şelalenin köpüğüne benzer. *Dindsenchas*'taki toprağı israf eden bir domuzla ilgili hikâyede Arthur'un avına daha yakın bir benzetmeyle karşılaşırız. Manannan

ve Mod'un tazıları onu takip eder. Domuz bir göle dalar ve burada takipçi tazıları sakatlar veya boğar. Sonra Muic-Inis'e (Domuz Adası) geçer. Burada Mod'u dişleriyle katleder. Bir başka sihirli domuz avı, başka yerlerde tanrılarla ilişkilendirilen Cruachan mağarasındaki hayvanlarla ilgilidir. Bu domuzların gittiği yerde hiçbir şey yetişmez, mısırı ve sütü yok ederler. Kimse onları doğru bir şekilde sayamaz ve vurulduklarında ortadan kaybolurlar. Medb ve Ailill bunları avlar. Bu domuzlardan biri Medb'in arabasına atladığında Medb domuzun bacağını yakalar, ama derisi sökülür ve domuz deriyi Medb'in elinde bırakır. Bundan sonra kimse nereye gittiklerini bilmez, ancak farklı bir yorumda artık sayılabildikleri anlatılır. Bu mağaradan zararlı yaratıklar gelir: Amairgen onu öldürene kadar Erin'i mahveden üç başlı büyük bir kuş ve Ulsterliler onları öldürene kadar her şeyi nefesleriyle solduran kırmızı kuşlar. Bu tür hayvanların bu ilahi mağarayla ilişkilendirilmesi ilginçtir; ancak bu gelenek muhtemelen, herhangi bir kötü ruhun yaşayabilmesi için bu mağaranın "İrlanda'nın cehennem kapısı" olarak kabul edildiği zamandan kalmadır.

Efsanevi domuzları avlayan tanrılar veya kahramanlarla ilgili bu hikâyelerde, hayvanların bitki örtüsü için tehlikeli, zararlı bir gücü temsil etmesi mümkündür. Zira domuzlara genellikle uğursuz bir gözle bakılır ve domuzlar, şeytani varlıkların vücut bulmuş hali olabilir. Öte yandan, bir tanrıya kurban edilen veya tanrının insan biçimli bir yönünü temsil eden hayvan, bazen o tanrı tarafından öldürülen tanrının düşmanı olarak kabul edilir. Bu hikâyelerin ardında bu anlayışın bulunup bulunmadığı belirsizdir ve aynı zamanda sihirli ölümsüz domuzun (tanrıların yiyeceği) başlangıçta onlara kurban edilen hayvan olup olmadığı sorusu da belirsizdir. İlahi domuza bir Fionn hikâyesinde rastlanır. Féinn, Oengus'un verdiği bir ziyafetteyken Tanrı, Fionn'un en iyi tazılarının kendisinin domuzlarından birini öldüremeyeceğini, aksine büyük domuzunun onları öldüreceğini söyler. Bir yıl sonra yüz bir tane domuz ortaya çıkar. Bunlardan biri kömür gibi karadır ve her biri bir geyik kadar uzundur. Ancak Féeinn ve köpekleri hepsini öldürür. Bran ise siyah olanı öldürür. Bunun üzerine Oengus, oğullarının ve birçok

Tuatha Dé Danann'ın ölümüne neden olduklarından şikâyet eder, zira onlar domuz biçimindedir. Bir tartışma çıkar ve Fionn, Oengus'un *brug*una saldırmaya hazırlanırken Tanrı barış yapar. Başka bir örnekte bir peri, yabandomuzu olarak Féinn'den kurtulur; ancak Fionn, kadınların seçimini domuzun katiline sunar ve ona âşık olan "tanıdık bir ruh"un yardımıyla Caoilte, "şeytani canavarı" öldürür. Fionn, Caoilte karısını almasın diye kadınların başlarını örter ama hilesi başarısız olur.

Yine başka bir örnekte, Oengus'un ilk aşkı Derbrenn'in altı evlatlık çocuğu vardır ama anneleri onları domuza dönüştürür ve Oengus onların sorumluluğunu Buichet'e verir. Buichet'in karısı onlardan birinin etini yemek ister. Yüzlerce kahraman ve tazı onları avlamaya hazırlanır. Domuzlar yardım için Oengus'a kaçarlar ama Oengus yardım karşılığında onlardan Tarbga ağacını sallayıp Inver Umaill'in somonunu yemelerini ister. Bunu bir yıl boyunca yazamazlar ve şimdi Medb onları avlar ve biri dışında hepsini öldürür. Avcılar için daha talihsiz geçen diğer domuz avlarından da bahsedilir ve bir pasajda Derbrenn'in domuzunun sihirle şekillendirildiği söylenir. Hem İrlanda hem de Galler hikâyesinde domuzlar, tanrılar diyarıyla ilişkilendirilir ve oradan kahramanlar veya tanrılar tarafından getirilir. Tuatha Dé Danann'ın domuzları ilk kez İrlanda veya Munster'a getirdiği söyleniyor.

Táin Bó Cúalgne'de geçen efsanevi boğalar, tanrıların reenkarnasyonlarıdır. Bu nedenle muazzam bir güce sahiplerdir ve Kahverengi Boğa çok büyüktür. Sırtında yüz elli çocuğu taşır ancak bir gün onları atar ve ellisi dışında hepsini öldürür. Yüz savaşçı gölgesinde sıcaktan veya onu siperlik olarak kullanarak soğuktan korunabilir. Akşam vakti herkesin hoşlanacağı bir melodiyle böğürür ve çirkin olan hiçbir şey ona yaklaşmaya cesaret edemez. Her gün elli düveyle çiftleşir ve her sabah bir buzağı sahibi olur. Tanrı Lug ile birlikte olan bir prenses tarafından Conn'a verilen iki hediye, bir domuz kaburgası ve sekiz metre uzunluğunda ve iki buçuk metre yüksekliğinde bir kemer oluşturan bir öküz kaburgasıdır ama bu devasa kemiklere sahip olan hayvanlar hakkında başka bir şey anlatılmaz.

Sığır, tanrılar diyarının değerli bir mülküdür ve domuzlar gibi oradan kahramanlar tarafından getirilir. İnsan, kendisi için yararlı olan hayvanların tanrılar için de yararlı olduğu sonucuna kolayca varır, ancak onları büyülü olarak kabul eder. Fraoch'un ilahi annesi insanlara *síd*den inekler verir. "Tanrı halkı kabilesinin bir üyesi" olan Flidais, Güzel Ailill'in karısıdır ve tek gecelik sağımla üç yüz kişiye yetecek süt veren bir ineği vardır. *Táin* dönemine ait başka bir anlatı, Flidais'in her yedi günde bir Ailill'in ordusunu besleyen birkaç ineği olduğundan bahseder. Flidais, Fergus'u sever ve onu ineğiyle birlikte alıp götürmeye teşvik eder (bu, ineğin değerli olduğunun bir kanıtıdır ve ilahi ya da insan olsun, arzu edilen bir kadınla ineklerin yakalanmasıyla ilgili hikâyelerde de görülür). Birçok Galler örneğinde sığırlar, bir gölün altında yaşayan peri halkının mülküdür ve beslenmek için sık sık karaya gelirler. Flidais'in ineği, Manannan'ın karısının yedi ineğine benzer. Bu yedi ineğin sütü, Vaatler Diyarı'nın halkına ya da tüm dünya nüfusuna yeterken, yedi koyununun yünlerinden herkese yetecek kadar kıyafet çıkar.

Dalgalar "Ler'in oğlunun bir deniz fırtınasındaki atları" olmasına rağmen Manannan, Lug'a verdiği atı Enbarr'ın üzerinde o dalgaları aşar. Bu at, "Baharın kuru soğuk rüzgârı gibi donanmıştır," ve binicisi onun sırtındayken asla ölmez. Laeg, Elysium'da "biri gri benekli yeleleri olan ve diğeri kızıl-kahverengi olan" damızlık atlar görür ve ona ölümlüleri dünyaya geri taşıması için benzer atlar verilir. Böylece eğer attan inmezlerse dünyadan Elysium'a sağ salim geri dönebilirler. Gilla Decair, Fionn ve onun adamlarına böyle bir at getirir. Bu at, zavallı gibi görünse de Féinn'in atları arasına konduğunda onları ısırıp parçalar. Conan, onu ölesiye sürmek için hayvanın üzerine biner ama at hareket etmez. On üç kişi atın üzerine atladığında, Gilla kaçar ve atlar, binicileriyle birlikte çabucak onun peşinden gider. Onları, kuyruğunu tutan başka bir kahramanla karada ve denizde taşıyarak Vaatler Diyarı'na getirir ve burada Fionn sonunda onları kurtarır. Bu, efsanevi bir temele dayanan geç tarihli uydurma bir anlatının ilk bölümünü oluşturur. Diğer efsanevi atlar bir su dünyasından gelir; mesela Cúchulainn'in

yakaladığı atlar. Bunlardan biri Gri Göl'den çıkan Gri Macha'ydı. Cúchulainn gizlice onun arkasına geçer ve at ustalaşana kadar Erin'in çevresinde onunla güreşir. Cúchulainn'in öldüğü sırada yaralandığında, iyileşmek için göle girer. Diğer at, Muhteşem Vadi'den Dubsainglend'dir ve benzer şekilde yakalanır.

Hızlı akarsular muhtemelen bir at olarak kişileştiriliyordu ve at tanrıçası Epona zaman zaman nehirlerle ilişkilendiriliyordu. Göllerden veya nehirlerden çıkan atlarsa su tanrılarının efsanevi biçimleri olabilir. Daha yakın tarihli halk inanışında, Fransa ve İskoçya'nın canavar su atı, kendi kendini dönüştürme ve yolcuları yoldan çıkarma yeteneğine sahipti veya insan formuna bürünerek kadınlarla sevişiyor ve onları felakete sürüklüyordu. Bu tür şeytani atlar putperest dönemlerde zaten var mıydı? Yoksa İskandinav inancından mı miras kalmışlardı? Yoksa bunlar Hıristiyanlık döneminde bu şekilde değiştirilen daha önceki döneme ait atla ilişkili su tanrıları mıydılar? Bu sorular cevapsız kalmak durumundadır ama ne olursa olsun bunlar, Hıristiyan azizlerinin gücüne tabiydiler. Zira Forelu Aziz Fechin, savaş arabasının atlarından bir tanesi bir yolculukta öldüğünde, bir su atını onun yerini almaya zorlar

ve daha sonra atın suya geri dönmesine izin verir. Gallilerin *afancı* bunlara benzer. Biri Hu Gadarn'ın öküzleri tarafından bir göletten çıkarılmış, diğeri ise zehirli mızrağıyla canavardan kendisini saklayan bir görünmezlik mücevheri elde ettikten sonra Peredur (Percival) tarafından katledilmiştir.

Síde gibi faniler de geyiğe dönüşüyordu ve perilerin bu hayvanlardan sürüleri vardı. Caoilte ise uzun zamandır avcılardan kaçmayı başaran üç boynuzlu (boynuzlardan biri gridir) vahşi bir geyiği öldürmüştür. Kelt anıtlarında üç boynuzlu hayvanlar (boğa veya yabandomuzu) tasvir edilir ve üçüncü boynuz tanrısallığı ya da ilahi gücü sembolize eder; "boynuz" kelimesi genellikle kudret, özellikle ilahi güçle eşanlamlı kullanılır. Paris'te Notre Dame'da keşfedilen bir sunakta, tanrı Cernunnos'un ("boynuzlu", "boynuz" anlamındaki *cernu*-dan mı türetilmiştir?) geyik boynuzları vardır ve diğer isimsiz tanrılarda da boynuz izleri görülmektedir. Muhtemelen bu tanrılar, boğa boynuzlu diğer Kelt tanrıları gibi, erkek geyik tanrılarının insan biçimli türevleriydiler.

Gölleri istila eden ve bazen *péist* veya *béist* (Latince bestia, "canavar") olarak adlandırılan yılanlar veya ejderhalara, Kelt ve diğer mitolojilerde rastlanır. Bunlar, sulak yerlerde yaşayan daha önceki sürüngen formlarını andırırlar ve su ruhlarının somut halleri veya denizlerin koruyucuları olarak kabul edilirler. Daha sonraki geleneklerde, bu tür canavarların göllerde hapsedildiği veya Kelt azizleri tarafından yok edildiği anlatılır. Görüldüğü üzere, *mayıs arifesi*ndeki ejderhanın çığlığı, Lludd onu ve rakibini bal likörüyle sersemlettikten sonra diri diri gömene kadar toprağı çoraklaştırmıştır. Snowdon'daki Dinas Emreis'te bir sandukaya yerleştirilirler ve çok sonra, onlar Vortigern'in inşaat faaliyetlerine engel olduklarında Merlin onlardan kurtulur. Burada ejderhalar, insana ve berekete düşman güçlerin somut örneklerini temsil ederler; ancak Lludd ve Merlin gibi tanrılara yenik düşerler.

Péist hakkında başka bir hikâye, *Táin Bó Fráich*'te geçmektedir. Fraoch, Erin kahramanlarının en güzelidir ve annesi ilahi Bébind, kız kardeşi ise tanrıça Boann'dır. Ailill ile Medb'in kızı Findabair

onu sever ama kızı istemeye gitmeden önce ona, Boann'dan kızın ona bolca verdiği *síd* hazinesini araması tavsiye edilir. Fraoch, Ailill'in *dún*unda dostça karşılanır. Orada bir süre kaldıktan sonra, Findabair'in kendisiyle kaçmasını ister. Ancak reddedilir; bunun üzerine kızı Ailill'den ister ama istenen başlık parasını vermez. Bu yüzden Ailill ve Medb onun ölümünü planlar. Karı koca; Fraoch, Findabair'i zor kullanarak alırsa kızı isteyen kralların onlara saldırmalarından korkarlar. Fraoch nehirde yüzerken Ailill, ona kıyıda yetişen bir üvez ağacından bir dal getirmesini söyler. Fraoch dalla birlikte döner, bu arada Findabair vücudunun güzelliğine hayran kalır. Ailill onu daha fazlası için gönderir, ancak ağacın canavar koruyucusu ona saldırır. Fraoch, bir kılıç isteyince Findabair kılıçla suya atlar. Ailill kıza beş uçlu bir mızrak fırlatır. Fraoch mızrağı yakalayıp geri fırlatır. Canavar bu sırada Fraoch'un böğrünü ısırsa da Fraoch kılıcıyla canavarın kafasını kesip onu karaya çıkarır. Onun için et suyu banyosu hazırlanır ve sonra bir yatağa yatırılır. Sonra ağıtlar duyulur ve *síde*den yeşil başlıklar takan kıpkırmızı giyinmiş yüz elli kadın ortaya çıkar. Aynı yaşta ve aynı vücuda sahip bu sevimli kadınlar *síde*nin biriciği Fraoch'a doğru yaklaşır. Onu taşırlar ertesi gün ve yarasını iyileştirip geri getirirler. Findabair şimdi, Cúalnge baskınına yardım etme sözü vermesi üzerine Fraoch ile nişanlanır. Böylece bir yarı tanrı olan Fraoch, *peist*in üstesinden gelir. *Lismore Papazı'nın Kitabı*'nın şiir yorumunda Medb, onun aşkını küçümsediği için onu dut toplamaya gönderir. Ağaç, bir adadaki bir gölde büyümüştür, köklerinin etrafında *péist* dolanmıştır. Her ay çok tatlı meyve verir ve bir meyve, açlığı uzun süre gidermektedir. Meyvesinin suyuysa ömrü bir yıl uzatır, hastalıkları iyileştirir. Fraoch *péist*i öldürür, ancak yaralarından dolayı kendisi de ölür. Bu ağaç, tanrıların ağacıdır ve Diarmaid'in öldürdüğü tek gözlü bir dev tarafından korunan Dubhros'un çabuk gelişen ağacına benzer. Bu hikâyeler, Hesperides'in elmalarının ejderha koruyucusunu öldüren Herakles'le ilgili Yunan mitini (Babil mitolojisiyle belirgin bir paralellik söz konusudur) anımsatmaktadır. Gılgamış, Ölüm Denizi'nin bu yakasındaki bir bölgede çok değerli meyveler veren harikulade bir ağaç görür. Bu suların ötesindeki

kutsanmışların tarlalarında, dalları insanın gençliğini yenileyen sihirli bir bitki bulur. Dalları toplar ama bir yılan onu yakalayıp götürür. Fraoch ve Diarmaid'in hikâyeleri, tanrıların kendilerinin ilahi yiyeceklerini paylaşan insanları kıskandığını gösteren mitlere işaret eder. Ayrıca hayat ağaçları fanilere karşı korunur; ancak yarı ilahi kahramanlar ağaca erişebilir ve insanlar için faydalı ürünler elde edebilir. Koruyucu *péist*, Lucan'ın tasvir ettiği koruda meşe ağaçlarına dolanmış ejderhaları anımsatmaktadır.

Fionn, bu tür Kelt *peist*lerini öldürür ve bir şiirde Fionn ya da bir diğerinde oğlu Daire canavar tarafından yutulur, ancak onun yolunu keserek yanındakileri kurtarır. Onlar, Kelt hikâyesinde *dún*ları savunurlar ve Fraoch hikâyesinin devamında o ve Conall, çalınan sığırlarının bulunduğu bir *dún*a ulaşırlar. Conall'ın kemerine bir yılan girer, ancak daha sonra yılan, Conall tarafından serbest bırakılır ve "birbirlerine zarar vermezler." Cúchulainn'in Scáth'a yaptığı yolculukla ilgili anlatıda, *dún*un her biri demir parmaklıklı yedi duvarı vardır. Bunları yok ettikten sonra yılanlar tarafından korunan bir çukura ulaşır. Yılanlarının yanı sıra birçok kara kurbağasını, keskin ve gagalı hayvanları ve çirkin, ejderha benzeri canavarları yumruklarıyla öldürür. Sonra, bu tür hırsızlıkların anlatıldığı diğer masallarda olduğu gibi, denizin ötesindeki tanrılar diyarında olduğu farz edilen *dún*dan bir kazan ve inekler alır.

Dindsenchas'taki ilginç bir hikâye, Morrígan'ın oğlunun "içlerinde yılan şekilleri" olan veya "yılan kafaları şeklinde" üç kalbe sahip olduğunu anlatır. MacCencht onu öldürmeseydi yılanlar büyüyüp diğer tüm hayvanları öldürecektir. Kalpler yakılır ve küller bir nehre atılır. Bunun üzerine nehrin en hızlı akan yerleri yavaşlar ve tüm hayvanlar içinde ölür. Başka bir hikâyede Cian, kendisi büyüdükçe genişleyen bir zarla doğar. Sgathan zarı yırtıp açar ve içinden Cian ile aynı yaşam süresine sahip olduğu düşünülen bir solucan çıkar. Hayvan etrafına bir odun koyulup beslenir ama çok büyük bir boyuta ulaşır ve insanları bütün olarak yutar. Odunlar ateşe verilir ve solucan bir mağaraya kaçıp etrafı çöl haline getirir. Ama sonunda Oisin onu Diarmaid'in sihirli mızrağıyla öldürür.

Koçbaşlı yılanlar, Kelt anıtlarında ayrı ayrı veya bir tanrının yardımcısı olarak sıkça görülen bir motiftir ama anlamları tam olarak bilinmez. Onlarla ilgili hiçbir efsane günümüze ulaşmamıştır.

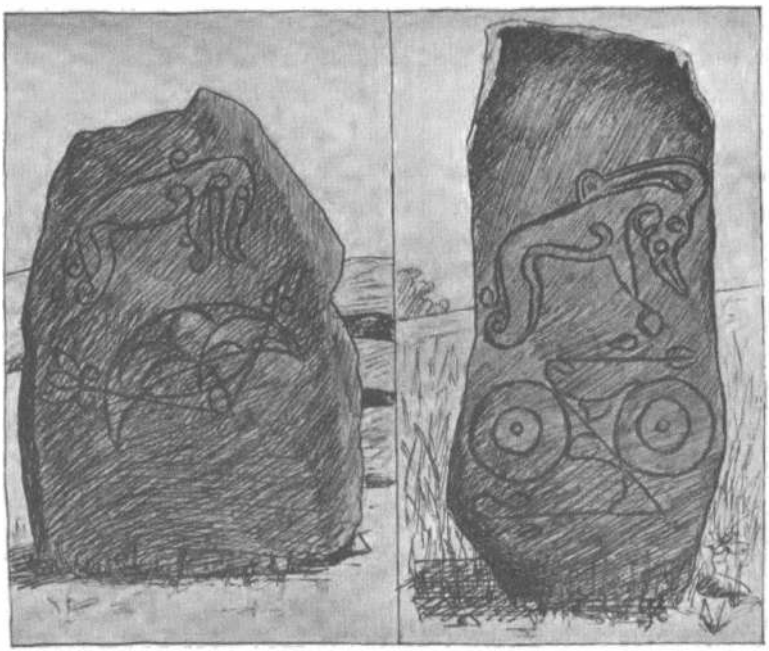
Hayvanların yanı sıra diğer doğa unsurları da efsanevi olarak kabul ediliyordu. Dağların, denizlerin, nehirlerin, kuyuların, göllerin, güneşin, ayın ve dünyanın kendilerine ait bir kişiliği vardı ve bu anlayış başka fikirler ortaya çıktığında varlığını sürdürüyordu. Morrígan ve Amairgen tarafından söylenen rünlerin gösterdiği gibi onlara yalvarılıyor ve bunlar kefil olarak kabul ediliyordu. Aed Ruad'ın kahramanı onun karşısına deniz, rüzgâr, güneş ve gökkubbesi suretinde çıktığında olduğu gibi, onların gücü zarar vermek için kullanılıyordu. Öyle ki güneşin ısısı Aed'in yıkanmasını sağlar, yükselen deniz ve şiddetli rüzgâr onu boğar. Başka bir örnekte, Enna'nın (*síde*nin) karısı Dub'ın denize yaptığı bir büyü, Enna'nın diğer karısı Aide'nin ve ailesinin boğulmasına neden olur. Deniz karakterine Lindgadan ve bir uçurumda duyulan yankı hakkındaki hikâyede de rastlanır: Lindgadan, kendisine sorulmadan konuşan birine öfkelenir. Konuşmacıdan öcünü almak için uçuruma döndüğünde bir dalga onu bir kayaya çarpar. Yani deniz de insana ya da belki bir tanrıya itaat ediyordu. Goban Saer'in babası Tuirbe Trágmar, baltasını Balta Tepesi'nden gelgitin tam ortasına fırlatarak denizin baltanın ötesine geçmesini yasaklar (Keltlerin "dalgalarla savaşma" ayinine benzer bir hareket). Birçok örneğin gösterdiği gibi, dalgaların seslerinde onları doğru duyabilenler için uyarıcı, kehanet niteliğinde veya sempatik bir tını vardır.

Başka yerlerde olduğu gibi doğanın kişileştirilmiş kısımlarının, insanlar gibi ruhla can bulan varlıklar olduğu kabul edilmeye başlanmıştır. Bu tür ruhlar, bu varlıklardan zamanla az ya da çok kopmuşlardır ve yanlarında beliren ilahi varlıklar olarak görülebilirler. Bunlardan bazıları daha büyük tanrılar olurken, diğerleri belki de doğanın uğursuz yönleriyle veya ölülerle ilişkilendirildikleri için daha karanlık bir karaktere büründü. Keltler bunları biliyorlardı ve bunların bazıları halk inancında hâlâ mevcuttur. Akarsularda, çeşmelerde, ormanlarda, göllerde veya nehirlerde yaşayan

peri benzeri veya yarı ilahi kadınlar; nehir, göl veya yeryüzü ruhları ve tanrıçalarından geriye kalanlardır. Bunlara Kelt halk hikâyelerinde *bonnes dames*, *dames blanches*, *fées* veya İrlanda hikâyelerinde *Bé Find* olarak çokça rastlanır. Erken dönem İrlanda inancında denizkızları gibi varlıklar vardı. Ruad'ın gemileri durdurulduğunda Ruad, bordaya gider ve "dünyanın en güzel kadınlarının" üç tanesinin her bir tekneyi alıkoyduğunu görür. Onu götürürler ve o, sırayla her biriyle yatar. Birinin ondan çocuğu olur. Dönüş yolculuğunda onu durdurmak için bronz bir tekneye binerler, ancak başaramazlar, anne çocuğunu öldürür ve başını Ruad'ın ardından fırlatır. Diğerleri "Bu korkunç bir suç," diye bağırır. Başka bir hikâyede Rath, denizkızlarının şarkısını duyar ve "suyun üzerinde sarı saçlı, beyaz tenli, fizik ve karakter bakımından harika olan yetişkin kızlar görür. Ama alt kısımları canavar gibidir, kıllı pençeleri vardır." Şarkılarıyla onu uyutur ve etrafında toplanıp uzuvlarını koparırlar. Diğer deniz sakinleri bir tür cüce olan *luchorpáin*dir. Fergus bunlardan üç tanesini yakalar ve isteğini yerine getirmeye ve ona göllerin ve denizlerin altından nasıl geçeceğini söylemeye zorlar. Kulaklarına otlar koyarlar ya da içlerinden biri ona başını örtmesi için bir pelerin verir ve böylece Fergus onlarla suyun altında gider.

Tuhaf varlıklardan oluşan bir grup, Cúchulainn'in çağrısına cevap vererek düşmanlarının kafasını karıştırır. Bazen de yola çıktığında ya da savaşın ortasındayken etrafında çığlık atar. Cúchulainn, Ferdia ile savaşırken, "çevresinde *Bocanach*lar, *Banach*lar, *Geniti Glinne*ler ve hava iblisleri çığlıklar atar zira her savaşta onun adını haykırmak Tuatha Dé Danann'ın âdetiydi" böylece insanların ondan daha çok korkmasını sağlıyorlardı. Ya da kahramanın ve Ferdia'nın kalkanlarının ve kılıçların kabzalarının ve mızraklarının saplarının kenarlarından çığlıklar atıyorlardı. Burada Cúchulainn ile dostturlar, ancak *Kaçak Bricrend*'de veya *Bricriu Bayramı*'nda, Conall ve Loegaire'e yüklenen görevlerden biri *Geniti Glinne* ile savaşmaktı. Cúchulainn tek başına birçoğunun üstesinden gelir ve onları öldürür. Bunların ne tür varlıklar oldukları belirsizdir, ancak *Geniti Glinne* "Glen'in Hanımları" anlamına geliyorsa bunlar belki de bir tür doğa ruhlarıydı. Bu aynı zamanda Aziz Patrick

tarafından uzaklaştırılan "hava iblisleri" yoluyla ima edilir. Bunlar, doğa ruhları olarak, aslında yukarıda anılan pasajda göründükleri gibi, Tuatha Dé Danann ile aynı sınıfa konulabilirler. *Táin Bó Cúalnge*'de geçen bir cümlede, Medb'in ev sahibinin kafasını karıştıran Némain veya Badb ile ilişkilendirilirler. Öte yandan Cúalnge boğasıyla aynı bölgede görünmeye cesaret edememişlerdir.

On Birinci Bölüm

Kökenlerle İlgili Mitler

Vahşi ve uygarlaşmamış halklar, doğanın çeşitli bölümlerinin kökeni hakkında pek çok tuhaf efsaneye sahiptir. Son zamanlarda mevcut olan Kelt halk hikâyelerinde ve esas olarak Dindsenchas'ta korunan hikâyelerde bunlara benzer anlayışlar bulunur. Bunlar şüphesiz ister Kelt ister Kelt öncesi olsun, Hıristiyanlık öncesi döneme dayanır. Ancak bazı durumlarda bir aziz daha yaşlı bir pagan şahsiyetin yerini alır. Brittany'de ve Fransa'nın başka yerlerinde doğal özellikler (nehirler, göller, tepeler, kayalar) tıpkı diğer Kelt bölgelerinde ve aslında dünyanın her yerinde olduğu gibi, kökenleri açısından devler, periler, cadılar veya şeytanla ilişkilendirilir. Ancak birçok gelenek, onları, Rabelais'in yaratımı değil, halk inancından ödünç alınan dev Gargantua ile ilişkilendirir. Gargantua, eski bir Kelt tanrısı veya kahramanı olabilir, rağbet görmüş ve bu nedenle halk hafızasında kolayca varlığını sürdürmüş olabilir ve ayrıca Giraldus Cambrensis tarafından bahsedilen Britanya kralı Belinus'un oğlu Gurgun-tius olabilir. Bïrçok tepe veya ıssız kayalık veya düzensiz kaya parçaları, dişleri veya onun tarafından atılan, kusulan veya fırlatılan taşlar olarak tanımlanır. Onun kanından veya idrarından nehirler veya göller oluşmuştur. Sébillot, bunlarla

ilgili sayısız geleneği Gargantua hakkındaki kitabında bir araya getirmiştir.

İrlanda hikâyesinde benzer gelenekler bulunur ve bunlar saf bir karaktere sahiptir. Manannan, merhum oğlu için "üç damla keder" döker ve bunlar, Fin destanı *Kalevala*'da bir annenin gözyaşlarının nehirlere dönüşmesi gibi üç göl oluşturur. Başka bir hikâyede bir kralın kızı, sevgilisi onu yıkanırken görünce utancından ölür ve üvey annesinin gözyaşları Gile Gölü'nü oluşturur. Diğer durumlarda göller, bir mezarın kazılması sırasında dökülen suyla oluşturulur. Söz gelimi, savaşta öldürülen Manannan'ın ya da Glas'ın oğlu Garman'ın mezarı gibi. Veya bir kuyu; biri içinde boğulduğu veya suları işgalcilerin üzerine döküldüğü veya kapağını kapalı bırakmak gibi onunla bağlantılı bir tabu çiğnendiği için bir gölün kaynağıdır. Daha önce iki örnekte, bir tanrıya ait bir atın idrarının bir göl oluşturduğundan bahsetmiştik ve Morrígan'ın bir su havuzuna dönüştürdüğü kadın, Odras efsanesi daha ilginçtir.

Bir ormanın sihirli yaratılış sürecini anlatan ilginç bir hikâye vardır. Nuada'nın oğlu Gaible, bir demet dal çalar. Bu dalları Dagda'nın kızı Ainge, bir küvet yapmak için toplamıştır; çünkü Dagda sel sırasında biriken sularla bir küvet yapmış ve kız daha iyisini istemiştir. Gaible demeti fırlatıp dört yana genişleyen bir orman yaratır. Bu hikâye çok basit bir yapıya sahiptir ve dönüşüm uçuşu olayıyla ilgili halk hikâyesini andırır. Hikâyede firariler tarafından atılan bir dal, tarak veya kamış, takip edenleri engelleyen sık bir orman veya çalı haline gelir. Bir tepenin üzerinde üvey oğlu Ériu'yu (Ériu'nun Adası, İrlanda, ismi buradan gelir) besleyen Codal'ın hikâyesi de ilginçtir. Ériu büyüdükçe tümsek de onunla yükselir ve güneşin sıcaklığını ve soğuk rüzgârı Codal'a şikâyet etmeseydi bu tümsek, İrlanda dağlarla dolana kadar büyüyecekti. Avustralyalı Bunjel'in toprağı bir bıçakla derelere ve vadilere ayırmasını hatırlatan başka bir hikâye, Fergus'un üç dağın tepesini Cúchulainn'in kılıcıyla (*sídden* yapılma *caladbolg*) nasıl kestiğini anlatır. Şimdi burası "Meath'in üç çıplak tepesi" olarak anılır. Cúchulainn, karşı saldırı olarak aynısını Athlone'daki üç tepeye yapar. Başka bir

hikâyede Conchobar'a sinirlenen Fergus, yere üç kez vurur. Böylece sonsuza dek var olacak üç tepenin ortaya çıkmasına neden olur.

Ateş, tuzak, altın gibi önemli şeylerin ortaya çıkışı genellikle bir efsanenin konusudur. Ateşin kökeni hakkında pek çok efsane vardır ve İrlanda hikâyesinde ilk kamp ateşini Aidne, Miletliler için ellerini sıkarak eklemlerinden elma büyüklüğünde parıltılar çıkartarak yakmıştır. Bu bir azizin elinden çıkan ışığın veya ateşin anlatıldığı efsanelere benzer. Nemnach'ta, Tara'nın *síd*inin yakınında, İrlanda'da inşa edilen ilk değirmenin üzerinde durduğu bir dere yükseliyordu, ancak hiçbir efsane onun kökenini anlatmaz. Öte yandan ilk tuzağın hikâyesi, giyotin ve mucidi hakkında anlatılana benzer. Coba, Mile oğlu Erem'in tuzakçısıydı ve Erin'de tuzak hazırlayan ilk kişiydi; ancak tuzağı denemek için bacağını içine sokunca incik kemiği ve kolları kırılarak ölür. Brea, Partholan zamanında, bir ev inşa eden veya bir kazan (Kelt mitlerinin ve ayinlerinin önemli aleti) yapan ilk insandı. Altının ilk eritilmesiyse efsanevi bir İrlanda kralı olan Tigernmas'ın işiydi. Öküzle tarla sürmenin ilahi kökeninden (tarımla ilgili ilginç bir efsane) daha önce söz edilmişti. Şiir tanrıçası Brigit, oğlu Ruadan Mag-Tured'de öldüğünde, İrlanda'da duyulan ilk "ağıt" ile yas tutar ve gece sinyali için bir düdük icat eder. Korkunç etkileri olan ilk hiciv de tanrıların şairi Corpre tarafından söylenmiştir. Başka bir çalgı olan arp, tesadüfen keşfedilir. Firbolglar zamanında her şey uyuşmazlık içindeydi. Canola kocasından kaçar ve kıyıdayken, bir balinanın iskeletine yapışmış kas tellerinden rüzgâr estikçe tatlı bir mırıltı duyar. Bunu dinleyerek uykuya dalar. Kocası onu bu şekilde bulunca sesin onu uyuşturduğunu öğrenir kas telleri için ahşap bir çerçeve yapar. Bunu çalar ve çift barışır. Ancak İrlandalılar, Yüksek Sesli Geide'nin saltanatında herkesin birbirine karşı beslediği barış ve dostluğun büyüklüğünden dolayı herkesin diğerlerinin sesini ut telleri kadar tatlı bulduğu altın çağa da bakabilirler. Bolluk ve refahın eklenmesiyle, Midir'in intikamı onu alt edinceye kadar Conaire'nin saltanatı için de aşağı yukarı aynı şey söylenir. İrlanda'daki her iyi kralın saltanatının refahla bağdaştırılması gerekiyordu. Bu, belki de onun daha önceden ilah olduğuna dair inanca

ve bereketin ondan kaynaklı olmasına işaret eder ama sonuç tam olarak her yerde altın çağa damgasını vuran şeydir. Başka yerlerde olduğu gibi, tanrılar da festivaller düzenler; bir efsane, Lug'un ilk defa Lugnasad'ın kutlamasını kendi onuruna değil, üvey annesinin şerefi için nasıl kutladığını anlatır.

Elysium'un efsanevi ağaçları, orada güvenli bir şekilde korunuyor olsa da dünyada bilinmiyor değildi. Daha önce anlatılanların dışında başka bir örneğe Mugna meşesinde rastlanır. "Güçlü Destekçi (bir tanrı?) onun üzerine meyveler koymuştur. Üzerinde üç meyve vardır: meşe palamudu, elma ve fındık. İlk meyve düştüğünde, bir başkası büyürdü." Bu yararlı ağaç her daim yemyeşildi ve şair Ninine onu devirene kadar ayakta kaldı. Belki de Yggdrasil gibi bir dünya ağacı hakkında alçaltıcı bir efsane, Guirr Gölü ağacı hakkındaki hikâyede bulunur. Ağacın büyüsü onu terk ettiğinde her yedi yılda bir gölün kuruduğu görülür. Ağacı yeşil bir örtü kaplar ve altında bir kadın örgü örer ama bir defasında adam kumaşı çalar, bunun üzerine kadın şöyle söyler:

"Uyan, sessiz gelgit;
Ölü Kadının Diyarı'ndan bir süvari geliyor,
Yeşil örtü kafamın üstünden çalınıyor."

Bu sözler üzerine sular süvariyi takip eder, atının yarısını ve giysisini ondan alır.

Mitler sayıca az ve dağınık olsa da daha önce sözü edilen klasik mitlerle birlikte eski Keltlerin ne kadar zengin bir kozmogoniye sahip olmaları gerektiğini kanıtlar.

On İkinci Bölüm

Kahraman Mitleri

I. Cúchulainn ve Maiyeti

Keltlerin, ideal kahraman figürleri veya efsanevi olma eğilimindeki gerçek kahramanlar hakkında birçok efsanesi vardı. Bunlardan bazıları hakkında bir tür destan oluşturulmuştur. Bu destanlarda onların doğumları, yaptıkları işler, aşkları, tanrılar diyarından insanlar için ganimetler elde etmeleri ve ölümleri veya Elysium'a gidişleri anlatılır. Maiyetlerinde başka şahsiyetler vardı. Onların yaptıkları da anlatılır ve hikâyeler ayrı destanlara konu olmuş olabilir. Kabile gruplarının her birinin, zaman zaman daha çok rağbet gören ve diğer kabileler tarafından benimsenen kahramanları vardı. Bu kahramanlara sihir ve doğaüstü işler atfedilir. Bunlardan bazıları tanrısal kökenlidir (tanrıların oğulları ya da tanrıların reenkarnasyonları) ve sıradan insanlardan birçok bakımdan (boyut, görüntü ya da güç) farklıdırlar. Bunlar, bir bakıma tanrısaldırlar ve bir zamanlar bir kültün öznesi olmuş olabilirler. Ancak mitlerde dünyada yaşayıp dolanırken tasvir edilirler ve bazıları için kesin bir tarih verilir. Her biri bir grubun merkez figürü olan en meşhur üç kahraman Cúchulainn, Fionn ve Arthur'dur. Kralı Conchobar'dan daha seçkin olan Cúchulainn hakkındaki hikâyeler Ulster

kabileleri arasında yaygındı. Fionn hakkındakiler önce Leinster ve Munster'da, ardından tüm İrlanda ve West Highlands'de rağbet görüyordu. Arthur hakkında olanlaraysa Britonlar arasında rastlanıyordu.

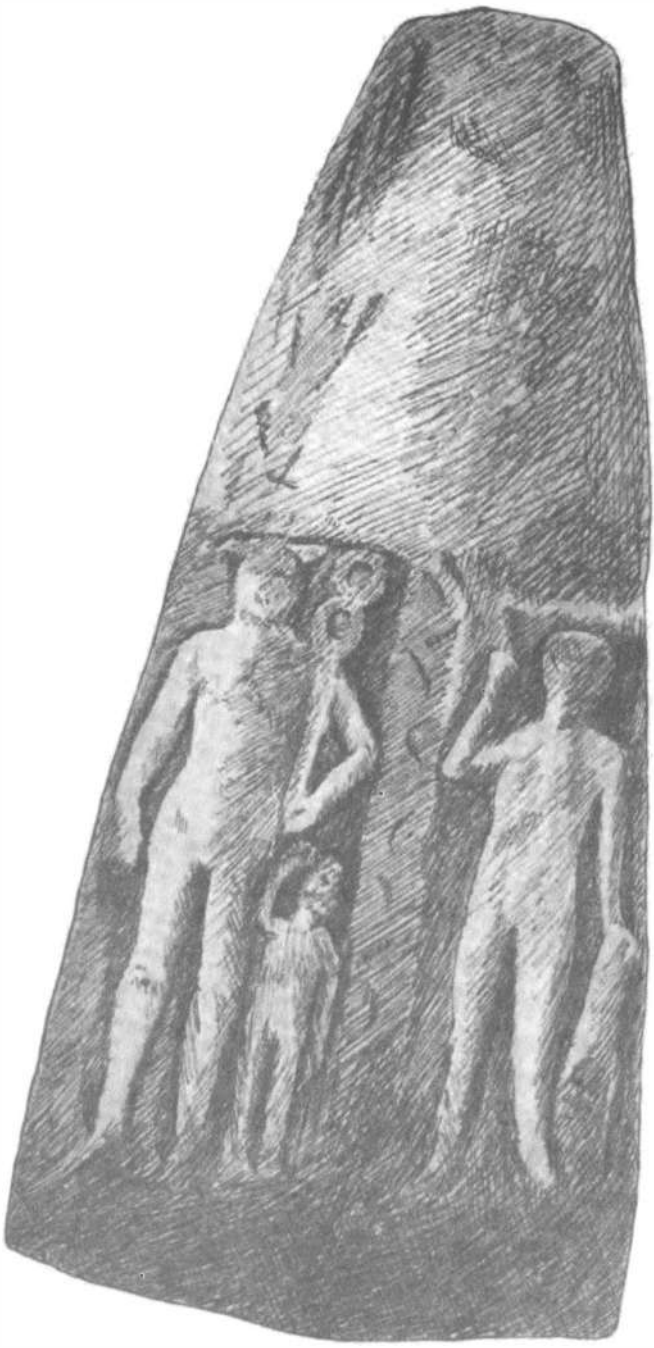
Cúchulainn, Hıristiyanlık döneminin başında Ulster kralı olduğu iddia edilen Conchobar sarayının baş figürüdür. Bu kahramanlar, Conchobar'ın Emain Macha'daki sarayındaki bir odadan esinlenerek adlandırılan "Kızıl dalın şampiyonları"ydı ve üçü, diğerlerine göre daha çok göze çarpar ve bazı durumlarda rakip olarak karşımıza çıkarlar: Cúchulainn, Muzaffer Conall ve Muzaffer Loegaire. Grubun diğer üyeleri şunlardır: Conchobar'ın kız kardeşi Dechtire, babaları Druid Cathbad, Fergus mac Roich, Ferdia, Cúroi mac Daire ve Bricriu. Ailill ve Connaughtlı Medb de destanda yerini alır. Bunlarla ilgili hikâyelerin sayısı yüzün üzerindedir. Ancak burada yalnızca Cúchulainn'in belirgin bir şekilde rol oynadığı hikâyelere atıfta bulunulabilir.

Grubun bir kısmı Tuatha Dé Danann soyundan gelmektedir veya kökenleri doğaüstüdür. Bir hikâye Conchobar'ı Nessa'nın öz oğlu (babası Cathbad'dır) yapar. Daha sonra kral Fergus mac Roich onunla evlenmek ister ve Nessa, tahtı bir yıllığına Conchobar'a bırakması şartıyla bunu kabul eder; ama bu süre geçtiğinde Fergus tahttan indirilir ve genç, birçok ayrıcalıkla kral olarak kalır. O, eyaletteki her kızın üzerinde ilk gece hakkına sahiptir ve hangi evde kalırsa kalsın o evin hanımı onun hizmetindedir. Yine de o, insanların en bilgesidir, birçok yeteneği olan büyük bir kahramandır. Başka bir hikâyede Nessa, Cathbad tarafından su bulmaya gönderilir ve suyu Conchobar nehrinden getirir. Bunun üzerine Cathbad, suyun içinde iki solucan olduğu için Nessa'yı suyu içmeye zorlar. Nessa solucanları yuttuktan sonra hamile kalır ve doğumda çocuğunun her iki elinde de bir solucan vardır ve çocuk ismini nehirden alır. Ancak bazıları onu Nessa'nın sevgilisinin (Ulster kralı Fachtna Fatach) oğlu olarak görüyordu. Conchobar'a bu şekilde üç köken atfedilir: Cathbad'ın veya Fachtna'nın oğlu ya da kişileştirilmiş bir nehrin veya solucan şekline bürünmüş bir nehir tanrısının

oğlu. Conall'a da benzer bir köken atfedilir. Cathbad'ın kızı olan annesi Findchoém'e, bir Druid tarafından üzerine büyüler yaptığı bir kuyuda yıkanması ve oradan içmesi emredilir. Findchoém bir solucan yutar ve hamile kalır. Çocuk anne rahmindeyken elinde solucan vardır.

Cúchulainn tanrı Lug'un oğludur ve Dechtire'nin kocası Sualtam'ın oğlu olarak da adlandırılsa da burada bile kökeni yarı tanrısaldır. Sualtam'ın annesi *síd* halkındandır; ona Sualtam *sídech* (peri yuvalarından) denilir ve "bir elfin sihirli gücüne" sahiptir. Bazı şahsiyetlerin doğaüstü yönü, Cúchulainn'in kahramanlıklarında veya onun "biçim bozulmasında" görülür. Bunlara, yedi yüz adam gücünde, bir oturuşta yedi domuz ve inek yiyen, bir gökkuşağı kadar uzun bir kılıç kullanan Fergus'ta da rastlanır. Onun yedinci bir parçası, herhangi bir sıradan insanın tamamından üstündür. Bir pasajda Conchobar'a *día talmaide* (dünyevi bir tanrı) denirken Dechtire bir tanrıça olarak adlandırılır. Yine de Cúchulainn mutlaka bir güneş tanrısı ya da güneş kahramanı değildir. Eğer öyleyse, en büyük etkinliği Samhain'den baharın başlangıcına kadar sürerken, neden bu kadar büyük bir rol oynadığı *Táin* kışın gerçekleşir? Onun her eşi bir şafak tanrıçası olmadığı gibi her düşmanı da karanlık bir güç değildir.

Cúchulainn'in çocuksu işleri, Fergus ve diğerleri tarafından *Táin* sırasında Medb'e anlatılıyordu. Cúchulainn, çoktan bir adam gücüne sahip olduğu beş yaşından önce amcası Conchobar'ın "çocuk birliklerini" duyar ve onları sınmaya gider; yanına sopasını, topunu, mızrağını ve ciridini alır ve yolda bunlarla oynar. Emain'de oyun oynayan çocuklara izinlerini almadan katılır, ama bu bir hakaretir ve çocuklar üzerine sopa, mızrak ve top atarak ona saldırdılar. Cúchulainn, bunların hepsini savuşturur ve elli çocuğu yere serer. Bu sırada şekli bozulur. Bu tuhaf olaya yapılan ilk gönderme budur. Conchobar müdahale eder ama Cúchulainn tüm çocuklar onun koruması ve güvencesi altına girene kadar vazgeçmez.

Cúchulainn, Conchobar'ın sarayında olağanüstü başarılar sergiler ve Ulsterliler zayıf düştüğünde bir grup istilacıyı kovar. İlk olarak Setanta olarak bilinir ve anlatacağımız olay sonrası Cúchulainn olarak anlandırılır. Demirci Culann, Conchobar için bir ziyafet hazırlamıştır. Conchobar ziyafete giderken, top oyununda üç yüz elli kişiye karşı üstünlüğünü koruyan genci görür. Gence kendisini takip etmesini söyle ama Setanta oyun bitene kadar gitmeyi kabul etmez. Ziyafet devam ederken, Culann yüz köpek gücünde büyük bekçi köpeğini serbest bırakır ve Setanta kaleye ulaştığında hayvan ona saldırır. Setanta, topunu hayvanın ağzına sokar ve arka ayaklarını tutup bir kayaya vurur. Culann, sürülerinin koruyucusunun öldürülmesinden şikâyet eder; ancak çocuk, kendi türünden bir yavru olana kadar bekçi köpeği olarak davranacağını söyler. Böylece Druid Cathbad ona bir isim verir: Cú Chulainn yani "Culann'ın Köpeği." Bu macera, o yedi yaşına gelmeden önce gerçekleşir. Baudiš, Cúchulainn isminin kahramanın doğum adı olmadığına göre, bir köpeğin onun *manito*su[1] olabileceğini öne sürüyor. Daha sonra *Culann'ın Tazısı* adlı efsanevi hikâyede adının ona ergenlik çağında törensel bir şekilde verilmesi açıklanmaktadır.

Bir gün Cúchulainn, Cathbad'ın şöyle dediğini duyar: O gün silahlanacak genç kim olursa olsun kısa bir ömrü olacak ama savaşçıların en büyüğü olacaktır. Bunun üzerine Cúchulainn, Conchobar'dan silah ister ama Conchobar'ın kılıcını ve kalkanını alana kadar kendisine verilen her silahı kırar. Ayrıca on yedi savaş arabasını da yok eder, Conchobar'ın kendi arabasından başka hiçbir şey ona yeterli gelmez. Cúchulainn, Nechtan oğullarının *dún*una ulaşana kadar arabacıya hızla uzağa sürmesini söyler. Burada bu oğullarla dövüşür ve kafalarını keserek onları öldürür. Dönerken iki büyük geyiği öldürür ve sonra yirmi dört vahşi kuğu yakalayarak hepsini arabaya bağlar. Kâhin Levarcham, Emain'e yaklaşan garip süvari alayını uzaktan görür ve herkese tetikte olmasını

1 Dünyaya yayılan ve hem ruhlarda hem de insanlarda farklı derecelerde bulunan doğaüstü bir güç. (ç.n.)

emreder; yoksa savaşçı onları öldürecektir. Ama onun kim olduğunu bir tek Conchobar bilmektedir ve katliam hevesi kabarmış bir gençten gelen tehlikenin farkına varır. Cúchulainn'in herkesçe bilinen alçakgönüllülüğüne dayanan bir strateji benimser. Onu karşılamaya göğüsleri açık yüz elli kadın gönderilir ve Cúchulainn, yüzünü çevirdiği sırada yakalanır ve soğuk suyla dolu kaplara daldırılır. İlki paramparça olur. İkinci kaptaki su, vücudundan çıkan ısıyla kaynar. Üçüncü kap ısınır ve böylece Cúchulainn'ın öfkesi yatışır. Bu hikâyeyi anlatan Fiacha, şimdi kahramanı tarif eder. Altın bukleleriyle çok yakışıklı olmasının yanı sıra onun, her ayağında ve her iki elinde yedi parmağı ve her bir gözünde yedi gözbebeği vardır. Üzerindeyse altın iplikten bir gömlek ve gümüş tokalı yeşil bir manto vardır. Fiacha, Táin Bó Cúalnge'de on yedi yaşındayken pek çok kişiyi katletmesine şaşmamalı diye ekler.

Cúchulainn'in güzelliği kadınları cezbeder, bu yüzden Conchobar'ın savaşçıları, eşlerinin erdeminden korktukları için onu Forgall'ın kızı Emer'i etkilemek için gönderirler ama Forgall, bunu engellemek için onun Alba'da Savaşçı Domnal'ı bulmasını ister. Bir daha asla geri dönmeyeceğini ummaktadır. Conchobar, Loegaire ve Conall ile yola çıkar ve Domnal onlara olağanüstü yetenekler öğrettikten sonra, onları Alba'nın doğusunda yaşayan Scathach'tan eğitim almaları için gönderir. Bu arada Cúchulainn, Domnal'ın çirkin kızı Dornolla'nın aşkını reddetmiştir. Kız intikam yemini eder ve kahramanlar gidince, Cúchulainn'in yoldaşlarının önüne Emain'in bir görüntüsünün çıkmasını sağlar. Bu onlarda öyle bir sıla hasretine sebep olur ki Cúchulainn yoluna tek başına ilerlemek zorunda kalır. Bir genç tarafından yönlendirilerek, Kötü Talih Ovası'nı güvenli bir şekilde geçer. Ovanın ilk yarısında adamların ayakları yere sıkıca yapışır ve ikinci yarısında ayaklar çimenlerin uçlarına yapışır. Önce bir tekerleğin izini, sonra da önünde yuvarlanan bir elmanın izini takip etmelidir. Bir vadiden geçen dar bir yol, onu Scathach'ın evine götürür. Burası yakınında yılan balığı kuyruğu kadar kaygan veya başka bir yoruma göre ortası yüksek olan dar bir köprünün bulunduğu bir ada üzerindedir. Ne zaman biri üstüne atlasa köprünün diğer ucu yukarı kalkar ve onu geriye doğru fırlatır. Hikâyenin eski nüshala-

rında bu ada ve köprüden bahsedilir. Birçok denemeden sonra Cúchulainn "somon sıçraması" ile diğer tarafa ulaşır. Scathach'ın kızı Uathach ona âşık olur ve annesinden nasıl cesaret alacağını söyler. Cúchulainn, Scathach'ın oğulları Cuare ve Cet'i eğittiği büyük porsuk ağacına atlamalı ve kılıcını onun göğüslerinin arasına koymalıdır. Böylece Scathach'tan tüm isteklerini elde eder; onun başarılarını öğrenir, çeyiz vermeden Uathach ile evlenir ve kız kendini ona tabi kılarken geleceği hakkında bilgi alır. Cúchulainn bir yıl boyunca Scathach ile kalır. Silah kullanma becerisini öğrenir ve ardından, kadının onu engelleme girişimlerine rağmen, amazon Aife ve onun savaşçılarıyla mücadelesinde Scathach'a yardım eder. Aife'nin her şeyden çok arabacısını ve savaş arabası atlarını sevdiğini fark eder. Onunla savaşırken bunların öldürüldüğünü haykırır. Aife yana bakar ve o anda Cúchulainn onun hakkından gelir. Aife, bir daha asla Scathach'a karşı çıkmamaya söz verir. Cúchulainn ile Aife birlikteliğinden Conlaoch isimli bir çocuk doğar. Bu çocuk babasının ona bıraktığı bir yüzüğü takar ve yedi yaşında bir savaşçı olduğunda babasını aramak üzere yola çıkar. Kimseye kendini tanıtmamalı, kimse için yolundan şaşmamalı ve savaşmamalıdır.

Cúchulainn, Scathach'a dönüşünde, sıçrama köprüsünün geçilmesine izin vermeyen bir cadıyı öldürür. Scathach, onu ve eğittiği Ferdiad, Fraoch, Náisi ve Fergus'u asla birbirlerine karşı savaşmamaları için bağlar. Cúchulainn, İrlanda'ya dönerken, adalar kralının kızı Devorgilla'nın haraç olarak verileceği Fomorları öldürür (Perseus ve Andromeda hikâyesinin erken bir Kelt yorumu).

Devorgilla, ödül olarak Cúchulainn'e verilse de Cúchulainn, Emer ile evleneceği için Devorgilla'yı daha sonradan eş olarak Lugaid'e verir. Bunun üzerine Devorgilla ve hizmetçisi, kuş şekline bürünerek kahramanı ararlar. Kahraman onları yaralayınca gerçek halleri ortaya çıkar. Cúchulainn sapan taşının üzerindeki kanı emdiği için onunla evlenemez (kan kardeşliği ayininin efsanevi yorumu). Şimdi, Forgall'ın muhalefetine rağmen Emer'i kaçırır ve Conchobar, kraliyet ayrıcalığını onun üzerinde kullansa da Emer karısı olur.

Cúchulainn'in Scathach'tan öğrendiği yetenekler bu noktadan sonra açık değildir ve muhtemelen abartılı ya da hayali savaş yiğitlikleridir. Scathach ve Aife, gerçek Kelt kadın savaşçılarının kalıntıları olabilir ama kahramanın Scathach'ın adasına yaptığı ziyaret, Fand'a yaptığı yolculuğa benzer. Bu, halkı bazen savaş halinde olan (Fand ve Loegaire hikâyelerinde olduğu gibi), ancak ölümlüler tarafından bilgelik, cesaret ve diğer şeylerin elde edebildiği ilahi bir diyara yapılan ziyarettir.

Conlaoch İrlanda'ya geldiğinde, babası olağanüstü mızrağı *gaí bolga*nın bilincinde olmadan kendi oğlunu öldürür. Cúchulainn, oğlunun taktığı yüzüğü fark edince yıkılır. Bu, Sührab ile Rüstem hikâyesinin Kelt yorumudur.

Cúchulainn, bir anda Ulster kahramanına dönüşmez. Daha önce atıfta bulunulan *Mac Dáthó'nun Domuzu* hikâyesinde kahraman, her gün bir Connaughtlı öldüren veya dizinin altında bir Connaughtlının başı yoksa uyumayan Conall'dır. Kavgayı kışkırtan Bricriu, her erkeğin domuzdan savaş yeteneklerine göre pay almasını tavsiye eder. Connaughtlı Cet, Conall gelip onu rezil edene kadar şeftir. Sonra, domuzun kuyruğu onu taşımak için altmış adam gerekse de Conall domuzu yiyip bititir ve Connaughtlılara çok az pay düşer. Ardından çıkan kavgada, Mac Dáthó'nun tazısı Ulsterlilerin yanında yer alır.

Fled Bricrend'de (Bricriu Şöleni), Conchobar ve onun adamları için Bricriu tarafından bu amaç için inşa edilmiş kocaman bir evde düzenlenen bir şölenden bahsedilir. Bricriu kendisi için bir balkon hazırlar. Balkonun salonu gören bir penceresi vardır çünkü Bricriu, Ulsterlilerin kendisinin oraya girmesine izin vermeyeceğini bilir. Yine de aralarında münakaşaya yol açmasın ve ölülerin sayısı dirilerden fazla olmasın diye Ulsterliler, daveti kabul etmekten korkarlar. Bunun üzerine Bricriu, daveti reddederlerse daha kötüsünü yapacağını ileri sürer. Tartışmadan sonra gitmeleri ama Bricriu'nun ziyafete girmesine karşı korunması gerektiği konusunda anlaşırlar. Ancak sonrasında Bricriu; Loegaire, Conall ve Cúchulainn arasında kahraman payını kimin alacağı konusunda bir tartışma

çıkarır. Bunun üzerine her biri bu payı talep eder ve salonda kavga çıkar. Bu, gerçek Kelt geleneğini yansıtmaz. Zira Poseidonius, en cesurların domuz etinin dörtte birini aldığı festivallerden söz eder. Başka biri hak talep ederse biri öldürülünceye kadar savaşırlar. Conchobar kahramanları ayırır ve Sencha, meselenin Connaught kralı Ailill'e sunulması gerektiğini söyler. Bu arada Bricriu, her birine sırayla ilk giriş hakkına sahip olması gerektiğini söyleyerek salonu terk etmiş kahraman eşleri arasında çekişme yaratır. Bu, her biri kendi kocasını öven kadınlar arasında bir tartışmaya yol açar. Loegaire ve Conall, kapı kapalı olduğundan önce karısı girsin diye duvarda bir gedik açarlar; ama Cúchulainn evin yan tarafını söker ve eşi Emer önceliği elde eder. Bricriu daha sonra hasarın onarılmasını ister ama bunu Cúchulainn'den başkası yapamaz. Hatta o bile olağanüstü çabalardan sonra başarır. Conchobar şimdi sorunu çözebilmek için kahramanlara, kararları her zaman adil olan Cúroi mac Daire'ye gitmelerini söyler.

Loegaire, yolda giderken, eli sopalı iğrenç bir devle karşılaşır. Dev onu döver ve onu atları, at arabası veya arabacı olmadan geri dönmeye zorlar. Conall aynı kaderi paylaşır, bir tek Cúchulainn devi alt edebilir; silahlar ve atlarla gurur içinde geri döner. Bunun üzerine Bricriu, şampiyon lokmasının Cúchulainn'e ait olduğunu açıklar. Rakipleriyse *síde* arkadaşlarından birinin onları yendiğini söyleyerek itiraz ederler. Ulsterliler şimdi Ailill'in hükmünü isterler, ancak Cúchulainn, kadınları kahramanlıklarıyla eğlendirmek için geride kalır. Epey sabrettikten sonra arabacısı Loeg onu azarlar. Arabalarını çeken atların hızı sayesinde Ailill'in sarayına ilk onlar gelirler. Burada kahramanların banyo yapması için yüz elli genç kız tarafından su getirilir ve kızların en güzeli onlara kanepelerine kadar eşlik eder. Cúchulainn, Ailill'in kızı Findabair'i seçer. Ailill meseleyi düşünmek için üç gün üç gece süre ister ve ilk gece üç kedi (Cruachan mağarasından "druid benzeri hayvanlar") gelir. Conall ve Loegaire yiyeceklerini onlara bırakır ama Cúchulainn onlara saldırır ve kediler, tan vaktinde ortadan kaybolan diğer doğaüstü varlıkların yaptığı gibi, ortadan kaybolur. Ailill, şampiyonluk meselesini nasıl çözeceği konusunda umutsuzluğa kapılır. Ama

Medb onunla dalga geçer ve her bir kahraman için ısmarlatarak diğerlerinin haberi olmadan ona bir kupa verir. Bu kupanın Conchobar heyetindeki şampiyon lokmasını garanti edeceğini söyler. Bu arada Cúchulainn, çömlek yapma yarışmasında diğerlerini yener. Ayrıca iğneleri öyle bir atar ki her bir iğne diğerlerinin gözüne girerek bir hat oluşturur.

Medb şimdi onları hükümlerini öğrenmek için Ercol ve Garmna'ya gönderir; onlar da Samira'ya havale eder. Samira Geniti Glinni'ye gitmelerini söyler. Loegaire ve Conall silahsız ve giysisiz dönerler; Cúchulainn ilk başta yenilir ama Loeg onu kınayınca şeytani öfkesi baş gösterir ve onlara saldırarak vadiyi kanlarıyla doldurur. Sancaklarını alır ve bir fatih olarak, şampiyon lokmasını alması gerektiğini söyleyen Samera'ya döner. Ercol'a dönen savaşçılar, Cúchulainn ve onun atıyla savaşmak zorunda kalırlar. Loegaire'in atı Ercol'un atı tarafından öldürülür ve Cúchulainn, diğerlerinin Ercol tarafından öldürüldüğünü söyleyerek Emain'e kaçar. Conall da kaçar ama Cúchulainn'in atı (Macha'nın Grisi) Ercol'u öldürür ve daha sonra Ercol'ü Emain'e taşır ve orada herkesin ölümüne ağıt yaktığını görür. Yolda Cúchulainn'e âşık olan Samera'nın kızı Buan, arabasının arkasından atlayıp kayaya çarparak ölür. Emain Macha'da bir ziyafet hazırlanır ve şimdi her kahraman ödül beklentisiyle kupasını yapar. Bununla birlikte Cúchulainn'in altın ve değerli taşlardan yapılmış kupası en değerli ve güzel olduğunu kanıtlar. Rakipleri bunun doğru bir yargı olmadığını iddia etmemiş ve kahramanı saldırmakla tehdit etmemiş olsalardı hepsi ona şampiyonluğu verirdi. Bu nedenle Conchobar onları Adil'in oğlu Sarı'ya gönderir; o da onları Büyük Korku'nun oğlu Dehşet'e gitmelerini söyler (istediği her şekle girebilen bir dev). Dehşet, Loegaire ve Conall'ın reddettiği "balta anlaşmasını" önerir, Cúchulainn ise üstünlüğünü kabul etmeleri şartıyla bunu kabul eder. Anlaşmaya göre Cúchulainn, bugün Dehşet'in kafasını kesecek ve ertesi gün de Dehşet onun kafasını kesecektir. Cúchulainn üstüne düşeni yaptığında Dehşet, başını ve baltasını alıp gölüne girer. Ertesi gün ortaya çıkar. Cúchulainn yerini aldığında Dehşet, baltayı üç kez boynuna vurur ve cesaretinin bir göstergesi olarak ayağa kalkmasını ister. Rakipleri

yine de boyun eğmez. Bunun üzerine Ulsterliler onlara Cúroi'nin hükmüne başvurmalarını söylerler. Bu balta oyununa, *Sir Gawayne ve Yeşil Şövalye* hikâyesindeki Arthur romantizminde rastlanır. Bu oyun anlaşıldığı kadarıyla, bir eğlenceden sonra cesaret göstergesi olarak bir kılıçla boğazının kesilmesine izin veren bir adamla ilgili gerçek bir Kelt geleneğine dayanmaktadır.

Karısı Blathnat, Cúroi'nin kalesinde kocası yokken onları karşılar. Ama Cúroi geleceklerini bilir ve Blathnat, onlara nöbetleşe olarak nöbet tutmalarını emreder. Cúroi dünyanın neresinde olursa olsun gece vakti kaleye büyülü sözler söyler ve kale bir değirmen taşı gibi hızlı döndüğü için giriş bulunamaz (Kelt romantizmine ait başka bir olayda karşılaşılan bir olay). Loegaire ilk nöbeti devralır. Denizden, gök kadar yüksek ve elinde meşe ağaçları taşıyan bir devin yaklaştığını görür. Dev, bu ağaçları Loegaire'ye fırlatır ama hedefi tutturamaz. Bunun üzerine canavar elini uzatır ve Loegaire yarı ölü hale gelinceye kadar onu sıkarak kalenin dışına fırlatır. Ertesi gece Conall aynı kaderi paylaşır. Cúchulainn'in nöbet tuttuğu gece, Sescind Uairbeoil'in üç goblini, Bregia'nın üç çobanı ve Denizkızı Büyük Yumruk'un üç oğlu kaleyi almak için birleşirler. Yakınlardaki gölün ruhu kaleyi olduğu gibi yutabilir. Ama Cúchulainn geldiklerinde dokuz düşmanı ve dokuz kişiden oluşan diğer iki grubu öldürür, başlarından ve kollarından bir höyük yapar. Yorgun ve üzgün bir haldedir; şimdi gölün deniz gibi kükrediğini duyar ve gölün içinden bir canavarın çıktığını ve ağzı açık bir şekilde kaleyi yutmak için yaklaştığını görür. Bir sıçrayışla canavarın arkasına geçer, kalbini söker ve kafasını kesip yığının üzerine yerleştirir. Şafak vakti dev gelir ve elini uzattığında Cúchulainn somon sıçrayışını yapıp kılıcını başının etrafında döndürür. Bunun üzerine canavar üç dileğini yerine getirmeyi kabul ettikten sonra ortadan kaybolur: İrlanda kahramanları üzerinde egemenlik, şampiyon lokması ve Emer'in Ulster kadınları üzerindeki önceliği. Cúchalainn'in atlayışı onu kalenin dışına çıkarmıştır, ancak Cúchalainn birkaç denemeden sonra onu bir nefeste içeri çeker ve Bláthnat, "Bu bir zafer iç çekişi," der. Cúroi geldiğinde, ganimetleri kalesinin dışında bulur ve Cúchulainn'in lehine karar verir.

Daha sonra, üçü de Emain Macha'da değilken kocaman bir adam gelir. Adam; bir ağaç, büyük bir direk ve ancak bir saban takımıyla taşınabilecek büyüklükte bir balta taşır. Her yerde kendisiyle dövüşebilecek birini aradığını ilan eder ve balta anlaşmasını önerir. Bu pasaj, önceki olayı gülünç bir şekilde tekrarlanır ama burada bir farklılık söz konusudur. Kaba adamın kafasını kesen Şişko-Boyun, geri döndüklerinde Loegaire ve Conall'ın yaptığı gibi, sözleşmenin kendisine düşen kısmını yerine getirmeyi reddeder. Cúchulainn onun yerini alır, ama kaba adam onu bağışlar, onu savaşçıların en cesuru olarak adlandırır ve onun tuttuğu üç dileği yerine getirir; zira o, önce dev, sonra da kaba adam şekline bürünen Cúroi'den başkası değildir.

Unutulmuş Doel'in Oğullarının Sürgünü (Longes mac nDuil Dermait) hikâyesi, *Bricriu'nun Ziyafeti*'nin bir yorumuyla başlar. Cúchulainn, Doel'in oğullarının ülkelerini neden terk ettiğini öğrenene kadar durmamak üzere Eocho Rond tarafından lanetlenmiştir. Cúchulainn yanına Loeg ve Lugaid'ı alarak Alba kralının oğlunun gemisini ele geçirir. Çocuk ona bir tılsım verir. Böylece gümüş surları ve bronz parmaklıkları olan bir adaya ulaşırlar. Adada, üç güzel kızı olan bir kraliyet çiftinin (Riangabair ve Finnabair) yaşadığı bir kale vardır. Bu çift onları hoş karşılar çünkü Loeg onların oğludur ve Riangabair, Cúchulainn'e Doel'in oğullarının, kız kardeşinin ve kızın kocasının güneydeki bir adada olduğunu söyler. Sabah Cúchulainn, kendisiyle yatan kızlardan biri olan Etan'a bir yüzük verip adaya doğru yola çıkar. Doel'in kızı Achtland'ın kocası Connla, adanın batısındaki bir taşa başını, doğudaki başka bir taşa da ayaklarını dayamıştır (Mısır mitolojisinde yerin üstünde Nut'un temsil edildiği pozisyona benzer bir konum). Achtland saçlarını taramaktadır. Gemi yaklaşırken, Connla o kadar şiddetli bir şekilde patlar ki bir dalga oluşur, ancak hiçbir kâhin Cúchulainn'in tehlikeli olduğuna dair bilgi vermediği için karaya çıkmasına izin verilir. Achtland ona bir işaret yapar ve sonra kardeşlerinin nerede olduğunu bildiğini ve onunla gideceğini, çünkü onları kurtaracağının önceden söylendiğini dile getirir.

Bir adaya gelirler. İki kadın hasır otlarını kesmektedir ve içlerinden biri adayı yöneten yedi kral hakkında şarkı söylemektedir. Cúchulainn onun kafasına vurur, bunun üzerine diğeri ona kralların isimlerini söyler. Bunlardan biri Doel'in erkek kardeşi Coirpre'dir. Coirpre, Cúchulainn'e saldırır ama merhamet dilemek durumunda kalıp onu kaleye taşır. Burada ona kızını verir ve Doel'in oğullarının hikâyesini anlatır. Ertesi gün Eocho Glas, Coirpre ile savaşmak için gelir. Cúchulainn onun kalkanının kenarına atlar, ancak Eocho onu denize fırlatır. Şimdi kalkanın kabartasına, sonra Eocho'nun üzerine atlar ve her iki seferde de okyanusa uçar; ama sonunda *gaí bolga* ile düşmanını öldüdür. Sonra, Eocho'nun kötü davrandığı *síde* gelir. Onlar arasında Doel'in oğulları da vardır ve utancı temizlemek için kanıyla yıkanır. Cúchulainn, Riangabair adasına döner ve burada Finnabair ile yatar. Sonunda Emain Macha'ya ulaşır. Buradan, Eocho Rond'un getirilmesini sağlayan Ailill ve Medb'e gider. Eocho Rond, Cúchulainn ile savaşmıştır çünkü kızı Findchoém onu sevmektedir ve kahramana büyüler bile yapmıştır. Kahraman da tüm görevleri tamamladıktan sonra kıza talip olup onu elde eder.

Bu hikâyelerin her ikisi de daha önceki Kelt halk inançlarına önemli ölçüde ışık tutan birçok ilkel özellik ve mitolojik olay içerir.

Bricriu'nun ziyafetinden önce, Cúroi'nin Cúchulainn'i alt ettiği bir hikâyeden de bahsedilmelidir. Cúchulainn, Falga Adası'ndaki (Vaatler Diyarı) Tanrı Midir'in kalesine saldıran kahramana ve diğerlerine katılıp onlara önderlik eder. Kaleyi savunanların sihri yüzünden amaçlarına ulaşamazlar. Cúroi, seçtiği mücevhere sahip olması gerektiğini şart koşar. İşgalciler Midir'in üç ineğini, kazanını ve kızı Blathnat'ı götürürler. Ancak Cúchulainn'in canını sıkmak için, Cúroi onu seçer ve büyüyle alıp götürür. Kahraman onu takip etmesine rağmen, Cúroi el ve ayaklarını bağlayıp kılıcıyla tıraş eder. Bu maceranın veya belki de benzer bir başarının anlatıldığı başka bir yorumda, Cúchulainn'in Scath'a nasıl yolculuk ettiği ve kralın kızının yardımıyla bir kazan, üç inek ve çok fazla altın çaldığı anlatılır. Ama kayığı harap olur ve ona sadık kalan adamlarıyla birlikte eve yüzmek zorunda kalır.

Cúchulainn, Cúroi'nin hükmünü öğrenmeye gittiğinde, Blathnat ile bir anlaşma yapmış olabilir çünkü Keating'in yazdığına göre Blathnat, onu tek başına bulup sevdiğini söylemiştir. Dindsenchas'taki bir hikâyeyse kadını onun sevgilisi olarak tanımlar ve kadının gelip intikamını almasını istediğini bildirir. Cúroi'nin şatosunda yalnız olduğunu ve bir işaret olarak Cúchulainn'e doğru süt akıttığını gündeme getirir. Bunun üzerine Cúchulainn içeri girer ve Cúroi'yi öldürür. Blathnat, Cúroi'nin kılıcını alır. Ancak başka bir yorumda, ayrılabilir ruh olayı gerçekleşir. Cúroi'nin ruhu bir elmanın içindedir ve bu elma, belirli bir kuyuda her yedi yılda bir ortaya çıkan bir somon balığının içindedir. Elmayıysa yalnızca Cúroi'nin kılıcı bölebilir. Cúroi'nin karısı, benzer hikâyelerde olduğu gibi, bu bilgiyi öğrenir. Kadın, kılıcı Cúchulainn'a verir o da böylece kadının kocasının ölümünü planlar. Cúroi, ünü Galli ozanlar tarafından bilinen gerçek bir Kelt kişiliği olsa da halk hikâyesi teması böyle tamamlanmıştır. Muhtemelen, başka bir hikâyeye göre, sihirli değneğiyle İrlanda'yı ve büyük dünyayı ele geçiren bu büyük kahraman veya ilah ve büyücü hakkında eksiksiz bir destan vardı. Cúroi'nin öldürülmesi, Blodeuwedd'in ihanetiyle gündeme getirilen Lieu cinayetiyle ve Searbhan'ın kendi sopası tarafından öldürülmesiyle karşılaştırılmalıdır. *Blodeu* (çiçekler) kelimesinden türeyen "Çiçek Surat" anlamındaki Bloduewedd ismi, muhtemelen *bláth* (çiçek açmak) kökünden gelen Bláthnat'a benzer. Devamında Cúroi'nin şairi, Blathnat'ı kollarına alarak bir uçurumdan atlayarak ölümünün intikamını alır.

Cúchulainn'in kariyerindeki en büyük macera, bir dizi önsöz niteliğindeki hikâyenin (bazıları daha önce alıntılanmıştır) parçası olan *Táin Bó Cúalnge*'de (Cúalnge'nin Sığır Baskını) karşımıza çıkar. Burada bu uzun hikâyenin ancak kısa bir özeti verilebilir. Connaught kraliçesi Medb, Kocası Ailill'in boğası Findbennach'ın (Beyaz Boynuzlu) dengine sahip olabilmek için Donn'u yani Ulster'daki Cúalnge'nin Kahverengi Boğasını ister. Bu boğalar, daha önce bahsedildiği üzere yarı ilahların yeniden doğmuş halleridir. Boğanın sahibi Daire, boğayı vermeyi kabul etmeyince Medb, Ulsterlilerin "güçsüz" olduğu (Macha'nın lanetinin sonucu)

bir zamanda Ulster'a yürümek üzere muazzam bir ordu toplar. Ancak Cúchulainn ve Sualtam bu lanetten etkilenmemişlerdir ve Usnech'in oğullarını haince öldürdüğü için Conchobar'la yaşadıkları bir anlaşmazlık yüzünden Cormac, Conall, Fiacha ve Fergus gibi Ulster'in bazı kahramanlarının sürgüne gönderildiği orduya karşı gelirler. Medb yola koyulurken, at arabasında birdenbire güzel bir kız belirir ve kendini Medb halkının hizmetkârı olarak ilan eder. Bu kız, Cruachan *síd*inden (dolayısıyla Medb de *síde*dendir) kadın peygamber Fedelm'dir (*banfaid*). Rüyasında gördüğü Cúchulainn yüzünden felaketin geleceği kehanetinde bulunur.

Cúchulainn bir ormana girdikten sonra tek ayağının üzerinde durur. Bir elini ve bir gözünü kullanarak bir meşe fidanını kesip halka haline getirir. Üzerine adını yazar ve bunu bir sütun taşının üzerine yerleştirir. Bu, ordunun ilerlememesi için bir *geis*'tir (tabu). Sonunda onlar da aynısını yaparlar. Cúchulainn, bu arada Conchobar'ın kızı Fedelm veya onun hizmetçisiyle görüşmeye devam eder. Yine bir ormana girerek bir ağacın çatalını keser ve öldürdüğü dört düşmanın başını üzerine koyup arabaların geçmesini önlemek için nehrin sığ yerine yerleştirir. En sonunda o da sürüklenip gider. Şimdi Cúchulainn, yüzlerce düşman öldürmüştür; ancak ordunun ilerlemesine izin verirken, her gün bir savaşçının onunla teke tek çarpışmada karşılaşması gerektiğine dair bir anlaşma yapılır. Cúchulainn'in diğer cesur eylemlerinin yanı sıra büyük bir ruhla tarif edilen bu dövüşler, *Táin*'in büyük bir bölümünü oluşturur. Ama bunlardan hiçbiri, Ferdia ile dövüşünün anlatıldığı uzun bölüm kadar ilgi çekici ve duygu dolu değildir. Scathach, Ferdia ve Cúchulainn'i birlikte eğitmiştir ve Cúchulainn onu öldürdüğüne üzülmüştür.

Bir olayda, tanrıça Morrígan'ın bir kuş şekline girerek boğaya Medb'in adamlarına dikkat etmesi için verdiği uyarı anlatılır. Boğa böylelikle elli düveyle Heifer Vadisi'ne kaçar ancak nihayetinde yakalanarak Medb'in ordusuna getirilir. Başka bir pasajda, Cúchulainn'in Morrígan'ın ilerleyişini reddetmesi ve Morrígan'ın yaralanması ve daha sonra onun tarafından iyileştirilmesi anlatılır.

1

2

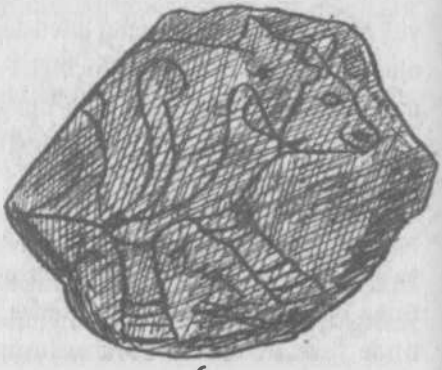
3

4

5

6

Başka bir anlatı da şöyledir: Medb, savaşçısı Loch bu sakalsız gençle savaşmayı reddedince, ona takma sakal takmasını söylemesi için kadınlarını gönderir. Bunun üzerine savaşçı çimenlerin üzerine bir büyü söyler ve çimeni çenesine vurur böylece herkes onun sakallı olduğunu düşünür. Lug'un Cúchulainn'e yardımı daha önce anlatılmıştı. Tuatha Dé Danann da aynı şekilde yaralarının temizlendiği nehirlere şifalı otlar ve bitkiler atarak ona yardım eder. Emain'in, "çocuk birliklerini" katlettikleri için öfkesini Connaught'ın adamlarından çıkarmadan önce, onun *riastrad*ı (çarpılması) hakkındaki uzun anlatı da ilginçtir. Ayakları, bacakları ve dizleri ters döner; devasa boyuta ulaşır ve her uzvu titrer. Bu, Levarcham ve Dornoila'nın daha önce sözü edilen kalıcı halidir ve Levarcham her gün tüm İrlanda'yı geçtiği için çabukluk ve güç anlamına gelir. Cúchulainn'in gözlerinden biri, balıkçıl ona ulaşamasın diye kafasının içine girer, diğeri ise bir kazanın kenarı kadar büyük olan yuvasından dışarı pörtler. Ağzı kulaklarına kadar açılır ve ağzından alevler fışkırır ve sağanak halinde başının üstünde yükselir. Bir gemi direğinden daha yüksek ve daha sert olan büyük bir kan fıskiyesi, saçlarının geri çekildiği ve her yerde bir sis oluşturduğu kafa derisinden yukarı fırlar. Cúchulainn, bazen vücudunun otuz metre derinliğindeki karı eritmeye yetecek kadar yaydığı müthiş ısı gibi, bu çarpıklığa sık sık uğruyordur.

Táin'in ilerleyen bölümlerinde Ailill, Cúchulainn'e haberciler göndererek ordudan uzak durursa ona kızı Findabair'i teklif eder. Sonunda soytarısı, Ailill'in şekline bürünerek Findabair ile kahramana yaklaşır, ancak Cúchulainn dönüşümü fark eder ve onu öldürür. Ayrıca Findabair'in mantosu ve tuniğine bir taş sokar. Findabair, Cúchulainn'i yenmeleri halinde Ferdia ve diğerlerine teklif edilmiştir. Findabair daha sonra, kendisine vaat edilen reislerle sevgilisi Reochaid ve adamları arasındaki savaşta savaşçıların katledilmesi nedeniyle utancından ölür. Ancak *Lecan Kitabı*'nda verilen yorumda, barış yapıldığında Cùchulainn ile kalır. Bu, yukarıda anılan Fraoch hikâyesinin kahramanı olan ve Cúchulainn'in teveccühünü çoktan kazanmış olduğu aynı Findabair'dir.

Bu arada Ulsterliler güçsüzlüklerinden kurtulmuş ve düşmanla savaşmak üzere toplanmışken tanrıça Morrígan ordular arasındaki bir katliam hakkında bir şarkı söyler. Medb'in orduları yenilir, ancak Medb, boğayı dolambaçlı yoldan Cruachan'a gönderir. Boğa, önündeki yolsuz araziyi görünce korkunç bir şekilde üç defa böğürür, bunun üzerine Findbennach hızla ona doğru gelir. Bricriu, çıldırmış hayvanlar arasındaki vahşi dövüşü görür, ama onlar mücadele ederken çifte yiyerek yere yığılır. Boğalar İrlanda'nın her yerine sürüklenir, giderken birbirleriyle savaşırlar. Ertesi gün Kahverengi Boğa, Findbennach ile Cúalnge'ye gelirken görülür. Findbennach, boynuzları üzerindeki biçimi bozulmuş bir öbeğin içindedir. Kadınlar ve çocuklar onu görünce ağlar ama boğa onları öldürür. Sonra sırtını bir tepeye döner; muazzam çabalarından dolayı kalbi paramparça olur. *Táin* bu şekilde biter.

Cúchulainn şimdi on yedi yaşındadır ve ölümünden önce geçen birkaç yıl muhtemelen tanrıça Fand'a ve Blathnat'a olan aşkıyla geçmiştir çünkü *Cúroi*, Táin sırasında ona karşı çıkmayı amaçlar. Ancak Medb tarafından geri gönderilir.

Ros na Righ'deki adil bir savaşta Cúroi'nin, Cairbre Niaper'in ve Calatin'in yanı sıra *Táin* sırasında onun yirmi yedi oğlu ve kız kardeşinin oğlunun öldürülmesi, kahramanın ölümüne yol açar. Calatin'in karısı ölümünden sonra canavar gibi üç erkek ve üç kız doğurur. Bunlar Medb tarafından beslenirler ve Cúchulainn'in ölümünü tasarlamak üzere büyü sanatlarında eğitilirler. Sonunda Cúroi'nin oğlu Lugaid ve Cairbre'nin oğlu Erc ile birleşerek Ulster'ın adamları güçten düşmüşken Ulster'a doğru yürürler. Cúchulainn'i, onun için ölümcül olacağını herkesin bildiği bir savaştan alıkoymak için büyük çabalar sarf edilir. Sonunda Cúchulainn, Sağırlar Vadisi'nde gizlenir. Ama Calatin'in kızları bunu öğrenirler ve kurt mantarlarından ve solmuş yapraklardan hayali bir ordu yaratırlar; Lug'un cadıları ise asker ağaçlara, otlara ve taşlara ve Gwydion ağaçlarına ve sazlarına dönüşür. Bu ordu ve diğer korkunç şeyler vadiyi garip seslerle doldurur ve Cúchulainn, düşmanların Ulster'ı rahatsız ettiğini düşünür, ancak Cathbad ona

bunun yalnızca sihirli bir yanılsama olduğunu söyler. Sonra tuhaf kızlardan biri Celtchar'ın kızı Niamh'ın şekline bürünür ve onun adına konuşarak Cúchulainn'e Ulster'ı yıkan düşmanlara saldırmasını emreder. Ne gerçek Niamh'ın ne Dechtire'nin ne Conchobar'ın itirazları ne de Cathbad'ın orduların birer yanılsama olduğuna dair söyledikleri onu engelleyebilir. Cúchulainn, Emain'e giderken Badb'in kızının bir savaşçının elbisesindeki kanı yıkadığını görür (kendi ölümünün bir kehaneti olan "Ford'daki Yıkayıcı") ama kendini adadığı umutsuz savaş için kararlı ve neşelidir. Morrígan, geceleyin, onu savaştan uzak tutmasını umarak savaş arabasını parçalar, ancak ertesi sabah Cúchulainn, arabayı Macha'nın Gri'sine bağlamasını söyler. At bu yüzden ona yakınır. Yolda, köpeğin etini zehirler ve büyülerle pişiren üç yaşlı kadın ona seslenir. Ama ocağa yaklaşmak veya kendiyle aynı isimdekinin (*cú* "köpek") etini yemek Cúchulainn için tabu olduğundan aslında geçip gidecektir ama kadınlar ona sitem ederler. Cúchulainn yana dönüp eti sol eliyle alır ve elini kalçasının altına koyarak eti yer. Bunun üzerine kalçasındaki ve elindeki güç kaybolur. Cúchulainn, savaşta pek çok düşman öldürür ama en sonunda Lugaid mızrağını ele geçirip atı yaralar. At iyileşmek için göle girer. Sonra Cúchulainn, su içmek için göle sürünmek için yalvarır. Kendini bir sütun taşına dayar ve sadık atı oraya gelir ve düşmanlarının çoğunu dişleri ve toynaklarıyla öldürür. Sonunda Lugaid, Cúchulainn'in kafasını uçurur ama kahramanın kılıcı elinden düşerken düşmanının elini koparır. Bu arada at, Conall'ı karşılar ve birlikte Cúchulainn'in cesedini arayıp bulurlar. Gri, başını efendisinin göğsüne koyar. Conall, Lugaid'i takip eder çünkü Cúchulainn ve o, kim hayatta kalırsa diğerlerinin intikamının alınması gerektiğine dair yemin etmiştir. Atı ona yardım eder, Lugaid'ı yanından ısırır. Bu sırada Conall kafasını keser ve böylece kahramanın intikamı alınır.

Cúroi'nin oğlu Lugaid, *Mac na Tri Con* veya "Üç Köpeğin Oğlu", yani Cúroi, Cúchulainn ve Conall olarak adlandırılır (*con*, *cú*nun [köpek] iyelik durumunu gösteren halidir) çünkü Cúroi'nin karısı olan annesi Blathnat'ın bu ikisini kocası kadar sevdiğine inanılıyordu. Dolayısıyla Lugaid, babası olduğu varsayılan biri tara-

fından öldürülür ve kendisi de bir diğer babası tarafından öldürülür. Onuncu yüzyıldan kalma bir şiir, mezarındaki üç bayrağını Cinayet, Utanç ve İhanet olarak adlandırır. O, muhtemelen Cúchulainn'in arkadaşı Kırmızı Çizgili Lugaid değildir. Kırmızı Çizgili Lugaid'in Bres, Nár ve Lothar isimli üç babası vardır ve annesi de bunların kız kardeşi Clothru'dur.

Conall, yaşlanınca onu Ailill'i öldürmeye ikna eden Medb'in sarayına çekilir. Bunun için üç kurt onu öldürür ve Cúroi'nin Cúchulainn tarafından öldürülmesinin öcünü almak için kafasını keser.

Conchobar kaderiyle tuhaf bir şekilde karşılaşır. Emain Macha'daki zafer hatıraları arasında Conall tarafından öldürülen Leinster kralı Mesgegra'nın beyninden yapılmış bir sapan topu vardır. Conall'ın, Mac Dáthó'nun Domuzu ziyafetinde öldürdüğü Cet, toprağa bulanıp sertleşen topu çalar. Daha sonra Connaught kadınlarını Conchobar'ı onlara göstertmeye ikna eder. Bunun üzerine Cet, topu Conchobar'ın alnına fırlatır. Top oradan çıkarılamazsa Conchobar ölecektir. Yıllar sonra bir deprem meydana geldiğinde Druid bunun efendimizin çarmıha gerilmesi anlamına geldiğini söyler. Artık tanrıya inanan Conchobar, İsa'nın intikamını alamadığı için öyle bir duygulanır ki top başından çıkar ve Conchobar ölür.

D'Arbois, Cúchulainn destanının Galya'da bilindiğini ileri sürmüştür. Cúchulainn'in adı Setanta, Setantiilerinkiyle (Ribble ve Morecambe Körfezi arasındaki bölgede yaşayan Kelt kabileleri) benzerdir. Rhys'e göre bu, İrlandalı kahramanın İngiliz soyundan geldiğini göstermektedir. Öte yandan D'Arbois, bu halkı ve Brigan-teleri köken olarak Belçikalı Keltler olarak kabul ederken, ikincisinin İrlanda'da kolonileri vardı. Esus isminde ünlü bir tanrıları vardı. D'Arbois onu Cúchulainn ile özdeşleştirir. Dolayısıyla bu hikâye Kelt kökenlidir, belki de Druidler tarafından öğretilmiştir. Nihayetinde Uster'e ulaşmış ve burada büyük bir coşkuyla benimsenmiştir. Bu teşhis, D'Arbois'in destanda gördüğü kişilerde, isimlerde veya bölümlerdeki bazı şekilli anıtlara dayanır. Bir sunakta Esus

bir ağaç keserken, aynı sunakta üç kuşun tünediği bir boğa tasvir edilir. Bu hayvanın adı *Tarvos Trigaranos*'tur: eğer turnalar, ilahi hayvanların üç boynuzu (*karenos*) hakkında bir bilmece değilse "üç turnalı boğa" (*garanus*). Trèves'ten başka bir sunakta bir tanrı bir ağacı keser ve ağacın dallarında bir boğa başı ve iki kuş vardır (diğer sunakta tasvir edilen olayların olası bir birleşimi). D'Arbois, bunun *Táin*'i örneklediğini düşünmektedir. Oduncu Esus, Cúchulainn'dir; eylemleri kahramanın ne yaptığını gösterir: Medb'in ordusunun yolunu kesmek için ağaçları kesmek. "Esus", Cúchulainn'in sıklıkla sergilediği gibi "öfke", "hızlı hareket" anlamına gelen kelimelerden türetilmiştir. Boğa, Kahverengi Boğa'dır. Kuşlar, Morrígan ve kız kardeşlerinin büründükleri şekillerdir, ancak bu kuş formları turnanın değil karganınkilerdir. Donnotaurus ismine Galya'da rastlanır ve *Donn Tarb*'ın (Kahverengi Boğa) karşılığıdır. Yine Diodorus, Dioskuri'nin, yani Castor ve Pollux, Galya'nın batısındaki Keltlerin en çok taptığı tanrılar olduğunu söyler. D'Arbois bunları, Cúchulainn ve Conall Cernach'ta görür. İlki, diğerinin üvey erkek kardeşidir ve Conall'ın annesi Findchoém tarafından emzirilir. D'Arbois, bu teşhisi dört tarafında Romalı Castor ve Pollux ve iki Kelt tanrısının temsil edildiği Paris'te bulunan bir sunağa dayandırır. Bu sunakta Smertullos, bir sopayla bir yılana ve isimsiz boynuzlu bir tanrıya, belki de tanrı Cernunnos'a (*cernu-* "boynuz") saldırır. Dolayısıyla Smertullos, Pollux'un yerel eşdeğeri, Castorlu Cernunnos'tur ve aynı zamanda Smertullos, Cúchulainn'dir ve Cernunnos, Conall Cernach'tır. *Táin*'de Cúchulainn, Morrígan'ı bir yılan balığı (anıttaki yılan) olarak yener ve yine gençliğini gizlemek için çenesine takma sakal takar (*smérthain*, bu yüzden Smertullos). Unvanı "muzaffer" anlamına gelen Conall Cernach'a gelince, d'Arbois onu aynı zamanda farazi *cernu-* (boynuz) ile de ilişkilendirir. Ancak Conall'ın boynuzlu olduğundan hiçbir zaman bahsedilmez. Cúchulainn'in babası Lug, yaygın olarak tapılan bir Kelt tanrısıydı; Galya'daki eşdeğeri, farazi bir Lugus'tur ve adı oradaki yer adlarında geçer. Lug, *samildánach* (birçok sanatta yetenekli) olarak adlandırıldığı için Lugus, Sezar'ın Merkür'le denkleştirdiği Kelt tanrısı olabilir. Sezar, onu "tüm sanatların mucidi" olarak adlandırır

ve Galya'nın *simulacra*sı yani dikili taşlarıyla ilişkilendirir. Şimdi bunların, Kervadel'de bulunan bir kopyasında Gallo-Romen döneminde oyulmuş dört alçak kabartma vardır. Bunlardan birinde, daha küçük çocuksu bir figürle birlikte tanrı Merkür tasvir edilir. D'Arbois, oğlu Cúchulainn ile tanrı Lug'u temsil ettiğini varsayar.

Bu teşhisler ne kadar cezbedici olsa da nispeten zayıf kanıtlara ve tesadüfi durumlara dayandıklarını itiraf etmek gerekir. Zira son derece şüpheli bir tarafları vardır.

II. Fionn ve Féinn

Tarih yazarları, Fionn ve adamları Féinn'e tarihsel bir boyut kazandırıp belirli bir tarih ve soy verdiler. Ancak varlıkları ölümsüzdür ve ekseriyetle halkın kahramanlara ilişkin düşüncelerinin ürünüdürler. Bir zamanlar insan olsalar da hakkında hiçbir yazılı kaydın kalmadığı bir dönemde yaşamışlardır. Ana hikâyelerinin bir iskeleti vardır ve hikâyede bazı olağanüstü olaylara rastlanır. Destanın sahip olduğu uzak gerçeklik ne olursa olsun, yoğun bir şekilde hayal ürünleriyle örülmüştür. Dolayısıyla Féinn hakkındaki herhangi bir hikâyeyi okuduğumuzda abartılı bir eylem ve sihir dünyasıyla karşılaşırız. Tarihsel şema, destanlara hiçbir şey eklememiştir; daha ziyade, anlatının belirsiz kişiliklerine bir tarih, isimler ve uzun bir soy dizisi atfedilmiş gibidir. Bu durum fantezi severler için halk hikâyesini bozsa da sıradan zihinleri memnun edebilir.

Tarihsel şemanın izlerine, Gilla Caemhain'in kronolojik şiirinde (1072) ve *Tighernach Yıllıkları*'nda (1088) rastlanır. İkincisi, Féinn'i İrlanda'yı savunan kiralık bir milis olarak resmetmektedir. Bu milis, her biri bir komutanla birlikte üç bin adama sahip yedi lejyondan veya Fianna'dan (ayrıca *Féinn*, tam olarak "birlikler" demektir) oluşur. Leinster ve Meathli Féinn, destanlarımızı oluşturur: sonraki şefleri Cumhal, Goll (Morna klanından) ve Fionn olan Baoisgne klanı. Bize onların silahları, kıyafetleri, ayrıcalıkları ve saflarına kabul edilme koşulları anlatılır (bazıları neredeyse insanüstüdür). Öğrendiğimize göre haraçları o kadar ağırlaşır ki kral ve halk ayaklanıp onları Cnucha'da bozguna uğratırlar. Burada Fionn'un babası Cumhal hayatını kaybeder. Daha sonra rakibi Goll, Féinn'in başına geçer ardından Fionn lider olur ama yeni iddialarının sonucu olarak, Féinn nihayet Gabhra'da yok edilir.

Birçok Féinn hikâyesi, kendilerine erken bir dönemde uygulanan bu şemayla renklendirilir. Yine de ona yapılan en eski referansların yanı sıra, yaratıcı yönün daha sonra olduğu kadar güçlü olduğunu gösteren hikâyeler veya imalar buluyoruz. Çok erken bir tarihte Fionn literatürü o kadar iyi biliniyordu ki sadece kişilerine veya olaylarına atıfta bulunmak yeterliydi.

Son dönemlerden bir yazar, Fionn'un aslen, Kuzey Leinster'da yaşayan ve sürekli olarak Firbolglar ve Fir Domnann ile ilişkilendirilen Galióinlere tabi bir ırkın bir kahramanı olduğunu öne sürüyor. Bunlar İrlanda'daki Kelt öncesi nüfustan geriye kalanlar gibi görünüyorlar ve kötü nitelikleri nedeniyle, etkili büyü güçlerine sahip olmalarına rağmen, genellikle hor görülürler. Bu durum, fatihlerin yerli ırkları, eğer ikinci derece insanlarsa, genellikle üstün büyücüler olarak görmelerine benziyor. Bu *Fianna*lardan Fionn (adı "beyaz" anlamına gelir ve *fianna* ya da *féinn* ile hiçbir ilgisi yoktur), gerçekten var olsun ya da olmasın, şef olarak kabul ediliyordu. Bir on yedinci yüzyıl yazarı olan Mac Firbis, Fionn'un *Galióin* kabilesinin bir parçası olan Ui Tarsig'in boyundan olduğunu söyleyen daha önceki bir yazardan alıntı yapar. Baoisgne klanından babası Cumhal, *Fionn'un Çocukça İşleri*'nde (*Macgnímartha Finn*) baş Fiann (*Fiannuigeacht*) olmak için Cnucha'da Uirgreann ve Morna klanının desteklediği Luagni klanı (her ikisi de tabi kabiledir) ile mücadele ederken anlatılır. Yüce kral (*Ardrí*) Conn, yalnızca savaşla ilgili daha sonraki anlatılarda devreye girer. Tarihsel anlayış, aksi halde efsanevi olan bu anlatının girişini renklendirse de bu anlatı, özellikle Fionn daha sonra Uirgreann klanının üyeleri tarafından öldürüldüğü için çıkan klan savaşlarına dair artakalanlara dayanıyor gibi görünüyor. Conn, artan popülaritesiyle, diğer İrlanda kabilelerine, özellikle Ulster kabilelerine karşı savaşan bir Leinster İrlanda kahramanı olmuştur. Ancak birçok yerel gelişmeyle birlikte, Kelt halkı arasında İrlanda'nın büyük bir bölümüne yayılmış olan Fionn hikâyesi, hâkim kabilelerin edebi sınıfı tarafından orta İrlanda döneminde benimsendi. Zira onlar daha önceki bir dönemde Ulsterlilerden Cúchulainn destanını devralmışlardı. İrlanda tarihini çağdaş olaylara ve kendi hırslarına göre yeniden yazıyorlardı; böylelikle onlara sürekli gelişen bir edebi yapı kazandıran Fionn efsanesini değiştirip yeniden şekillendirdiler. *Fianna*'nın zorunlu hizmeti, hayali yüce kralların yönetiminde oldukça gelişmiş bir milis gücü haline geldi. Fionn'un ikinci ve üçüncü yüzyıllarda bu hükümdarlarla (Conn, Cormac, Art ve Cairbre) ilişkili hale geldiği hikâyelerin yükselişi buradan kaynak-

lanır. *Fianna*, yabancı istilasına karşı İrlanda'nın savunucusu oldu; İskandinavlarla savaştılar, İrlanda'nın dışına bile çıktılar ve Avrupa veya Asya krallarını yendiler.

Fionn aslı itibariyle, Cumhal gibi, Kelt olmayan bir ırkın ideal kahramanlarıydı ve bunlar Almha'da (Allen Tepesi) yaşıyordu. Bununla birlikte, öncelikle böyle bir ırkın zorunlu hizmetiyle, ikincil olarak daha sonraki efsanevi ulusal milislerle ilişkili tarihi şahsiyetler olma eğilimindeydiler; ama buna rağmen, efsaneler döngüsü sürekli olarak genişletilirken, başından sonuna kadar efsanevi bir yönleri vardı. Fionn'un oğlu Oisin'e Féinn hakkında pek çok şiir atfedilir. Dolayısıyla, geleneksel olarak sanat eğitimi alan ve bilgi somonunu yiyen babasının yerine zümrenin şairi olarak görülmüş olmalıdır. Oisin'in oğlu Oscar'dan cesur çok az kişi vardır. Fionn'un yeğeni Caoilte mac Ronan, çabukluğuyla ünlüdür; tam hızına ulaştığında üç kişi gibi görünür ve hızlı mart rüzgârını geçebilir. Diarmaid ui Duibhne'nin bir "güzellik beni" (*ball-seirc*) vardır ve onu gören hiçbir kadın, "kadınların sarı saçlı Diarmaid"inin "ışıklı çehresine" karşı koyamazdı. Fionn'un önce düşmanı ve sonradan arkadaşı olan ama ölümüyle sonuçlanan bir kan davasının başladığı Morna klanından Goll, muhtemelen ayrı bir destanın son derece güçlü, asil ve cesur ideal savaşçısıdır. Conan Maol da Morna klanındandır ve babası, Cnucha'da Cumhal'ın öldürülmesine yardım eder. Fionn buyüzden daha sonra ona bir *eric* yani para cezası verir. Féinn'den olmasına rağmen, sürekli olarak küfürlü bir dille talihsizliklerine sevinir. "Féinn'in yıkıcısı ve son derece huzursuzluk yaratıcısı" olan bu Kelt Thersitesi'nin cüretkârlığı ve pervasız cesareti nedeniyle başı sürekli olarak beladadır ("Conan'ın şeytana dediği gibi, pençeye pençe ve şeytan en kısa tırnakları alır"). Daha sonraki anlatılarda daha çok bir çizgi roman karakteri olarak görünür. Korkunç Elli MacLugach da öne çıkan bir figürdür. Bilge kâhin, rüya yorumcusu ve şair Fergus True-Lips de öyledir. Diğerleri gelip geçicidir, bu kahramanca destanın nefes kesici etkisi bu zümrelerin etrafında döner. Meşguliyetleri geniş çapta çakışır; onlar hakkında anlatılanlar Cúchulainn destanınınkiler gibi, genellikle bezdirici ve ürkütücüdür. Fionn'un bir tepenin zirvesinden

gözetlediği zorlu avlar, son derece romantik bir güzellik eşliğinde keyifle tarif edilir. Ormanlar, dereler, akarsular veya hoş vadilerde avlanılır. Son olarak sevişirler çünkü bu savaşçılar şefkatle ve ikna edici bir yetenekle kur yapabilirler. Muazzam güçleri ve büyüklükleri (kafataslarından bir tanesi, oturmuş bir insan kadar yer tutar) onları cılız insan ırkından farklı kılmaktadır. Yine de ilahi kökenli olmalarına rağmen ölümsüz değildirler. Caoilte bir tanrıçadan söz eder: "O, solmayan ve ebedi Tuatha Dé Danann'dandır; bense ölümlü ve geçici Miletlilerin çocuklarıyım."

Cúchulainn efsanesinde belirli sayıda hikâye varken ve belirli bir tarihten sonra olduğu gibi kalmışken, Fionn döngüsüne sürekli bir şeyler eklenmiştir. Nispeten yakın zamanlara kadar yeni hikâyeler yazıldı, yeni olaylar uyduruldu veya mevcut halk hikâyelerinden veya destanlardan ödünç alındı. Yine, Cúchulainn destanından farklı olarak, Fionn döngüsü çok sayıda şiir içerir; birincisinde edebi hikâyelerinin halk hikâyesi yorumları ikincisinden daha azdır.

Fionn'un atalarının soyu Cumhal ile başlar. *Çocukça İşler*'de, Morna'nın şefi olduğu klanın yardımıyla Luagni klanıyla savaşa girerken tasvir edilir. Morna'nın oğlu Aodh savaşta önemli bir rol oynar. Daha sonra Goll (Tek Gözlü) adıyla öne çıkar çünkü orada bir gözünü kaybeder; Cumhal da onun darbesiyle ölür. *Leabhar na hUidhre*'de savaşın farklı bir anlatımı bulunur. Burada, bir Druid olan Tadg, aynı zamanda bir Druid olan babası Nuada'nın kalesi Almha'nın varisi olur. Cumhal, Tadg'ın kızı Muirne ile evlenmek ister ama kız reddeder. Zira Tadg onun yüzünden Almha'yı kaybedeceğini öngörür. Cumhal kızı kaçırınca Tadg, yüce kral Conn'a şikâyette bulunur. Kral, Cumhal'a kızdan vazgeçmesini veya ülkeyi terk etmesini emreder. Ancak Cumhal bunu reddeder ve bir ordu toplayarak Conn'un adamlarıyla savaşır. İçlerinde Uirgreann, Morna ve Goll da vardır. Cumhal, Goll'u öldürür. Cumhal ile Goll'un torunları arasında bu yüzden bir kan davası çıkar.

Tadg ve Nuada'ya Druid denilse de Nuada başka bir yerde Tuatha Dé Danann'ın bir üyesidir ve muhtemelen Mag-Tured'de savaşan tanrı Nuada'dır. Tadg'ın hem ilahi bir konut hem de bir

kale olarak kabul edilen Almha'nın *síd*inden olduğu söylenir. Dolayısıyla Fionn tanrılarla ilişkilidir ve başka bir gelenek, annesinin babası Bracan'ı Tuatha Dé Danann'ın bir savaşçısı yapar. Cumhal, Galya ve İskoçya'daki yazıtlar sayesinde bilinen Camulos isimli bir tanrıyla özdeşleştirilmiştir. Bu tanrının ismine Camulodunum'da da rastlanır. Camulos, Mars ile eş tutulduğundan, o bir savaşçı tanrıydı. Bu, Cumhal'ınkine uygun bir karakterdir. İkincisi Kelt olmayan bir kahramansa ve adı Umall olarak okunacaksa bu tespit yerinde değildir.

Babasının ölümünden sonra doğan Fionn, ilk başta Deimne olarak adlandırılır. Bodhmhall ve Liath Luchra, güvenliği için onu yanlarına alırlar ve Fionn vahşi doğada büyütülür. Burada daha çocukken bir sansarı boğar ve başka maceralar yaşar. On yaşındayken, Liffey'de çocukların hurling oynadığı bir kaleye gelir ve onları yener. Çocuklar onu "adil" olarak nitelendirdiklerinde adının Fionn (Adil) olması gerektiğini ama dönerse onu öldürmeleri gerektiğini söylerler. Yine de ertesi gün yedi tanesini öldürür ve bir hafta sonra yüzmede ona meydan okuduklarında dokuzunu daha boğar. Bu olay, Cúchulainn'in ilk eylemlerindeki bir olayı andırırken, diğerinde, muhtemelen daha sonraki anlatılarda maç, çocuğa "Fionn" adını veren yüce kral Conn'un huzurunda gerçekleşir. Ancak *Kadimlerle Söyleşi*'de başka bir olay bulunur. Goll, Cumhal'in ölümünden sonra Féinn'in başına getirilir. Fionn on yaşındayken Conn'a gelir ve onunla barışmak ve onun hizmetine girmek istediğini açıklar. Conn şimdi ona haklı mirasını teklif eder. Fionn, her yıl peri müziğiyle herkesi uyutan ve ardından kaleyi ateşe veren Tuatha Dé Danann'dan Aillen mac Midhna tarafından yakılmaktan Tara'yı kurtaracaktır. Fionn, babasının yoldaşlarından biri tarafından kendisine verilen bir silahın sihirli gücü sayesinde müziğe yenik düşmez. Ayrıca mantosu ile Aillen'in ağzından çıkan alevi savuşturur ve kafasını kesmeyi başarır. Böylece Goll'un pozisyonu ona verilir, Goll sürgüne gitmek yerine onunla arkadaş olur. *Leabhar na huidhre*'de anlatıldığına göre Cumhal'in ölümüyle ilgili olarak Conn, Moirne'ye kız kardeşi Bodhmhall'a (Fionn onun evinde doğmuştur) gitmesini tavsiye eder. Fionn daha sonra Tadg'a teke

tek veya pek çok kişiyle dövüşmek üzere meydan okur veya Cumhal'ın ölümü için diyet ödemesini ister. Tadg bir hüküm talep eder ve Almha'yı Fionn'a bırakmak zorunda kalır. Şimdi Fionn ile Goll arasında barış sağlanır.

Fionn'un "bilge başparmağı" hikâyesi bazı yorumlarda bu döneme aittir. Fionn, şiir sanatını öğrenmek için yedi yıl boyunca kendisine doğaüstü bilgi (bilge somon) aktaracak olan bir somon balığı yakalamaya çalışan Finnéces'e gider. Finnéces, balığı yakaladıktan sonra Fionn'a onu pişirmesini söyler ama balığı tatmasını yasaklar. Finnéces herhangi bir şey yiyip yemediğini sorduğunda Fionn, "Hayır ama başparmağım yanınca balığı ağzıma koydum," yanıtını verir. Bunun üzerine Finnéces ona Fionn adını verir, çünkü kehanet Fionn'un somonu yemesi gerektiğini bildirmiştir. Fionn balığı gerçekten yemiştir. Bundan böyle, başparmağını ağzına koyduğunda bilinmeyen şeylerin, doğaüstü bilginin veya hayvanların dilini öğrenmenin bir hayvanın, genellikle de bir yılanın, bir kısmını yiyerek edinildiği evrensel fikrine dayanan bu hikâye, Gwion'un Avagddu'ya yönelik ilhamı elde etme hikâyesiyle ve İskandinav Sigurd'unkine benzerdir. Cüce için ejderha Fafnir'in kalbini kavuran Sigurd, parmağını yakar, ağzına koyar ve böylece doğaüstü bilgeliği elde eder. Alman masallarında bu hayvan *Haselwurm*'dur. Bu, fındık ağaçlarının altında yaşayan bir yılandır. Bilgilik ağacından düşen fındıkları yiyen Kelt somonuna benzer. Fionn'dan bahsedildiği gibi, hikâye ona uygulanan bir halk hikâyesi düzenidir, ancak bu anlayış nihayetinde, insandan daha üstün bilgiye sahip kutsal bir hayvanın ayinle yenerek elde edilen faydalı sonuçlara olan inanca dayanır. Amerikan Kızılderilileri, Maoriler ve Solomon Adalılar'da örnekleri vardır. Ayrıca dili kendi diline bağlı bir sürüngen ve bir hekimin resimli temsilleri mevcuttur. Amerikan yerlilerinin asıl inandığı şey şudur: Aday büyücü gizemli bir su samurunu yakalayıp dilini alır ve bir çantayla boynuna asar. Böylece tüm yaratıkların dilini anlar.

Fionn doğaüstü bilgiyi aradığında, başparmağını çiğner ya da geleceği görme yeteneği verilen dişinin üzerine koyar. Böylece

bilgi parmağına geçer. *Síd*den Cúldub, Féinn'in yemeğini art arda üç gece çalar, ancak Fionn onu yakalar. Fionn, su almak için gelen *síd*li bir kadını takip eder. Kadın kapıyı başparmağının üzerine kapatır. Fionn bunu güç bela çıkarır. Sonra, onu emdikten sonra, gelecekteki olayları bildiğini fark eder. Ancak başka bir anlatıma göre, bilgisinin bir kısmını, Tuatha Dé Danann'ın sahip olduğu bir kuyudan su içerek elde eder.

Fionn'un gençliği hakkındaki halk hikâyesi yorumları, ayrıntılardaki farklılıklarla birlikte edebi biçimlere benzer. Cumhal evlenmez çünkü kehanete göre evlenmesi halinde bir sonraki savaşta ölecektir. Yine de kralın kızına âşık olduğu için onunla gizlice evlenir. Oysa bir Druid, hükümdara kızının oğlunun onu tahttan indireceğini söylemiştir, bu yüzden Cumhal kızı saklar (halk masallarında çokça görülen bir olay). Ölümü yaklaştığında Cumhal annesine çocuğunu büyütmesi için yalvarır ama çocuk bir göle atılır. Buradan büyükannesi tarafından kurtarılır. Kadın, bir adama onlar için ağaçta bir oda yaptırır ve sırrı korumak için adamı öldürür. Çocuk on beş yaşındayken, onu bir hurling müsabakasına götürür. Oradaki kral, "Bu *fin cumhal* (beyaz şapka) kim?" diye bağırır. Kadın, "Adı Fin mac Cumhal olacak," diye seslenir ve tekrar kaçar; bunu Odysseus ve Cyclops bağıntısıyla (Finnéces'in yerine tek gözlü bir devin geçtiği olay) başparmak olayı takip eder. Daha sonra Fionn, yapım aşamasında olan bir *dún*u düşüren varlıklarla savaşır ve bu sayede kralın kızını elde eder. Bu varlıkların öldürdüğü kahramanlar onun tarafından hayata geri döndürülür ve takipçisi olurlar. İskoç türküleri ve halk masalı yorumları bu olayların bazılarını kapsar ama mevzu Cumhal olunca çeşitlilik gösterirler. Cumhal bunlardan birinde İskoçya'ya gider ve İskandinavları mağlup ederek orada kral olur ama İrlanda ve İskandinav kralları, İrlanda için onun aklını çelerler, onu evlenmeye ikna edip karısının kollarında öldürürler. Ölümünden sonra doğan oğlu, bakıcısı tarafından vahşi doğaya götürülür. Sonra isim koyma ve bilge başparmağı olayı gelir. Burada Cumhal'in katili Kara Arcan, Finnéces'in yerini alır ve suçunu parmağı sayesinde öğrenen Fionn tarafından öldürülür. Sonunda Fionn hakkı olanı elde eder. Doğumu ve sonraki tarihi Nutt'un işaret ettiği gibi Aryanların "Sürgün ve Geri Dönüş" formülünün bir örneğidir ve diğer Kelt örnekleriyle benzerdir.

Fionn'un Çocukça İşleri'inde Cruithne, Fionn'un karısı olur. Ancak diğer hikâyelerde onun başka eşleri veya metresleri vardır. *Kadimlerle Söyleşi*'de tanrı Bodb Dearg'ın kızı olan karısı Sabia, Fionn'un adamları Goll ve Morna klanıyla savaşırken meydana gelen

katliamın dehşetinden dolayı ölür. Bir İrlanda baladı Dearg'ın kızını aynı zamanda Oisin'in annesi yapar, ikinci bir kız ise diğerlerinden vazgeçmesi şartıyla kendisini bir yıllığına Fionn'a teklif eder. Bundan sonra Fionn'un halkının yarısından faydalanacaktır ama Fionn reddeder. Bunun üzerine kız, ona çılgınlığa sebep olan bir iksir verir. Oisin'in annesi Sabia, bir Druid'in geyiğe dönüştürdüğü anlatıdaki Saar'dır. Fionn'a tanıştığı ilk dişi yaratıkla evlenmesi için büyüler yapılır ve bu geyik şeklindeki Saar'dır. Ancak bilgisi sayesinde onun dönüşmüş bir kadın olduğunu anlar. Daha sonra şakağında geyik tüyü olan bir çocuk bulur. Zira Saar kendi yavrusunu yalarsa yavru bir geyik şeklini alır ama yavru yalanmadığında insan suretinde olur. Yavruyu bir kez bile yaladığında alnındaki tüyler büyür. Bu yüzden adı Oisin yani "Küçük Geyik Yavrusu"dur. Bu olay, birçok halk türküsünde anlatılır. Ancak bir tanesinde geyik, başka yerlerde Blai olarak adlandırılsa da hikâyesi birazdan anlatılacak olan Grainne'dir. Fionn'un başka bir ilahi ya da peri eşi birçok hayvan şekline bürünebilir ve bu yüzden Fionn ondan vazgeçer. Bersa'nın karısı Mair de ona âşık olur ve aşk tılsımıyla dolu dokuz tane fındık yapıp yemesi için ona gönderir. Ama Fionn, onları reddedip gömer çünkü bunlar "içeni âşık eden bir tılsım"dır. Başka bir aşk ilişkisi Fionn'un saçını grileştirir. Tuatha Dé Danann'ın demircisi Cuailnge'nin, her ikisi de Fionn'u seven Miluchradh ve Aine adında iki kızı vardır. Ancak Aine, gri saçlı bir adamla asla evlenmeyeceğini söyler. Bunun üzerine Miluchradh tanrıların bir göl yapmasını sağlar. Orada yıkanan herkesin gri olması için büyü yapar. Bir gün Fionn bir geyik tarafından bu göle sürüklenir ve kıyıda oturan bir kadının yüzüğünü almak için suya dalmaya ikna edilir; ama sudan çıktığında, kadın ortadan kaybolmuştur ve kendisi de saçları ağarmış yaşlı bir adamdır. Féinn, Miluchradh'ın *síd*ine doğru kazarak aşağıya iner ve boynuzdan yapılmış bir kadehle çıkar. Bu kadeh Fionn'un gençliğini geri getirir ama saçları gri kalır. Conan ise onun talihsizliğiyle alay eder. Bir şiir, trajik son olmaksızın, Cúchulainn ve Conlaoch olayına kısmi bir benzerlik sunar. Babasına kızgın olan Oisin, bir yıllığına gider. Daha sonra baba ve oğul karşılaşır ama birbirlerini tanımazlar. Fionn, Oisin'e

bir darbe indirir ve sonra birbirlerine hakaret ederler. En sonunda aralarındaki bağı fark ederler ve anlaşmazlık tatlıya bağlanır.

Fionn'un tazıları Bran ve Sgeolan, kendi yeğenleridir çünkü Illan, Fionn'un karısının kız kardeşi Tuirrean ile evlidir. Illan'ın peri karısı Tuirrean'ı av köpeğine dönüştürür. O da bu ünlü tazıları doğurur. Sonrasında, Illan Tuirrean'dan vazgeçeceğini söyleyince peri kadını eski haline getirir.

Fionn'un maceraları çoğunlukla doğaüstü olaylar içerir. İskandinav veya diğer yabancı güçler dışında tanrılar; devler, hayaletler ve diğer fantastik varlıklarla savaşır. Bu yorum gerektirmeyen bir anakronizmdir. Bir olayda Fionn, Oisin ve Caoilte, gizemli bir eve gelirler. Burada bir dev onların atlarına el koyup onlara içeri girmelerini söyler. Evde üç başlı bir cadı ve göğsünde gözü olan başsız bir adam vardır. Onlar devin emriyle şarkı söylerken, bir yanda dokuz beden, diğer yanda dokuz kafa, uyumsuz bir şekilde çığlıklar atarak ayağa kalkar. Dev, atları öldürerek etlerini üvez ağacı dallarında pişirir ve pişmemiş bir kısmı Fionn'a ikram eder, ancak Fionn yemeyi reddeder. Sonra bir kavga başlar ve Fionn kılıcını gün doğumuna kadar sallar. Bu noktada üç kahraman da bayılır. Kendilerine geldiklerinde ev ortadan kaybolmuştur. Kahramanlar böylelikle üç "hayalet"in, kız kardeşleri Koca Ağız Culenn'in yaralanmasının intikamını alan üç suret olduğunu fark eder.

Üvez Ağaçları Peri Sarayı'nda (*Bruighean Caorthuinn*) Fionn, Lochlann kralını mağlup edip öldürür. Ancak oğlu Midac'ı bağışlayıp onu evinde büyütür. Midac öcünü alır. Zira Shannon boğazının iki yanında orduların karaya inebileceği toprakları seçer. Sonra Fionn ve adamlarını üvez ağaçları sarayına davet eder. Oisin, Diarmaid ve diğer dört kişi dışarda kalır. Midac, sarayın tüm görkemi kaybolduğunda ve Féinn hareket edemez hale geldiğinde sarayı terk eder. Bu arada bir ordu gelir ama Diarmaid ve diğerleri uzun bir çarpışmadan sonra orduyu geri püskürtürler. Diarmaid, Fionn'u ve diğerlerini üç kralın kanıyla serbest bırakır. Bir halk hikâyesi yorumunda, Conan'a ulaşılmadan önce kan biter ve Conan, Diarmaid'e, "Ben güzel bir kadın olsaydım, beni en sona

bırakmazdın," der. Bunun üzerine Diarmaid, derisi koltuğa yapışacak şekilde onu çekip çıkarır. Bu hikâyelerde büyüyle yaratılan ve şafakta ortadan kaybolan eve diğer hikâyelerde de sıklıkla rastlanır.

Féinn, Tuatha Dé Danann ile bazen müttefik bazense savaş halindedir. Ancak daha sonraki hikâyelerde Tuatha Dé Danann, tanrısallıklarından epey bir şey kaybetmiş gibi gözükür. Onları neredeyse şeytan olarak resmeden bir hikâye vardır. Tuatha Dé Danann'ın şefi olan Conaran, üç kızına avı için Fionn'u cezalandırmasını emreder. Kızlar, bir mağaranın önünde üç kutsal çubuğa iplik çengeller asıp saatin tersi yönünde döndürürler. Bu sırada iğrenç cadı şekline girerek mağaranın içinde otururlar ve Fionn'u ve içeri giren diğerlerini sihirle bağlarlar. Şimdi, Fionn'un eski düşmanı Goll gelir ve cadılar onunla savaşırlar. Goll, temiz bir kılıç darbesiyle ikisini ortadan ikiye böler ve üçüncüsü yenildikten sonra kahramanları teslim eder. Ancak daha sonra, kız kardeşlerinin ölümünün intikamını almak için yeniden ortaya çıktığında Goll onu öldürür ve ardından Conaran'ın *síd*ini yakarak *síd*in servetini Fionn'a verir. Fionn da kızı ona bahşeder. Goll burada, cesur bir savunmadan sonra Fionn tarafından kesin olarak öldürülmesinin yasını tutan birçok şiirde olduğu gibi bir kahraman olarak kabul edilir. Bunlarda Goll, Fionn'dan üstündür ve Donegal ile Connaught'ta Féinn'in gözde kahramanıdır. Sanki merkez figür olduğu bölgelerde bir masal döngüsü vardır.

Fionn, tek gözlü korkunç bir cadı olan Muireartach ile de savaşır. Bu cadının kocası okyanus demircisidir, kendisi de Lochlann'ın üvey annesidir. Cadı, Féinn'den onların "zafer kupasını" (içeriğinin onları muzaffer kıldığı kilden bir kap) ele geçirir ama Lochlann kralının öldürüldüğü bir savaştan sonra kupa geri alınır. Ne var ki cadı geri dönüp Féinn'in bir kısmını öldürür. Fionn da cadının altındaki zemini yok eder ve onu öldürür. Adı belki de "doğu denizi" anlamına gelen bu cadı, fırtınalı suların vücut bulmuş hali olarak kabul edilmiştir ve bir yorumda okyanus demircisi, onun "derin, pürüzsüz denizde" (bu sanki dinlenmeye çekilen bir fırtına tanımı gibidir) boğulana kadar ölemeyeceğini söyler. Yere indiril-

diğinde suyun, içi boş bir alana hapsolmuş olduğu gibi bir izlenim uyandırır ve durum buysa bu hikâye, Keltlerin yüksek gelgitlerde silahlarını kullanarak "dalgalarla savaşma" ayininin romantik bir uyarlamasıdır.

Lochlann kralı bu cadıyla ilişkilendirilirken o ve Lochlannlılar, doğu denizini geçerek İrlanda'yı işgal eden ve Fionn'un sihirli eşyalarını, köpeklerini veya karısını ele geçiren İskandinavlarla neredeyse bir tutulurlar. Yine de onlarda genellikle doğaüstü bir şeyler vardır. Bu nedenle, muhtemelen İskandinavlar İrlanda'ya gelmeden önce, Lochlann insanüstü insanlarıyla doğaüstü bir bölgeydi. Rhys, burayı Gallerlilerin Llychlyn'i (göllerin veya denizin içinde gizemli bir ülke) ile bir tutar. Bu yüzden Fionn'un mücadelesi denizle ilişkili doğaüstü varlıklarla olacaktır. Bu, Muiredach'ın açıklamasıyla uyumlu bir yorumdur.

Fionn bir defasında, yanında arkadaşlık kurduğu dev Seachran olduğu halde, devden nefret eden annesi ve erkek kardeşinin kalesine götürülür. Dans ederken Seachran, çatıdan sarkan tüylü bir pençe tarafından yakalanır. Ancak Fionn'un annesini kendisi için hazırlanan kazanın içine atarak kaçar. O ve Fionn kaçarlar. Fionn'un erkek kardeşi onları takip edip Seachran'ı öldürür, Fionn da onu öldürür. Fionn başparmağından, savaşçılar tarafından korunan bir yüzüğün, üstünden üç kez içenleri iyileştireceğini öğrenir. Diarmaid yüzüğü alır ama Seachran'ın karısının öldürdüğü savaşçılar tarafından takip edilir; ardından dev hayata döner.

Diğer hikâyeler, büyülü veya korkunç hayvanların avlanmasından bahseder. Oisin, Balor domuzu türünden büyük bir domuzu öldürür. Bu hayvan insanlar ve tazılar için bir haftalık yiyeceği karşılar. Bu arada, *síde*lerden biri olan Donn, Aodh'un *síd*inden yüz genç kızı alıp götürür. Aodh'un Donn'a gizlice âşık olan karısı kızları geyiğe dönüştürür ve sevgisine karşılık vermeyince Donn'u geyiğe dönüştürür. Bu şekle bürünen Donn, Féinn'in onu alt edemeyeceğiyle övünür. Ancak yanına Bran ve Sgeolan'ı alan Oisin, zorlu bir karşılaşmada onu öldürür. Başka bir hikâyede, silahların yalnızca sıyırabildiği devasa bir yabandomuzu birçok tazı öldürür

ama sonunda, "dağlı köylü" ortaya çıktığında Bran domuzu körfeze götürür. Bu köylü domuzu alıp götürür ve Féeinn'i kendisini takip etmeye davet eder. Bir *síd*e ulaşırlar, burada köylü, domuzu yakışıklı bir gence, oğluna dönüştürür ve *síd*de pek çok güzel kadın ve soylu genç vardır. Bu köylü, *síd* kralı Eanna'dır. Karısı ise Manannan'ın kızıdır. Fionn, kızları Sgathach ile bir yıllığına evlenmeyi teklif eder ve Eanna, avın Fionn'u *síd*e getirmek için ayarlandığını söyleyerek kızı vermeyi kabul eder. Bunun üzerine ona ve adamlarına hediyeler verilir. Gece vakti geldiğinde Sgathach, arpla uyku getirici bir melodi çalar. Bu melodi Fionn ve diğerlerini uyutur. Sabahleyin kendilerini *síd*den çok uzakta bulurlar ama hediyeler yanlarındadır. Bununla birlikte gecenin henüz gelmediği anlaşılır. Bu, Nera hikâyesindekiyle kıyaslanması gereken bir olaydır. Féinn'in cazibe ve sihirle üstesinden gelinmesi, bu hikâyelerde sıkça görülen bir olaydır.

Gilla Dacker ve Atının Hikâyesi'nden (*Ghilla Dhecair'de Tóruighecht*) daha önce bahsedilmişti. At, beş Féinn mensubuyla birlikte ortadan kaybolduktan sonra, Fionn ve adamları onları denizaşırı ülkelerde ararlar ve bir uçuruma ulaşırlar. Diarmaid, Manannan'ın sihirli değneklerinin yardımıyla burayı tek başına tırmanır. Bir kuyuyla karşılaşır ve kuyunun suyunu içer. Bunun üzerine bir büyücü ortaya çıkar, onunla dövüşür ve sonra kuyunun içinde gözden kaybolur. Bu, birkaç gün tekrar eder, ama sonunda Diarmaid onu kolları arasına alır ve birlikte kuyuya atlarlar. Diarmaid, burada kendisini kocaman bir ülkede bulur ve pek çok düşman ordusunu yener. Ama bir dev ona daha güzel bir ülkeye, Tír fó Thiunn'a yani "Dalgaların Altındaki Diyar"a gelmesini tavsiye eder. Burası bir tür tanrılar diyarıdır. Diarmaid burada krallara yakışır bir şekilde ağırlanır. Buranın kralı büyücüdür. Dev ve halkının büyücüyle kan davası vardır. Elysium'un diğer hikâyelerinde olduğu gibi, sakinleri birbirleriyle savaşır. Bu arada Fionn ve adamları Sorcha Kralı ile karşılaşır ve diğer hükümdarlara verdiği savaşta ona yardım ederler. Bunlar arasında Yunanistan kralı da vardır. Fionn'a âşık olan kızı Taise, Fionn onun erkek kardeşini öldürdüğünde ona

daha da hayranlık duyar! Kız kimseye belli etmeden Fionn'a kaçar ama kralın kaptanlarından biri onu yakalar. Kısa süre sonra, Fionn ve Sorcha kralı, aralarında Diarmaid'in de bulunduğu bir ordunun kendilerine yaklaştığını görürler. Diarmaid, Gilla'nın Vaatler Diyarı'nın kralı Alchad'ın oğlu Abartach olduğunu ve Conan ile diğerlerinin onun elinden kurtarıldığını Fionn'a bildirir. Goll ve Oscar şimdi Taise'yi Yunanistan'dan Fionn'a getirir ve Abartach'tan tazminat istenir. Conan, tazminatın Abartach'ın karısı da dahil olmak üzere on dört kadından oluşmasını ister. Ama Abartach sihirli bir şekilde ortadan kaybolur ve Conan ödülünü alamaz. Romantik olayları sıradan bir şekilde ele alan hikâyede, mitoloji ve sonraki tarihi olaylar birbirine karıştırılmaktadır. *Tír fó Thiunn*, Sorcha ve Vaatler Diyarı'nın tanrılar diyarının bir parçası olduğunu asla unutmadan, bunu yapmak için elinden gelenin en iyisini yapar.

Kadimlerle Söyleşi'de, Féinn'in Elysium halkına yaptığı yardımların diğer birkaç örneğine rastlanır. Féinn, sakinleri Donn ve Midir'in diğer çocuklarından oluşan bir *síd*e kadar bir geyiği kovalar. Féinn, Amcaları Bodb Dearg, Tuatha Dé Danann'ın efendisi olunca Midir'in çocuklarından rehineler ister, ancak onlar bunu reddeder ve Bodb'un Midir'den intikam almasını önlemek için tenha bir *síd* ararlar. Ancak Tuatha Dé Danann, her yıl buraya gelip onların adamlarını öldürür, geriye yalnızca yirmi sekiz tanesini bırakır. Kadınlarından biri Fionn'un yardımını almak için bir geyik yavrusu olarak onu *síd*e yönlendirmiştir; domuz ise Pryderi'yi büyülü kaleye götürür. Féinn, Bodb, Dagda, Oengus, Ler ve Morrígan'ın çocukları da dahil olmak üzere bir dizi tanrıya karşı savaşta Midir'in oğullarına yardım eder ve tanrıların çoğu öldürülür. O yıl içinde üç savaş daha yapılır, Féinn yardım etmek için kalır. Oscar ve Diarmaid yaralanır ve Donn'un tavsiyesi üzerine Fionn, tanrıların hekimini ele geçirip yaralarının iyileştirmesini sağlar; ardından Midir'in oğulları barış içinde yaşayabilsin diye Tuatha Dé Danann'dan rehineler alınır. Caoilte bunu yüzyıllar sonra Aziz Patrick'e söylemiştir ve Donn'un kendisi ortaya çıkıp azize saygı duyduğunda anlatısı henüz bitmemişti. Eski tanrılar, bu tür hikâ-

yeleri derleyenler veya aktaranlar için hâlâ gizemli insanlardır. Ancak kahramanlar tarafından mağlup edilebiliyorlardı ve azizlerle iyi ilişkiler içinde olabilirlerdi. Aziz Patrick döneminde bile, *síde* veya Tuatha Dé Danann, fani düşmanlar tarafından rahatsız ediliyordu ama yaşlı ve yorgun haliyle Caoilte onlara yardım etmiş ve ödül olarak hastalıkları iyileşmiştir. Üstelik uzun zaman önce, tanrı Ler'in doğaüstü kuşunu öldürmüştü. Bu kuş, *síd*de her gece yıkıma sebep oluyordu ve Ler bunun intikamını almak için geldiğinde Caoilte onu öldürür. Dolayısıyla, Hıristiyanlık döneminde sadece birbirleri tarafından değil, kahramanlar tarafından da öldürülmeleri mümkün olduğu düşünülen tanrılar vardı.

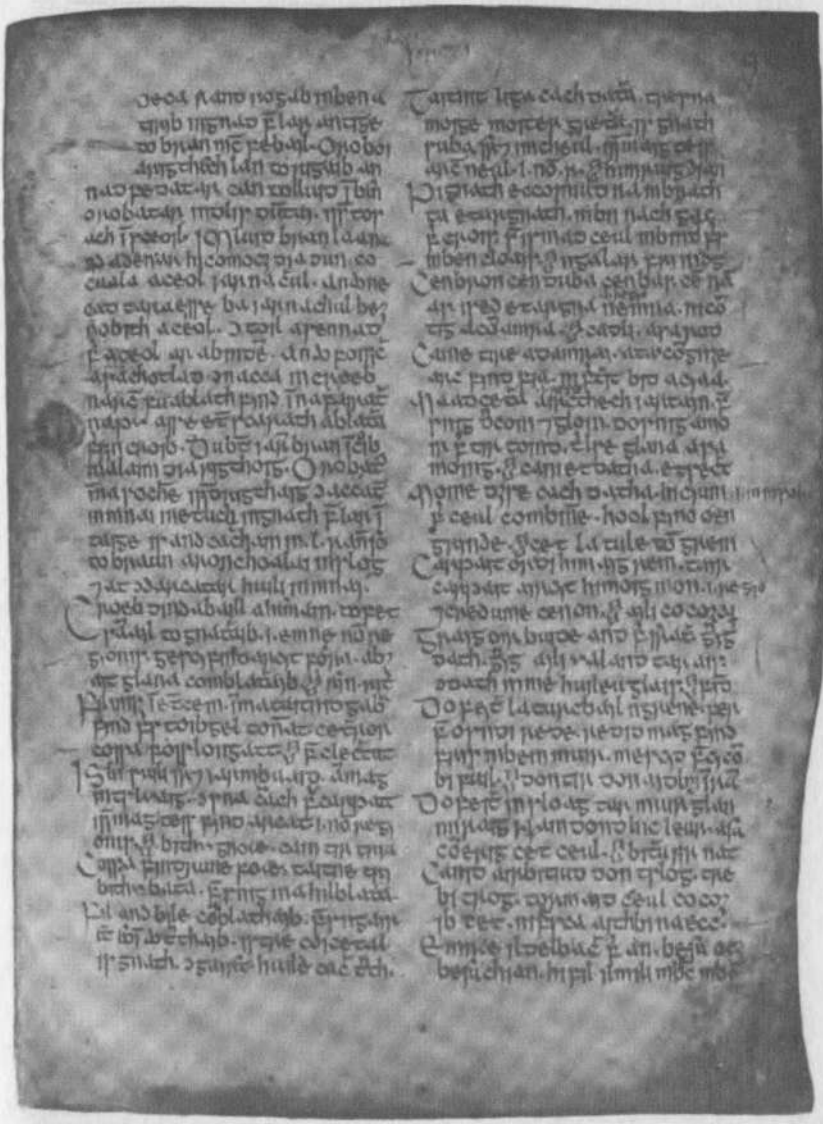
Bununla birlikte tanrılar bazen Féinn'e yardım ederler ve Fionn'un ilahi soyunu göz önünde bulundurursak bu gayet normaldir. Diarmaid, Manannan ve Oengus'un öğrencisidir ve onların himayesi altındadır. Ayrıca Oengus ona yardım eder. Oengus, Cormac mac Art ile girdiği bir münakaşada Fionn'a yardım eder. Cormac, Conn'un Cumhal'e karşı kazandığı zaferle ilgili onunla dalga geçer. Bunun üzerine Fionn ve diğerleri Oengus'la olan çekişmelerinden vazgeçerler (bunun nedeni bilinmiyor) ve Fionn, Tara'ya karşı bir saldırıda onlara rehberlik yapar. Savaşa yardım eder ve ganimeti tek başına alıp götürür. Yine Féinn zor durumdayken, dev gibi bir varlık onlara yardım eder ve onun *síde* şefi olduğu ortaya çıkar. *Dindsenchas*'ta anlatılan bir hikâyede, *síd*li Mongan'ın kızı Sideng, Fionn'a altın zincirli yassı bir taş getirir ve Fionn bununla üç düşmanını öldürür. Féinn'e ait diğer sihirli şeyler bir zamanlar tanrıların mülküdür. Manannan'ın turna derisinden yapılmış bir "turna çantası" vardır; bu kuş, kıskanç bir rakip tarafından dönüştürülmüş tanrıça Aoife'dir. Manannan, hazinelerini orada saklar ancak bunlar yalnızca tam gelgit olduğunda görülebilir. Bu çantayı Cumhal sahiplenir. Daha önce bahsedilen Manannan'ın sihirli kalkanı Cumhal ve Fionn'un malı olur. Tuatha Dé Danann'ın Féinn'e yardım ettiği *Ventry Muhaberesi* (Cath Finntrága) hikâyesinde silahlar Fionn'a, Nuada'nın oğlu Tadg'ın *síd*inden Druid büyüleriyle "dayı" Labraid Lamfhada tarafından gönderilir. Bu silahlar, ateş topları fırlatır. Diğerleri bir demirci ve iki erkek kardeşi (Roc ve sa-

dece bir bacağı ve bir gözü olan okyanus ustası) tarafından dövülür. Bu varlıkların İskandinavlardan mı yoksa eski Kelt mitolojisindeki doğaüstü karakterlerden mi alındığı belirsizdir. Fionn'un Vaatler Diyarı'nda sihirli bir başlığı da vardı. Başlık için şöyle deniyordu: "Onu çevirip değiştirdikçe tazı, insan ya da geyik olacaksın."

Artık bütün döngünün en hareketli kısmına geçiyoruz: *Diarmaid ve Grainne'in Peşinde* (*Tóruigheacht Dhiarmada agus Ghráinne*). Bu, pek çok mitolojik ima, birtakım halk şiirleri ve halk hikâyelerini içeren ve ilk dönem Kelt edebiyatına çok sayıda atıf yapılan bir konudur. Burada yalnızca kısa bir özeti verilebilir ama edebiyatı en iyi seviyede öğrenmek isteyen herkes hikâyenin kendisini okumalıdır. İlk kayıtlar, Grainne ile evlenmek isteyen Fionn'un görevlerini yerine getirmek zorunda oluşunu anlatır ama bunları başarıp Grainne ile evlenince kız Diarmaid ile kaçar. Daha uzun anlatıda, Fionn ve arkadaşları Grainne'i istemeye geldiklerinde kız, Oisin ve Diarmaid dışında hepsine bir uyku iksiri verir. Her ikisinden de art arda onunla kaçmasını ister. Teklifi kabul edilmeyen Grainne, Diarmaid'in güzelliğine deliler gibi vurulduğu için onu kaçmaya zorlar. Diarmaid, istemese de onunla kaçmak zorunda kalır. Hayal kırıklığına uğrayan talip Fionn bunu öğrenince onları takip eder ve bir ormanda onlara rastlar. Bu sırada Diarmaid, Grainne'yi öpmektedir. Bu noktada tanrı Oengus onları görünmeden götürmek için çıkagelir. Diarmaid yardımını reddedince Oengus, Grainne'i alıp götürür; kahramanımızsa zekâsını kullanarak kaçar. Fionn; Oengus ve Diarmaid ile tanıştığı için kalbi neredeyse ağzından çıkan Grainne'ye ulaştıktan sonra, tanrıdan tavsiye alır ve daha sonra yanlarından ayrılır. Peşlerinden gönderilen kuvvetler Diarmaid tarafından etkisiz hale getirilirken, onlar Fionn'un peşinden koşmaya devam ederler. Fionn, uzun süre Grainne'e karısı gibi davranmaya razı olmaz. Ancak karısının sitem ettiğini duyduğunda böyle davranır. Fionn, babaları Cumhal'e karşı savaşta yardım etmiş olan iki savaşçıdan ceza olarak ya Diarmaid'in kafasını ya da Dubhros'un üvez ağacından bir avuç böğürtlen talep eder. Savaşçılar Diarmaid'e geldiğinde, onlarla uzun süre görüşür ve sonunda onunla savaşmaya kararlı oldukları için ikisini de bağlar.

Hamile olan Grainne bu harika meyvelerden ister, bunun üzerine Diarmaid dev muhafızları öldürür ve savaşçıları meyvelerle birlikte Fionn'a gönderir. O ve Grainne daha sonra ağaca tırmanır ve Fionn geldiğinde, Diarmaid'in kafasını kesecek kişiye büyük ödüller teklif eder. Oengus tekrar ortaya çıkar ve Féinn'den dokuz kişi ağaca tırmanıp öldürüldüğünde Oengus, her birine Diarmaid'in formunu verir ve cesetleri yere atar, gerçek suretleri ancak kafaları kesilince geri gelir. Oengus şimdi Grainne'i sihirli mantosunun içinde Brug na Boinne'ye taşır. Diarmaid, Féinn çemberinin çok uzağında mızraklarının saplarına bir kuş gibi konar ve ona karşı çıkan herkesle savaşır. Bağışlanmak için yalvaran Oscar, Oengus'un *síd*ine kadar ona eşlik eder. Bu arada Fionn, Vaatler Diyarı'ndaki bakıcısından yardım ister ve kadın Féinn'i bir sis bulutuyla sarar, kendisi de bir nilüfer yaprağı üzerinde, Diarmaid'e ok attığı bir delikten geçer. Fionn yenilmez mızrağını (*gaí Dearg*) delikten içeri fırlatıp cadıyı öldürür. Bunun üzerine Oengus, Fionn ile Grainne'i elinde tutmasına izin verilen Diarmaid arasında barışı sağlar.

Bununla birlikte Fionn, Diarmaid'den öcünü almaya devam eder. Diarmaid, bir gece uykusunda tazı havlaması duyar. Tazının peşinden gitme imkânı vardır çünkü bu, söz konusu sesi duyduğunda her zaman takip etmesi gereken *geasa*larından biridir. Ama Grainne, Oengus'un dostluğuna rağmen bunun Tuatha Dé Danann'ın işi olduğunu söyleyerek onu engeller. Yine de gün ışığında gider, Grainne'in arzusuna rağmen Manannan'ın kılıcını ve *gaí dearg*ı almayı reddeder. Fionn, Ben Gulban'da ona Gulban yabandomuzunun her zamanki gibi boş yere avlandığını söyler. Şimdi Diarmaid için domuz avlamak tabudur çünkü babası Roc'un oğlunu Oengus'un *síd*inde öldürmüştür ve Roc, cesedi bir domuza dönüştürmüştür. Bu domuz Diarmaid ile aynı yaşam süresine sahiptir. Oengus şimdi ondan yabandomuzu avlamamasını rica eder. Ancak Diarmaid, Fionn'un hileleriyle bu duruma getirildiğini anlasa da Gulban'ın domuzunu yani dönüşüm geçirmiş çocuğu öldürmeye karar verir. Ardından gelen büyük avda "yaşlı vahşi sihirli domuz" öldürülür ama ölmeden önce kahramanı ölümcül şekilde yaralar. Diğer yorumlarda Diarmaid yaralanmaz ama Fionn, uzunluğunu

öğrenmek için ona domuzu yürütmesini söyler. Bunun üzerine Diarmad'in topuğuna giren bir kıl ölümcül bir yaraya sebep olur. Diarmaid ölmek üzereyken Fionn onunla alay eder. Diarmaid su diye yalvarır çünkü Fionn'un elinden su içenlerin her türlü yarası iyileşir. Fionn, Diarmaid'in onun için yaptığı her şeyi hatırlar bu sırada Oscar da onun için yalvarır. Fionn bir kuyuya gidip eliyle su getirir ama yavaşça damlamasına izin verir. Diarmaid ona tekrar yalvarır. Fionn bir kez daha su getirir ama her seferinde suyu bırakır. Lug'un Bran'a davranışında olduğu gibi kahramana karşı acımasızdır. Böylece Diarmaid ölür ve herkes yas tutar. Oengus da onun yasını tutar, ölümü hakkında kederli bir şekilde şarkı söyler. Onu hayata döndüremediğinden cesedi *síd*ine götürür, böylece Diarmaid onunla her gün biraz konuşabilsin diye cesede bir ruh üfler. Grainne'in oğullarına Diarmaid'in intikamını aldıracağını bilen Fionn, daha sonra korkar ve gizlice ona gider ama kötü sözlerle karşılanır. Bununla birlikte nazik, sevgi dolu konuşmasının bir sonucu olarak, "onu ikna eder ve kızın ruhunu elde ederek gönlünden geçeni elde eder." Grainne, Fionn'un karısı olur. Fionn ile oğulları arasında barışı sağlar ve oğulları Féinn'e kabul edilir.

III. Richard'daki bir sahneyi andıran gülünç sonucuyla bu trajik hikâye böyle sona erer. Bununla birlikte *Takip* hakkında bir halk şarkısı, Diarmaid'in kızı Everytach'ın erkek kardeşlerini çağırdığını ve Fionn ile savaştığını, onu ciddi şekilde yaraladığını, Fionn'un dört yıl boyunca iyileşmediğini anlatır. İskoç dilinde yazılmış bir Galler halk masalında Grainne, Diarmaid ile birlikteyken, yaşlı bir adamla onu öldürmek için komplo kurar ama affedilir. Fionn, akıntı yönünde yüzen talaşların arasında Diarmaid'i görür ve av çığlığı atar. Kahraman buna cevap vermek zorundadır. Daha sonra yabandomuzu onu öldürür. Dindsenchas'taki bu olay Oisin hakkındadır. Oisin, Fionn'un düşmanları tarafından yakalanır ve bir mağarada saklanır. Oradaki varlığı, onu kurtaran Fionn'a aynı şekilde söylenir. Halk şarkısı yorumları, Diarmaid'in sitemlere veya kendisine yapılan büyülere rağmen, Grainne'e karısı gibi davrandığını kabul etmez ve Fionn, göstergelere rağmen masumiyetini ve sadakatini ancak ölümünden sonra fark eder. Gelenekte, bu takipten

uzun yıllar bahsedilir ve İrlanda'daki mezar anıtları hâlâ "Diarmaid ve Grainne yatakları" olarak bilinir. Takiple ilgili bazı olaylar ayrı ayrı da anlatılır. Sözgelimi, bir hikâyede yaşlı bir kadın, çifti Fionn'a ihbar etmesinin ardından çiftin, içinde güzel giysileri olan bir adam (tanrı Oengus) bulunan bir tekneyle kaçtıklarını anlattır.

Fionn ve Goll arasındaki nihai kavga için çeşitli sebepler verilir. Ama sonunda Goll, bir deniz kayalığının üzerinde körfeze sürülür. Yanında sadece sadık karısı vardır. Açlığa ve susuzluğa yenik düşmüş olsa da kadının sütünü reddeder. Daha önceki eylemlerini anlatan birkaç şiirde yalnızlığındaki asilliğiyle temsil edilir. Sonra Fionn'la son kez yüz yüze geldiğinde yiğitçe savaşarak ölür, vücudu yaralarla kaplıdır.

Fionn'un ölümüyle ilgili anlatılar çeşitlilik gösterir. Bu olay, kimisinde tarihi anlatıya göre Féinn'in gasplarının sonucu olan Gabhra muharebesinin öncesine kimisindeyse sonrasına yerleştirilir. İrlanda'nın yüce kralı Cairbre, soylularını çağırır ve hep birlikte yıkımları üzerinde karar verirler. Bunun üzerine her iki tarafta da büyük ordular toplanır ve bunu "İrlanda'da o zaman kadar yapılmış en büyük savaş" takip eder. Birkaç Féinn hayatta kalır ve en üzücü olay Oisin'in oğlu Oscar'ın Cairbre tarafından öldürülmesidir. Oisin tarafından yazıldığı iddia edilen çok sayıda ağıt konusu, geçmişteki cesur günlere atfen acıklı olaylar ve korkunç bir açlıkla doludur. Fionn yaşlandığında her şeyi kupadan içer çünkü karısı Smirgat, boynuzdan bir şey içerse öleceğini öngörmüştür. Fionn bir gün bunu unutup boynuzdan bir şey içtiğinde bilge başparmağı sayesinde sonunun yakın olduğunu öğrenir. Uzun zaman önce, Uirgreann elinden düşmüştür ve şimdi Uirgreann'in oğulları karşı çıkıp onu öldürür. Ancak başka bir yoruma göre Goll'un torunu, onu Uirgreann'ın oğulları ve diğerleriyle birlikte öldürmeyi planlar ve bunu başarır. Burada yüce kraldan bahsedilmez ve bu, uzun süredir devam eden klan kan davasından başka bir şey değildir.

Daha sonraki edebiyatta hakkında birçok övgü dolu söz söylenen (bununla birlikte bunlar, Caoilte'nin Aziz Patrick'e övgülerinin yanında önemsiz kalır) bu cesur, cömert, kibar yüce kahra-

man böylelikle ölür: "O bir kral, peygamber, şair ve bir ozandı; çok yönlü ve iyi eğitimli bir efendiydi; bizim büyücümüz, bilgemiz, kâhinimizdi. Ağzından çıkan her şey hoştu. Bununla birlikte Fionn hakkında, benden üstte olan kralın tanıklığını düşünürseniz, o, kuvvetle muhtemel, üç kat daha iyiydi." Yine de istenmeyen özellikleri vardı: Kurnazlık ve kincilik, Diarmaid'den aldığı nihai intikam karakterine bir lekedir. Bir gelenek, Fionn'un, Arthur gibi, bir yerlerde, tepede veya bir adada hâlâ gizlice yaşadığını, ülkesinin ihtiyaç duyduğu anda adamlarıyla birlikte gelmeye hazır olduğunu ileri sürer. Cesur kişiler saklandığı yere girip dinlenen kahramanla konuşmuşlar. Bu bağlantıda kayda değer olan, daha eski bir efsanevi Mongan'ı temsil eden yedinci yüzyıl kralı Mongan'ı Fionn'un ikinci yaşamı olarak tasvir eden hikâyedir. Bu, Mongan'ın şairine kralın Fothad Airglech'in ölümüyle ilgili ifadesinin doğruluğunu kanıtlamak için Caoilte'nin yeniden ortaya çıkmasıyla gösterilir. "Biz seninle, Fionn ileydik," der Caoilte. "Sus," der Mongan, "bu adil değil." "O zamanlar Fionn'la birlikteydik," bununla birlikte anlatıcı, "söylenmesine izin vermese de Mongan, Fionn'du," diye ekler. Diğer hikâyeler, gördüğümüz gibi, Mongan'ı Manannan'ın oğlu olarak tasvir eder.

Féinn'den geriye kalanlardan merkezi figürler Oisin ve Caoilte'dir; Caoilte, Aziz Patrick'in gelişine kadar bazı savaşçılarıyla yaşamını idame ettirir. Daha sonraki tarihlere ait hikâye ve şiirlerde, özellikle Michael Comyn'in on sekizinci yüzyıl şiirinde, Oisin bir *síd*e ya da Tír na nÓg'e (Gençlik Diyarı) gider. Diğer taftan *Kadimlerle Söyleşi*'de annesi Blai'nin bulunduğu *Ucht Cleitich*'in *síd*ine gittiği anlatılır. Ancak daha sonra, dönüşüne dair hiçbir açıklama yapılmadan Aziz Patrick'in kafilesinde rastlanır ve Caoilte ona yeniden katılır. Bu, güzel bir kadının yaşlılığında Oisin ile tanıştığı ve "Annenle gitmeyecek misin?" diye sorduğu İskoç efsanesiyle örtüşmektedir. Bunun üzerine kadın kayada bir kapı açar ve Oisin, ona sadece bir hafta gibi gelse de yüzyıllarca kadının yanında kalır. Ama Féinn'e dönmek istediğinde, kadın Féinn'den geriye hiçbir şey kalmadığını söyler. Bir İrlanda yorumunda Oisin, bir mağaraya girer ve orada bir kadın görür. Bu kadınla üç yüz yıl yaşamasına

rağmen ona yalnızca birkaç gün gibi gelir. Féinn'i tekrar ziyaret etmeye gittiğinde, beyaz atından inmemesi konusunda uyarılır ama bir arabayı kaldırmaya yardım ederken inip yaşlı bir adama dönüşür. Gençlik Diyarı'na yaptığı ziyaret hakkındaki hikâyeler çeşitlilik gösterir. Bazılarında bu ziyaretin daha gençlik günlerinde olduğunu anlatılır, ancak Michael Comyn, bu ziyareti Gabhra savaşından sonrasına yerleştirirken muhtemelen daha sağlam bir temele dayanmaktaydı. Ancak bunlarda onu oraya götüren annesi değil, Tir na nÓg kralının son derece güzel kızı Niamh'tır. Niamh, ona bir tabu koyar. O, bu tabuyu yerine getirirse ölümsüz olacaktır. Onunla denizi geçerek, Tir na m-Beo kralının (Yaşayanlar Diyarı) kızını kaçıran bir devi öldürür ve Tir na nÓg'de üç yüzyıl kaldığı Niamh ile evlenir. Bir hikâyede damadı onu tahtından edinceye kadar Niamh'ın babasına üstün geldiği için fiilen kral olur. Bunu önlemek için kızına bir domuz kafası vermiştir ama Oisin, Niamh'ın hikâyesini duyduktan sonra kızı kabul eder ve böylece kız asıl şekline geri döner. Şiirde Tir na nÓg'in ışıltılı güzelliği ve neşesi geleneksel terimlerle anlatılır ama bunlara rağmen Oisin, yokluğunun kısa sürdüğünü düşünse de Erin'i özlemiştir. Niamh onu gitmekten vazgeçirmeye çalışır ama başaramaz ve şimdi ona atından inmemesini söyler. Oisin, Erin'e vardığında Féinn unutulur; eski kaleler harabeye dönmüş ve yeni bir inanç doğmuştur. Bir vadide, mermer bir kaldırım taşını kaldırmaya çalışan adamlar ondan yardım isterler ve Oisin atından eğilerek taşı kaldırır ama bunu yaparken ayağı yere değer. Bunun üzerine atı gözden kaybolur ve kendisi yıpranmış, kör bir ihtiyara dönüşür. Bu halde Aziz Patrick ile tanışır ve onun cömertliğine bağımlı hale gelir.

Bu hikâyeler, ilahi ya da peri eşlerle ilgili tüm Kelt hikâyelerinde bulunanları göstermektedir (onlar kur yapmayı severler ve faniler, sevgililerinden bıktıklarına kıyasla onlardan ve kutsal topraklarından daha çabuk bıkarlar). Ölümlüler bu toprakları sıkıcı bulmaya meyillidirler, zira içlerinden birinin dediği gibi, "*Síd*deki hayatımdansa Féinn'in hayatını yaşamayı tercih ederdim." Hades'te ölüleri yönetmektense yeryüzünde kiralık olarak hizmet etmeyi tercih eden Akhilleus'un feryadı ya da "Bu dünyada bir gün

Srahmandazi'de bir yıla bedeldir," şeklindeki Afrika atasözündeki yakarıştır bu.

Azizin Féinn'den geriye kalanlarla buluşması, imkânsız olsa da ilginç bir durumdur ve hem *Kadimlerle Söyleşi*'de hem de birçok şiirde rahatça geliştirilmiştir. *Söyleşi*'de din adamları ve Féinn arasında nazik bir ilişki bulunurken, orada bile Caoilte ve Oisin geçmişten pişmanlık duymaktadır. Aziz Patrick hem burada hem de şiirlerde eski günlere çok fazla ilgi gösterir, ancak bazılarında Oisin'in inatçı putperestliğine karşı pek nazik değildir. Oisin'in, zaman zaman inancı kabul etmeye "neredeyse ikna olduğu" doğrudur. Ancak bu paganizm sürekli ortaya çıkıverir. Oisin, cüretkâr küfürler savurup yeni düzeni ve bu düzenin getirdiği sorunları lanetler (savaşçılar yerine traşlı rahipler, geçmişteki müzik ve neşe yerine çan ve ilahiler). Yine de bu şiirlerde trajik bir acıma ve korkunç bir pişmanlık vardır: Féinn ve onların yiğitlikleri için, bir daha asla hatırlanmayacak sevinçler için, büzülen kaslar, solgun gözler, yorgun ayaklar ve titreyen eller için, Oisin'in uzun sessiz arpı için, her şeyden önemlisi asil oğlu Oscar için.

"Fionn oğlu için ağlamadı,
Kardeşi için bile ağlamadı;
Ama oğlumun ölü yattığını görünce ağladı,
Geri kalan herkes Oscar için ağlarken.
Gabhra savaşının o gününden itibaren
Cesurca konuşmadık;
Ne gece ne gün geçti
Derin nefes alamadık."

Güzel bir halk şiirinde, Oisin'in yeni düzene karşı nasıl umutsuzca savaştığını, Hıristiyan ayinlerini ve inançlarını küçümsediğini, sonunda tanrıdan merhamet dilediğini ve nihayetinde zayıf ve yorgun bir halde nasıl öldüğü anlatılır:

"Bir zamanlar çok güçlü ve dinç olan Oisin'i ölüm işte böyle alıp götürdü,

Yeryüzünde kendisinden sonra gelecek her savaşçıya yapacağı gibi."

Diğerlerinde Féinn cehennemde tasvir edilir ve Aziz Patrick onların kaderine sevinir. Oisin, cehennemdeki hiçbir şeytanın onu ele geçirmesine izin vermemesi için bazen Fionn'a yalvarır. Bazen zayıf yaşlı bir adam olsa da Aziz Patrick'i lanetlemesi günah itirafına ve Fionn'un iyiliği için ettiği dualarla karışır ve kurtarılamayacağına üzülür.

"Ah, ne kadar acıklı bir haber
Bildiriyorsun bana, ey din adamı;
Dindar davranışlarda bulunmama rağmen,
Féinn cennete giremedi."

Gelenek, Oisin'in vaftiz edildiğini ileri sürer. Roscommon'dan bize ulaşan ilginç bir hikâye, Aziz Patrick'in cehennemdeki Féinn'in teselli bulması için ettiği duasında, serbest bırakılamazlarsa da Oscar'ın bir gürz aldığını ve yere bir avuç kum serildiğini anlatır. İblisler kumu geçip Féinn'e eziyet edemezler çünkü denedikleri anda Oscar onları kılıcıyla takip etmeye başlar.

III. Arthur

Arthur'dan ilk bahseden kişi, dokuzuncu yüzyıl yazarı Nennius'tur. Bu kahraman, on iki kez kendisini şef olarak seçmiş krallarla birlikte Saksonlara karşı savaş yürüten *dux bellorum*dur. Arthur, on iki başarılı savaş vermiştir. Bu savaşlardan sonuncusu Arthur'un tek başına dokuz yüzden fazla adamı öldürdüğü Badon Dağı'nda gerçekleşmiştir. Gildas (altıncı yüzyıl), Arthur'un adını anmadan bu mücadeleye atıfta bulunur. Bu çatışmalardan birinde Arthur, omzunda Bakire'nin bir suretini ya da Kudüs'te yapılmış bir haç taşır. Nennius'un *Tarih*'ine sonradan eklenen Mirabilia, Arthur ve Builth yakınlarında bir taşa ayağının izini bırakan köpeği Caball'ın (veya Cavall) *Porcus Troit*'i avladığını belirtir. Nennius, Arthur hakkında sade, muhtemelen yarı tarihsel bir anlatı sunar. Annales

Cambriae (onuncu yüzyıl), Arthur'un, yeğeni ve düşmanı Medraut (Mordred) ile Camlan'da öldüğünü söyler.

Güney Galler'de bilindiği şekliyle Arthur efsanesini aktaran Monmouthlu Geoffrey (1100-54), Britanya kralı Uther Pendragon'un Cornwall Dükü Gorlois'in karısı Igerna'yı sevdiğini belirtir. Ama Gorlois güvenlik için onu Tintagel'e kapatır. Merlin şimdi Uther'in yardımına gelip "ilaçlar" aracılığıyla ona Gorlois'ini sırdaşı Ulfin'e de Dük'ün arkadaşının şeklini verir. Merlin de başka bir kılığa bürünür. Böylece Uther Igerna'ya girebilir. Gorlois'in ölüm haberi geldiğinde haberciler onu Tintagel'de gördüklerine hayret ederler. Uther kendini ifşa ederek derhal Igerna ile evlenir. Bu evlilikten Arthur ve Anne dünyaya gelir. Arthur, Uther'in ölümü üzerine kral olur. Saksonlara karşı maceraları ve Hz. Meryem'in bir tasviri olan Pridwen kalkanıyla Avalon Adası'nda yapılan kılıcı Caliburnus'u nasıl taşıdığı anlatılır. Fetihleri İrlanda, İzlanda, Gothland, Orkney Adaları, Norveç ve Galya'ya kadar uzanmaktadır; taç giyme töreni ve sarayı tasvir edilir, Roma'yı fethetmeye nasıl karar verdiği anlatılır. Arthur yolda bir devi öldürür. Dev, Duke Hoel'in yeğeni Helena'yı Aziz Michael Dağı'ına kaçırır ve sakalını (sakal, devin diğer kralların sakallarından yaptığı bir kürkte çok önemli bir yere sahip olacaktır) göndermeyi reddetmesinin ardından Arthur'a meydan okur. Bu canavar, Arthur'un Aravius Dağı'nda savaştığı dev Ritho'dan daha büyüktür. Arthur, Romalıları yendikten sonra, yeğeni Mordred'in tahtı gasp ettiğini haber alır. Kraliçe Guanhumara (Gwenhwyfar, Guinevere) onunla evlenmiştir. Arthur geri dönüp Mordred'i yener ama ölümcül şekilde yaralanır ve Avalon'a götürülür. Tacı Konstantin'e bırakır. Guanhumara ise bir rahibe manastırına girer.

Geoffrey hakkındaki bilgilerin bir kısmı İngiliz dilindeki bir kitaptan, bazıları da Oxford Başdiyakozu Walter'dan alınmıştır. Bunun yanında, Malmesburyli William'ın (Ö. 1142) "nafile masallar" olarak adlandırdığı, tutarsız gelenekleri de bünyesine katmış olmalıdır. Bu anlatının mitolojik bir yönü vardır ve dönemin tarzına göre süslenmiştir. Arthur'un geniş çaplı fetihleri ve devlerle

savaşları Fionn'unkine benzer. Biçim değiştiren bir babadan doğuşu, aynı şeyi yapan Manannan oğlu Mongan'ın doğumunu anımsatır. Dolayısıyla Uther bir Briton tanrısı olabilir ve Arthur, Mongan veya Cúchulainn gibi yarı ilahi bir kahraman olabilir. Bir anlatıda Mongan'ın reenkarnasyonu olan Fionn, karısı Grainne ve yeğeni Diarmaid, Arthur ise karısı ve yeğeni tarafından ihanete uğrar. Mongan'ın Elysium'a gitmesi gibi, Arthur da Avalon'a gider. Geoffrey ve mevcut tüm yerel Galler hikâyeleri, Kâse veya ilk olarak 1155'te tamamlanan Wace'in *Brut* adlı eserinde görünen Yuvarlak Masa hakkında hiçbir şey söylemez.

Şimdi üç soru akla gelir. Muhteşem bir şahsiyetle ilgili mitlerinin temeli olan tarihi bir Arthur var mıydı? Geoffrey, Arthur'la ilgili mevcut bir mitolojik hikâyeyi şövalye tarzında rasyonelleştirip güçlendiriyor mu? Arthur'la ilgili mevcut bazı gelenekleri atlıyor mu? Bu soruların hepsinin cevabı muhtemelen evettir. "Arthur" ismi Latince Artorius'tan geliyorsa Britanya'ya Roma döneminde girmiş olmalıdır. Dolayısıyla, mitin tamamı muhtemelen altıncı yüzyılda yaşamış tarihi Arthur'dan sonrasına dayanmadıkça efsanevi Arthur'un böyle adlandırılması gereksizdir. Ayrıca, Latince türetme doğruysa, varsayımsal bir Kelt *artor*undaki (sabancı veya saban için koşum takımı) varsayılan kaynak çürümüş olur. Mitolojik kişiliğin Artorius'a benzeyen bir adı var mıydı? Galya'da Merkür'e denk düşen Artaios isminde bir Kelt tanrısı olduğundan bu mümkündür. Artaios, *artos* (ayı) kökünden bir ayı tanrıça olan Artio'ya benziyor olabilir ama Rhys bunu çiftçilikle ilgili kelimelerle ilişkilendirir: söz gelimi Galce âr (sürülmüş toprak). Artaios bu durumda *Mercurius cultor* ile eşdeğer olacaktır. Yine de Artaios ve Arthur'un bağlantısı şüphelidir.

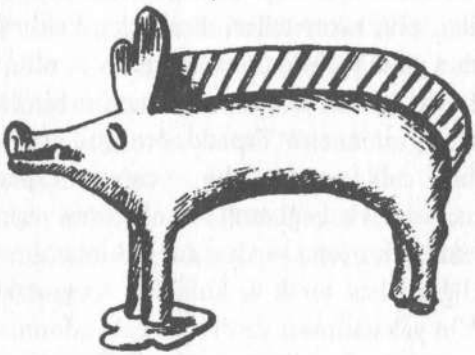
Her halükârda Arthur'un hikâyesi, Cúchulainn veya Fionn'unki gibi büyük ölçüde mitolojiktir. Nennius, tarihi bir Arthur'dan kısmen haberdar gibi görünüyor ama zamanında efsanevi bir Arthur destanı varsa, neden bundan bahsetmiyor? Erişebildiği "kadim gelenekler" bu efsanevi kahramanı bilmiyor muydu, yoksa o, "görkemli Arthur'un bu yönüyle ilgilenmiyor muydu?" Daha ilginç

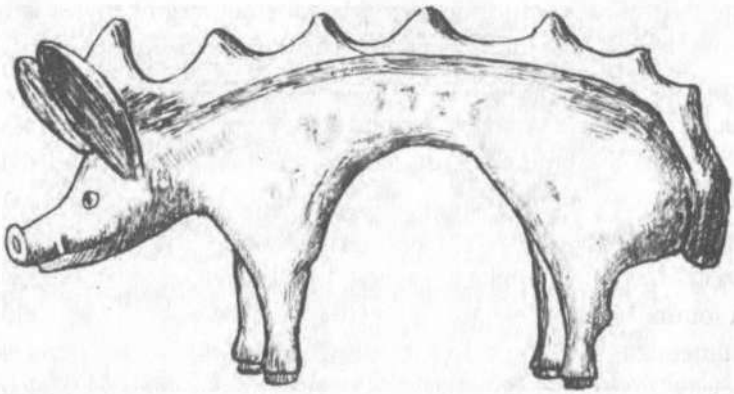
olanı ne Gildas ne de Bede'nin Arthur'dan bahsetmesidir. Geoffrey'in anlatısı yaygınlaştı ve Wace'in *Brut*'unun temelini oluşturdu. *Brut*'ta Yuvarlak Masa, öncelik konusundaki tartışmaları önlemek için Arthur tarafından yapılmış gibi görünüyor ve Britonların bu konuda pek çok hikâyesi olduğu söylenir. Layamon (takribi 1200) ise bu masanın kurnaz bir işçi tarafından yapıldığını ve bin altı yüz kişilik olduğunu, romanslardakinin ise Merlin tarafından yapıldığını belirtir. Ayrıca Layamon, üç hanımın Arthur'un doğumunda geleceği hakkında kehanette bulunduğunu ileri sürer (Kelt inancındaki üç *Matre* veya *Fée*, diğer mitolojilerde de bulunur. Yine de Geoffrey'in zamanından önce Arthur, Britanyalıların Saksonlardan kaçtığı Bretonya'da biliniyordu; Normanlar, MS 1100'den önce İtalya'ya götürdükleri destanı orada öğrendiler. Öyle ki Alanus ab Insulis (yaklaşık ölüm tarihi 1200), kendi zamanında, Arthur'un beklenen dönüşünün reddedilmesinin Bretonya'da küskünlüğe yol açacağını söylüyor.

Arthur hakkındaki romantik Gal hikâyeleri arasında en önemlisi, *Kulhwch ve Olwen*'inkidir. Arthur ve savaşçıları (bazıları sihirli güçlere sahiptir) farklı görevlerde Kulhwch'a yardım ederler. Geoffrey'den önceki bir tarihe uzanan ve onun zamanından önce bir Arthur efsanesinin var olduğunu kanıtlayan hikâye, üvey oğlundan nefret eden bir kadın hakkındaki halk hikâyesine dayanır. Kadın, Kulhwch'a Yspaddaden Penkawr'ın kızı Olwen'i karısı olarak istemesini emreder. Yspaddaden Penkawr'ın göz kapakları, Balor'unkiler gibi, hizmetçileri tarafından kaldırılmalıdır, ancak onun nazara geldiği söylenmez. Bu görev zordur ve Kulhwch, Yspaddaden'in kalesini bulduğunda, Olwen'in birçok taliplisinin öldürüldüğünü öğrenir; zira Yspaddaden, kız evlendiğinde ölecektir (ayrılabilir ruh temasının bir yorumu). Yspaddaden Kulhwch'a bazıları birbiriyle bağlantılı birçok görev verir ve bunların çoğunda kuzeni Arthur ona yardım eder. Bunlar arasında Yspaddaden'in istediği makas, tarak ve kulakları arasındaki jiletler için *Twrch Trwyth*'in yakalanması vardır. Bu yabandomuzu, günahları yüzünden tanrı tarafından dönüştürülen bir şövalyedir ve onu ele geçirmek için Modron'un oğlu Mabon'un yardımına başvurulması gerekir. Ancak önce hapishanesi bulunmalıdır çünkü doğumundan üç gece sonra kaçırılmıştır ve kimse nerede olduğunu bilmez. Çeşitli hayvanların yardımıyla esir tutulduğu yer bulunur ve Arthur tarafından serbest bırakılır. Yspaddaden, diğerlerininkiyle birlikte Arthur'un yardımının asla elde edilemeyeceğini söylemiştir. Arthur şimdi yabandomuzunu avlamak için bir ordu toplar ve bu kovalamaca Fionn'la ilgili pek çok hikâyeyi hatırlatır. Domuzla büyük bir mücadele verilir ve Arthur dokuz gün dokuz gece savaşsa da domuzu öldüremez. Ardından domuzlardan birini kendisiyle konuşmaya davet etmesi için kuş şeklindeki Gwrhyr Gwalstawt'ı gönderir. Ancak davet reddedilince Arthur, köpeği Cavall ve bir dizi kahramanla domuzu kovalamaya başlar. Birçoğu bu yolda ölse de sonunda domuz ele geçirilir, ustura ve makas alınır. Tarak elde edilmeden önce domuz, Kernyu'ya (Cornwall) kaçar ve burada ele geçirilir. Daha önce olup bitenlerin hepsi, tarağın alınmasıyla karşılaştırıldığında sadece bir avdır. Yabandomuzu şimdi denize doğru

kovalanır ve Arthur, cehennemin sınırlarındaki büyücü Gorddu'nun kanını almak için kuzeye gider. Bu Yspaddaden'in bir diğer talebidir. Arthur, Gorddu'yu öldürür ve Prydeinli Kaw (Pictland) Gorddu'nun kanını alır ve diğer harika nesnelerle birlikte Yspaddaden'e götürülür. Şimdi o da öldürülür.

Bu hikâyede Kulhwch, birçok savaşçının ve doğaüstü şahsiyetlerin katıldığı Arthur'un sarayına gelir. Bunlardan bazıları (örneğin Conchobar, Cúroi) romanslarda tekrarlanır veya Briton veya İrlanda efsanelerinin diğer bölümlerinden alınır. Ziyafet devam ederken içeride yalnızca bir kralın oğlu ya da bir sanat ustası vardır (Mag-Tured savaşından önce "birçok sanatın ustası" Lug'un Tuatha Dé Danann'ın meskenine yaklaşmasını anımsatan bir olay). Diğerleri yemek, müzik ve yatak arkadaşıyla dışarıda ağırlanır. Bu hikâyenin romanslarda tekrarlanan şahsiyetleri arasında Kei, Bedwyr (Bedivere), Gwalchmei (Gawain) ve Gwenhwyfar vardır. *Mabinogion* veya diğer masallardaki karakterler Manawyddan, Morvran, Teyrnon, Taliesin ve Lludd'un kızı Creidylad'dır. Modron'un oğlu Mabon, Apollo ile eş tutulduğu İngiliz ve Galya yazıtlarındaki Maponos'tur. Annesinin adı, *Matronae* (*Matres* ile ilişkilidir) denilen tanrıçalarınkine eşdeğerdir. Matronae'nin anlamı Marne'ninkinde ortaya çıkar. *Mabon* "bir genç" anlamına gelir ve *Maponos* "yüce (ya da ilahi) genç" anlamına gelir. Dolayısıyla genç bir tanrı olduğunu söyleyebiliriz. Ölümsüzlüğünü şuradan anlıyoruz: hapishanede o kadar uzun süre kalmıştır ki efsanevi çağlara kadar ulaşan hayvanların onun hakkında bilgisi yoktur. Sadece hepsinden daha yaşlı bir somon balığı hapishanesinin nerede olduğunu bilir. Balık, Kei'yi ve Gwrhyr'i omuzlarında oraya taşır ve Arthur kaleye saldırdığında, duvarda bir gedik açıp tutsağı serbest bırakan Kei ve Bedwyr'i destekler. Mabon, dalgalardan daha hızlı bir ata biner ve o, *Mezar Dörtlükleri*'nde "hızlı" olarak adlandırılır. O olmadan domuz avı gerçekleşemez. At, domuzu Bristol Kanal'ına kadar takip eder ve orada ondan usturayı alır. Bir *Triad*'da Mabon'un hapsedilmesinden bahsedilir. Arthur ve adamları hakkındaki bir Taliesin şiirinde hapishanesinden bahsedilen o ve Gweir, Llyr Lledyeith ile üç önemli mahkûmdur. Yine de daha dikkate değer birisi vardır: Caer Oeth ve Anoeth'de üç gece hapis yatan Arthur; Gwenn Pendragon tarafından hapishanede üç gece ve Llech Echymeint yönetimindeki büyülü bir hapishanede üç gece. Ama kuzeni Goreu onu teslim eder.

Kulhwch'deki diğer efsanevi veya büyü kullanan şahsiyetler şunlardır. Kuşlarla ve hayvanlarla konuşabilen, domuzla konuşmak

için kendini kuşa dönüştüren Gwrhyr. Menw de bu şekle bürünür ve yabandomuzunun hazinelerinden birini çıkarmaya çalışır, domuz zehriyle onun canını yakar. Ayrıca Arthur ve adamlarını görünmez yapabilir ve onlar diğer insanları görebilirler. Tegid Voel'in oğlu Morvran, geyik tüyleriyle kaplı bir iblis gibidir. Tıpkı Sandde Bryd-melek'in güzelliği yüzünden kimsenin ona vurmaması gibi, Camlan muharebesinde çirkinliği yüzünden kimse ona vurmaz. Hafif Ayak Sgilti, ağaç dallarının uçlarında yürüyebilir. O kadar hafiftir ki çimenleri ezmeden onların üzerinde yürüyebilir. Drem, sivrisineğin Cornwall'daki Kelliwic'ten İskoçya'daki Pen Blathaon'a kadar güneşle birlikte yükseldiğini görür. Gwadyn Ossol, en yüksek dağı ezerek onu ova haline getirir ve Sol bütün gün tek ayak üzerinde durabilir. Gwadyn Odyeith, ayağının tabanından, kızgın demirin katı bir cisme çarptığı zamanki kadar çok kıvılcım çıkarır; Arthur ve adamlarının önündeki tüm engelleri kaldırır. Gwevyl, üzgünken, dudaklarından birini karnına kadar büker, diğeriyle başını örter. Ychdryt Varyvdraws sakalını Arthur'un salonunun kirişlerinin üzerine fırlatır. Gwenhwyfar'ın hizmetkârları Yskyrdaw ve Yseudydd, düşünceleri kadar hızlı ayaklara sahiptir. Beş metre yerin dibine gömülen Klust, karıncanın seksen kilometre öteden yuvasını terk ettiğini duyabilir. Medyr, çalıkuşu bacaklarıyla göz açıp kapayıncaya kadar kısa bir sürede Cornwall'dan İrlanda'daki Esgeir Oervel'e geçebilir; Gwiawn, bir tatarcık gözündeki bir lekeyi tek vuruşta, ona zarar vermeden çıkarabilir. Ol, doğumundan yedi yıl önce çalınan domuzun izini bulur. Kıymetli şahsiyetlerin birçoğunun Kelt ve diğer halk hikâyelerinde benzerleri vardır. Bunlar, kahramanın tek başına yapması imkânsız görevleri yerine getiren zeki arkadaşlardır.

Rhonabwy'ın Rüyası'nda kahraman, Arthur'un şövalye sarayının *Kulhwch*'de olduğundan farklı bir görüntüsünü görür ve kendini oraya taşınmış olarak bulur. Arthur'un güçlü orduları vardır. O ve diğerleri devasa büyüklüktedir ve mantosu kullanıcıyı görünmez yapar. Hikâye, Arthur'un Owein ile satranç oynamasını ve Owein'in kargalarının önce nasıl kötü muamele görüp ardından kargaların kendilerine işkence edenleri nasıl öldürdüğünü anlatır.

Bu kargalardan Galler şiirinde sıkça bahsedilir ve Arthur'un onlardan ve efendilerinden korktuğu söylenir. Bu hikâyeye (*Triad*larda adı geçen) Iddawc'da da rastlıyoruz. Arthur'un atı, nefesini verirken takip ettiklerini uzağa üfler ve nefes aldıkça onları kendisine çeker. Iddawc, Camlan'da Arthur ve Mordred arasında ara bulucudur. Arthur'un zarif sözleriyle gönderilerek Mordred'e Arthur'un onu nasıl beslediğini hatırlatır ve barış yapmak istediğini söyler. Ancak Iddawc bu mesajları tehditlere çevirerek savaşa yol açar. Arthur'un sarayı, Chrétien'in *Yvain* adlı eserinin (on ikinci yüzyıl) eşdeğeri bir Galler masalı olan Çeşmenin Hanımı'nda tekrar görünür. Burada yine, Kulhwch'dekinde olduğundan çok daha şövalyeliğe özgü ve romantik ele alınır. Bu hikâyedeki doğaüstü figür, Kelt olsun ya da olmasın, tek ayaklı ve demir sopalı tek gözlü kara devdir. Bu dev, vahşi hayvanların beslendiği bir ormanı korur. Kynon'a, bir fırtına patladığında, ardından kuşların müziği duyulduğunda, bir fıskiyenin yanındaki bir levhaya bir kâse dolusu su atmasını söyler. Siyah zırhlı bir şövalye ortaya çıkıp Kynon ile savaşacaktır. Bu iki hikâyede, Galler edebiyatında ve romanslarda bilinen aşağıdaki şahsiyetler görünür: Mordred, Caradawc, Llyr, Nudd, Mabon, Peredur, Llacheu, Kei, Gwalchmei, Owein, Meirchion'un oğlu March (Cornwall kralı Mark) ve Gwchyvar.

Erken dönem Galler şiirlerinde Arthur ve maiyetine birçok gönderme yapılır. *Caermarthen'in Kara Kitabı*'nda (on ikinci yüzyıl) Arthur'un kuzey seferini anlatan bir şiirde, kılıcı eline tam oturan Kei'den, Başarılı Bedwyr'den, Mabon'dan, ciddi öğütler veren Manawyddan'dan ve Arthur'un oğlu Llacheu'dan bahsedilir. Kei dokuz cadıyı bıçaklar (muhtemelen *Peredur*'da bahsedilen dokuz Gloucester cadısı), Arthur bir cadıyla savaşır ve Paluc Kedisini ikiye böler. Bir *Triad*, bu yaratığın bir domuzdan doğduğunu beyan eder. Bu domuz Arthur tarafından avlanır çünkü kehanet edildiğine göre ada, bu domuzun döküntüsünden zarar görecektir. Koruyucusu Coll, kediyi Menai Boğazı'na atmasına rağmen, Paluc'un çocukları onu bulur ve Mon'un (Anglesey) üç belasından biri haline gelene kadar onu besler. Cúchulainn'in savaştığı hayvanlarla kıyaslanması gereken bu iblis kedi, *Merlin*'de tekrar ortada çıktığında

kıtaya yerleştirilir. Bu şiirde Arthur'un hediyeler dağıttığı da söylenir. Llacheu, ölümünü anlatan başka bir şiirde "şarkıdaki muhteşem şey" olarak ifade edilir ve orada Bran, Gwyn ve Creidylad ile anılır. *Mezar Kıtaları*; Gwythur, March ve Arthur'un mezarlarına atıfta bulunur. Arthur'unki *anoeth bid* olarak kabul edilir (zor bir araştırma konusu). Başka bir şiirde, Arthur'un köpeği Cavall veya Caball değil (Bedwyr'in onu tasmalı olarak tuttuğu Nennius ve Kulhwch'ta olduğu gibi) ama atı Cavall'dan bahsedilir.

Arthur'un *Kulhwch*'deki (burada Annwfn, cehenneme denktir) Annwfn'e yaptığı keşif gezisi, daha önce atıfta bulunulan bir Taliesin şiirindekiyle benzerlik gösterir. Arthur ve diğerleri Penn Annwfn'in sihirli kazanı da dahil olmak üzere "Annwfn ganimetleri" için Prydwen (göz açıp kapayıncaya kadar uzun bir mesafe katettiği *Kulhwch*'deki Prytwenn) adlı gemisiyle Caer Sidi'ye giderler. Anlaşıldığı kadarıyla bir diğer amaçları, Pwyll ve Pryderi'nin habercisi aracılığıyla oraya çekilen Gweir'i serbest bırakmaktır. Annwfn yağma edilirken Gweir, "acı bir şekilde şarkı söyler ve o andan itibaren kıyamete kadar ozan olarak kalır." Ama bu sefer, devam eden birçok kişi için ölümcül olur çünkü "pek çok Prydwn nakliyesi" Caer Sidi'ye gider. Fakat yalnızca yedi tanesi geri döner. Bu, Cúchulainn'in kazan ve inekler için Scath'a yaptığı benzer yolculuğu anımsatır. *Kulhwch*'ta da bir benzerlik vardır. Burada, kahramanın Yspaddaden tarafından arzulanan hazinelerinden biri, Arthur onu çağırttığında teklifi kabul etmeyen İrlandalı Diwrnach'ın kazanıdır. Arthur daha sonra gemisiyle İrlanda'ya doğru yola çıkar ve Bedwyr kazanı ele geçirir ve Arthur'un kazan taşıyıcısının omuzlarına koyar. Kazan taşıyıcı, kazanı içi para dolu bir şekilde geri getirir. Kulhwch'in elde etmesi gereken, ancak daha fazla bahsedilmeyen başka bir hazine, Gwyddneu'nun sepetidir. Tüm dünya bu sepetten dilediği gibi yiyebilir. Bu sepet, Dagda'nın kazanına benzer.

Geoffrey'de bahsedilen Guinevere olayı, Galler geleneğinde farklı şekilde yorumlanır. Bir *Triad*, Gwenhwyfach'ın (Kulhwch'teki kız kardeşi) Guinevere'ye vurmasının Camlan savaşına neden

olduğunu söyler. Başka bir *Triad*, Medraut'un onu Kelliwic'teki kraliyet koltuğundan indirip ona bir darbe indirdiğinden bahseder; Medraut'un ona tecavüz ettiği de söylenir. Medraut aynı anda tüm yiyecek ve içecekleri tüketir. Arthur da aynı şeyi Medraut'un sarayında tekrarlayarak misilleme yapar; tüm insan ve hayvanları katleder. Medraut, Culhwch'teki Hir Erwn'e ve Hir Atrym'e benzer. Onlar da nereye gitseler verilen her şeyi yiyip toprağı çıplak bırakırlar. Arthur tarafından kendisine indirilen darbeden "kötü bir darbe" ve kendisinden nazik, kibar ve adil olarak bahseden bir *Triad*'da onunla ilgili başka bir tasvir bulunur. Guinevere, Galler geleneğinde kötü bir karaktere sahipmiş gibi görünüyor; ondan "gençken kötü, daha sonra daha da kötü" olarak bahseden kindar bir beyit bulunmaktadır. Adı, *gwen* (beyaz) ve *hwyvar*dan "beyaz hayalet" anlamına gelir. Bu, İrlandaca *siabur*, *siabhra* (hayalet, peri) ile aynı kökten gelen bir kelimedir. İrlandaca muadil ismi Finnabair'dir. Tıpkı Midir'in Etain'i *bé find* (beyaz kadın) olarak adlandırılması gibi onun ilahi yönüne işaret eder. Bir *Triad*, hepsi Arthur'un eşleri olan ve farklı babalara sahip üç Guinevere'den bahseder ama Kelt efsanesi üçlü formları sever ve farklı Guinevereler, Llyrler, Mana-wyddanlar vb.ler aynı tanrının yerel formları olabilir.

Yaralı Arthur'un Avalon'a gitmek üzere ayrılışı, Geoffrey tarafından bahsedilmiş olsa da yerli Galler hikâyesinde yer almaz. Yine de ona atıfta bulunan diğer kaynaklarda muhtemelen konuyla ilgili bir Briton geleneği bulunabilir. Geoffrey'e atfedilen *Vita Merlini*'de Avalon, *Insula Pomorum* yani "Elma Adası" olarak karşımıza çıkar; burada toprağı işlemek için emek sarf etmeye gerek yoktur zira doğa çok cömerttir. Üzüm ve mısır bolca yetişir ve Morgen'in şef olduğu, kuş ve ayı şekline bürünebilen dokuz kız kardeş orada hüküm sürer. Bu dokuzlu nefesleriyle Annwfn kazanını kaynatan dokuz genç kızı anımsatır. Kuş kardeşlerse belki *Perceval* hikâyesinde tekrarlanır. Bu hikâyede siyah kuşların saldırısına uğrayan Perceval, bir kuşu öldürür ve kuş güzel bir kadına dönüşür. Diğer kuşlar kadını Avalon'a taşır. Başka bir açıklamaya göre adanın hiçbir kötü yanı yoktur ve düşmanlar tarafından ziyaret edilmez. Barış, uyum, sonsuz bahar ve çiçekler oradadır; insanları gençtir;

yaşlılık, hastalık veya keder yoktur; her şey mutluluk verici ve ortaktır. Burayı bir *regia virgo* yönetir. Bu kadın, kendisine hizmet eden hoş genç kızlardan daha güzeldir. Arthur, kral Avallo'nun sarayına getirildiğinde onu iyileştirir ve artık birlikte yaşarlar. İsmi Morgen'dir, ama başka yerlerde Morgen, Arthur'un kız kardeşidir ve Giraldus Cambrensis onu *dea phantastica* olarak adlandırır. Malmesburyli William, Avalloc'ın (Avallo) kızlarıyla birlikte Avalon'da yaşadığından bahseder. Bu adanın İrlanda Elysium'una ne kadar benzer olduğu hemen görülür. Burası esas olarak bir kadınlar diyarıdır. Burada kimse çalışmaz ama bolluk vardır. Buraya ne hastalık ne ölüm uğrar, sonsuz gençlik hâkimdir. Oradaki ilahi kadınlar Fand, Liban ve diğerleri gibi kuş şekline bürünebilirler. *Vita Merlini*'de Arthur'u ziyaret edenlerin burada her türlü zevki bulduğunu yazmaktadır. Arthur, Avalon'a kız kardeşine gittiğinde, bir anlatıya göre annesiyle Elysium'a giden Oisin'e benzer. Didot *Perceval*'da Arthur, geri döneceğini ilan eder, dolayısıyla Britonlar onu beklerler ve bazen, onun ormanda avlandığını duyarlar. Briton geleneğinin bol olduğu bir bölgede yaşayan Layamon söylediğine göre Arthur yaralandığında, tüm bakirelerin en güzeli olan Avalon'daki kraliçe Argante'ye gittiğini ilan eder. Argante onu iyileştirecektir. İçinde iki kadın olan bir tekne belirir. Kadınları onu tekneye yerleştirirler. Arthur artık, Avalon'da elflerin en güzeli, diğer geleneklerdeki *fée*ler yani tanrıçalarla birlikte yaşar; Britonlar ise onun gelişini bekler. Malory'de tekne, Arthur'un kız kardeşi Morgen ve "her zaman Arthur'un dostu olan" Gölün Hanımı Nimue'nin de aralarında bulunduğu kraliçelerle doludur. Excalibur kılıcı Nimue'den gelmiştir ve evi, göldeki bir kayanın içindeki harika bir sarayda bulunur (bir Elysium su dünyası). Tüm bunlar, diğer dünya varlıklarının bir kahramana gösterdiği ilgiye işaret eder.

Glastonbury'nin Avalon ile özdeşleştirilmesinin iki sebebi olabilir. Glastonbury ve buranın Tor'u bataklıklarla çevrilidir ve bu, onun bir ada olarak kabul edilmesine neden olur. Muhtemelen Tor, Gwyn efsanesinin öne sürdüğü gibi, *síd*e benzer ilahi bir meskendi. Bazı yerel efsaneler, bu "adanın" Elysium olarak kabul edilmesine yol açacaktır. Arthur'un durumunda Avalon olarak adlandırılmıştır.

Bunun sebebi ya Elysium'un yerli efendisinin adının Avallo olması ya da İrlanda Elysium'undakiler gibi burada büyüdüğü farz edilen sihirli elma ağaçlarıdır (*avall*, "elma ağacı"). Bir *síd* Elysium olarak Glastonbury, başka bir erken Arthur geleneği tarafından desteklenmektedir. Bunun bir şekli Normanlar tarafından İtalya'ya götürülmüştür. Zira Tilburyli Gervase, kendini Etna'daki bir şatoda bulan bir damattan bahseder. Arthur burada yatakta uzanır. Mordred'in sebep olduğu yaralardan dolayı acı çeker. Bu yaralar her yıl tazelenir. Bununla birlikte daha genel haliyle efsane şu şekildedir: Arthur ve şövalyeleri, Fionn gibi, bir tepenin içinde büyülü bir uykuda hizmetlerinin gerekeceği zamanı beklerler. Bu hikâye Eildon tepeleri ve diğer yerlerle ilişkilidir.

Galler edebiyatı, Geoffrey ile çağdaş bir dönemde ve belki de daha eski bir döneme uzanan elyazmalarında, Galler'de bir Arthur geleneğinin olduğunu göstermektedir. Bu gelenek, tarihçininkinden önemli ölçüde farklıydı ve çok daha bilgi doluydu. Arthur, değişken mitlerin ve geleneklerin bağlanabileceği bir figür haline geldi ve Fionn gibi, cadıların, canavarların ve yılanların katiliydi. Öyle ki, *Aziz Carannog'un Yaşamı*'nda, ülkeyi harap eden devasa bir sürüngen onun tarafından avlanıp öldürülür. Arthur dönemi hakkında büyük Fransız şiirleri yazılmadan önce, Arthur'un hem Britanya'da hem de Bretonya'da revaçta olduğu kesindir.

Anglo-Norman yazarlarının Arthur romantizminin gerçek anlamda patlaması, on ikinci yüzyılın sonlarında ve on üçüncü yüzyılında başlarında gerçekleşir. Bu süreç, Marie de France'ın *Lais*'i ve Chrestien de Troyes'in *Tristan, Erec, Chevalier de la Charette* ve *Conte del Graal* adlı eseriyle başlar. Arthur romantizminin ana fikrinin kaynağı neydi? Bazıları, tarihi Arthur'la ilgili yetersiz tarihi gerçeklerin ötesinde, hepsinin Armorica kaynaklarından alındığını ve oradaki hikâye anlatıcıları tarafından popüler hale getirildiğini ileri sürmektedir. Zimmer'e göre bu gelenekler aslen Galler'e aitti, ancak Armorica'ya Britanya'dan gelen göçmenler tarafından getirilmişti. Bununla birlikte Gaston Paris ve A. Nutt gibi başkaları, bu kaynakları Galler geleneği ve yerli Kelt hikâyelerinde bulurlar.

Bunlar, İngiltere'nin fethinden sonra Normanlar tarafından öğrenilmiş olup ya doğrudan ya da Anglo-Norman şiirleri aracılığıyla Fransa'ya aktarılmıştır. Bu, romanslardaki bölümlerle İrlanda destanlarınınki bölümlerin benzerliğiyle desteklenir. Bayan Weston, yeni kanıtlar ileri sürdü; Wauchier'in *Perceval*'i (*Elucidation*) ve İngilizce *Gawain* şiirleriyle ilgili şöyle demektedir: "Arthur romantik geleneğine ilişkin en eski derlenmiş formdan değerli bir kalıntıya sahibiz." Wauchier de Denain, Galler doğumlu bir Bleheris'e (hamisi Poitiers Kont'udur) işaret eder ve anlatının kaynağını ona atfeder. Bleheris muhtemelen, *Elucidation*'ın Kâse hikâyesinin kaynağı olarak bahsettiği Blihis'tir. Bledheriuc, Giraldus tarafından *famosus ille fabulator* olarak tarif edilir. 1170 dolaylarında Thomas isimli Anglo-Norman bir şair, Breri'den bahseder. Arthur romantizmi, bu şekilde, kesinlikle en genç on ikinci yüzyılın başlarında yıldızı parlayan bu yazar aracılığıyla doğrudan Galler kaynaklarına kadar izlenir.

Arthur ve Arthur'un sarayı, hikâyelerin birleştiği veya çıktığı bir merkezdir. Diğer şahsiyetleri ondan daha ilginç olarak kabul etme veya onlara çok sayıda eylem atfetme eğilimi vardır. Erkek çocukların yetiştirildiği ve ilk silahlı maceralarına çıktıkları Conchobar'ın sarayı, kahramanlarıyla, ortaçağ şövalye düşünceleriyle değiştirilmemiş Keltlere özgü ilkel Arthur sarayını akla getirir. Cúchulainn hikâyelerinde Conchobar, her zaman arka planda olmasına rağmen, Cúchulainn kadar önemli bir figürdür. Arthur'daki Gawain ve Perceval gibi figürlere karşılık gelir. Arthur'un Kâse ile pek ilgisi yoktur ve ilk Kelt grubundan olması şart olmayan yeni önemli şahsiyetleri hikâyeye dahil etmek gibi bir eğilim söz konusudur.

Cúchulainn'in Conchobar'ın yeğeni olması gibi Gawain de Arthur'un yeğeniydi ve onun hikâyeye önceki dahil edilişi sonrakinden daha uygundur. "Hiçbir görevi tamamlamadan geri dönmedi; o, piyadelerin ve süvarilerin en iyisiydi," der *Kulhwch. Triad*lara göre, altın bir dili vardır ve konuklar ve yabancılar için Arthur'un sarayının en iyi şövalyelerinden biridir. Cúchulainn'in iki ata sahip olması

gibi onun da Gringalet isminde değerli bir atı vardı. Avalon'da yapılan kılıcı *Escalibur* (Latince *Caliburnus*), kendisine ilk sahibi Arthur tarafından verilmiştir. Galce ismi *Caledvwlch*, Cúchulainn'in *síd*de dövülmüş olan *caladbolg* ismiyle özdeş gibi görünüyor. Gawain efsanesinde onun bir adaya gidişi anlatılır. Bu kalede birbiriyle asla konuşmayan pek çok şövalye ve genç kız vardır. Burası, büyücülerin lideriyle (bu şövalye ve genç kızların esiridir) müttefik olan gizemli bir kadın tarafından yönetilir. Buraya kim giderse sonsuza kadar orada kalır. Gawain, onunla bir çeşmede karşılaşan kadının rehberliğinde oraya ulaşır. Bu; Bran, Connla ve Cúchulainn'in efendisiyle bağlantılı bir tanrıçanın daveti üzerine Elysium'a (ölüler bölgesi değil) ziyaretini düşündüren bir ziyarettir. Gawain ölü olarak teslim edilir ve bu efsane, o Arthur'a geri dönmesine rağmen devam eder. Muhtemelen Connla gibi o da Elysium'da kalmıştır, bu yüzden ortaçağ geleneği onu periler diyarında yaşıyor olarak kabul ediyordu. İkinci bir olayda öteki dünya bir an için ortaya çıkar. Guinevere, Meléagant (Melwas) tarafından hiçbir yolcunun geri dönmediği bir adadaki bir kaleye kaçırılır. Buraya bir kılıç ve bir su altı köprüsüyle yaklaşılmaktadır, Lancelot ilkini kullanarak geçer; Gawain ikincisini tercih eder. Chrestien'in *Le Chevalier de la Charette*'inde Lancelot, Guinevere'i kurtarmasına rağmen, Gawain'i maceranın gerçek kahramanı olarak gösteren kanıtlar vardır. Başka türlü bir kılıç köprüsüne Kelt mitinde rastlanmaz. Burada suya inerek ulaşılan bir âlem bilinir ve Gawain su altındaki saraya gelip burada garip maceralar yaşar. Gawain, kardeşi Mordred gibi, muhtemelen Guinevere'nin sevgilisiydi. Bu, Lancelot'un daha sonradan geliştiğinde başardığı bir durumdur. Malory'nin Mordred için ileri sürdüğü gibi, Gawain ve Mordred'in Arthur'un kral Loth'un karısı olan kız kardeşinden doğan oğulları olup olmadığı sorusu da ortaya çıkmaktadır. Bu imkânsızdan ziyade bir geleneğin Cúchulainn'i Conchobar'ın kız kardeşi Dechtire'den doğan oğlu yapmasına benzer. Weston'a göre Gawain, Kâse'nin en eski kahramanıdır ve konumu, Bleheris'in bir yorumuna dayanarak Wauchier tarafından vurgulanmıştır. Perceval daha sonra bu görevin kahramanı olur. Onu Lancelot ve sonunda görevi başaran Galahad takip eder.

Galler edebiyatında bilinen ve romanlarda bahsedilenler arasında Kei de vardır. O, Kulhwch'a kapıyı açmamasını tavsiye eder ama Arthur nezaket gösterilmesi gerektiğini söyler ve Kulhwch içeri girerken ondan yardım talep eder. Kei, Kynyr Keinvarvawc'ın soyundan kabul edilir. Keinvarvawc, karısına eğer oğlu kendisine çekerse çocuğun kalbinin ve ellerinin her zaman soğuk ve karakterinin de inatçı olacağını söyler. Bir yük taşırken ne arkadan ne önden görülebilir, kimse ateşi ve suyu onun kadar güçlendiremez. Kei, dokuz gün dokuz gece su altında nefes alabilir ve hiç uyumadan durabilir. Kılıcının darbesini hiçbir şey iyileştiremez. Dilerse en yüksek ağaç kadar uzun olabilir. Şiddetli yağmur yağdığında, elinde tuttuğu her şey bir el genişliği kadar yukarı ve aşağı mesafede kuru kalır. Vücut ısısı o kadar yüksektir ki arkadaşları soğuktan çok etkilendiklerinde onları ısıtabilir. Bu özellikler, yağışlı havalarda kuru kalan ve ellerinden ışık üretebilen Kelt azizlerinin özelliklerini ve ayrıca Cúchulainn'in "bozulmasını" ve ısısını hatırlatır. Kei, Kulhwch için Olwen'i bulma görevinde Bedwyr ile önemli bir rol oynar. Bedwyr, Yspaddaden tarafından onlara atılan zehirli ciritlerden birini yakalar. Aynı zamanda hazineleri avcılığında da etkin bir rol oynar. Arthur'un kalesi ve Tuatha Dé Danann'da olduğu gibi, bir sanat ustasından başka kimsenin giremediği Gwrnach Gawr kalesine ulaşır. Kei kendini dünyanın en iyi kılıç parlatıcısı ilan eder. Mızrağın başı gövdeden ayrılıp rüzgârı yalayacağı ve gövde üzerindeki yerine geri döneceği için kapı muhafızının tanıyacağı bir arkadaşı olduğunu söyleyerek kaleye giriş sağlar. Bu Bedwyr'dir. Kei daha sonra Gwrnach'ı kendi kılıcıyla öldürür ve domuz tek başına kılıçla öldürebileceği için kılıcı alıp götürür. Kei ve Bedwyr, Mabon'un serbest bırakılmasına yardımcı olurlar ve Dillus Varvaw'ın hayattayken sakalından yapılan tasmayı alırlar. Bu tasma, Greit'in küçük köpeğini tek başına zapt edecek sağlamlıktadır. Arthur bununla ilgili alaycı bir şarkı söyler ve Kei'yi o kadar sinirlendirir ki araları zar zor düzelir. Yabandomuzu avında Bedwyr, Arthur'un köpeği Cavall'ı tasmayla tutar.

Kulhwch'de, *Caermarthen'in Kara Kitabı*'nda olduğu gibi, Kei sadece yüz kişiye karşı savaşan güçlü bir savaşçı değil, aynı zamanda iyi bir içicidir. Daha sonraki şiirlerde asaleti ve bilgeliği kadar

cesaretinden de bahsedilir. Arthur ve Guinevere arasında Guinevere'in kaçırılmasından sonra geçen ilginç bir diyalogda Guinevere, ona Kei'nin Arthur da dahil olmak üzere yüzlerce kişiyi yenebileceğini söylerken Arthur'u uzun boylu Kei'ye kıyasla küçük olarak tanımlar. Burada muhtemelen Guinevere'in rahibi, Melwas'tan ziyade Kei idi. Geoffrey'de Kei, Arthur'un dikişçisidir ve ondan bir eyalet alır; Bedwyr uşak ve Normandiya Dükü'dür ve her ikisi de maceralarında Arthur'a yardımcı olur ve birlikte anılır. Kei, İngiliz ya da Fransız romanslarında olduğu gibi, övüngen, kavgacı doğasının ortaya çıktığı, Kıta Avrupası etkisinin izlerini gösteren Galler romanslarında (*Peredur*, *Olwen* ve *Lunet*) da dikişçidir. Her zaman savaşmaya hazırdır ama hep mağlup edilir. Fionn ve Cúchulainn için Conan ve Bricriu neyse, Arthur destanı için odur. *Kulhwch*'da Gwddawc tarafından öldürülmesine atıfta bulunulur. Arthur bunun intikamını alır. Ancak Galce yazılan *Aziz Graal*'da Kei, Arthur'un oğlu Llacheu'yu öldürür ve Arthur'a savaş açar.

Kulhwch, Bedwyr hakkında Kei'nin gönderildiği hiçbir göreve katılmakta asla tereddüt etmediğini söyler. Koşmada, Drych dışında kimse onunla yarışamaz. Bir eli olmasına rağmen, üç savaşçı onun kadar hızlı kan akıtamaz. Girerken bir yara oluşturan mızrağı, dokuz kişinin geri çekilmesine sebep olur. Başka bir deyişle mızrağın, geri çekerken ete dokunması için uçları geriye doğru bakan çivileri vardır. Benzer şekilde Cúchulainn'in *gaí bolga*sı dışarı çekilirken otuz farklı yara açar ve benzer yapıdaki sivri uçlu mızraklara sıklıkla atıfta bulunulur. Bedwyr, Galler şiirinde övülür ve romansların Sir Bedevere'sidir. Geoffrey'de devin yaşadığı farz edilen tepeyi araştırmış ve kaçırdığı ölü kadının bakıcısını teselli etmiştir ve ayrıca Romalılar tarafından öldürüldüğü de söylenmektedir.

Nennius'un anlattığına göre, Vortigern'in bir şehir inşa etme girişimleri gizemli bir şekilde başarısız olmuştur. En sonunda akil adamlar babasız bir çocuk edinmesini ve temele kanını serpmesi gerektiğini söyler. Bu kurban sonunda bulunur, zira top oynarken bir arkadaşının onunla "babasız bir çocuk" olduğu konusunda

alay ettiğini duyar. Annesi, onun ölümsüz bir babası olduğunu iddia etmiştir ve çocuk, temelin altında ne bulunacağını söyleyerek akil adamların cehaletini ortaya çıkarmıştır: bir havuz, iki vazo ve içinde iki yılan. Bunlardan biri diğerini kovar. Tüm bunlar dünyanın, Vortigern'in krallığının, Britonların ve Sakson işgalcilerinin simgesi olarak açıklanmaktadır. Adını Ambrose (Embreis gwledig yani "prens") olarak veren ve babasının bir Roma konsolosu olduğunu söyleyen çocuk, burayı kendi kalesi Dinas Emrys için bir yer olarak alır. Prens Ambrosius Aurelianus, beşinci yüzyılda Saksonlarla savaşan gerçek bir kişiliktir ve onun tarihine bu mitler iliştirilmiştir. Geoffrey'de bu çocuk Merlin veya Ambrosius Merlin'dir, annesi genellikle güzel bir gencin ortaya çıktığını, onu öpüp ortadan kaybolduğunu söyler. Bu genç bazen görünmez bir şekilde onunla konuşur ve sonunda kendisiyle yatıp onu çocuğuyla yalnız bırakıp gitmiştir. Vortigern'in akil adamlarından biri onu bir karabasan (Keltlerin *dusius*u) olarak açıklar. Merlin, iki ejderhanın iki oyuk taşta nasıl uyuduğunu ve oyuk kazıldığında savaştıklarını, sonunda kırmızı ejderhanın yenildiğini anlatılır. Ambrosius'un kral olarak gelişi de dahil olmak üzere birçok can sıkıcı kehanette bulunur. Daha sonra, yerli kahramanlar için bir anıt dikmek isteyen Ambrosius'a, "Devlerin Dansı"nı İrlanda'ya göndermesini tavsiye eder. Afrika devleri onu oraya taşımıştır. Merlin'in yaratıcılığı sayesinde şifa ve büyü erdemleri olan taşlar Stonehenge'e götürülür. Geoffrey daha sonra Merlin'in Igerna'ya erişebilmesi için Uther'i nasıl dönüştürdüğünü anlatır.

Galler edebiyatında Merlin veya Myrddin, kuzeydeki Britonlarla bağlantılıdır. Bu Merlin'in Geoffrey'ninkiyle aynı olup olmadığı belirsizdir, ilki Vahşi Merlin veya Caledonius olarak adlandırılır, ancak her halükârda ikisi daha sonraki edebiyatta birleştirilir. O, kız kardeşinin oğlunun ölümünü öğrendikten sonra çıldırarak Kaledonya Ormanı'na kaçan bir ozan ve kâhindir. Orada bir elma ağacının altında domuzuna kehanette bulunur ve romantizmin Viviane'si olan Chwimbian adında bir arkadaşı vardır. Daha sonraki tarihçiler ve romantik anlatılar Merlin'in büyücülüğünü geliştirir; söz gelimi şekil değiştirmesi, taşların kaldırılması burada doğaüstü

hale gelir. Doğumu şeytani güce atfedilir; vaftiz edilmese bir tür deccal olurdu. O, çocuk Arthur'u alır ve Arthur kralken farkında olmadan kız kardeşiyle bir aşk yaşadığında Merlin bir çocuk olarak ortaya çıkıp kralın doğumunun sırrını açıklar. Ardından yaşlı bir adama dönüşüp Arthur'a, kız kardeşiyle yanlışlıkla nasıl günah işlediğini açıklar. *Triad*larda o ve dokuz ozan bir cam evde denize girerler ya da o, Britanya hazinelerini onunla Bardsey adasına götürür. Bununla birlikte diğer anlatılarda, kaybolmasının nedeni peri kadının ihanetidir çünkü kadın onun sihirli gücünün sırrını ve bir adamı duvarsız bir kuleye nasıl hapsedeceğini öğrenir. Onu kuleye kapatıp her gün ziyaret eder. Burası diğerlerine bir "sis dumanı" gibi görünür. Başka bir yorum, onu kayalık bir mezara hapsedilmiş tasvir eder: Galce bir şiirdeki "mezardan konuşan adam" ifadesinin kaynağı belki de budur. Yine başka bir gelenekte, kendi yaptığı bir *Esplumeor* ile dünyadan ayrılır.

Bunların ne kadarının saf romantizm ne kadarının gerçek Briton miti olduğu belirsizdir ve Merlin basit bir sihirbaza indirgenmiş eski bir tanrı olabilir. Nennius ve Geoffrey anlatılarında iyi bilinen "Çıkma ve Geri Dönüş" düzenini akla getirir: top oynarken alaya alınan babasız çocuk, neden kale yapılamayacağını gösterdiği için çok sevilir. Bu, Fionn'un gençliğini ve bir *dún*u yok eden varlıkları yenerek mirasını nasıl yeniden kazandığını anımsatır. Merlin'in babası kuşkusuz bir tanrıydı, ancak "babası olmayan oğul" olarak, Bécuma'nın hikâyesindeki "günahsız bir çiftin oğlu"nu ve babası olmadığı için alay edilen Oengus'u anımsatır. Kendi isteğiyle ortadan kaybolması olayı, tepelerde uyuyan kahramanlarla ilgili efsaneleri akla getiriyor; karısı tarafından hapsedilmesi ise Plutarch'ın aktardığı İngiliz mitindeki Kronos'u ve ölümsüzlerin sevgisiyle öbür dünyaya bağlanan ölümlüler hakkındaki hikâyeleri hatırlatır. Merlin, Geoffrey ve Romanslarda Arthur ile bağlantılı olsa da *Kulhwch*'taki kahramanın etrafındaki güruh arasında yer almaz.

Kâse romanslarının tartışmalı temeli, özellikle de bu bölüm, Galler kökenli en eski Perceval romanslarına girmediği için burada

ayrıntılı olarak ele alınamaz. Bu olay, Perceval-Kâse hikâyelerinin tam bilgisiyle yazılmış Galce *Peredur*'da ve İngilizce *Syr Percyvelle*'de eksiktir. Perceval, Kâse'nin kahramanı olarak muhtemelen Gawain'in yerine geçer. Galahad da onun yerine geçer. Wauchier'in yazdığı Chrestien'in *Perceval*'inin devamında Gawain, Arthur'un krallığının ötesinde, çorak bir araziden deniz kıyısındaki bir kaleye gider ve burada, bir tabut üzerinde göğsünde bir kılıç olan bir şövalye görür. Ölülerin Vesperlarını söyleyen bir din adamları alayı gelir ve bunu bir şölen takip eder. Bu şölende kimsenin tutmadığı "değerli bir Kâse" ziyaretçilere yemek ikram eder. Daha sonra Gawain, gümüş bir kupaya kan akıtan bir mızrak görür. Sonunda kalenin kralı içeri girer ve Gawain'e kırık bir kılıcın iki yarısını birleştirmesini emreder. Bunu yapamayınca görevde başarısız olur. Ama mızrak ve kılıç hakkında soru sorduğunda, mızrağın İsa'nın böğrünü delen mızrak olduğunu öğrenir. Kılıçsa Logres'i ve tüm ülkeyi yok eden Kederli Darbe'dir. Burada Gawain uyuyakalır ve ertesi sabah kale yok olurken kendini kıyıda bulur. Ancak toprak artık verimlidir, çünkü mızrağı sormuştur; Kâse'yi sorsaydı, Kâse tamamen eski haline getirilmiş olurdu.

Chrestien'in *Perceval*'inde bir tören alayı vardır. Alayda bir kılıç, bir damla kanın aktığı bir mızrak, mumların ışığını söndürmek için parlayan Kâse ve son olarak gümüş tabaklı bir bakire vardır. Kâse altından ve değerli taşlardan yapılmıştır. Diğer yorumlarda bu, son akşam yemeğinin tabağı ya da fincanı veya Yusuf'un Mesih'in kanını aldığı bir kap, kadeh ya da bir kutsal emanet, hatta hiçbir maddi olmayan bir şey ya da sihirli bir taştır. Yiyecekleri sihirli bir şekilde, herkesin arzuladığı lezzette sağlar, ancak bazen sadece günah işlemeyenleri besler. Koku ve ışık verir, yaralıları iyileştirir ve başarılı görevden sonra toprağın çoraklığını yok eder ve koruyucusunu iyileştirir veya ölümden diriltir. Onu görenleri kandırılmaktan, şeytanlar tarafından günaha yönlendirilmekten alıkoyar veya arayana manevi bir sezgi kazandırır. *Peredur*'da Kâse yoktur ancak kahraman, içinden üç damla kan gelen bir mızrağın ve bir kafa içeren bir tepsinin olduğu bir alay görür.

Kâse ve beraberindeki nesnelerin, pagan ve Hıristiyan olmak üzere iki parçalı bir yönü ve kaynağı vardır. Kâse ve mızrak, Hıristiyan tarihinin olaylarıyla ilişkilidir, ancak pagan Kelt benzerliklerine sahiptir: herkesi doyurmaya yeten ve ölüleri dirilten ilahi kazan, Fionn'un masallarında ondan içen kişiyi iyileştiren veya ona arzu ettiği tadı veren ve bazen bir maceraya konu olan büyülü kupa. *Peredur*'daki kafa Bran'in kafasını, mızrak ve kılıcıysa onu öldüren mızrağı ve kafasını kesen kılıcı, ayrıca Lug'un yenilmez mızrağını, Nuada'nın karşı konulmaz kılıcını, Manannan'ın sihirli kılıcını, Tethra'nın konuşan kılıcını hatırlatır. Fal Taşı, Kâse'nin bir taş olduğunu düşündürür ve tıpkı Dagda'nın kazanı ve Lug, Nuada ve Manannan'ın mızrağı ve kılıçları gibi, Tuatha Dé Danann'a aittir. Kâse, kılıç ve mızrak, Hıristiyan sembolleriyle olduğu kadar bunlarla da ilişkilidir. Yine de hiçbir teori iki grubun benzeşmesini tam olarak açıklamaz. Kâse sihirli özelliklere sahipken, mucizevi gıda üretme ve hastaları iyileştirmenin, emanetlere olan inancın bir sonucu olarak, onunla bağlantılı nesnelerle kolayca ilişkilendirilebilecek efendimizin eserleri olduğunu unutmamalıyız. Kâse hikâyesinin gerçek kaynaklarının bulunabileceği erken dönem bir elyazması bulunamazsa varsayıma açık çok fazla mesele vardır.

Bitki ayinleriyle ilgili yaygın çalışmayla bağlantılı bir teori, bu nesnelerde ve bunların etkilerinde Adonis veya Tammuz'unkine benzeyen Kelt ayinlerinden geriye kalanları görür; amaç toprağın verimliliğini korumaktır. Bununla birlikte bu tür ayinlerde mucizevi bir yiyecek tedarik kabının herhangi bir rolü olduğuna dair hiçbir kanıt yoktur; bu tür kaplar mit alanına aittir. Kâse hikâyesi daha çok, muhtemelen bu tür ayinlere dayanan bir mitten türetilmiş gibi görünür. Büyülü-mucizevi güçler ayinlerde değil, mitlerde gelişir ve böyle bir mit Hıristiyanlaştırılabilir. Üstelik bu teori, ayinin "gizemli" bir yapıya sahip olduğu konusunda daha ileri bir varsayımda bulunduğunda, bunun için de hiçbir kanıt yoktur. Bitki ayinleri, Hıristiyanlığın benimsendiği yerlerde bile tarlalarda herkese açık şekilde yapılır. Bununla birlikte teori, halk için açık ve basit bir anlamı olan (yaşam ve üreme güçleriyle ilişkili) ve üye için başka anlamları olan (erkeklik organıyla ilgili, felsefi, manevi) bir gizem kültünü varsayar. Üç düzlemi veya dünyayı (bir yaşam kültünün üçlü gizemleri) ifade eden bu pagan gizemiyle ilgili hikâye, anlamını bilmeyenler tarafından yavaş yavaş Hıristiyanlaştırılmıştır. Sonunda Robert de Borron (on ikinci yüzyıl), karşılık gelen geleneksel ezoterik Hıristiyan gizemi açısından onu geliştirdi. Kâse vb. ile tören alayı, gizemin göstergesiydi, anlamı kabul derecesine göre ifşa ediliyordu tüm araştırmalarına rağmen Borron görevinde başarısız olur. Yazar, barbar Keltler arasında bu tür gizemlerin ve kabul törenlerinin var olduğuna veya erken orta çağa kadar varlıklarını sürdürdüklerine ya da mızrak ve kupanın fallik bir anlamı olduğuna (en düşük seviyenin yaşam sembolleri) ya da her çağdan çatlak kimselerin zihinleri dışında geleneksel bir ezoterik Hıristiyanlığın var olduğuna tümüyle inanamıyor. Neden sadece üyelerin bildiği bir gizem bir hikâyenin konusu olsun ki? Üyelerin bunu ifşa etme ihtimali var mıydı? Kâse hikâyesine fallik, okült bir bakış açısıyla bakmak ve onu mistik bir dille yorumlamak onu küçük düşürmektir. Modern okültist, ilahi bir sırra sahipse dünya onun için daha iyi görünmez ve bu tür sırlar sadece "gaz ve toz" olmaya uygundur. Gerçek şu ki okültizm ister Hıristiyanlık ister Budizm isterse Kâse'nin romantik hikâyeleri olsun dokunduğu her şeyi ahlaki açıdan alçaltır.

Efsaneye giren sayısız ve önemli karaktere rağmen, Arthur ana figürdür. Geçmişteki Briton kabilelerinin ideal kahramanıdır. Ona yurtta ve ülke dışında liderlik atfedilebilir ve her savaşta varlığı ileri sürülebilir. Güney İskoçya'daki Britonların gerçek veya efsanevi bir kahramanı olarak ortaya çıkan Arthur'un efsanesi, göçmenlerle birlikte Galler'e geçmiştir ve burada popüler hale gelmiştir. Goideller arasındaki Fionn gibi, Brythonlar arasında da Arthur, sayısız yer adının gösterdiği gibi her bölgede bulunuyordu. Nasıl ki Fionn ilk başta Goideller tarafından benimsenen Kelt olmayan bir kahramansa Arthur da Anglo-Normanlar tarafından en gerçek romantik figür olarak benimsenen Briton kahramanıydı.

On Üçüncü Bölüm

Paganizm ve Hıristiyanlık

Efsaneleri daha az itiraz edilebilir kılmak için mitlerin ara sıra Hıristiyanlaştırılması veya bunlara Hıristiyan pasajlarının eklenmesi dışında İrlandalı yazarlar da sık sık yeni durumlar yarattılar veya masallar uydurdular. Bunlarda mitolojik şahsiyetler, pek çok örneğin gösterdiği gibi, azizler ve misyonerlerle temasa sokulmuştur. Bunu yaparken sadece pagan hikâyelerini kabul etmekle ya da onların kavramlarını kullanmakla kalmadılar, bazen Hıristiyanlığı eski dinle ters düşecek bir şekilde karşılaştırdılar.

Tanrıların ölümsüzlüğü veya yeniden doğuşu fikri, somutlaştırıldığı ve bazen belirli bir amaç için kullanıldığı anlatılarda varlığını sürdürmüştür. Nuh'un torunu Cessair'in tufandan önce İrlanda'ya gelişi hakkındaki hikâye, bir Hıristiyan yazarın icadıydı ve tufandan önce İrlanda'da kimsenin bulunmadığını söyleyen pasajlarla çelişiyordu. Cessair'in Finntain hariç bölüğü yok olmuştur ve Finntain'in bizim çağımızın altıncı yüzyılına kadar hayatta kaldığı söyleniyordu. Böylesine uzun ömürlü bir şahsiyetin yaratılmasının nedeni açıktır; Cessair'in ya da Partholan'ın ve İrlanda'ya ulaşan diğer insanların gelişi başka hiçbir şekilde bilinemezdi. Finntain'e, sonunda yeni inancı kabul edene kadar uzun yaşamında gördüğü olayları anlattığı şiirler atfedilir.

Bununla birlikte bu erken dönemde bile, pagan mitlerinden türetilen olayları tecrübe eden uzun ömürlü başka bir şahsiyet hakkında bir hikâye vardı. Finntain'inki kadar uzun bir ömür, yaratılıştan alınmış olabilir. Ancak Tuan MacCairil'in ardışık dönüşümlerinin kökenleri yalnızca efsanede aranabilir. Şaşırtıcı olan, böyle bir öğretinin Hıristiyan din bilginleri tarafından kabul edilmiş olmasıdır. Tuan, Partholan'ın yeğenidir ve yüzyıllar boyunca ırkından hayatta kalan tek kişidir. Irkı, Partholan'ın günahları yüzünden bir hafta içinde vebayla trajik bir şekilde yok olup gider. İsteksiz ev sahibi, tuhaf ama yanılmaz bir "oruç tutma" süreciyle büyük bir savaşçının kalesine giren Aziz Finnen'e, kendisinin Tuan MacCairill olduğunu ve Partholan döneminden beri İrlanda'daki tüm olaylara tanık olduğunu söyler. Yaşlanıp bir ayağa çukurdayken, bir sabah uyandığında, gençlik ve dinçlik dolu bir erkek geyiğe dönüştüğünü fark eder. Bu Nemed zamanıdır ve Nemedlerin gelişini anlatır. Bir geyik olarak, onu şefleri olarak tanıyan çok sayıda geyik tarafından takip edilmiştir. Ama yine yaşlanmış ve şimdi bir gece uykusundan sonra bir gencin dinçliğine sahip bir yabandomuzu olarak uyanmıştır ve yabandomuzlarının kralı olmuştur. Aynı şekilde bir akbaba, somon olup balıkçılar tarafından yakalanır. Kral Caraill'in evine götürülür. Caraill'in karısı onu yer, böylece bir çocuk olarak yeniden doğar. Rahmindeyken olup biten konuşmaları işitir ve olup bitenlerin farkındadır; büyüdüğünde bir kâhin olur ve Aziz Patrick zamanında vaftiz edilir. İrlanda'da paganizm tek başına varken, tanrı hakkında bilgi sahibi olduğunu iddia eder.

Bu hikâyenin efsanevi temaları yeterince açıktır. Başkalaşım ve yeniden doğuş, daha önce bahsedilen mitlerde sıklıkla rastlanır ve bunlar Tuan MacCairill'in mucitleri tarafından kullanılmıştır. Ona en yakın benzerlikler iki Domuz Çobanı ve Gwion'dur.

Bazen, pagan kahramanların ya da efsaneleştirilmiş tanrıların Hıristiyanlığa dönüştürülmesi anlatılır. Oengus, Elcmar'ın *síd*ini aldığında, ikincisinin kâhyası onun hizmetinde çalışmaya devam eder. Karısının, Ethne isimde bir kız çocuğu olur. Bu kız daha

sonradan Manannan'ın, kendisiyle aynı zamanda doğmuş kızı Curcog'un hizmetçisi olur. Ethne'nin ilahi domuzlardan hiçbirini yemediği ve Goibniu'nun birasını içmediği fark edilir, ancak sağlığı yerinde kalır. Bir tanrı onu ağır bir şekilde lanetlediği için Ethne artık yemek yiyemez, ancak tanrının gönderdiği bir melek onu hayatta tutar. Bu arada Oengus ve Manannan Hindistan'dan inekler getirirler ve bu ineklerin sütleri tanrıların ölümsüz yemeğinin şeytani doğasını içermediği için Ethne bunu içer ve Aziz Patrick İrlanda'ya gelene kadar bin beş yüz yıl boyunca bununla beslenir. Ethne, bir gün Curcog ve arkadaşlarıyla yıkanmaya gider, ama onlarla *síde* dönmez, çünkü ülkedeki Hıristiyanlığın etkisiyle, kıyafetleriyle görünmezlik büyüsü olan *Féth Fiada*'yı bir kenara bırakmıştır. Artık insanlar onu görebilir ve o, ilahi yoldaşlarını veya görünmez *síde* giden yolu artık algılayamaz. Onları aramak için dolaşırken, bir kilisenin yanında oturan bir keşişe rastlar ve ona hikâyesini anlatır. Keşiş onu Aziz Patrick'e götürür. Aziz Patrick de onu vaftiz eder. Ethne, bir gün kilisenin kapısında otururken onu arayan ve onun için ağlayan görünmez *síd* halkının çığlıklarını duyar. Bayılıp düşer, başı Aziz'in göğsündeyken ölür. Bu hikâyede, tanrılara karşı genel Hıristiyan tutumu kendini zorla ön plana çıkartır. Bu tanrılar, ölümsüzlükleri ve görünmezlikleri kabul edilse de şeytandırlar ya da onlardan yardım alırlar. Ethne'nin, melek geldiğinde ve iffetinin bir sonucu olarak onu terk eden bir iblis koruyucusu vardır. Bu hikâye, ailesi bir kuyunun patlamasıyla boğulan Eochaid'in kızı Liban'ın hikâyesinden farklı değildir. Liban ve süs köpeği bir yıl suda tutulur, ancak Liban daha sonra başı hariç somona, köpeği ise bir su samuruna dönüşür. Üç yüz yıl sonra kendi isteğiyle yakalanır ve Aziz Comgall tarafından vaftiz edildikten sonra ölür.

Cúchulainn destanında Conchobar, Mesih'in doğduğu saatte doğar ve Cathbad iki doğumla ilgili bir kehanet hakkında şarkı söyler. Ayrıca Conchobar'ın "acı çeken tanrının intikamını alırken öleceğini" anlatır. Bununla birlikte kahraman, Erin inanca kavuşmadan önce, tanrıya inandıktan sonra ölür. Onun bu şekilde cennete giden ilk pagan olduğu söylenir ama ruhu önce cehen-

neme gider. Çarmıha gerilme hadisesinden hemen sonra öldüğü için, Mesih tarafından diğer ruhlarla birlikte taşınır. Cúchulainn ölünceye kadar pagandır ama onu seven yüz elli kraliçe, ruhunun Emain Macha'nın üzerinde ruh arabasında süzüldüğünü tesadüfen görür. Süzülürken Mesih'in gelişi, Patrick'in varışı, dazlak keşişler ve kıyamet günü hakkında şarkı söyler. Erin kralı Loegaire, Patrick tüm haysiyetiyle Cúchulainn'i çağırmadıkça inancı kabul etmeyi reddeder. Ertesi gün Loegaire, kahramanın gelişinden önce cehennemden gelen şiddetli bir rüzgârdan sonra, hava kuşlarla doluyken (Cúchulainn'in arabalı atlarının fırlattığı otlar) nasıl eskisi gibi göründüğünü anlatır. Keltlerin ölümsüzlük anlayışına uygun bir şekilde, hayalet olmaktan ziyade bir bedeni vardır ve savaşçı gibi giyinir. Savaş arabası Loeg tarafından sürülür ve ünlü atları tarafından çekilir. Loegaire şimdi Cúchulainn'in geri dönmesini ve onunla daha uzun süre konuşmasını ister. Bunun üzerine Cúchulainn tekrar ortaya çıkar. Havada doğaüstü hünerlerini sergilerken yaptıklarını anlatır. Patrick'ten kendisini sadık olanlarıyla birlikte cennete getirmesini rica eder ve Loegaire'e inancı kabul etmesini tavsiye eder. Kral şimdi Cúchulainn'den maceralarını anlatmasını ister ve o da anlatır. Cehennemdeki acıları tarif eder, Loegaire'i Hıristiyan olmaya teşvik eder ve azize onu ve kendisini cennete getirmesi için yalvarır. Sonra cennet, Cúchulainn için onaylanır ve Loegaire buna inanır.

Féinn öykülerinden bazıları, özellikle on üçüncü yüzyıldan kalma *Kadimlerle Söyleşi* başta olmak üzere, eski putperestliğe karşı bu nazik tavrı da gösterir. Oisin *síde* gittiğinde, Caoilte on sekiz kişiyle birlikte Aziz Patrick ve din adamlarıyla tanışacak kadar uzun süre hayatta kalır. Bunlar, "büyük kurt köpekleri olan uzun boylu adamlara" hayret ederler. Ancak aziz üzerlerine kutsal su serper ve üzerlerinde süzülen iblis birliklerini tepelere dağıtır. Patrick'in arzusu üzerine Caoilte ona bir pınar gösterir ve Féinn'in hikâyelerini anlatır. Aziz şu sözlerle araya girer: "Başarı ve kutsama, Caoilte, bu benim için ruhun ve zihnin aydınlanmasıdır." Ancak bağlılığın ve duanın bir yıkımı olabileceğinden korkar. Ancak gece boyunca

koruyucu melekleri, Caoilte'nin anlattığı tüm hikâyeleri yazmasını ister ve ertesi sabah Caoilte ve arkadaşları vaftiz edilir. Kahraman, ayin ve "kendi ve komutanımın ruhunun iyiliği için" bir ödeme olarak Patrick'e bir yığın altın (Fionn'un ona son hediyesi) bahşeder. Aziz ona sonsuz mutluluğun ve dualarının işe yarayacağının sözünü verir. *Söyleşiler*, Patrick ve takipçilerinin Féinn ile yaptığı yolculukları anlatırken, Caoilte farklı hikâyeler anlatır. Ayrıca Fionn'un bilgi parmağıyla tanrı hakkındaki gerçeği nasıl anladığını ve ona olan inancını nasıl bildirdiğini, Hıristiyan misyonerlerin İrlanda'ya gelişini ve oradaki ayin kutlamalarını önceden bildirdiğini anlatır. Bunun için tanrının onun sonsuz kedere düşmesine izin vermeyeceğini de sözlerine ekler. Féinn de aynı şekilde, bir gece eğlence düşkünlerinin başına gelen bazı korkunç olaylar nedeniyle tanrının varlığını ve onun herkes üzerindeki egemenliğini anlamıştır. *Ler'in Çocukları*'nda buna bir benzerlik bulunur. Bu çocuklar çektikleri acılarla, tanrıya ve ondan gelecek teselliye inanmaya yönelirler. Böylece insan formuna geri döndükten sonra vaftiz edilirler.

On dördüncü yüzyıla ait bir elyazmasının bazı bölümlerinde bir aziz ve kahramanların bu buluşmalarının bir benzerine atıfta bulunulur. Ya bu ismin pagan kralı ya da onun efsanevi prototipi olan Aziz Columba ve Mongan hakkındadır. Babası Mannan gibi, Elysium ile ilişkilendirilir (Canlı Kalbi Olan Diyar) ve "sürülerle dolu Vaatler Diyarı"ndan azizle sohbet etmeye gelir. Başka bir şiir, Mongan'ın bu vesileyle Columba'ya selamını iletir ve onu överken kullandığı zarif ifadeler eşsizdir. Üçüncü bir şiir, Mongan'ın azizin koruması altında cennete nasıl gittiğini anlatır: "Başı Columcille'nin cübbesinin altında!"

Hıristiyan kâtiplerin ve editörlerin eski efsanevi kahramanlara karşı gösterdikleri saygının en az bunun kadar ilginç yönü, anlattıkları Hıristiyanlık kehanetlerinde bulunur. Bunun bazı örneklerine atıfta bulunulmuştur, ancak dikkate değer bir örnek, *Bran'ın Yolculuğu*'nda görülür. Bran'ı ziyaret eden tanrıça, "çağlar sonra büyük bir doğumun geleceğini" söyler:

"Eşi belli olmayan bir kadının oğlu,
Binlerce kişinin yönetimini ele geçirecek.
Gökleri yaratan odur,
Kalbinde hiç kötülük yoktur onun, mutludur o,
Kitleleri saf su altında arındıracaktır,
Hastalıklarınızı iyileştirecek olan o'dur."

Aynı şekilde Manannan da düşüşten bahseder ve bunun nasıl olacağını hakkında kehanette bulunur:

"Asil bir kurtuluş gelecek
Bizi yaratan kraldan,
Denizlerin üzerine beyaz bir kanun gelecek,
Tanrı olmanın yanı sıra, insan olacak."

Hıristiyan Keltler, Aziz Clement ve Origen'in asil öğretisini hatırlatan bu tür araçlarla, onlar hakkında efsanevi hikâyeler anlatıp "ölü bir günün tüm şefkatli zarafetini" korurken yeni inanca saygı duyan tanrılar ve kahramanlar mı yarattılar? Daha dikkat çekici olanı, *Táin* anlatısının nasıl kurtarıldığını anlatan bir hikâyenin bir yorumudur. Cúchulainn grubunun bir kahramanı olan Fergus mac Róich mezarından kalkıp (sadece şairlere değil, aynı zamanda mezarının yakınında buluşan Erin'in azizlerine de görünmüştür) onu okuyana kadar *Táin* sadece parçalar halindeydi. Diğer taraftan o, Aziz Ciaran'ın onun emri üzerine yazdığı hikâye kadar gerçek bir kişiliktir. Bu azizler arasında Columba, Brendan ve Caillin vardı ve Senchan ve diğer şairlerle birlikte Fergus'un ortaya çıkması için mezarında oruç tutuyorlardı, ardından bu hikâye Ciaran'ın inek derisinden kitabına yazıldı.

Aynı hayırsever bakış açısı, tanrıların ve kahramanların *síd*de hâlâ kendi mistik dünyalarına sahip olmaları ve nadiren cehenneme yerleştirilmelerinde görülür. Yine de istisnalar vardır; çünkü gördüğümüz gibi Cúchulainn cehennemden gelir ama Aziz Patrick onu cennete nakleder. Bununla birlikte cehennemde bile, yine de muzaffer kahraman olur. İblisler ruhunu "kızıl kömüre" götürdüğünde, kılıcını ve *gaí bolga*sını üzerlerinde Oscar'ın savurduğu

gibi sallar. Öyle ki onu ateşe atsalar bile şeytanlar azap çeker. Caoilte, kız kardeşinin cehennemden çıkarılması için yalvarır. Patrick, eğer bu tanrının gözünde iyi bir eylemse, onun, babası, annesi ve Fionn'un serbest bırakılacağını söyler. Ancak diğer şiirlerde, Féinn daha önce de görüldüğü gibi cehennemdedir ve cehennemde kalır.

Böylece kilise, eski inançlara karşı çıkarken (nitekim bunlardan yalnızca belirsiz izler mevcuttur) veya onları azizlerin günleri veya kutsal yerlerle ilişkilendirerek popüler geleneklere Hıristiyan bir yön verirken, genel olarak geçmişin kahramanlarıyla çok gurur duyuyordu ve kadim tanrıların lütufkâr yönlerinin çoğuyla birlikte onların anılarını koruyordu. Bunun istisnaları vardır ve var olmaya mahkûmdur. Sözgelimi birçok İrlanda ve İskoç Ossian baladında, özellikle Galler efsanelerinde Elysium'u cehennemle karıştırma eğilimi de vardı. Elysium mitlerinin hâlâ yerel bir kültle bağlantılı olduğu yerlerde bu kaçınılmazdı. Gwyn, Glastonbury Tor'da bulunan Annwfn'in efendisi veya periler diyarının kralıdır ve Aziz Collen burada onunla buluşmaya davet edilir. Harika bir kale ve bir sürü güzel insan görünce onları şeytan, muhteşem kıyafetlerini alev, yiyeceklerini kuru yapraklar olarak görür. Üzerlerine kutsal su döktüğünde her şey yok olur. Muhtemelen tepede bir Gwyn kültü vardır. Gwyn'in aynı zamanda kötü ruhların avcısı olduğu düşünülür. Ancak hakkında tanrının, bu dünyanın insanlarını yok etmelerini engellemek için Annwfn iblislerinin gücünü (burada cehennemin eşdeğeri) yerleştirdiği de söylenir.

Pagan döneminin mitolojik hikâyelerini, romantik efsanelerini ve şiirlerini yazan veya yeniden düzenleyen, böylece onların bize ulaşmasını sağlayan erken ortaçağ İrlanda ve Galler'in Hıristiyan yazarlarına ve şairlerine çok şey borçluyuz. Bunlar halk arasında ya da edebiyat sınıfında varlıklarını hâlâ sürdürüyor. Yıkımdan kurtarılmaları muhtemelen, İrlanda ve Galler'in hiçbir zaman romanlaştırılmamış olmasından kaynaklanmaktadır. Galya'da, sözlü biçimde çok uzun süredir aktarılan mitleri ve hikâyeleri yok eden bazı etmenler vardı ve yazıya geçirilmedikleri için unutuldular. Başka yerlerde bu etmenler yoktu ya da İrlanda paganizminin sem-

bolik olarak yeni bir günün şafağı olarak betimlenmesinde olduğu gibi, eski zamanların hikâyelerine tamamen düşman olmayan bir Hıristiyanlık türü gelişti. Elysium'un kuşları "Vaatler Diyarı'nın kuş sürüsüydü" ve bir hikâyede Aziz Patrick ile ilişkilendirildi. Kuş sürüsü onu karşılar, suyu çalkalayarak süt beyazı haline getirir ve şöyle seslenir: "Ey Galyalıların çaresi, gel, gel, gel ve buraya gel!"

Bu, şu dizelerde anlatılanlardan bile daha etkileyici olan enfes bir hayal gücüdür:

"Yalnız dağlar üzerinde
Ve yankılanan kıyıda,
Bir ağlama ve yüksek sesli bir ağıt duyuldu."

Bu, İsa'nın doğuşu anında "Büyük Pan öldü" diye yaslı haykırıştır. Kelt putperestliği, Galce ve Britonca, Hıristiyanlığa eski ihtişamının çoğunu kesinlikle aktarmıştır. Zira kilisenin tarihi hiçbir yerde, Ninian ve Columba ile Kentigern ve Patrick'in uzun zaman önce yaşadığı ve çalıştığı bölgelerden daha romantik olamaz.

Mitolojiler tamamen hayal ürünü müydü, yoksa başka dünyaların hikâyeleri miydi? Birçok farklı kültürün ve coğrafyanın mitolojisini tek tek ele alacak dizimizin on ikinci kitabı, kuzeyin savaşçı ve avcı toplumunun ruhunu yansıtan *Kelt Mitolojisi*.

Kelt halkının inanç ve geleneklerine dair bilgiler az da olsa çeşitli Roma ve Hıristiyan kaynakları sayesinde günümüze kadar ulaşmıştır. Öte yandan, kimliklerini koruyabilmiş olan Keltler de atalarından miras kalan mitolojilerini nesilden nesile iletmeye çalışmışlardır. Konunun uzmanı olan bir araştırmacı tarafından yapılan bu çalışma, İrlanda ve Galler'in eski hikâyelerini anlatıyor. Yalın anlatımıyla, romantizm, aşk, savaş, katliam, asalet ve alçaklık hakkında canlı hikâyeleri ve Kelt mitolojisinin temel yapı taşlarını birleştiriyor. Kelt mitlerine aşina olanların yanı sıra konuya meraklı okurları da memnun edecek.

maya
dükkan

www.mayayayinlari.com
mayakitap
ISBN: 978-625-8361-24-7
9 786258 361247
mayakitap
mitoloji